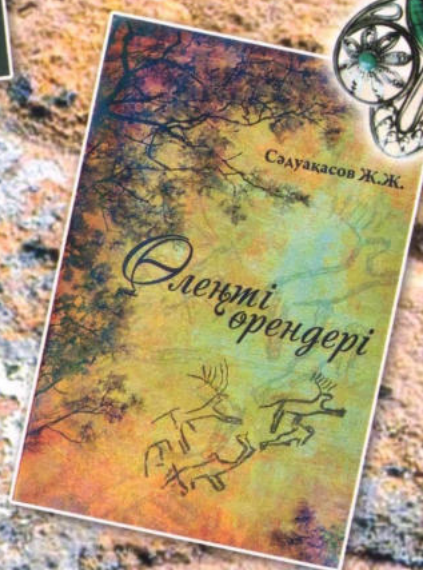

Жассерік Сәдуақас
Жанаргүл Қадырова

ӨЛКЕ ТӘЖІ – ӨЛЕНТІ

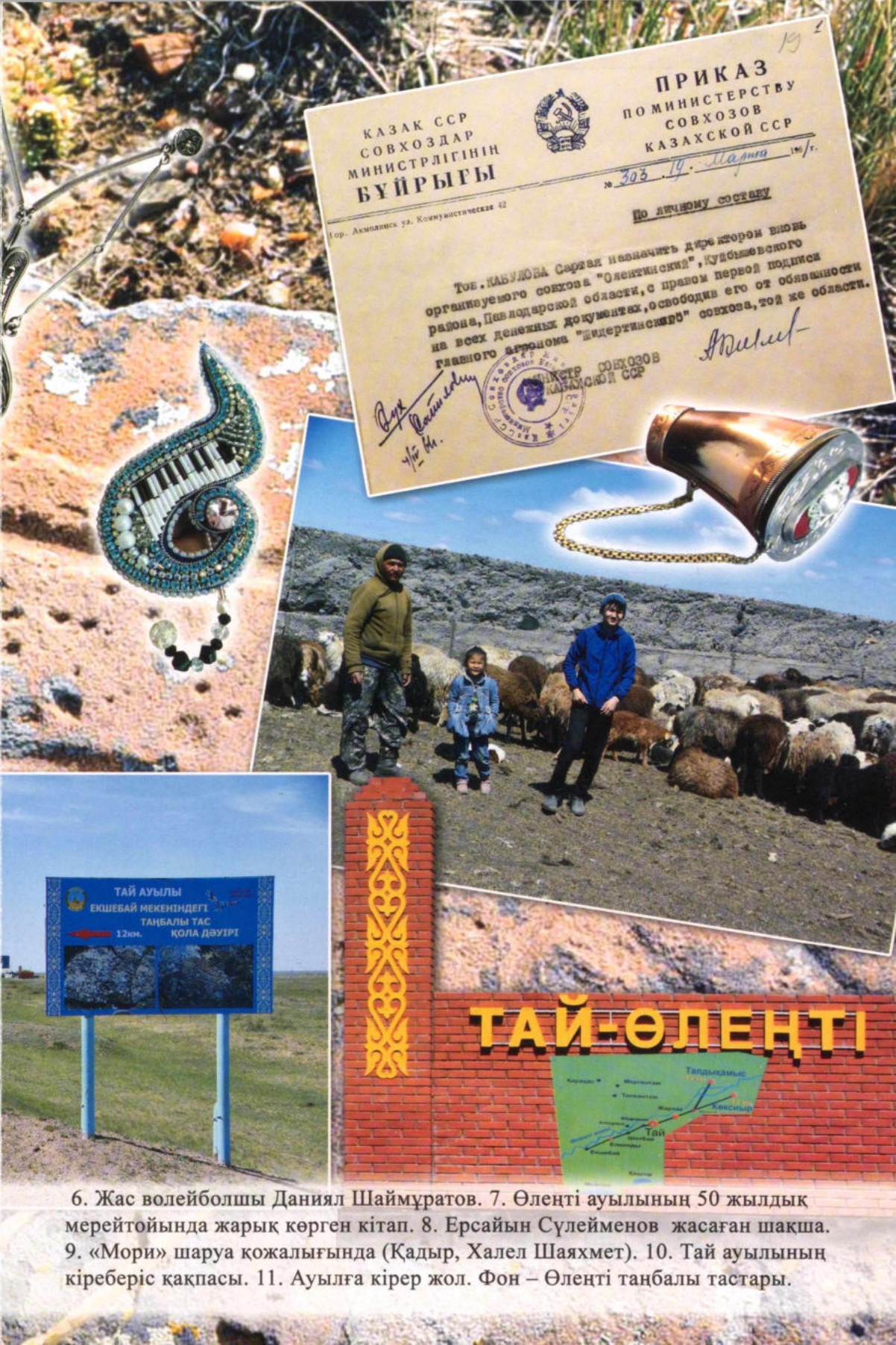
Ауылдың 60 жылдығына
1992 жылғы (1975ж.т.) мектеп
түлектерінен сый!
1961 – 2021ж.ж.

ҚОШ КЕЛДІНІЗДЕР

Қаладағы сағасың сен қасың,
Ауылыңның үнідей бір ма сұра?
Бір шөгем арттың болса ойпаңдастан
Әкеліп қай ауылдың ауласына,
Қадірін туган жердің сеніп, білмей,
Елге қарай өзінді елікпірші!
Ештеңе бермесең де, ауылыңа,
Сәлем беріп көтуге келіп тұршы!

Кітап мұқабасында – Өлеңті өзені. Фотосуретті түсірген: Ж.Қадырова, Ж.Ибраев.
Мұқабаның ішкі суреттері (форзац): 1. Әнші Қаржаубай Ордабаев. 2. Зергер
Ерсайын Сүлейменов сокқан білезік. 3. Ырым Қанафин сокқан «Көктем» алқасы
(мельхиор, малахит). 4. Қолөнер шебері Роза Әлиакпарова жасаған танамоншақ –
(нота кілті) 5. «Өлеңті» кеңшарына қатысты бұйрық – архивтен.

КАЗАК ССР
СОВХОЗДАР
МИНИСТРЛІГІНІН
БҮЙРЫҒЫ

ПРИКАЗ
ПО МИНИСТЕРСТВУ
СОВХОЗОВ
КАЗАХСКОЙ ССР

№ 303 14 марта 1967 г.

По личному составу

Тов. КАВУЛОВА Сергей назначить директором вновь организуемого совхоза "Олеутинский", Кулбышевского района, Павлодарской области, с правом первой подписи на всех денежных документах, освободив его от обязанности главного агронома "Индертинский" совхоза, той же области.

Секретарь Министр Совхозов Казахской ССР

ТАЙ-ӨЛЕНТІ

6. Жас волейболшы Даниял Шаймұратов. 7. Өлеңті ауылының 50 жылдық мерейтойында жарық көрген кітап. 8. Ерсайын Сүлейменов жасаған шақша. 9. «Мори» шаруа қожалығында (Қадыр, Халел Шаяхмет). 10. Тай ауылының кіреберіс қақпасы. 11. Ауылға кірер жол. Фон – Өлеңті таңбалы тастары.

**Жассерік Сәдуақас
Жанаргүл Қадырова**

**ӨЛКЕ ТӘЖІ –
ӨЛЕҢТІ**

Павлодар, 2022

**Кенесші – Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев;
Мектеп тұлғалары жайлы мәліметтерді жинақтап, ұсынған – Өлеңті
мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Рысхан Әбдрахманова.**

**Фотосуреттер Ернұр Қаржаубайдың Instagram парақшасынан,
орталық кітапханадан, Қабылов, Балташев, Сеитов, Амреновтер
отбасылық фотоархивтерінен алынды.**

**Кітапта Екібастұз қалалық «Отарқа» газетінің архиві
материалдары да қолданылды.**

**С 28 ӨЛКЕ ТӘЖІ – ӨЛЕҢТІ / Сәдуақас Ж., Қадырова Ж. – Павлодар: –
ЖК «Сытин А.А.» баспаханасы, 2022. – 288 б.
ISBN 978-601-7896-43-0**

Бұл кітапта осыдан алпыс жыл бұрын құрылған «Өлеңті»
кеңшарының тарихы, шаруашылықта тер төккен адамдар еңбегі кеңінен
әңгімеленеді. Кітапта Тай-Өлеңті ауылы орналасқан жер тарихы архивтік
құжаттар арқылы сипатталып, тарихи-археологиялық ерекшеліктері
(қорғандар, жартастар) ғалымдар дәйектері арқылы берілген. Кітап ауыл
тұрғындарының әр жылдардағы естеліктерімен де құнды. Жас ұрпақ үшін
тәрбиелік маңызға ие.

Өлкетану, этномәдениеттану, ономастика, ауыл шаруашылығы, тағы
басқа салаларға қызығушылық танытатын оқушылар үшін де пайдалы
құрал болмақ.

**ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 84 (5Қаз)**

АЛҒЫСӨЗ

Құрметті оқырман!

Ақ қағазға түспеген дүние уақыт өте ұмытылатыны, ауызекі тілде бұрмаланатыны анық. Алпыс жыл тарихты артта қалдырған ауылымыздың кеңестер заманында, тың игерудің екінші толқынында құрылғанын барша жұрт біледі. Тіпті кезінде «Өлеңті» кеңшарының екінші бөлімшесі болған Көксиырдың елуінші жылдардың басында құрылғаны бұл шағын ауылға жетпіс жыл толғанын көрсетеді. Ал Талдықамыс туралы сөз қозғаудың жүгі ауыр. Осынау шұрайлы жердің тарихы өте терең және әріде жатыр. Шіркін, кезінде кәрі көздердің тірісінде жазып алып қалғанда, бұл кітаптың мазмұны салмақтырақ болар ма еді. Алайда ондай

олқылықты толтыруға Аманкелді Балабеков, Сағынтай Әйтімов, Қабдылуахит Ибраев сияқты жады мықты қариялардың әртінде өмір сүрген адамдардың есімдерін атап, орналасқан ауыл орындарын көрсетіп, келер ұрпаққа, жастарға баға жетпес деректер айтып, ойларын бөліскені қуантады.

Туған өлке – әрбір жанның жүрек түкпірінен орын алатын киелі мекен. Ешбір жерге айырбастауға келмес, өзіндік құны мен қасиеті асқан осынау қадірлі мекен жайлы сыр шерту және басқару – мен үшін зор мәртебе. Ауылдың алпыс жылдық мерейтойы қарсаңында туған жердің тізгініне ие болу, қызмет қылу маған бұйырған бақ һәм үлкен жауапкершілік екен...

Туған жер... Өскен өлке... Құлын тайдай тебісіп ойнаған орта... Әр адамның көкейінде жүретін ұғымдар. Әрине, әркім өз туған өлкесін өзінше сүйеді. «Өлеңті» кеңшары құрылған 1961 жылы егін мен мал өсіруді қатар ұстауға бағытталған шаруашылық болды. Себебі Өлеңті – қазіргі Тай ауылы орналасқан жер шаруашылыққа өте қолайлы өлке болып табылады. Сарқырап ағып жатқан өзені, көлдері, жайылымы, су келгенде жайылған өлкесі, ондағы жүз түрлі шөбі, егін егуге лайықты қоңырқай топырағы да кезінде аудандағы көрсеткіштер жағынан үнемі алғашқы

үштіктен орын алып отырғанын алдыңғы аға буын жақсы біледі. Тоқырау кезінде Екібастұз ауданы тарқар алдында «Екібастұз», «Ақкөл», «Өлеңті» кеңшарларын соңына дейін ұстауы да бұл сөзге дәлел.

Ауылдың аудан орталығынан шалғай орналасуы бұл өлкенің тың жатқандығын көрсетеді. Себебі кеңестер кезінде ауданның мал өсіру мен егін салудан алғашқы үштігіне енген ауылда бүгінде шаруа қожалықтары мен жеке кәсіпкерлер жұмыс істейді. Мал басы жағынан округтегі үлес салмағы жақсы көрсеткіштерге ие.

Мерейтойға дайындық ретінде ақпарат құралдары беттерінде дайындық, жасалған игі істер жайлы айтылып та, жазылып та келді. Айтпағым ол емес...

Осыдан тура он жыл бұрын, ауылдың 50 жылдық тойына орай, жергілікті журналист Жассерік Сәдуақастың авторлығымен «Өлеңті өрендері» атты тамаша кітап жарық көрген болатын. Онда негізінен 1961 жылдан бергі уақыт, яғни, «Өлеңті» кеңшарының қалай құрылғаны, кеңшар құрған майталмандардың ғұмырдеректері қамтылған.

Ал қолыңыздағы бұл кітап алдыңғының жалғасы іспетті болып әрі көне тарихтан сыр шертіп, архив құжаттарына да кезек беріп, он жыл бұрынғы қазынаны толықтыра түседі. Сонымен қатар, ұмыт болған тарихымызды, жер-су аттарын жаңғыртуды мақсат тұттық. Бұл кітаптың туған жерге деген сағынышты басатын құнды мұра, мерейтойдан тамаша естелік боларына дау жоқ.

*Жанат Қабдылуахитұлы Ибраев,
Өлеңті ауылының тумасы, Екібастұз ауылдық округінің әкімі*

Үшеуара әңгіме

**Мерейтой беташары немесе ауылдың бүгіні
мен келешегі жайлы ой**

«Өлеңті» кеңшарының 1961 жылдың көктемінде құрылғаны тарихта таңбаланып тұр. Кеңес дәуірінде кеңшар Екібастұз ауданындағы мықты шаруашылықтардың біріне айналды. 1991 жылы Қазақ Елі тәуелсіздік алған соң жоспарлы экономикадан бас тартып, нарықтық экономика өмірге енгізілді. Сол уақытта кеңшарлар таратылып, ауыл халқы біраз қиындық көріп, абырой болғанда ес жиып, жеке меншіктің ұтымды жағын тиімді пайдаланып, жылдар өте келе әл-ауқатын арттыруға қол жеткізді. Бүгінгі үшеуара әңгімеде негізінен Тай-Өлеңті, Талдықамыс, Көксиыр ауылдарының ел Тәуелсіздігінің 30 жылы ішінде қалай өзгергенін сөз ету мақсат болды. Бұл орайда журналистер Жассерік Сәдуақасов пен Жанаргүл Қадырованың сұрақтарына Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев жауап беріп, ой бөлістік.

Жассерік Жәлелұлы:

– Әңгімеге Өлеңтіден өзге, Талдықамыс пен Көксиыр ауылдарын арқау етуіміздің себебі бар ғой. «Өлеңті» кеңшары құрылғанда аталған екі ауылды «Екібастұз» кеңшары еншіге берді емес пе. Адам психологиясын өзгерту оңай емес, қазіргі уақытта ол ауылдар Екібастұз ауылдық округіне қаратылғанымен, ауыл тұрғындары әлі күнге өздерін өлеңтіліктер санайтынын байқап жүрміз. Өлеңтінің 60 жылдық тойын бірге мерекелеуге қосылып отырғаны да сөзіміздің растығын көрсетпей ме? Енді мерейтойға көшсек, алпыс жылдық былтыр өтіп кетті, той биыл өткізілмекші. Неге бұлай болды, жалпы, той ұйымдастырудағы мақсат қандай?

Жанат Ибраев:

– Әлемді жайлаған коронавирус дерті бұқаралық іс-шараларға тұсау салды. «Байтал түгіл, бас қайғы» болды, індет кесірінен қаншама адамнан айырылды. Жұрттың еңсесі түсіп кетті. Былтырғыдай емес, биыл пандемия шегініп, ел бір-бірімен қайта араласа бастады. Ауыл тұрғындары жиынында мерейтой мәселесі қайта қозғалып, оны жасау туралы шешім қабылданды. Жұрт осылай қолдау көрсеткен соң нартәуекел дедік.

Мақсат – өлеңтіліктердің рухын көтеру, өмірден өткен аға буынның еңбегін еске алу, көзі тірілеріне құрмет көрсету, жас буынға ауыл тарихын тәптіштеп жеткізу. Біздің ойымызша, мерейтой ауыл іргесін бекемдеуге қызмет етіп, ауылдағы-қаладағы өлеңтіліктердің басын біріктірмек.

Жанаргүл Қадырова:

– Өлеңтінің бүгінгісі жайлы сөз қозғау өткенімен сабақтасып жатуы – заңдылық. Қазір елді мекенде халық саны біршама азайып кеткенін білеміз. Жалпы, көші-қон проблемасы кеңес өкіметі кезінде, қазіргі заманда қалай шешілгені туралы аз-кем айта кетсеңіз.

Жанат Ибраев:

– Сонау 1961-63 жылдары жаңа ашылған кеңшарға Кеңес Одағының түкпір-түкпірінен жұмыс күші тартылды. Осылайша, жергілікті халық пен өзге ұлт өкілдері мидай араласты. Басым бөлігі қазақ тұрмысына бейімделіп, осында тұрақтап қалып, ұрпақ өрбітті. Жерсінбей кетіп қалғандары да болды. 1970-ші жылдары Ресейден, өзіміздің Павлодар облысының көршілес аудандары ауылдарынан жұмыс күшін тарту жақсы үрдіске айналды. Сол адамдардың ұрпақтары шаруашылықтың өсіп-өркендеуіне барынша үлес қосты. Кейін егемендік алып, тәуелсіз мемлекет болған кезде өзге ұлт өкілдері өз тарихи отанына көшіп, шаруашылықта жұмыс күші тапшылығы қаупі туды. Сол тұста кеңшар басшылығы қырық отбасына өтініш беріп, Моңғолия елінен алпыс отбасы 1992 жылы тамыз айында Өлеңті жеріне қоныс аударды. Келген қандастарға жан-жақты материалдық көмек көрсетіліп, аудан көлемінде қандас бауырларды бауырына ең көп басқан ауыл болып шыға келдік. Дегенмен елді мекеннің шалғайлығы, жол қатынасының қиындығы әсер етті ме, әйтеуір 1998 жылға дейін қандастар Өлеңтіден түгелдей көшіп кетті. Негізі, іргелі ауыл болу үшін халық тығыз қоныстануы шарт. Бертін байырғы өлеңтіліктер де қалаға көшіп кетіп, ауылда адам сиреп қалды. Тіптен мектепке жабылу қаупі төнді. Осы тығырықтан шығу амалын қарастырып, 2019 жылдан бастап Өлеңтіге көшіп келуді қалайтын қандастарды іздестіріп, келісім жасадым. Сөйтіп, соңғы екі жылда бес отбасы – 26 адам ауылға көшіп келіп, оларды жұмыспен қамтып, балаларын мектепке орналастырдық. Ауылдың жаңа тұрғындары, негізінен, Қытай қазақтары.

Жассерік Жәлелұлы:

– 2013 жылы Өлеңті ауылдық округі қысқартылып, Екібастұз ауылдық округіне қосылды. Тай, Көксиыр, Талдықамыс ауылдары осы округтің құрамында заман көшіне ілесіп, кәсіп ашып, әлеуметтік-тұрмыстық жағдайларын түзеп алуға қол жеткізгенін сапарларда байқап жүрміз. Енді үш ауылдың бүгінгі күнгі келбеті, тыныс-тіршілігі жайлы сөз тарқатсақ.

Жанат Ибраев:

– Қазіргі уақытта үш ауылда 86 үйде 390 адам ел қатарлы тұрып жатыр. Меншікті малға келсек, 3470 ірі қара, 3492 қой-ешкі, 2434 жылқы өсірілуде. 31 шаруа қожалығы, 3 жеке кәсіпкер жұмыс істейді. Бұл нені көрсетеді? Халық саны азайғанымен, мал саны еселене өсіп, тұрғындардың әл-ауқаты жақсарған. Соңғы бес-алты жылда шаруа қожалықтары мемлекеттік бағдарламаларға белсенді қатысып, мемлекеттің қолдауын сезініп отыр. Ауыл халқы, негізінен, малдың етті тұқымын, қазақтың ақбас қызыл қасқа сиырын өсірумен шұғылданады. Жыл сайын 1000-нан астам сиыр тұқым түрлендіру бағдарламасына қамтылып, жылына қырық асыл тұқымды бұқа сатып алынып, табынға қосылады. Сонымен қатар, «Гриценко» шаруа қожалығы асыл тұқымды герефорд сиырларын өсіруші шаруашылық статусын алды. Ал «Қаржау», «Нұрлан» шаруа қожалықтары мемлекет көмегіне сүйеніп асыл тұқымды құнажындар сатып алды, яғни, шаруалар саннан сапаға көшуде деп нық сеніммен айта аламыз. Ауылшаруашылық техникаларын жаңалауда да Тай ауылының еңбеккерлері көш басында, соңғы жылдары 20 шақты жаңа трактор, отыз шақты тіркеме құралдарын сатып алғаны – сөзіме дәлел. Түйіндей айтқанда, ауыл тұрғындары өсірген малының игілігін көріп отыр. Кейінгі екі жылда мал бордақылау алаңдарына бұқашықтар тапсырып, шығарған ақшасына қоса субсидия алып, мұның тиімді екенін ұқты. Табыс молайса – тұрмыс жақсарады. Үй-жайын, қора-қопсысын жаңалап, көлік мініп, қаладан балаларына пәтер сатып алған өлеңтіліктер көп.

Жассерік Жәлелұлы:

– Ауыл халқының мемлекет тарапынан жасалып отырған қолдауды сезінуінде, бір жағынан, ауыл әкімдігінің де тиянақты жұмысы байқалады...

Жанат Ибраев:

– Мемлекеттік қызмет көрсетуде әкімнің көмекшісі болып өз міндетін 2019 жылдан бастап жауапкершілікпен атқарып келе жатқан Сайран Ары-

нованы атап өткім келеді. Мемлекеттік саясатты жүйелі жүзеге асыруда кітапханашы Ж. Қиясованың, медбике А. Асқапованың, пошташы Г. Ордабаеваның, клуб қызметкерлері К. Мұхтарованың, М. Орынбаеваның, К. Есенованың, қоғамдық жұмыста Ә. Қоныспаеваның, Г. Досанованың, С. Тоқанның еңбегі зор. Мектеп ұжымы мен клубтың, әкімшіліктің жұмыла жұмыс істеуі Тай ауылының ұйымшылдығын байқатады.

Жанаргүл Қадырова:

– Әркімнің еңбек етіп, өз тұрмысын жақсартқаны жөн. Ал елді мекеннің әлеуметтік проблемаларын шешу биліктің міндеті емес пе? Ендеше мемлекет тарапынан қандай игі істер атқарылды?

Жанат Ибраев:

– Мемлекет қыруар қаржы бөліп, 2020 жылы Тай ауылына Кеңес заманында болмаған орталықтандырылған су құбыры тартылды. Ауыл халқы сапалы ауыз суға жарып, риза болды. Ал 2021 жылы билайн, актив, алтел байланыс операторлары қызметіне қол жеткізіліп, әр үйде интернет іске қосылды. Қала билігі де халықтың өтінішіне құлақ асып, бірқатар игі істің атқарылуына септігін тигізді. Ауылдың алпыс жылдық мерейтойына қалалық бюджеттен жасанды жабындысы бар шағын футбол алаңына, Көксиыр ауылына КБМ құруға, балалар ойын алаңшасын салуға, көше шамдарын жарықдиодты шамдарға ауыстыруға қаражат бөлініп, жұмыстар толығымен жасалды. Осы жылы Жеңіс саябағы қоршауын жөндеу жоспарланған.

Жассерік Сәдуақасов:

– Әкім ретінде сіз де бірқатар бастама көтердіңіз. Соның нәтижесінде елді мекен аумағын абаттандыруда біршама игі іс тындырылды. Бастамаларға қолдау көрсеткен жерлестеріңізге риза шығарсыз?

Жанат Ибраев:

– Бюджеттен бөлінетін қаражат ойға алған шаруаның бәрін атқаруға жете бермейді. Бәріміз той кезінде ауылдың сән-салтанаты келісті болуын қалаймыз. Ауыл тұрғындарын жұмылдыру үшін жұрт көңілінен шығатын идея, жоба қажет болды. Содан ауыл әкімдігі «Алпыс жылдыққа – алпыс игі іс» бағдарламасын ұсынып едік, жаппай қолдау таптық. Өлеңті мектебінің әр жылдардағы түлектері бұл бағдарламаға бір кісідей жұмыла қатысты. Сөйтіп, өткен жылы 1968, 1969 жылы туғандар асхананың төбесін

ауыстырып берсе, 1972 жылғылар асханаға жапсарлас ас үй, кабірстан-ның қоршауын, қақпасын жөндеп берді. 1975 жылы туғандар кіре беріске ауылға сән беретін «Тай-Өлеңті» қақпасын салды. 1976 жылы туғандар саябаққа орындықтар мен мешітке ұйымдастыру техникасын, 1982 жылғылар ауылдың ортасына флагшток тұрғызып, көк туымызды желбіретіп қойды. 1984 жылы туғандар мектептің жазғы спорт кешенінің қоршауын сырлап, 1988 жылғылар саябаққа жас қарағайлар отырғызып, туған жерлерінің мерейтойына тамаша тарту жасады. Биылдың өзінде 1960 жылы туғандар мектеп мұражайын жаңартуға, 1962 жылғылар мектептің мәжіліс залы сахнасына перде ілуге, 1964 жылғылар клуб сахнасына перде ілуге, 1965 жылғылар мектепте шахмат кабинетін ашуға, 1967 жылғылар клуб орындықтарын алмастырып беруге, 1968 жылғылар киіз үй жабдықтарын жаңалауға кірісіп кетті. 1969 жылғылар мешіт ауласына қарағай екті, 1970 жылғылар асханаға газплита әперді, 1971 және 1980 жылғылар асханаға үстел-орындықтар сыйлады, 1973 жылғылар Жеңіс күніне орай дронмен видеофильм түсірді. 1974 жылғылар асхана қоршауын жаңартты, 1977 жылғылар асханаға линолеум төсеуге, 1978 жылғылар асхананың электр жарығын жаңалауға жұмылды. 1979 жылғылар асхана төбесін ауыстыруға үлес қосып, мешітке көгал отау техникасын әперсе, 1981 жылғылар мектеп залының перделерін ауыстырды және мектеп ауласына қарағай ағаштарын екті. 1983 жылғылар асханаға шаңсорғыш, көрпелер, мектепке микрофон сыйлады, 1985 жылғылар «Ауылымды сүйемін!» белгісін орнатпақшы, 1986 жылғылар көкпар киімін тігіп беруге, 1989 жылғылар мектепке спорт киімін тігіп беруге бірікті. «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында жасалып жатқан игі шаралардың әлі де жалғасын табатынына сеніміміз зор. Мәселен, орталық саябақтағы Жеңісobelіскісіне жөндеу қажет еді. Кеңес заманында жасалған дүние тозып тұрған-ды. Соғыс ардагерлері ұрпақтарыobelіскіні жаңалауды құптап, хаттамалық тапсырмаға сәйкес жұмысты Е. Шайкенов басқарды. Жеңістің 75 жылдығына орай кірпіштен қаланған қабырғаға бес мәрмәр тақтатас орнатылып, оған соғыста хабарсыз кеткендер, аман-есен елге келіп еңбек еткендер, тыл еңбеккерлері және кеңшарды құруға атсалысқан ата-апаларымыздың есімдері ойылып жазылды. Айналасы абаттандырылып, қоршалды, киматас төселіп, ағаштар отырғызылды.

Ауылдағы игі бастамаға бүгінгі ел ағалары – ауылдан шыққан Рышат Әміренов, Ерсағат Әшіров, Жасболат Оспанов, Ермек Мерғалиев сияқты азаматтар кіріскенде жұмыс жандана түсіп, қайта түлегені байқалды.

Осы орайда қоғамдық қызметкерлер: Әдиба Қонысбаева, Гүлмира Досанова, Сәлима Токанның ауыл тазалығына үнемі жауапкершілікпен қарап, адал еңбек етіп жүргенін атап өткім келеді. Әкім көмекшісі Сайран Темірғалиқызы да қажет кезде қара жұмысқа белсене кірісіп, әктеу, сырлау жұмыстарының бел ортасынан табылғанына ризашылық білдіргім келеді.

Жанаргүл Қадырова:

– Байқап жүрміз, елдегі жұрт ортақ іске жұмыла кетуді дәстүр етті. Бұл, әрине, құптарлық, үлгі-өнеге боларлық үрдіс. Десек те ірі-ірі проблемалар мемлекет көмегімен ғана шешіледі. Су мәселесі солай шешілді емес пе, ендігісі жол ғой.

Жанат Ибраев:

– Иә, дәл солай. Бала күнімізде, кейін студент шағымызда Тай ауылы іргесінен не теміржол өтсе, не қала салынса деп армандаушы едік. Олай болғанда логистика проблемасы өздігінен шешілер еді. Теміржол бойында орналасқан ауыл балалары апта сайын үйлеріне еш кедергісіз қатынап келетін. Біз болсақ жол азабын көріп, не автобус, не жеңіл машина болмай, ауылға сатылап әрең жетіп жүрдік. Қазір ауыл халқының тұрмысы жақсарды, әр үйде жеңіл көлік бар. Ал жол – сол баяғы қатқыл табанды жол. Осы жол асфальтталса деген арман әр өлеңтіліктің көңіліне ұялаған. Енді бұл мәселенің де шешімін табатын күні жақын. Қала әкімдігінің ТҮКШ бөлімі жолдың жобалық-сметалық құжаттамасын даярлады, ол Екібастұз қаласын дамытудың кешенді жоспарына енді. Жолға асфальт төсеуге қаржы бөлінеді деген үміт бар.

Жассерік Сәдуақасов:

– Өлеңті ауылдық округінің қысқартылғанына бірнеше жылдың жүзі болды. Әуелгіде биліктің бұл ұшқары шешімі өлеңтіліктердің ренішін туғызғаны жасырын емес. Әйтсе де бәріне уақыт емші. Бастапқыда елді мекен келбеті жүдеңкіреп кетіп еді, уақыт өте келе оң өзгерістер болды. Солай емес пе? Келешегі қалай болмақ?

Жанат Ибраев:

– Округтің қысқарғаны, әрине, өкінішті. Осы ауылдың тумасымын ғой, сыртта қызмет етіп жүрсем де налыдым. Ауыл тұрғындарының ренішін де көрдім. Ер азаматтың борышы – туған жеріне қызмет ету. Оңтайы келіп Екібастұз ауылдық округіне әкім болып келдім. Өлеңтіліктердің түсіп кеткен еңсесін көтеру ауыл әкімі жұмысының бір парасы деп шешіп, сол

бағытта жұмыс жоспарладық. Жоспардың біразы жүзеге асты. Ауыл өмірі қыз-қыз қайнауы үшін тірек шаруашылықтар болуы керек. Алдағы уақытта ауылда екі үш тірек шаруа қожалығы болады, ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру қарқын алады. Ірі шаруашылықтар болса, жұртқа жұмыс та табылады. Қазір ауыл халқының жағдайы жақсарып келеді, су үйге келіп тұр, телефон, интернет қосулы, жол істелсе, қала өмірінен кем болмайды. Шаруалар қора-қопсысын жаңалауда, енді зәулім үйлер салады деп сенемін және жақын болашақта көшелерге асфальт төселеді деген үміттемін.

Жанаргүл Қадырова:

– Өлеңті ауылының елу жылдығына «Өлеңті өрендері» атты кітап шыққанын білемін. Онда «Өлеңті» кеңшарының тарихы біраз қамтылып, жеке адамдардың өмірбаяндары берілген екен. Бізге кітап жазу туралы қолқа салғанда, жаңа кітап өзгешелеу сипатта жазылса деген ойыңызды айттыңыз. Әлі басылмаған кітаптың жай-жапсарын білесіз. Ойыңыз жүзеге асқан сияқты.

Жанат Ибраев:

– Жаңа кітап туралы сәл кейінірек айтайын. Бұрынғы кітапты шығаруға ауылдың сол кездегі әкімі Ерлан Қабылтаев ұйытқы болыпты. Содан бері он жыл өтті. Өмірде көп өзгеріс болды. Ауылдағы, қаладағы қариялар азайды. Ел мен жердің тарихын баяндай білетін, тұшымды естелік айтатын адам аз. Сөз білетін қариялардың естелігін қағазға түсіріп алмасақ, өкінер едік. Бұл жолы көкірегі ояу қариялармен әңгімелесіп, өлке тарихының олқы тұсын архив құжаттарымен толықтырдық. Кеңшар құрылғанға дейін ауыл орналасқан жер бос дала болған. Бірақ ерте заманда бұл жерді белгілі бір рулар жайлап, болыстықтар болған ғой. Сол тарихты да аз-кем қозғай кетейік деген ұсынысымды сіздер құптап, осы тарапта еңбек еттіңіздер. Өткен жылдар жылнамасы хатталған құнды дүние – газет тігінділері. Бұл орайда Өлеңті ауылы адамдары жайлы әр жылдары жазылған мақалалар кітап мазмұнын байытты дер едім. Меніңше, кітап оқырман көңілінен шығуы тиіс. Сіздерге ауыл халқы атынан зор алғыс айтамын.

I АРҒЫ ТАРИХҚА ҮҢІЛСЕК...

Асанқайғы айтқан сөз

Асанқайғы желмая мініп желдіртіп, Сарыарқаны аралап жүргенде, әр жерге айтқан сыны мынау екен.

Ұзын аққан Ертісті көргенде: «Мына шіркіннің баласы тойдым деп қарап отырмас, қарным ашты деп жылап отырмас. Сиырдың мүйізі, доңыздың құлағы шығып тұрған жер екен», – депті.

Түндікті өзенін көргенде: «Он екі қазылық Ой түндік, маңырап жатқан қой түндік. Қойдың құлағы тұтам шығып тұрған жер екен», – деп тастап кетуге қимай, артына үш қараған екен. Сонан «Үш қара» атанған екен таудың аты.

Қызылтау деген жерге келгенде: «Тау-тасы кеш болғанда қой болып, ыңыранып жатады екен. Тоқты қысыр қалмайтын жер екен», – депті.

Баянауыл тауын көргенде: «Ат ерін алмайтын жер екен. Бауырында тұзы бар екен, тұзы ауыр екен, бір түн түнеп кетемін деген адам бір жұма тоқтап қалады екен. Тұзы жібермейді екен», – депті.

Ащы бойына келгенде, артына қарап: «А, Баянауыл! Сенің қоныс болып тұрғаның мынау ащының арқасы екен. Мал жазғытұрым бір жұма ащылайды екен, күзге таман бір жұма ащылайды екен. Сонысы бір жылға татиды екен», – депті.

Шідерті деген өзенді көргенде: «Мына шіркіннің топырағы асыл екен. Алты ай мініп арықтаған ат бір айда майға бітетін жер екен. Бос жылқы шідерлеп қойғандай тоқтайтын, жылқының қонысы екен», – депті.

Өлеңті өзенін көргенде, тоқтап ешнәрсе айтпай, өлеңдете берген екен. «Неге үндемейсіз?» – дегенде, аз тұрып: «Өлеңтінің суы – май, Шідертінің шөбі – май», – деп жүре беріпті.

«Шешендік шиырлары» кітабынан.

Тай атауы туралы

«Өлеңті» кеңсарының 60 жылдық мерейтойына байланысты ауыл тарихына қатысты қолымда бар мәліметтерді көпшілікпен бөліскенді жөн көрдім. «Тай» атауы Тай атауымен аталған зират және ол орналасқан мекен атауынан бастау алады. Зират 1840-1850 жылдарға тиесілі деуге болады. Әскери топографтар құжаттарында 1870 жыл көрсетіліпті. XIX ғасырдың I жартысын сипаттайтын мәліметтерде бұл Бәсентиін елінің жазғы қонысы (Жаманай, Көшеншүрек, Сырым) ретінде көрсетілген, сондай-ақ, өзен бойынан осы ру өкілдерінің қыстаулары кезігеді. Менің бесінші атам да 1840 жылы сол жерді қоныс етіпті. Бұл деректерді төмендегі құжаттар растайды:

І. Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік архиві, Қор И-374, 1-жазба, №3892 іс, 158-159-беттер.

№27

1842 жылғы қазан. Сібір қазақтарын басқару бағдарламасындағы Баянауыл сыртқы округтік приказының рапорты.

Қосымша. Баянауыл сыртқы округі сұлтандарының, билерінің, старшындарының атаулы тізімі.

Бектемір, Орынбаев баласы, старшина, 59 жаста. Мінезі шатақ, ашуланишақ, керісқұмар. Жағдайы жақсы. Бәсентиін болысының Сырым руы, Сабайжабық тармағы, Сексен бөлішегінен. 1983 жылдан бастап ауыл старшыны. Старшын атағымен марапатталған. Бірнеше рет сотқарлық және құлақ аспау әрекеттерімен өзінің ресейлік билеушілерге берілгендігін аз дәлелдеп жүр. Жазғы жайлауы Ақкөл мен Өлеңті өзені бойында, оңтүстік-батысқа қарай 160 шақырым, қысқы қонысы – Тасөлеңтіде, приказдан (Баянауыл) шығысқа қарай 100 шақырымда.

Тай зираты Бәсентиін-Сырым руынікі деп болжаймын: Тай Бейбарақовтікі (Сырым-Мұрат) немесе Тай Құлжановтікі (Сырым-Бұжыр). Екеуі де шамамен 1780-1840 жылдары өмір сүрген. Екеуі де 1835 жылғы мал иелері санағына енгізілген. 1848 жылғы ведомостерде олардың аты-жөні жоқ. Қателесуім де мүмкін.

Кейінірек бұл жерлерде Қанжығалы және Қозған руларының қыстаулары болған. Ақкөл көлі жанындағы жерге Қанжығалы руымен талас жайлы айтылған құжат назар аудартады: (1844 жыл, ҚР ОМА, Қ374, 1 жазба, қ 1935), үзінді келтірейін: «Ақкөл көлі, ерте кезден бәсентиін қырғыздарына тиесілі болып келді және қазір де тиесілі, ал егер ол жерлерге Ақмола округінің қырғыздары қоныстанса, бұған тек бәсентиіндердің Ертіс

маңындағы шабындықтарында молшылық болған жағдайдағы келісімдерімен ғана жол берілді».

Талас екі округ сұлтандарының таршылыққа байланысты біріккен шешімі бойынша 1845 жылы ғана аяқталды, қанжығалыларға көлдің солтүстігіндегі жерді, ал бәсентиіндерге оңтүстік бөлігін берді. Нәтижесінде (1860 жылдары) бұл жайлауларды (Ақкөл-Жайылмадан оңтүстікке қарай) бәсентиіндер басқа руларға беріп, Ертіс бойына біржола орнығуға мәжбүр болды. Ақкөл көлінен оңтүстікке қарай қазіргі уақытта Бәсентиін атты көл бар.

1868 жылы полковник Красовский былай деп жазды: «Сырым қырғыздары (5 ауылдан тұратын) бұрынғыша Түндік өзенінің төменгі жағында Жыланды төбесінен Қарасор көліне дейін, өзеннің сол жағалауын ала қыстап отыр, бірақ Ақкөл көліне жайлауға 1859 жылдан бері бармайды, яғни, баянауылдық және ақмолалық қырғыздар арасында Ақкөл қыстаулары үшін табанды талас-тартыс болған кезден бастап.

Осы даулар біткен соң жағдайлары қиындаған сырымдар Шідерті жағалауына көшуін жалғастырды; енді олар Түндіктен солтүстік-батысқа қарай 40 немесе 50 шақырымға жазғы жайлауға шығумен шектелетін болды».

Тайдың Қозған-Текебай руына тиесілілігі (Тай – Наурызбай – Текебай) құжаттардан көрініс таппаған. XIX ғасырдың бірінші жартысында бұл тармақ Баянауылға жақын болған. Бұл рудың жақын орналасқан қыстаулары (оңтүстікке қарай) 1860 жылғы қоныстануларға сәйкес келеді. 1835, 1848, 1854 жылдардағы санақтарда оның (Наурызбайдың) ұрпақтары мен туыстары жоқ. Этнографиялық ақпараттарға сәйкес, олар Атбасар уезіне Кенесары көтерілісі кезінде көшіп кеткен.

Енді Қозған-Түркебай тармағынан тарайтын қозғандарға келейік. 1835 жылғы деректерге оның баласы Иманқұл Таев (Тай – Бегежан-Түркебай) енгізілген. Олардың қыстаулары бұл жылдары Баянауыл төңірегінде болған, дегенмен көш жолы жаз уақытында зират жанымен өткен...

XIX ғасырға тиесілі архив деректерінде бұл жерді Ақкөл болысы құрамында Қанжығалы руының қыстаулары басқан. Оңтүстікке қарай (Өлеңті бойымен) және шығысқа қарай (Шідерті бойымен) – Қармола болысының Қозған қыстаулары. Зиратқа бәрінен жақыны – Өгізбай Айсарин ауылы (Қанжығалы-Алмашы).

Кейін, 1931 жылғы картада, зираттан оңтүстікке қарай Абурмай, Қараоба, Ақыш қыстаулары, солтүстігінде Әбілқасым, Рухамберлі, Әбілқияс қыстаулары көрсетілген.

Заманауи Тай ауылы үйлерінің (нақты айтқанда Қараоба қыстауының орны) құрылысы «Өлеңті» кеңшарын құру кезінде басталды...

Дәурен Аяшинов, өлкетанушы

Өлеңті өзені хақында

Әу баста ауыл атауына өзек болған Өлеңті – Ертіс алабындағы өзен. Ақмола, Қарағанды, Павлодар облыстары жерімен ағады. Ұзындығы 273 шақырым. Орташа тереңдігі – 1,6 м, ең терең жері – 2,3 м.

Су жиналатын алабы – 4230 шаршы шақырым.

Өзен Ерейментаудың 500-550 м биіктіктегі бұлақтарынан басталып, Қаражар ауылы тұсында Әуликөлге құяды. Аңғары мен арнасы таулы жерде тар шатқал (120 м.) жасап ағады. Жазық жерде аңғары 1-1,5 шақырымға кеңейеді. Жерасты жауын-шашын суларымен толығады.

Суы тұщы, жылдық орташа су ағымы өзеннің сағасында – секундына 0,60 текше метр. Өзен бойында бөген (Лиманное), су құбыры бар. Жайылмасы шабындық, суымен жайылым суғарылады және елді мекендер пайдаланады. Өлеңтінің ірі арналары – Шарықты, Қаратал, Тұрғымбай, Қарасу, Қарабұқа, Тасбұлақ.

Естай ақын ескі Талдықамыста туған...

Әйгілі Естай ақынның кіндік қаны тамған жері туралы жаңсақ сөз көп. Шын мәнінде Естай ақын қазіргі уақытта жұрты ғана қалған ескі Талдықамыста (Бұрымтал деп те аталған) туған.

«Талдықамыс – Өлеңті өзенінің бойында, тал мен қамыс аралас өскен жер. Өзен осы арада екі дүркін түйе мойын жасайды. Бірінші иірімде жіңішке өзен көл іспетті бүйірлене қалады да, бұл жерді Төлеубай суаты дейді. Екінші иірім өзен бойын бұзбастан, тік жарлы тереңге қарай кетеді. Бұл ара Естай үйінің алды екен. Бұл ауыл кезінде Төлеубай ауылы деп аталған» деп баяндайды өлкетанушы Қимадиден Нығыманов өз жазбаларында.

2008 жылы жазда Қаражар ауылы қариясы Кәкен Тәшімұлына жолыққанда, ол Қаражар мен Талдықамыс ортасындағы ескі Талдықамыс жұртына ертіп апарып, бүрген басқан көп төмпешіктің бірін «Міне, мынау Беркімбай қорасы» деп көрсеткен-ді. Іргеде Өлеңті өзені ағып жатыр. Су тартылған шақта сол тұстағы қылта саязданып қалады екен. Салт атпен кешіп өтуге болады. «Мұны жұрт Естай өткелі деп атаушы еді», - деп әңгімесін сабақтады Кәкен қария. Содан Қаражар ауылына қайтып оралған соң, Кәкен қария сондағы Естай ақын кеңес заманында тұрған үйдің іргетасын көрсетті. Күзде қоғам қайраткері Қуат Есімхановтың ұйытқы болуымен белгітас орнатылғанда, әлгі үйдің орнын қолайсыз санап, белгітас КБМ маңындағы ашық алаңқайға орнатылған болатын.

Айтпақшы, кеңес өкіметі елді ұжымдастырғанда Әуликөл (әуелгі атауы Ақкөл) жиегіндегі Қаражарда «Ақкөл» колхозы құрылып, кейін тарап кеткен. Естай ақын өмірбаянын жазып бергенде «Ақкөлде тудым» деуі сол себепті.

Ж.Жәлелұлы

Өлеңті қорғандары

Қызылжар қорғаны – 1

Ерте темір ғасыры (Археол.)

Ауылдан оңтүстік-шығысқа қарай 22 шақырымда, Өлеңті өзенінің жарқабақты жағасында, Қызылжар шатқалында, төбенің биігінде, мазардан шығысқа қарай 100 шақырымда орналасқан. 1988 және 2007 ПАЭ барлау тобы тауып, зерттеген. Қорған үйіндісінің диаметрі – 7 метр, биіктігі – 0,5 метр, топырақ пен тастан құралған. Шымданған.

Тай қорғаны – 3, 4

Ерте темір ғасыры, ортағасыр (Археол.)

Ауылдан 5 шақырымда солтүстікке қарай, Өлеңті өзенінің сол жағалауында, электр торабы мен жол жанында орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы тауып, анықтаған.

Қорған үйіндісінің диаметрі – 18 метр, биіктігі – 0,8 метр, топырақтан құралған. Биігінде терең шұңқыр бар, оның жанында бұрын триангуляциялық пункт тұрған.

Ауылдан солтүстік-шығысқа қарай 7 шақырымда, Өлеңті өзенінің жағалауында, өзен тармағынан 1 шақырымда, электр торабынан және жолдан оңтүстікке қарай орналасқан. 1988 және 2007 жылы ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген. Қорған үйіндісі диаметрі – 20 метр, биіктігі – 1,3 метр, топырақтан құралған. Үйінді ортасында шұңқыр бар – тоналғандық белгісі.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Тай қорғаны – 5

Ерте темір ғасыры (Археол.)

Ауылдан 5 шақырым қашықтықта оңтүстік-шығыста, Өлеңті өзенінің оң жағалауында, жағалаудан 350 метрде, электр торабы мен ауыларалық жол арасында орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген. Қорған диаметрі – 25 метр, биіктігі – 2 метр, топырақ пен тастан құралған. Үйіндінің маңайы – жалпақ ор. Қорғанның биігіндегі жалпақ траншеялы (ұрлық белгісі) шұңқыр үйіндінің батыс жағына қарай шығады.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Екшебай қорғаны

Ерте темір ғасыры (Археол.)

Ауылдан 5 шақырымда оңтүстік-батысқа қарай, Өлеңті өзенінің оң жағалауында, фермадан солтүстік – солтүстік-батысқа қарай 700 метрде, Екшебай бейіті және Өлеңті жазбалары жанында орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген.

Қорған үйіндісі диаметрі – 14 метр, биіктігі 0,6 метр, топырақ пен тастан соғылған. Қорған жанында жатқан көне құрылғылардың мәдени-хронологиялық сипаттамаларын анықтау қиын.

Ескерткіш ерте темір ғасырындағы Солтүстік-Шығыс Сарыарқа көшпенділерінің материалдық мәдениеті мен жерлеу рәсімін сипаттайды.

*Дереккөз: Мерц В.К., Разведка в Павлодарской области
// Отчет о работе ЦАЭ в 1988 г. Целиноград, 1989, 45 стр.*

Балшықбай қорғандары тобы (10)

Ерте темір ғасыры

(Археол.)

Ауылдан оңтүстік-батысқа қарай 35 шақырымда, Өленті өзенінің он жағалауында, өзен тармағынан және Балшықбай фермасынан шығысқа қарай 1,5 шақырымда орналасқан.

Он тасты-топырақты қорғаннан тұрады: мұртты қорғандар және сегіз кішкентай қорған. Мұртты қорғандарға диаметрі – 26 метр, биіктігі 1,5 метр орталық қорған, одан оңтүстік-шығысқа қарай орын тепкен ұзындығы – 45 метр (солтүстік) және 40 метр (оңтүстік) тас мұртшалар, сонымен қатар, мұртшалар арасындағы диаметрі – 6 метр, биіктігі 0,2 метр қорған кіреді.

Жанында орталық қорғаннан оңтүстік, батыс және шығыс тараптан диаметрі 2-6 метр аралығындағы жеті шағын үйінді бар.

Мұртты қорғаннан солтүстік-батысқа қарай диаметрі – 22 метр, биіктігі 1 метрлік қорған орналасқан. Онымен мұртты қорғанның арасында өлшемі – 6X4 метр, биіктігі – 0,8 метр және одан кем үш сопақша қорған бар. Бұл, шамасы, беріректеу кезеңдегі қазақ қабірлері. Мұртты қорғаннан оңтүстікке қарай 165 метрде диаметрі – 8 метр, биіктігі 0,2 метр тағы бір қорған бар.

Ескерткіш ерте темір ғасырындағы Солтүстік-Шығыс Сарыарқа көшпенділерінің материалдық және рухани мәдениетін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Тай қорғандар тобы I (4)

Ерте темір ғасыры, ортағасыр

(Археолог.)

Ауылдан солтүстік-батысқа қарай 4 шақырымда, Өленті өзенінің сол жағалауында, ауыларалық жол мен электр торабы арасында орналасқан.

1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген.

Диаметрі – 8-20 метр, биіктігі 0,4-0,8 метр аралығындағы тізбектеле орналасқан төрт жер қорғаннан тұрады. Айналасында және үйінділер төбесінде аздаған шұңқырлар – тонау белгілері бар.

Ескерткіш ерте темір ғасырындағы және ортағасырдағы Солтүстік-Шығыс Сарыарқа көшпенділерінің материалдық мәдениеті мен жерлеу рәсімін сипаттайды.

*Дереккөз: Мерц В.К., Разведка в Павлодарской области
// Отчет о работе ЦАЭ в 1988 г. Целиноград, 1989, 45 стр.*

Тай қорғандар тобы II (2)

*Ерте темір ғасыры, ортағасыр
(Археолог.)*

Ауылдан солтүстік-шығысқа қарай 4,5 шақырымда, Өлеңті өзенінің сол жағалауындағы бірінші жайылымүсті текше шетінде орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген. 1988 жылы жалғыз қорған тіркеліп, 2007 жылғы тексеруде тағы бір үйінді анықталды.

Қорғандар тобы диаметрлері – 8 және 17 метр, биіктігі – 0,1 және 0,9 метрлік, батыс-солтүстік сызбада орналасқан екі топырақ үйіндісінен тұрады. Маңында орлар бар. Қорған үйінділерінде шағын шұңқырлар бар – ұрлық белгілері.

Ескерткіш ерте темір ғасыры мен ортағасырдағы Солтүстік-Шығыс Сарыарқа көшпенділерінің материалдық мәдениеті мен жерлеу рәсімдерін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Жартас қорғаны

(2 қорған, 3 қоршау)

Қола дәуірі

(Археол.)

Ауылдың оңтүстік-батысынан 15 шақырымда, Өлеңті өзенінің жоғарғы жағалауында, Жартас шатқалында, фермадан шығысқа қарай 200 метрде. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеді.

Екі қорған оңтүстік-шығыс – солтүстік-батыс сызығымен орналасқан, диаметрі – 6 және 12 метрлік, биіктігі 0,2 – 0,3 метрлік тас-топырақты үйінділері бар. Қорғандардың ішкі және сыртқы жағынан ірі тас блок қоршаулар байқалады. Қорғандардың солтүстік-батысына қарай ірі тас блоктардан жарақталған, диаметрі 5 метрге дейін жететін дөңгелек формалы

жартылай бұзылған қоршаулар бар. Шамасы, бейіттің бір бөлігі қираған, сондықтан үстіңгі жағында жеке-дара тастар бар.

Ескерткіш қола дәуіріндегі Солтүстік-Шығыс Сарыарқа ежелгі тайпаларының материалдық мәдениеті мен жерлеу рәсімдерін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Жекпес бейіті (19)

Қола дәуірі

(Археол.)

Ауылдан оңтүстік-батысқа қарай 25 шақырымда Өлеңті өзенінің оң жағалауындағы екінші жайылымүсті текше шетінде, өзеннің батыстан солтүстікке бұрылатын тұсында, Жекпес мекенінде жалпақ ескі арна жанында орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеді.

Екі топ болып орналасқан, диаметрлері 6-8 метрлік 19 дөңгелек тас қоршаудан тұрады. Солтүстік-шығыс топта – төрт қоршау, оңтүстік-шығыста – он бес. Қоршаулар жерге ендете орнатылған аражабын тас тақталардан жарақталған. Кей қоршаулар бүйірінде таға бейнелі құрылымдар бар.

Ескерткіш қола дәуіріндегі Солтүстік-Шығыс Сарыарқа тайпаларының материалдық мәдениеті мен жерлеу рәсімдерін сипаттайды.

*Дереккөз: Мерц В.К., Разведка в Павлодарской области
// Отчет о работе ЦАЭ в 1988 г. Целиноград, 1989, 39 стр.*

Өлеңті жазбалары

Энеолит – ерте темір ғасыры

(Археол.)

Өлеңті өзенінің оң жақ тік жарқабағы аңғарында, ауылдан оңтүстік-батысқа қарай 5 шақырымда, Екшебай бейіті жанында орналасқан. 1972 жылы геолог О. Моль тапқан, 1988-2007 жылдары Павлодар облыстық тарихи-өлкетану музейі экспедициялары мен ПАЭ барлау топтары (В.К. Мерц), ал 2005 жылы Әлкей Марғұлан атындағы археология институтының ерте темір ғасыры және көне өнерді тану тобы отряды (З.С. Самашев), 2008 жылы ПАЭ (В.К. Мерц) бірнеше мәрте зерттеді.

Он жеті құм тастың ірі тақталарында елуден аса жануар: бұқа, ат, бұғы, түйе, мысықтектес жыртқыштар, сонымен қатар, антропоморф-

тық бейнелер, аңшылық, эротикалық және ғұрыптық әрекеттер суреттері бейнеленген.

Ескерткіш ежелгі малшылардың табыну орны бола отырып, энеолит, қола дәуірлері және ерте темір ғасырындағы Солтүстік-Шығыс Сарыарқа тайпаларының жартасқа сурет салу өнері мен рухани мәдениетін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Разведка в Павлодарской области // Волошин В.С. Отчет о работе ЦАЭ в 1988 г. Целиноград, 1989, 39-бет; Мерц В.К. Наскальные рисунки Павлодарского Прииртышья // «Өлкетану – Краеведение». 2002. №1. С. 29-44; Мерц В.К. Наскальные рисунки края Кереку-Баян. Фотоальбом. Павлодар, 2002; Мерц В.К. Наскальные рисунки Павлодарского Прииртышья // Энциклопедия. Павлодарское Прииртышье. Павлодар, 2003. С. 246-428.

Әбілқасым қонысы

*Қола дәуірі
(Археол.)*

Ауылдан солтүстік-шығысқа қарай 8 шақырым қашықтықта, Өлеңті өзенінің оң жағалауындағы бірінші жайылымүсті текшеде, өзен арнасынан оңтүстікке қарай 1 шақырымда, Әбілқасым фермасынан солтүстік-шығысқа қарай 3 шақырымда орналасқан. Қоныста ескі қазақ қыстауының немесе мазарларының қалдықтары бар, араб эпиграфикасы бар құмдақтан соғылған құлпытас бөлшектері табылды. 2007 жылы ПАЭ барлау тобы тауып, зерттеді (В.К. Мерц).

Ескерткішті зерттеу кезінде шикізаттық кірпіш пен шымнан соғылған қыстау мен мазарлардың ісінген қабырғаларын зерттеу кезінде андроновтық керамиканың бөлшектері табылды. Құрылыс қалдықтарының шығыс жағынан шурф салынды. Шурфтау қола дәуірге тиесілі керамика бөлшектері мен жануарлар қаңқалары барын көрсетті. Зерттеу материалдары мен табылған бұйымдар С.Торайғыров атындағы ПМУ-дің Археологиялық зерттеулер орталығында сақтаулы.

Ескерткіш қола дәуіріндегі Солтүстік-Шығыс Сарыарқадағы андроновтық тайпалардың материалдық мәдениетін, шаруашылығын және орналасу дәрежесін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Екшебай мекені

Энеолит

(Археол.)

Ауылдан оңтүстік-батысқа қарай 5 шақырымда Өлеңті өзенінің сол жағалауындағы екінші жайылымүсті текшеде, Өлеңті жазбаларынан оңтүстікке қарай 800 метрде орналасқан. 1988 және 2007 жылдары ПАЭ барлау тобы анықтап, зерттеген.

Ескерткіш беті жер жырту кезінде аздап бүлінген. Бұл жерден жебенін ұшы, нуклеустер, түйреуіштер, қару-жарақ, өндіріс қалдықтары табылды.

Зерттеу материалдары мен табылған заттар С.Торайғыров атындағы ПМУ-дің Археологиялық зерттеулер орталығында сақтаулы.

Ескерткіш уақытша мал ұстау тұрағы болып табылады және энеолит дәуіріндегі Солтүстік-Шығыс Сарыарқадағы көшпенділердің материалдық мәдениетін, шаруашылығын және орналасу дәрежесін сипаттайды.

Дереккөз: Мерц В.К., Материалы ПАЭ, 1988, 2007 гг.

Өлеңті таңбалы тастары

(Өлеңті жазбалары)

Жер жүзінде адам баласының қолымен жасалып, көне тарихтан сыр шертетін «туындылар» аз емес. Көп жағдайда ескінің мұндай белгілерін археология деген ғылым саласы зерттейді. Ықылым замандардың бір белгісі – жартас бетіндегі суреттер. Бұл суреттер өздерінің бойына жасырған тарихи сыры мен құпиясы тұрғысынан аса маңызды дерек көзіне жатады. Жартас суреттерінің Қазақстанда біраз бөлігі зерттелген. Ғалымдардың деректеріне сүйенсек, жартас бетіндегі суреттерге орта ғасырлардан бастап назар аударылған. Соның ішінде, әрине, Қазақ даласындағы жартас суреттері де бар. Алайда бұл ескерткіштерді тиянақты зерттеу ісі тек XX ғасырдың орта шенінен бастау алады. Бұл зерттеу жұмыстарының басында академик Әлкей Марғұлан тұрған еді.

Жартас бетіне сурет салу ісі тас дәуірінің аяқталар тұсында пайда болып, кейінгі уақыттарда дами түседі. Сол заманның суретшілері жартас бетіне адам мен аң бейнелеріне негізделген суреттерді сала бастайды.

Қазақстанның орталық бөлігін алып жатқан Арқа жерінде де жартас суреттері кең тараған. Солардың бір бөлігі Өлеңті өзенінің оң жағалауын-

да орналасқан. Бұл ескерткіш өткен ғасырдағы жер-жерде дамыған өлке-танушылық зерттеулердің барысында, 70-ші жылдары белгілі болған. Сол уақыттан бастап бұл жазбалар ғалымдар мен көне тарихқа қызығушылардың назарынан түспеген. Алайда күні бүгінге дейін бұл жазулар әлі де толық зерттеліп біткен жоқ.

Өлеңті жартас суреттері Өлеңті өзенінің оң жағалауында орналасқан. Оларды жартас суреттерінің шоғырлануына қарай бірнеше шағын топтарға бөлуге болады. Бұл топтар өз кезегінде жартас суреттерінің мерзімдемелік ерекшеліктерінен хабар беруі мүмкін.

Кереку-Баян жеріндегі жартас суреттерін салуда бірнеше салу техникасы қолданылған. Мәселен, Өлеңті жазбаларында сызу әдісі пайдаланылған. Барлық суреттер тереңдігі 0,5-0,7 см болатын ойып салу техникасы арқылы салынған. Бұл суреттер толық зерттелмегендіктен, басқа да салу техникасы қолданылған болуы мүмкін. Әсіресе, табиғи бояғыш заттармен салынған суреттер табылып қалуы мүмкін.

Негізінен Өлеңті жартас суреттері бірнеше тарихи кезеңді қамтиды. Олардың ең ертесі тас дәуірінің соңғы уақытымен, яғни, тас дәуірінен қола дәуіріне өтетін шақ – энеолитпен мерзімделеді. Бұл уақыттың суреттері онша көп емес. Көбінесе тұмсығы төмен қаратылған, ал мүйіздері алға сызылған сиыр тектес жануардың бейнелері кездеседі.

Келесі тарихи кезең – қола дәуірі. Бұл кездің суреттері айтарлықтай көп. Бұл уақытта да үй жануарлары бейнеленеді. Алайда салу техникасы айтарлықтай жетілдірілген. Дәл осы кезеңге, ғалымдардың пайымдауынша, әйел образындағы бейнелер де жатуы мүмкін.

Ал үшінші кезеңнің суреттері ерте темір уақытымен мерзімделеді. Бұл уақытта Қазақстан мен оған шекаралас өлкелерде «Аңдық стиль» кең тарай бастайды. Демек, аңдардың бейнесі сол уақытта басым келеді. Өлеңті жартас суреттерінде ерте темір дәуіріне тиесілі мысық тектес аңдардың бейнелері бар: жолбарыс, барыс және т.б.

Археология ғылымында жартас суреттерін қазба деректерімен ұштастыру мәселесіне баса назар аударылады. Сол себепті де ғалымдар көп жағдайда жартас суреттері шоғырланған аумақтарда ежелгі қоныстардың, қорымдардың орындарын іздеп, қосымша қазба жұмыстарын атқарады. Бұл зерттеу жұмыстары жартас суреттерін салған халықтың тұрмыс-тіршілігін, жерлеу ғұрпын, діни жоралғыларын білу үшін маңызды. Сондықтан Өлеңті жазбалары орналасқан жерде алдағы уақытта осы бағыттағы зерттеу жұмыстарын жүргізу аса маңызды.

Зерттеу жұмыстарынан бөлек, қазіргі таңда ескерткіштерді сақтау мен қорғау мәселесіне де жіті назар аудару қажет. Жер-жерде жартас бетіндегі суреттерді бұзып алып, өздерінің эстетикалық талғамдарын қанағаттандыру үшін үйлерінің аулаларына орнатып қоятын жағдайлар кездескен. Сондықтан Өлеңті жазбаларын жыл өткен сайын тексеріп, оларды сақтау мен қорғау бойынша жұмыстар атқарылуы қажет. Мәселен, ескерткіш орналасқан жердің қорғау аумағын белгілеп, қоршау шараларын ұйымдастыру – бірінші кезектегі мәселе. Тіпті қажет болса, бұл жартас суреттері халықаралық деңгейде де қорғауға қоюға әбден лайық.

Елімізде ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мәдени мұра тізіміне бірқатар нысан енгізілген. Солардың қатарында Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, ортағасырлық қалалар және Таңбалы петроглифтері бар. Қазіргі уақытта Сауысқандық петроглифтерін осы халықаралық тізімге қосу жұмыстары атқарылуда. Бұл Бүкіләлемдік тізімге жалғыз Өлеңті петроглифтерін емес, Кереку-Баян өңірінің жартас өнері деген атаумен ұсынған абзал. ЮНЕСКО-ның талаптары бойынша тізімге ұсынбас бұрын бірқатар құжат даярланады. Олардың ішінде номинациялық құжат, қорғау аумағы туралы шаралар, менеджмент жоспары бар.

Өлеңті жартас суреттері ең даладағы құр жатқан суреттер емес. Егер де кеңірек қарайтын болсақ, бұл – салт-жоралғылар өткізген ашық аспан астындағы ғибадатхана. Жартас бетіне салынған суреттер – ежелгі дәуірде өмір сүрген адамдардың дүниетанымы, наным-сенімі жөнінен хабар беретін құнды археологиялық дерек. Бұл суреттерге жасырылған құпиялардың сырына үңілу бай тарихымыздың жасырын қалған тұстарынан хабар береді. Сондықтан да теңдесі жоқ осындай құндылықтарымызды зерттеу – ғалымдарымыз үшін парыз.

Айбар Қасенәлі, археолог,

ҚР Ұлттық музейі

халық қазынасы ғылыми зерттеу институтының директоры,

PhD доктор

Тайдан табылған құмыра

Тай ауылының маңындағы түрлі археологиялық ескерткіштер, оларды зерттеу негізінде жинақталған жазбалар елді мекен тарихы тереңде жатқанын айғақтайды.

2012 жылы ауылдан тағы бір қызықты жәдігер табылды. Ол жәдігерді Тай тұрғыны Темірболат Қасымов ауласын қазып жатқанда тауып алған. Табылған жәдігерлер – адамның бас сүйегі мен саздан соғылған құмыра. Бас сүйек тиісті мекемелерге жіберіліп, құмыраны ауылдық округтің сол кездегі әкімі Ерлан Қабылтаев біраз уақыт сақтап, белгілі археолог Тимур Смағұловқа тапсырды. Ғалымдар жәдігер б.з.д. I мыңжылдық басына тиесілі деген пікір білдірген. «Құмыра жасалған күйіктас (керамика) елді мекендерде қолданыста болғаны айтылады және жерлеу рәсімдері кезінде көмілуі сирек», – дейді олар.

Арғы тарихтан азды-көпті дерек

Ерте, ерте, ертеде демекші, сол ерте заманда Шідерті мен Өлеңті өзендері бойын, Ақкөл-Жайылма өңірін кімдердің қоныс еткенін білу бүгінгі ұрпақ үшін маңызды. Осы тарапта ізденіп көргенімізде, қолымызға Р.Т. Қалымқұловтың «Ертіс-Кереку өңірінің әкімшілік-аумақтық құрылысының жалпы тарихы және елді мекен атаулары» атты кітабы түсіп, біраз деректерге қанықтық. Әрине, бір ғана кітаптағы мағлұматтарға сүйене отыра тарихты түгендеп шығу мүмкін емес. Әйтсе де біз ұсынғалы отырған деректер ХҮІІІ – ХХІ ғасырлар аралығында әкімшілік-аумақтық құрылым қандай болды және ол қалай өзгергенінен хабардар ете алады. Біз сілтеме жасап отырған автор мұрағат құжаттарына сүйеніп рулардың болыстарда қоныстануын сипаттап өтеді. Соның ішінен бізді қызықтырғаны Қанжығалылар қоныстанған Ақкөл мен Шақшан болыстары туралы деректер еді.

«Ақкөл және Шақшан болыстарында Қанжығалы тегі қоныстанған. Ақкөл қазақтары Ертіс өзеніне қарай Песчаный поселкесіне қарама-қарсы жерлерге жайылымға шығып отырды. Осы топқа кіретін Шақшан қазақтары бұл жерлерге ХҮІІІ ғасырдың бірінші жартысында қоныс аударған. Сонымен, Қанжығалы рулары Керекудің оңтүстігіне көршілес Төртұл тегімен қатар келіп, Баянауыл тауларының шығыс бөктеріне (Шақшан болысы) қоныстанады. Ал қалған бөлігі Алқакөл болысына қарай қоныстанған. Қанжығалы тегінің арғы аталары ХҮІІІ ғасырдың соңына қарай Қарқаралы өңірінен Ақкөл болысында тұратын туыстарына көшіп келген. Қызылағаш болысында тұратын Қанжығалылар Ертіс бойына екі ғасыр бұрын Ерейментаудан қоныс аударған болатын».

XIX ғасырдың басында Ресей қазақ жерін отарлау саясатын күшейтіп, әкімшілік реформалаудың жаңа үлгісін жасады. 1822 жылы Сібір генерал-губернаторы М. Сперанскийдің басшылығымен «Сібір қырғыздары (қазақтары) туралы Жарғы» қабылданды. Бұл реформа бойынша Сібір екі бөлікке – Шығыс және Батысқа бөлінді. Батыс Сібір – «Сібір қырғыздары облысы» деп аталып, әкімшілік құрылым: округ-болыс-ауыл деп жасақталды. Округке 15-20 болыс, болысқа 10-12 ауыл, ауылға 50-70 шаңырақ енді. Округ басшылығы – округтік приказдар болды, қазақтар оны дуан деп атады. Енді осы тұста жоғарыда аталған кітапқа қайта жүгінейік. «1833 жылдың 22 тамызында Баянауыл округі ашылды. Оған Баянауыл сыртқы округінің құрамында Күлік Орманшы, Қозған Тұлпар, Айдабол, Күлеке-Қаржас және Сатылған-Қаржас, Бәсентиін-Ақтілес-Күшік және Найман, Апай-Бөрі-Күшік, Бәйімбет-Бәсентиін және Сырым-Күшік-Бәсентиін, Сәмек және Бәсентиін, Қосайдар-Қыпшақ, Бұлтың-Қыпшақ, Әжібай-Қанжығалы, Мұрат-Уак болыстары қарады».

Баянауыл округіне енген болыстар ішінен бізге керегі Әжібай-Қанжығалы, Жуатай Буранайман, Бозқозы Буранайман және Бәйімбет Бәсентиін болыстары болып отыр. Себебі осы болыстар аумағына енген жерлерге негізінен Өлеңті мен Шідерті өзендерінің төменгі ағысын, Ақкөл-Жайылма өңірін жайлаған ауылдар қоныстаныпты. Мұны төменде келтірілген кестеден көре аламыз.

Баянауыл округінде 1854 жылы жүрген жан санағының қорытындысы

Әжібай Қанжығалы болысы					
Қарабай Өтек руы					
Руы және оның тармақтары (тегі)	Ауыл	Түтін	Еркек	Әйел	Қыстаулары мен жайлаулары
1	2	3	4	5	6
Құдияр	1	79	151	123	Өлеңті, Жартаста мекен еткен
Ауыл старшыны Шоқат Қожанов					
Құрманкүл Құрамсы	1	102	211	208	-/-

Ауыл старшыны Андабай Каскин					
Дәулет Үмбет Кетен	1	131	223	195	-/-
Ауыл старшыны Атакай Досқұлов					
Өтеулі Амалдық Қылыш Толыбай	1	106	171	148	Омбы округінің Челягина төңірегі, Жабысқак, Шотқара, Есқараны мекен еткен
Ауыл старшыны Қанқожа Ақжанов					
Бұқарбай	1	95	214	19	Жартаста мекен еткен
Шомақ Бадай					
Ауыл старшыны Мұсылман Бейімбетов					
Жәдігер	1	106	171	148	Өлеңтіні мекен еткен
Ауыл старшыны Оразбай Таласбаев					
Қарпы Сары	1	92	147	121	Өлеңтіні мекен еткен
Ауыл старшыны Қарабас Тұманов					
Елубай Қарабұжыр	1	130	201	153	Қараобаны мекен еткен
Ауыл старшыны Азанбай Монтеев					
Әжібай Қанжығалы болысы бойынша 9 ауыл, 931 түтін, 1619 еркек, 1395 әйел. Болысы Жүндібай Алтыбасаров.					

Жуатай Буранайман болысы					
Қарабай Өтек руы					
Руы және оның тармақтары (тегі)	Ауыл	Түтін	Еркек	Әйел	Қыстаулары мен жайлаулары
1	2	3	4	5	6
Жанат Еділбай Ерубай Еспер	1	168	291	272	Шідертіні мекен еткен
Ауыл старшыны Наурызбай Соқыршы					
Жолдыбай Қонысбай Қызылқұрт	1	95	159	122	Былқылдақты мекен еткен

Ауыл старшыны Ботпан Жандайбасов					
Шүйіншіәлі руы:					
Тұман Жарасбай Баймырза Мамат Дербеуіл Жәнібек Төлеңгіттер	1	104	159	127	-/-
Ауыл старшыны Сүтжан Құдайсүгіров					
Көрпе Жарасбай Байкөл Қырғызелі Түгел Баймырза Құлке Жарасбай Ыстыбай	1	114	165	131	Шідертіні мекен еткен
Ауыл старшыны Сұңқар Босқы					
Абылай Монтай	1	160	272	224	Былқылдақты мекен еткен
Байкісі Амантай Жаксылық Амантай Жаксыберді Жанкісі Төлеген Жанжігіт					
Ауыл старшыны Шандауыл Арғынбаев					
Алдаберді руы:					
Барлыбай Алтын Бикелді Байбек Шымырбай	1	130	221	115	Өлеңтіні мекен еткен
Ауыл старшыны Ауаз Бүркітбаев					
Ерназар Батпа Батпа Есентай Батпа Нияз Батпа Есентай	1	160	295	213	-/-
Ауыл старшыны Қыңыр Шабанов					
Жуатай Буранайман болысы бойынша 7 ауыл, 931 түтін, 1562 еркек, 1251 әйел. Болысы Көшелек Болатов.					

Бозқозы Буранайман болысы					
Қырбас руы					
Руы және оның тармақтары (тегі)	Ауыл	Түтін	Еркек	Әйел	Қыстаулары мен жайлаулары
1	2	3	4	5	6
Өте	1	65	111	107	Ақжарды мекен еткен
Ауыл старшыны Мүжікен Айбасов					
Жиеншар Жәнібек Қырбас	1	64	97	78	-/-
Айдабол руы:					
Тыныбек Қарбас Қараден, Теле Қоқан	1	102	160	125	Шідертіні мекен еткен
Ауыл старшыны Мұса Нұры					
Биеке Қошқұл	1	105	198	153	-/-
Ауыл старшыны Қыштық Болатаев					
Байқотан Қонақбай	1	73	127	101	Ақжарды мекен еткен
Ауыл старшыны Шыныбай Балтекеев					
Өтес Шоқабай Байшағыр	1	68	121	104	Шідертіні мекен еткен
Ауыл старшыны Мұса Турабаев					
Ақан Қожамберді Танаш Беке Күлік Сары Мерген	1	142	239	202	-/-
Ауыл старшыны Молдабай Қожасов					
Бозқозы Буранайман болысы бойынша 7 ауыл, 619 түтін, 1053 еркек, 870 әйел. Болысы Мұхаметжан Әлин.					

Бәйімбет Бәсентиін болысы					
Жаманай руы					
Руы және оның тармақтары (тегі)	Ауыл	Түтін	Еркек	Әйел	Қыстаулары мен жайлаулары
1	2	3	4	5	6
Қойсары	1	125	231	210	Жайылманы мекен еткен
Ауыл старшыны Байғазы Боканов					
Қозыбақ	1	73	231	113	-/-
Ауыл старшыны Сұңқарбек Бәзілев					
Ырысбек	1	84	124	105	-/-
Ауыл старшыны Жапан Түкеев					
Қоянбай	1	75	115	82	-/-
Ауыл старшыны Байтық Тұлымқожы					
Таз руы – Бөкі	1	122	190	171	-/-
Ауыл старшыны Досан Тыныбеков					
Бейсен руы Матай	1	146	220	209	-/-
Ауыл старшыны Иса Бәшенев					
Шоқай	1	92	132	139	-/-
Ауыл старшыны Жаманқұл Қосетов					
Руы Жаманай – Қойсары	1	72	141	124	-/-
Ауыл старшыны Бейсен Көбдіков					
Бәйімбет Бәсентиін болысы бойынша 8 ауыл, 799 түтін, 1284 еркек, 1149 әйел. Болысы Ақжан Жұмағұлов.					

Бір ғажабы, зерделеп көрсек, осыдан екі жүз жыл бұрын қағазға хатталған жер-су атаулары әлі күнге дейін сол қалпында сақталған. Шідерті өзені бойындағы Ақжар, Былқылдақ, Өлеңті өзені бойындағы Жартас, Қараоба, Жайылма атаулары осы төңіректе туып-өскен әр адамның құлағына бала күнінен сіңісті емес пе. Әйтсе де әңгіме ауанына қайта оралайық. Уақыт алға жылжыған сайын патшалық Ресей қазақ даласын уысында ұстау үшін түрлі саяси-әкімшілік реформаларды жүзеге асырды. Соның бірі 1867-1868 жылдары II Александр патшаның жарлығымен жасалды. Атап айтқанда, «Орынбор және Батыс Сібір генерал-губернаторлықтарындағы Дала облыстарын бекіту туралы уақытша Ереже» еді. Осылайша, сыртқы округтер жойылып, облыстар пайда болды. 1870 жылғы жаңа әкімшілік бөлініске байланысты Семей облысына 4 уезд қаратылды. Со-

ның бірі – Павлодар уезі. Сол уақытта уезд орталығы – Павлодарда 7738 адам, уезде 157487 адам болған екен. Халықтың 90,5 пайызы қазақтар деп көрсетілген. Айтпақшы, бұл уақытта болыстықтар атауы да бірнеше рет өзгеріске түседі. 1897-1910 жылдары жүргізілген статистика қорытындысына көз жүгіртсек, Ақкөл болысын мынадай әкімшілік ауылдар құрапты.

№	Ақсақалдар аты-жөні	Жайлаулар атауы	Ру, тегі
Ақкөл болысы			
№1 әкімшілік ауыл			
1.	Смағұл Жанбау	Токта	Мұрат
2.	Жанасоғай Боштай	Қозықамыскүйік	„
3.	Әли Бұсырман	Қолбай	„
4.	Қармыс Бабағыс	Шұбарайғыр	„
5.	Мұқан Жаманшал	Найзақамыс	„
6.	Қожахмет Жаманқара	Жаңашұбарайғыр	„
7.	Есмағамбет Омар	Аралқамыс	„
8.	Мұқат Байжігіт	Саралыақ	„
9.	Нұрқайдар Тұрғамбек	Қайлысқарасу	„
10.	Құсайын Данияр	Тереңқарасу	„
11.	Әміре Абыз	Киікауырған	„
12.	Мұхамет Қ-м. Шалекей	Шұқыркемер	„
13.	Сыздық Қайдауыл	Досқақаракемер	„
14.	Қиса Бергембай	Жаманкісі	„
15.	Саяқ Ибрагим	Шоктерекқарасу	„
16.	Нөке Есен	Қыйлықарасу	„
17.	Рақымжан Дуан	Қарақоға	„
№2 әкімшілік ауыл			
1.	Жандос Тұран	Тырнақтұз	Байболат
2.	Шамғұл Нара	Балтуған	„
3.	Абдулла Шыңғыс	Сасықсор	„
4.	Рахым Сырымбет	Сарқона	Сұлтанбет
5.	Тенек Шыңғыс	Қарақыстау	Байболат
6.	Жүрсін Шекір	Үлемесқойсалған	„
7.	Нұкжан Қорымбай	Жаңғызқұдық	„
№3 әкімшілік ауыл			
1.	Қасен Тұйықатар	Қарақыстау Қаражар	Алтыбай
2.	Әбілжан Молыбай	Көрікқоға	Әжеке
3.	Бүлікбай Тұяқ	Қараоба	Күшпен
4.	Мұса Байдұл	Қарақоға	„
		Қарақоға, Мұздыкөл	„

№4 әкімшілік ауыл			
1.	Әбдуәлі Бөжен	Орман	Әжеке
2.	Мұса Айнабек	Күзеукона	„
3.	Мұса Мырзабек	Сарықона	Қыпшақ
4.	Құрымбай Тоғайбай	Әші	Әжеке
5..	Таңатар Бакрай	Үлкеншоға	Дәнен
6.	Самар Болат	Үлкеншоға	„
7.	Уәлі Мұстафа	Кішкенешоға	„„
8.	Қонтай Қуатбай	Қарлықыстау	Дәнен. Қыпшақ
9.	Мұқыш Мажен	Құнғанқона	Досқана
10.	Баймағамбет Дөненбай	Қарақоға	„
11.	Жиенбай Исабай	Шокқамыс	Дәнен
12.	Бексейіт Шүрегей	Қарқаралы	Әжеке
13.	Шегетай Өтіш	Құркөл	
№5 әкімшілік ауыл			
1.	Бекет Ботабай	Айдарқамыс	Қойлыбай
2.	Қубай Түшенбай	Тойлық	„
3.	Төлеулі Жанбай	Жайылмажайық	„
4.	Жансейіт Қоны	Ортақамыс	„
5.	Мақыш Мұса	Басқамыс	Қорлыбай
6.	Рахымжан Раздық	Айналма	„
7.	Жиенбай Назар	Қылдыкөл	„
8.	Нұрмақамбет Күркібай	Тәңірақмола	Жармабай
9.	Сақтыбек Мөңке	Токқұлы	„
10.	Нарымжан Батай	Отарбай	„
11.	Баянды Анайбай	Қылдыкөл	Күрлімбай
12.	Баянбай Ниязбай	Жайылма	Қойлыбай
13.	Бижән Озбас	Үлкенқамыс	„
14.	Ақмет Мұсабек	Көктөбе	Қорлыбай
№6 әкімшілік ауыл			
1.	Шоқа Шолбай	Қаражар	Елқонды
2.	Сәрсен Ұлдыжан	Жаудырқос	„
3.	Ибәділдә Таймас	Талдықамыс	„
4.	Бешім Ордабай	Отарқой	Қыпшақ
5.	Айдархан Дорбай	Айдарқамыс	„
6.	Жармағамбет Байжігіт	Қарақоға	Елқонды
7.	Жетен Қуандық	Қойсоймас	„
8.	Мұхамедияр Бармаев	Ортақоға	„
№7 әкімшілік ауыл			
1.	Оспан Қозбақ	Талдықамыс	Жаңырақ
2.	Жұмагелді	Қылдыкөлкелте	Есназар
3.	Жұмабай Сағатбай	Қамысаяқбауыр	Жантай

№8 әкімшілік ауыл			
1.	Нығызбай Бектұрған	Үрпек	Байболат
2.	Әбіш Шәуен	Қарасукауры	„
3.	Мұқан Сарымолда	Ащыкөл	„
4.	Атаубай Бейтен	Бәйіпшал	„
№9 әкімшілік ауыл			
1.	Жанбай Саптыбай	Қарасу	Қаратілес
2.	Қасан Найзабас	Үлкенашықұдық	„
3.	Мұңайтпас Құйалақ	Шүрегей	„
4.	Мүсәлі Ноғар	Қараоба	„
№10 әкімшілік ауыл			
1.	Уәли Бәйімбет	Бозайғыр	Алауашы
2.	Жүніс Елен	Қыпшақ	„
3.	Рақым Жәнібек	Бозайғыр, Әулентай	„
4.	Омар Қазбек	Қараоба, Әулиеқөл	„
№11 әкімшілік ауыл			
1.	Рақымжан Досжан	Ащыкөл	Қарабұжыр
2.		Шілік	Қаратілес
3.	Байтіреуін Қожбан	Қосорын	„
4.	Қараоба Мүсәлі	Қараиан	Байболат

Статистикалық мәліметтер құндылығымен қымбат. Ақкөл болысындағы 11 әкімшілік ауыл көрсетіліп, 84 жайлаудың атауы мен ақсақалдарының аты-жөні келтіріліпті. Қанша үңілсек те, таныс есімдерді ұшырата алмадық, адамдар түгіл, көптеген жер-су атауларын мүлде білмейді екенбіз. Бәлкім, көнекөз қариялардан естіп, көкірегіне түйіп алған, шежіреге жетік құймақұлақ азаматтар осы кестеден ата-бабасын, оларға қоныс болған жер жайын біліп, бір кәдесіне жаратып қалар.

1917 жылы ақпан айында патша тақтан тайдырылып, сол жылы қазан айында большевиктер билікті қолына алғаны тарихтан белгілі. Солай болғанымен, қазақ даласында кеңес өкіметінің бірден орнықтағаны да мәлім. Осы аумалы-төкпелі уақытқа қатысты кітаптан мынадай деректер таптық. «1917 жылы Семей облысының тұрғындар саны көрсетілген болыстар тізімінде Павлодар үйезі бойынша: қырғыз болыстары Ақкөлде – 9647 адам (1917 жылғы санаққа қатысты Павлодар үйезіндегі болыстарда барлығы 225300 адам) тіркелген. 1921 жылы Павлодар үйезіне қарасты 62 болыс болды. Павлодар үйезі. Орталығы – Павлодар қаласындағы 62 болыстың бірі Ақкөл көшпенді ел – Ақкөл жайлауы; Шідерті – Шідерті жайлауы».

Кеңес өкіметі арада бірнеше жыл өткен соң, болыстарды ірілендіру саясатын жүргізеді. Соның нәтижесінде біраз әкімшілік-аумақтық бірліктер қысқартылады. «1923 жылғы 5 шілдедегі Қырғыз АКСР-дің ОАК қаулысы негізінде Жалаулы – орталығы Ақкөл жайлауында орналасқан Ақкөл болысына қосылды; Ақбеттау болысының орталығы – Шідерті елді мекені Шідерті болысы болып өзгертілді.

... 1924 жылы 14 қаңтарда КАКСР-ның жаңа әкімшілік-аумақтық құрылымы туралы Бүкілресейлік орталық атқару комитеті Президиумы қаулы етеді:

«Қырғыз Автономды Кеңестік Социалистік Республикасының губерния, үйез және болыстарға бөлінуі төмендегідей бекітілсін:

Павлодар үйезі. Үйездің орталығы – Павлодар қаласы. Қырғыз болыстары: Майгүл, Маралды, Алқакөл, Ақкөл, Қызылтау, Атақозы, Шақшан, Ақкелі, Тереңкөл, Қызылағаш, Ақбеттау, Үйіртүп».

1928 жылғы 17 қаңтарда Павлодар үйезі жойылып, оның орнына 9 ауданнан тұратын Павлодар округі құрылып, мына аудандар соның құрамында болды:

Баянауыл ауданы – Павлодар үйезінің Ақкелі (бөлігі), Баянауыл, Қалмаққырылған, Қызылтау және Шідерті болыстарынан, Ақмола облысының жартысынан құрылды.

Қызылағаш ауданы – Павлодар үйезінің Қызылағаш болысы мен Ақкөл болысының бір бөлігінен және Ақмола губерниясындағы Петропавл үйезінің Бостандық Туы болысының бір бөлігінен құрылды. Ақкөлдің қалған бөлігі Павлодар ауданына қарады.

Өңір тарихына бей-жай қарамайтын адамдар үшін аталмыш кітаптан алынған мына бір кесте де құнды деп санаймыз.

1928 жылғы ауылдық кеңестердің атаулары мен орналасқан жерлері

Ақкөл болысы бойынша

№1 ауылдық кеңес

Болыс, ауыл-қыстаулары мен ауыл кеңестерінің атаулары	Ауыл-қыстауларының қыс мерзімінде орналасатын жер атаулары
Серғазы Қорғамбай Рахымжан Қуандық Бектібай	Ортақоға Аяққоға Айдарқамыс Қойсоймас Отарқой

Татыбай Москалбай Серіктай Мырзатай Естай Ыдырыс Жабас Мойнақ Әбілқасым Сұғын Қайынберіс Итбай Қалжан	Аяққоға Бәсентиін Өмірзақпопа Жауындарказы Қарабидайық Сарықурай Талдықамыс Айдарқамыс Талдықамыс Бозайғыр Әуликөл Сарықоға Қаражар
№2 ауылдық кеңес	
Сарбай Тоғанас Бабас Орыс Тұрпак Үкібай Қодас Жалай Үмбетай Етебай Күркебай Штыбай Байжарық	Үлкенқопа Үлкенқопа Үлкенқопа Үлкенқопа Үлкенқопа Үлкенқопа Тасқара Турақоға Айнашқа Қандыққопа Қарақоға Токқола Отарой
№3 ауылдық кеңес	
Басқан Тілеп Толеп Өтеген Жалбұлат Жәнібек Алтыбай Қосаған Дайыр Бокей Баубек Темірбай Сұмболат Алдаберген Айтқұл Садық	Беркімбай Күйгенкөк Қарақыстау Есенкелді Қонай Орман Көреқыстау Қараоба Шоға Шоға Ташенкарасу Қарасу Қарасу Айдарқамыс Күзеу Құрөке

№4 ауылдық кеңес

Шөкімет	Шөкімет
Серікбай	Өзекқарасу
Ашырбек	Жалғызқұдық
Татыбай	Қаратам
Тней	Тней
Шәймәрдан	Майтомар
Шөкімет	Ұзынқарасу
Байжан	Мұстапа
Лекер	Шандық
Әлжан	Жақсат
Киём	Шабдар
Ахмет	Шабдар
Қойбағар	Қарасу
Ызбасты	Тастөбек
Қазыбай	Төбек
Ағын	Ағын
Кәсен	Шайтанқұл
Аралтөбе	Шабдар
Шолақөзек	Шолақөзек
Қодар	Қодаршат

№5 ауылдық кеңес

Мырзабек	Смағомбетқарасу
Данек	Мешіт
Алтыбай	Өзен
Ебей	Шектіқарасу
Мырзабай	Ащыкөл
Құлшамбай	Жалаулы
Жұмабек	Саскеор
Сасық	Тасмола
Көкбай	Қарасу
Қоратиес	Қараоба
Бейсен	Аралсор
Тқалы	Қарақоға
Баймырза	Киек
Өсербек	Шұбарайғыр
Шерн	Токты
Қойбай	Қойбай
Бекназар	Шүрегей
Қылыкой	Ащықұдық
Бекбай	Жар
Айтқожа	Тірнектүз
Шашбок	Ордабай

**Қазақ АКСР-інің статистика басқармасының Семей губерниясы
Павлодар үйезінің 1927 жылғы 1 қаңтардағы әкімшілік бөліну
бойынша елді мекендердің тізімі**

Павлодар үйезі

№	Болыстардың және ауыл кеңестерінің атаулары	Тұрғылықты мекендер немесе ауыл кеңестердегі ауыл қыстауларының атаулары	Тұрғылықты мекен түрі
15. Ақкөл болысы			
1.	№1 ауыл кеңесі	18 ауыл – қыстау	А-к
2.	№2 ауыл кеңесі	13 ауыл – қыстау	
3.	№3 ауыл кеңесі	Құркөл 16 ауыл – қыстау	Пос А-к
4.	№4 ауыл кеңесі	Зеленороши 20 ауыл – қыстау	А-к
5.	№5 ауыл кеңесі	21 ауыл – қыстау	
		Барлығы 88 ауыл – қыстау	

Айды ай, жылды жыл құрап, уақыт алға тоқтаусыз жылжи береді. Арғы тарихтан келтірілген аз-маз деректі осылайша тәмамдап, енді Өлеңті-Тай ауылын бүгінгі таңда кімдердің қоныстанып отырғаны хақында бірер ауыз сөз айтайық. Бұл орайда, көпті көрген қария, «Ертістің Павлодар өңіріндегі қозған ұрпақтары» шежіре кітабының авторы Амантай Әзмағанбетұлының жазбасына үңілейік:

«Екібастұз» совхозы құрылмастан бұрын, яғни, 1929 жылға шейін сол жерде қоныс тепкен аздаған ауыл болыпты. Онда қозған руының Ақтай ұрпағы – Аю Қозған деп аталған бұтақ қоныс тепкен екен. Жер-суы тұрмысқа қолайлы болған соң, Токтас бабамыздың Есенқұл есімді баласынан тараған Түркебай ұрпақтары қоныс аудармақшы болып Аю атамыздың балаларынан жер сұрапты. Сөйтіп, 6-7 қашарға кейін «Екібастұз» совхозының орталығы қоныстанған жерді сатып алып, оны Алыбай балалары жайлапты. Содан бұл қоныс ел аузында «Төртүй Сарықыз» аталып кетіпті. Бертін «Сарықыз» анықтауышы түсіп қалып, Төртүй аталып жүр. Ал Тай атауы туралы айтар болсақ, Токтас бабамыздан Есенқұл – Бегежан – Рай – Барғана, Күлек, Тай, Тасбағар балалары өрбиді. Яғни, Тай – Есенқұл ұрпағы. Токтас бабамыздың екінші баласы Ырыстан – Текебай – Наурыз – Тай – Құлмамбет балалары тарайды. Құлмамбет ұрпақтары Баян жағын-

да. Бір айта кететін жайт, Тоқтас бабамыздың Есенкүл және Ырыс атты екі ұлының да Тай есімді баласы болған. Сол себепті «Өлеңті» совхозы аумағындағы бейітте жерленген Тай атамыз Есенкүлдың ба, әлде Ырыстың ба, қайсысының баласы екенін дөп басып айта алмаймын. Бұл жағын әлі нақтылай түсу қажет».

Негізі көшпелі қазақ рулары заман ау-жайына қарай сан мәрте қоныс аударған. Ал Кеңес өкіметі орнаған соң, шаруашылық, қызмет бабына байланысты адамдар мидай сапырылысып, рулық қоныстанудың іргесі сөгілгені белгілі. Сөзімізге Өлеңті – Тай елді мекеніндегі қазақтардың қазіргі рулық құрамы нақты дәлел бола алады. Қазіргі уақытта бұл жакта Тентек Қанжығалының Ескене, Есет, Есназар, Қойлыбай-Қорлыбай аталары, Баяннан келген Қанжығалының Қара, Сары, Құдияр аталары, Қозған руы аталары ғана емес, Ереймен Қанжығалы, Айдабол, Күлік, Бәсентиін, Керей рулары адамдары да тату-тәтті өмір сүріп жатыр. «Бірлік бар жерде тірлік бар» деген бабалар нақылын жадына түйген жас ұрпақ та атадан мирас болып қалған жол-жобадан ауытқымасы анық.

Өркен жайған Өлеңті

*– Болдым ғашық, туған дала, мен саған,
Алыс жүрсем, арманым – сен, аңсаған.
Жақын жүрсем, мен – төрінде жәннаттың,
Алтын діңгек – өзім туған босағам!*

Қасым ақын туған жерге деген сүйіспеншілігін осылайша жеткізіпті. Туған жер десе әркімнің жүрегі ыстық сезімге бөленіп, қаны тулайды. Ауылда туған, өскен адам үшін сол ауылдың қадір-қасиеті бөлек, әрдайым мақтан тұтып жүреді. Өлеңтіліктер үшін де Өлеңтінің шоқтығы биік, аты асқақ. Өйткені Өлеңтінің жылнамасын ерен еңбектерімен жазған, ауылдың сәулеті мен дәулетін жасаған – өлеңтіліктердің өздері. Сол себепті де ауыл тарихы туралы айтсақ, тіл ұшына өлеңтілік еңбеккерлер де бірге оралады. Әр тарихтың бір бастауы болады, ендеше, Өлеңтінің тарихы қалай басталған еді?

– Жарты ғасыр бұрын «Өлеңті» совхозының іргесі Өлеңті өзенінің бойында қаланды. Екі жылдық директорлар курсы тәмамдаған Сартай Қабылов енді ғана құрылып жатқан шаруашылыққа директор болып кел-

ді, – деп еске алады ауыл тарихы туралы сөз қозғағанда қадірменді қария Байшот Әзмағанбетов әңгімені әріден бастап.

Ақсақалдың сөзін архив құжаттары да растайды. Екібастұз қалалық архивінен Қазақ КСР Совхоздар Министрлігінің 1961 жылғы 19 наурыздағы №303 бұйрығын көрдік. Бұйрық мәтіні мынадай:

«По личному составу

Тов. Кабулова Сартая назначить директором вновь организуемого совхоза «Олентинский», Куйбышевского района, Павлодарской области, с правом первой подписи на всех денежных документах, освободив его от обязанности главного агронома «Шидертинского» совхоза, той же области»

«Өлеңті» совхозы – тың игерудің екінші толқынында пайда болған шаруашылық. 1961 жылдың ерте көктемінде, дәлірек айтқанда, 19 наурызда жаңа совхозды құру міндеті жүктелген басшылар мен мамандар, жүргізушілер мен механизаторлар Көксиыр ауылына келіп жұмыла іске кірісті. Бұған дейін «Екібастұз» совхозының бөлімшесі болып келген Талдықамыс ауылы мен Көксиыр қыстауы енді жаңа шаруашылық – «Өлеңті» совхозына қаратылған еді. Совхоз директоры Сартай Қабылов мамандармен кеңесе келе, совхоз орталығы салынғанға шейін шаруашылық кеңсесін Көксиыр ауылындағы мектеп үйінде орналастыру жөн деп ұйғарды. Ал совхоз орталығын жергілікті халық Тай деп атайтын жазық далада салуды жоспарлады.

– Негізі, кеңшар орталығына лайықты жер таңдалғанда Көрғабақ пен Жартас та ұсынылды. Дегенмен орталықты Тай деген жерде салу ұйғарылды. Ол уақытта Тайда жалғыз ғана үй бар болатын. Онда малшы Ташмағанбет Молдахметов тұрушы еді. Төңіректі шарлаған басшылар ішіндегі прораб Қайролла Лоқашев: «Мұнда жерасты көлі бар, тұщы су шығады» деген уәж айтты. Оның бұл сөзін бәрі құптай кетті, – деп еске алады сол бір тарихи сәттің куәгері, бүгінде жасы сексеннен асқан Амангелді Балабеков қария.

Айтпақшы, жаңа шаруашылық игілігіне жаратуы үшін мемлекеттік қордан аумағы 1846 шаршы шақырым жер бөлінген болатын. Совхоз басшылары мен мамандарының алдында орасан міндеттер тұрды. Ең алдымен шаруашылық еңбеккерлері үшін тұрғын үйлер салу қажет еді. Қар кетіп, жер дегди сала жапан далада шатырлар тігіліп, вагондар қойылып, алғашқы үйлердің орындары белгіленді. Қажыр-қайраты тасыған құрылысшылар білек сыбана іске кірісіп, балшық басылып, шикі кірпіш құйылды. Бірінші кезекте екі пәтерлі жиырма шакты үйдің, шаруашылық

кеңсесінің, мектеп үйінің, өзге де тұрмыстық-әлеуметтік нысандардың іргесін қалау көзделді. Мұны архивтен алынған құжаттардан да көруге болады. Мәселен, ауыл моншасының жобасы 1961 жылдың 1 қыркүйегінде әзірленген. Ал өрт сөндіру депосының жобалық актісіне сол жылдың 3 қарашасында, 50 кереуеттік аурухана мен мектеп жобасына 4 қарашада, 52 орындық асхана жобасына 1 желтоқсанда қол қойылыпты. Жобалардың бәрін облыстық совхоздар басқармасының «Казгипросовхозводстрой» филиалы дайындапты.

Жобалар әзірленіп жатқанда-ақ жұмыс қарқын алып, Әсет Обаев, Бектемір Кажиков, Қайролла Лоқашев бас болған құрылысшылар уақытпен санаспай еңбек етті. Құрылыс нысандарына қажетті материалдарды тасымалдауда «Екібастұз» кеңшарынан жіберілген жүргізушілер: Амангелді Балабеков, Мананбай Әміржанов, Амантай Қонақбаев, Қайырхан Мұхтаров, Молдаш Әбілов, Ораз Бекібаев ерен еңбегімен көзге түсті. Олар мінген 6 жүк машинасы «Екібастұз» совхозынан «Өлеңті» совхозының меншігіне берілген-ді.

– Сол жылы «Екібастұз» кеңшарына су жана 9 «ГАЗ-10» автокөлігі келген-ді. Жоғары жақтан міндеттеген болар, кеңшар директоры Қаят Тәшімов сол 9 машинаның 6-уын «Өлеңті» кеңшарына берді, – дейді ардагер шопыр Амангелді Балабеков.

Кейінірек олардың қатарын Баскамыс ауылынан Олжабай Қазыханов, Ақкөлден Серік Асайынов, Шәкар Кәрібаев, Ораз Базарбеков, өзге де ауылдардан көшіп келген шопырлар толықтырып, өздеріне жүктелген тапсырманы тиянақты орындап жүрді.

Рас, алғашқы бетте шаруашылықта адам күші де, техника күші де аздау болды. Небәрі 10 шынжыр табанды, 10 «Беларусь» тракторы мен 5 астық комбайны бөлінген болатын. Әйтсе де уақыт өте келе совхозға жаңа техника көптеп жіберіле бастады. Совхоз құрылған 1961 жылдың өзінде-ақ 2 егіс бригадасы жер жыртуға кірісіп, бастапқыда 3800 гектар алқапқа дәнді дақылдар, 13 гектарға картоп, 4 гектарға көкөніс тұқымы себіліп, 300 гектар жерге сүрлем үшін жүгері егілді. Тың әрі құнарлы жерге себілген дән жақсы көктеп, күзде мол өнім жинап алуға қол жеткізілді. Бұл табыс келесі жылы тіптен еселене түсті. Архив ақтарғанда қолымызға мынадай құжат түсті. Қазақстан КП Павлодар облыстық комитеті бюросы, облыстық еңбекшілер депутаттары кеңесінің атқару комитеті және облыстық кәсіподақ кеңесінің 1962 жылдың 12 қазанындағы Қаулысымен мемлекетке астық тапсыру мен сүдігер жыртуда социалистік жарыстың өлкелік шарттарын орындаған облыс совхоздары сыйақыға ұсынылыпты. Осы Қаулының 2-пунктін орысшадан қазақшаға аударып келтірейік.

2. Куйбышев ауданының «Өлеңті» совхозы (директоры Сартай Қабылов, партия ұйымы хатшысы Қабылбек Жұматаев, кәсіподақтың жұмысшылар комитеті төрағасы Аркадий Александрович Козлов, комсомол ұйымы хатшысы Клавдия Ивановна К.

Совхоз дәнді дақылдар өнімдерін жинау, мемлекетке астық тапсыру мен сату және 1963 жылғы егістікке сүдігер жыртудағы міндеттемелерін табысты орындады. Биылғы жылдың 1 қазанына жоспардағы 45000 центнердің орнына мемлекетке 45187 центнер астық тапсырды. 1962 жылдың 19 қыркүйегіне тапсырмадағы 12000 гектардың орнына 12020 гектар сүдігер жыртыты.

Келесі, яғни, 1963 жылы совхоз диқандары 9800 гектар алқапқа бидай, 1900 гектар жерге арпа, 3673 гектарға тары егіпті. Сонымен бірге, қарақұмық пен бұршақ тұқымдастар да егілген.

Жалпы, шаруашылық іргесі қаланған жылы егін мен мал шаруашылығында қол жеткізілген көрсеткіштер жаңа совхоздың болашағы жарқын болатынын байқатты. Өйткені Өлеңтінің жері шұрайлы, егін салып, мал өсіруге қолайлы болды. Қоғамдық малға қажетті жем-шөп қорын жасауда Талдықамыс пен Көксиырдағы өлке шөбінің орасан пайдасы тиіп жүрді. Көзкөргендердің айтуына қарағанда, 1961 жылы көктемде Өлеңті өзенінің суы молынан тасып, екі өлкенің шөбі ат сауырынан шыққан. Соның арқасында екі жем-шөп бригадасы пішеншілерінің еңбегі жанып, төрт түлік мал қыстаққа қажетті азықпен толығымен қамтамасыз етілді.

Енді әуелгіде совхозда қанша мал болды деген сұраққа жауап іздейік. Архивті парақтайтын болсақ, 1961 жылдың соңындағы жылдық есептен мынадай цифрларға қанықтық. Ірі қара мал – 1745, оның ішінде сиыр – 562, қой – 6251, оның ішінде саулық – 3266. Бір ғажабы, 1961 жылы совхозда жылқы болмапты. Айтпақшы, 1961-1962 жылдардағы қыстақта совхозда 361 бұзау мен 1422 қозы алыныпты. Енді 1963 жылдың соңындағы жылдық есепке көз жіберсек, 10221 қой болған, соның ішінде 1000 асыл тұқымды тұсақ Ресейдің Ростов облысынан сатып алынған екен. Сол жылы шаруашылық жылқылы болыпты. «Рассвет» совхозынан «Өлеңтіге» 288 жылқы әкелінген, соның 140-ы – бие.

Мал шаруашылығымен, негізінен, Талдықамыс пен Көксиыр бөлімшелері шұғылданды. Сөз реті келіп тұрғанда айта кету жөн, «Өлеңті» совхозы тарихында Талдықамыс пен Көксиырдың алар орны ерекше. Кезінде «Екібастұз» совхозынан еншіге берілген бұл екі ауыл шаруашылық жүргізуге аса қолайлы қоныс еді. Бұл жөнінде арғы аталарынан ақындық қонған Амангелді Балабеков былай жырлайды:

– Көксиыр жерұйығы десем бе екен,
Өлеңті Көксиырдан өркендеген.
Жері бай, шөбі шүйгін – малға жайлы,
Тұщы су қазсаң шығар саяз жерден.

Әрине, түгін тартсаң, майы шығатын мұндай жерде жайылған мал семіз болмақ. Ал қазақ «семіздің аяғы – сегіз» деген. Содан да болар, Көксиырдың шопандары биязы жүнді қой өсіруде орасан табыстарға жетті. Мұндағы еңбекқор адамдар бір атаның баласындай ұйымшылдығымен сырт көзді сүйсіндіретін.

– Көшербай, Қайыр, Қайкен, Аман, Нұрман,
Қой бағып жүз жиырмадан төлін алған.
Нәжімиден, Сапа, Тәшім ел басқарып,
Сыйласқан бір әкеден туғандайын, – деген өлең жолдары да біраз жайды аңғартса керек.

Сөз орайы келіп тұрғанда Амангелді Балабековтің әңгімесін арқау ете отыра, Көксиыр мен Талдықамыс жайлы кеңірек айта кетейік. Көксиырдың атын дүркіреткен Ленин орденді малшылар Шәкен Жолдасов пен Теміржан Дүйсенов атакәсіптің нағыз майталмандары болды. Бөлімше басқарған Әділ Төлеубаев, зоотехник Тұрсынбай Тәуірбаев тәрізді азаматтар алақандай ауылдың ұйытқысы болып, кейінгі толқынды еңбекке баули білді.

Ал Талдықамыста сол 1961 жылдың өзінде қалың жұрт болып, жетіжылдық мектептен шәкірттер білім алып жүрді. Еңбек етіп алақандары сүйел болған Қойтекенің Самары, Кәлен Әубәкіров, Сейсенбай Әміров, сатушы Қабылбек Мәкенов, ұста Жанахмет сияқты жасы егделеніп қалған адамдар қазақ әдет-ғұрпының, қазақ тұрмысының қазығы болды. Ауылға енді түскен жас келіндер Жанахмет ұстадан бата алады екен, беу шіркін, жөн-жоралғыны жетік білген сол заманның қайран қазағы-ай!

Тарихы терең Талдықамысқа тіптен ертеде келіп қоныстанған орыс пен неміс, өзге ұлт адамдары да қазақтармен тонның ішкі бауындай тату-тәтті өмір сүргені де бүгінгі күні ертегі іспеттес. Жазғытұры Өлеңті өзені тасығанда екі жағын жайылған су айналып кетіп, түбек болатын Талды мүйісінде Андрей шал картоп, қияр мен қызанақ өсіріп, ауылдың кара домалақтары бақша жағалап жүреді екен.

Енді совхоз құрылған 1961 жылға қайта оралсақ, шаруашылық өмірінде бірқатар елеулі оқиғалар орын алды. Құрылысшылардың тынымсыз еңбегінің нәтижесінде қоңыр күзде алғашқы үйлер бой көтеріп, бірқатар мамандар мен жұмыскерлер қоныс тойын тойлады. Қабырғасы

шикі кірпіштен қаланған аталмыш үйлер беріктігімен ерекшеленеді. Жарты ғасырдан астам уақыт өтсе де, сол жолы пайдалануға берілген үйдің бірнешеуі әлі күнге сол қалпында тұр. Айтпақшы, совхоз орталығында салынған екі пәтерлі бір үй шаруашылық кеңсесіне айналдырылды. Сонымен бірге, шаруашылық мұқтажына қажетті нысандар да іске қосыла бастады. Ал 1962 жылдың жазында жетіжылдық мектеп үйінің құрылысы аяқталып, 1 қыркүйекте ауыл балалары мектеп табалдырығын аттады. Мектептің алғашқы директоры Қасен Жұмаділдин кейін совхоздың партия ұйымының хатшысы болып сайланды.

Жалпы, шаруашылықтың сан салалы ісінің алға басуы мамандар білігі мен қажырына байланысты. Осы орайда «Өлеңті» совхозына әу бастан-ақ білімді де іскер мамандар шоғырланды. Бас экономист Байшот Әзмағанбетов, бас есепші Сағындық Байғожин, бас зоотехник Қадым Есенғараев, кейін Есентай Қапанов, бас мал дәрігері Ғаббас Әбдіқиясұлы, бас агроном К. Абылайханов, кейін Қабылтай Әбдірахманұлы, бас инженер Алексей Шепетко, ауылдық кеңес төрағасы Сәбиден Келдібаев шаруашылықтың жылдам қаз тұрып кетуіне сүбелі үлес қосты. Олардың бәрі адамгершілігі мол, қызметіне тиянақты, адалдықты ту қылып ұстаған қажырлы азаматтар еді. Бүгінде көпшілігі өмірден өткенімен, жарқын істері әлі күнге шейін өлеңтіліктердің жадында сақталған.

«Өлеңті» совхозының алғашқы директоры Сартай Қабылов та өз заманының адал перзенті болды. Абзал азамат аудандағы ірі шаруашылықтың бірі болып саналатын «Өлеңті» совхозын 14 жыл бойы басқарды. Ол коммунистік партия мен совет өкіметі өзіне жүктеген зор міндеттерді абыроймен орындап, қаншама маман тәрбиелеп, ауыл еңбеккерлерінің тұрмысын жақсартуға, шаруашылықтың өркен жаюына жағдай туғызды. Сөз болып отырған жылдары совхоздағы қоғамдық мал саны еселеп артып, егістік жердің көлемі жыл сайын ұлғая түсті. Мәселен, архив деректеріне үңілсек, 1963 жылы 3200 тонна астық сыятын астық қоймасы мен жалпы алаңы 720 шаршы метр жабық қырман іске қосылыпты. Ал 1964 жылы науқан кезінде сырттан жұмысқа қамтылатын адамдар үшін тұрғын алаңы 314 шаршы метр 56 кісілік жатақхана пайдалануға беріліпті. Сонымен қатар мал қоралары мен егіс бригадаларының қостары салынды. Совхоз орталығында машина-трактор жөндеу шеберханасы, автогараж іске қосылып, механизаторлар мен шоферлардың өнімді еңбек етуіне жағдай жасалды. МТШ мен автогаражды сол жылдары Володя Кутеев, Мұстафа Рамазанов, Серік Оспанов, Ғалымжан Тәуірбаев табысты басқарып, өз ұжымдарын еселі еңбектенуге жұмылдыра білді. Айтпақшы, 18 адам

бір мезгілде жуына алатын ойда салынған қоғамдық монша да өлеңтіліктердің сүйікті орнына айналды.

– Моншаны өңірге белгілі зергер Кенжетай Сүлейменов жақты. Біртоға мінезді, еңбекқор, қолы алтын адам еді. Арғы аталарынан бері зергерлік өнер қонған. Үкімет жұмысынан босаған соң үйіндегі ұсталығынан шықпайтын еді. Ол соққан күміс әшекейлер, бұйымдар біраз адамдардың қолында ескінің көзіндей болып әлі сақталған. Ал атакәсібі баласы Ерсайынға көшті. Ауыл мектебінде балаларға сабақ беретін Ерсайын жасаған дүниелер де көздің жауын алады. Әңгімені моншадан бастадым ғой. Сол моншаға водовозбен ойдағы құдықтан су тасимын. Құдықтың суы мол. Аурухана, асхана, кір жуатын орын – бәрі сол құдықтың суын пайдаланушы еді. Біздің ауыл тұщы суға зәру емес. Ойдағы үйлердің бәрінде құдық бар. Солардың ішінде орденді механизатор Оқан Әсембаев өзінің үйінің жанына қазғызған құдықтың орны бөлек. Қазір оны өлеңтіліктер ұзын Бектемір құдығы деп атайды. Ол да ауылға еңбегі сіңген Ленин орденді механизатор еді, – деп еске алады байырғы шофер Амангелді Балабеков өткен күндерді жылы сезіммен.

Ауылдың шетінде орналасқан өндірістік нысандар шаруашылықтың қанат жайғанынан хабардар етсе, ауыл ішінде сол алпысыншы жылдардың басында пайдалануға берілген әлеуметтік нысандар: екі қабатты балабақша мен клуб үйі Өлеңтінің орталығына заманауи сән берді. Ең бастысы, ырыс пен құт ұйыған ауылда адамдардың кемел келешекке деген сенімдері артып, атқарған жұмыстарының несібесін көрді.

– Ауылда ең алғашқы жеңіл машинаны №1 ферманың басқарушысы Айдархан Әбілдинов мініп жүрді. 1962 жылдың жазында мен де дәл сондай «Волга» сатып алдым. Ол кезде директордың жүргізушісі болып жұмыс істеуші едім. Бірде Сартай аға: «Молдаш, бір шопанға жеңіл көлік алуға рұқсат берілген еді, ол бас тартып отыр. Бір үйден бес адам еңбектеніп жүрсіндер, жиған-терген ақша бар шығар. Сол көлікті сатып алсаң қалай болады? – деп ұсыныс жасады. Ілуде біреудің ғана жеңіл машинаға қолы жеткен заман емес пе, орайы келіп тұрғанда «алайын» деп ұйғардым. Айтпақшы, сол «Волганы» 1987 жылға шейін мініп, содан соң балам Төлегенге бердім, – дейді өлеңтілік ардагер шофер Молдаш Әбілов сол жылдар жайлы естелігін бөліскенінде. Кеңес дәуірінде бақуатты тұрмыстың белгісі болып табылатын меншікті жеңіл көлік туралы әңгіме айтар болсақ, Өлеңті ауылында сол заманда үзбей ойналған лотерея билетінен ұтысқа машина ұтып алғандар да болыпты. Көптің арасынан бағы жанып Жәуке Рахимов, Бақыт Мұқашева «Москвичке» тегін қол жеткізіп, ауыл болып тойлаған күндер қалай ұмытылсын!

Алпысыншы жылдары ауылды қоныстанған буынның өмірінде осы тақылеттес қызықты оқиғалар көптеп кездесетін. Адамдар ол уақытта қызмет не жұмыспен ғана шектелмей, қоғамдық өмірге жаппай атсалысып, мәнді де сәнді өмір сүруге құлшынып тұратын. Әсіресе, үлкен мен кішінің өнерге, спортқа құмарлығы мен қызығушылығы шексіз еді.

– Совхоз құрылған жылы-ақ ауылда футбол мен волейболдан командалар жасақталды. Біздің жас күнімізде бұл ойындар нағыз бұқаралық сипат алғанын айту керек. Балалар күнімен тақырда доп теуіп өзге дүниені ұмытса, үлкендер жағы жұмыстан босаған соң, ауыл іргесіндегі стадионнан табылады. Жігіттер волейболды да шебер ойнады. Жүргізуші Еркін Бекібаев, есепші Бірәлі Асқапов, бригадир Құрманәлі Асқапов, инженер Төлеген Әбдіқиясов, сонымен қоса Төлеген Абдрасулов, Ораз Бекібаев, Шайзолла Әбсаттаров, Қыдырбай Мұқашев, Нұрлан Нұркин және т.б. құралған команданың капитаны болдым. Сол алпысыншы жылдардың жуан ішінде Краснокутск ауданында «Новотроицк» совхозы волейболшыларының аты дүркіреп тұрды. Ол команда ауданның алты дүркін чемпионы еді. 1966 жылы аудандық жазғы спартакиадада сол әйгілі команданы тізе бүктіріп, кубокты иелендік. Содан кейін біздің жігіттер бірнеше жыл қарсылас шыдатпады. Тіпті 1977 жылы облыстық команда сапында мен республикалық жарысқа қатысқаным бар, – дейді ауыл спортының ардагері Амангелді Балабеков сүйікті тақырыбы жайында айтары көп екенін аңғартып. Қай салада, қай істе болмасын, дәстүр сабақтастығы жақсы нәтижесін беретіні бесенеден белгілі. Сонау алпысыншы жылдары Өлеңтіде волейбол ойыны мықтап дамыса, сол үрдіс бертінге дейін үзілген емес. Өлеңтілік волейболшылар: Талғат Балабеков, Қасымтай Тәуірбаев, Барлыбай Әшірбеков, Қайриден Қайыркенов есімдері кейіннен де Екібастұз өңіріне кеңінен танылып, құрметпен аталып жүрді, аталып та келеді.

Әйгілі спорт журналисі Сейдахмет Бердіқұлов спортты «арбаған мені бір сиқыр» деп атаған ғой. Өлеңтінің алпыс жылдық тарихында спорттың басқа түрлерінен де облыстық, аудандық жарыстарда жеңімпаз атанып, намысын бермеген саңлақтар көп. Әуелде еркін күрестен Еркін Бекібаевтың аты шықса, бертін ағайынды Ермұрат пен Садық Шәйкеновтер, Ержан Асқапов бозкілемнің шаңын қағып, белдесулерде саусағынан күш саулаған палуан екендіктерін дүйім жұрттың алдында талай мәрте дәлелдеді.

Әуелден құт дарыған Ақкөл-Жайылма өңірінің бір пұшпағы – Өлеңті жері де өнерлі адамдарға ертеден кенде болмаған. «Қорлан» әнімен қа-

дың қазақты тамсандырған әйгілі сазгер әрі әнші Естай Беркімбайұлы заманында Талдықамысты да жайлап, өнерлі жігіттерді қасына ертіп, той-думан көрігін қыздырған. Естай мен Иса ақындарға үзеңгілес серік болған Балабек Орынбайұлы суырыпсалма акын, даусы құлақ құрышын қандырған жезтандай әншілігімен елдің есінде қалған. Өнер – киелі, ұрпақтан ұрпаққа қонады. Балабек ақынның Қажығали деген ұлына да әншілік өнер қонған. Ол Алматы консерваториясында оқып, бірақ оқуын тәмамдамай, елге кетіп қалған. Павлодар облыстық филармониясында ән салып жүріп, ақыры байыз таппай 1956-57 жылдары «Екібастұз» совхозына қайтып келеді. Оның ән орындау машығына қазақ өнерінің дүлдүлдері Жүсіпбек Елебеков пен Манарбек Ержанов тәнті болыпты, Алматыға оралуына үгіттеген. Алайда үлкен сахналарда ән салу бақыты Қажығали Балабековке бұйырмады, ол өмірінің соңғы жылдарын Өлеңті ауылында өткізіп, жерлестерін дәстүрлі ән өнерінің хас туындыларымен сусындатты.

Кеңес дәуірінде ауыл мәдениетін дамытуға зор мән беріліп, ел ішінен шыққан өнерпаздардың өнерін жетілдіруге жағдай жасалып, түрлі деңгейдегі байқаулар мен фестивальдар ұйымдастырылып тұрды. Тумысынан қабілетті мұндай адамдарды ауыл халқы да аса қадірлеп, алақанында ұстады. Өлеңті тарихында әншілігімен белгілі болған Дайырхан Зәпкенов, күйшілігімен дараланған Сағындық Досанов, Тоқтар Бозғоев осындай адамдар еді. Сексенінші жылдары әнші Қаржау Ордабаевтың аты жер жарып тұрды. Еңбек майданында майталман комбайншы атанған бұл жігіт домбырада дәстүрлі әндерді әуелете орындағанда тыңдаған жұрт сілтідей тынып, сүйсіне қошемет көрсетуші еді. «Ел іші – өнер кеніші» демекші, бүгінгі таңда да Өлеңті ауылында өнерге жақын жастар көп.

«Өлеңті» совхозының әуелде Краснокутск ауданына қарағаны мәлім. 1972 жылы жаңадан Екібастұз ауданы құрылған кезде шаруашылық осы ауданға қаратылды. Бұл уақытта ол толысқан, жаңа ауданның экономикасына мол үлесін қосуға қауқарлы шаруашылық болды. Алғашқы директоры Сартай Қабыловтың қызметі ауысып, орнына жоғары білімді агроном Құсайын Омаров директор болып келді. Ол совхозды басқарған жылдарды да өлеңтіліктер разылықпен еске алады. Білікті басшы шаруашылықтың шашауын шығармай ұстады. Ауыл үшін көп еңбек сіңірген жайсаң азамат елдің жадында көзсіз ерлік қимылымен де қалды...

Басын сонау Ақмола облысындағы Нияз тауынан алып, Ақкөл-Жайылманың тоғыз көлінің бірі – Әуликөлге құятын Өлеңті өзені – өлеңтіліктер үшін тіршіліктің көзі. Даланың ерке өзенінің көктемде тасуын ауылдың үлкен-кішісі құда күткендей күтеді. Судың келуі – молшылықтың келуі,

айнала жарқыраған айдыңға айналып, көңілді шаттық кернейді. Жаздың аспан айналып жерге түсердей ыстығында қарасирақ балалар Өлеңтінің суына шомылып, балығын аулап мәз-мейрам болып жүрсе, үлкендер жағы «биыл су молынан тасыды, шөп бітік шығады» деп, көңілін жайландырады. Өлеңті ауылын орай ағып жатқан өзеннің суы алпысыншы жылдардың соңында азая бастаса, кейін тіпті сарқылуға шақ қалды. Өйткені өзеннің жоғары жағы тоспамен бекітіліп тасталған еді. Ақмола облысына қарайтын сол шаруашылықтар өзен суын қажетінше пайдаланып, етектегі елдің зарына құлақ асуды қойды. Мұны айта-айта қажыған Құсайын Омаров оқыс қимыл жасамақшы болып, гаражға жігіттерді жинайды. Керек-жарак құралмен сайланған 13 жігіт күн бата Ажы жаққа аттанады. Түн ішінде діттеген жерге жетіп, трактормен тоспаның топырағын бұзғанда, іркіліп тұрған су лықсып төмен қарай сарқырап аға жөнеледі. Кәнігі ұрылар тәрізді түн жамылып келген өлеңтіліктер мұны көргенде жас балаша қуанады. Бірақ олардың қуанышы көпке созылмады. Тоспа күзетсіз, жоғарыдағы ауылдар қамсыз емес екен. Мотоцикл мініп, түн ішінде тоспаны көруге келген адам «аттандап» ауылына шабады. Енді бір сойқанның боларын сезген Құсайын аға да өз жігіттерін жинап алып, кері қайтады.

– Таңертең тұрып қарағанда ауыл іргесін су алып жатыр екен. Мұндағы жас пен кәрі мәз болып өзен басында жүр. Бірақ іс аяғы насырға шаба жаздады. Құсайын Омаровтың тәуекелді әрекеті заңға томпақ деп бағаланып, басы дауға калып, әйтеуір сөгіспен құтылды, – дейді осы оқиғаның басы-қасында жүрген Молдаш Әбілов түнгі жорықты тәптіштей баяндап.

Өлеңті ауылының жарты ғасырлық тарихында қилы-қилы оқиға болса, өзен суы үшін болған бұл тартыс күні бүгінге дейін ұмытылмай, ұрпақтан ұрпаққа тарап келеді.

«Өлеңті» совхозының тарихында терең із қалдырған басшы Ораз Балташевтың шаруашылықты басқаруы 1978-1990 жылдар аралығы еді. Аталмыш кезеңде Өлеңті өркенін жайып, гүлденді десек, ақиқаттан алыс кетпейміз. Ораз Құлыбекұлы кейін Екібастұз қаласында тұрды. Іске мығым болғанымен, сөзге сараң ағамыздан әңгіме суыртпақтап сұрағанымызда ол бәз біреулер сияқты «тау қопарып тастадым» деп жосыла жөнелмей, елге сүйеніп атқарған шаруасын там-тұмдап қана әңгімелеп берген еді.

– Өлеңтіде өткізген жылдарым – өмірімнің бақытты кезеңі. Қойнауы бай, қолтығы кең ел емес пе, сүттей ұйып, еңбекқорлығымен ырыздығын теріп келеді. Бұрын да солай болған, әлі де солай. Мен совхозға директор болып келгенімде, 20 мың қой, 3,5 мың ірі қара мал, 1 табын жылқы болды. Егістік жері 20 мың гектар алқапты құраса, соның 13 мың гектарына

дәнді дақылдар егіледі екен. Шаруашылықтың тыныс-тіршілігімен танысқан соң, экономикалық қуатын арттыруға ішкі мүмкіндігі толығымен жететінін ұқтым. Әрине, біраз кадрлық ауыс-түйіс жасалды, егіс технологиясын жақсарту мен мал тұқымын асылдандыруға айрықша көңіл бөлу ұйғарылды, – деді Ораз Құлыбекұлы шаруашылық тізгінін ұстағанда істі неден бастағанын еске түсіріп.

Екібастұз ауданында мол егінімен аты шыққан қос шаруашылық болса, соның бірі «Өлеңті» болғанын аға буын әсте ұмытпайды. Кеңес дәуірінде күздігүні Өлеңтіге жолы түскен адам қырманда жал-жал болып үйіліп жатқан қызыл астықты көруші еді. Ауылдың бала-шағасына дейін астық кептіруге жұмыла кірісіп, қырманды шат-шадыман күй кернейтін. Астық тазалайтын техника күндіз-түні дамыл таппай зырылдаса, егістік басынан дән тиеген жүк машиналары қасқа жолдың борпылдақ шаңын аспанға көтеріп, толассыз ауылға ағылып жататын. Осыншама көл-көсір байлық қыста егістікте қар тоқтатып, көктемде жер жыртып, енді күзде астық орып жүрген диқандардың қажырлы еңбегінің арқасында қамбаға құйылып жатқанын ауылдағы еңбектеген баладан еңкейген қартқа дейін жақсы білетін де, жүзі жел мен күннен тотыққан диқанға деген құрмет шексіз болушы еді...

Ораз Балташев директорлық қызметіне кіріскен күз айынан бастап егіншілік жүргізудің агротехникалық шаралары күшейтілді. Өз кәсібінің нағыз білгірі Қабиден Солтанов жердің құнарын арттырудың амалдарын қарастырып, егін салу технологиясы мұқият әрі қатаң орындалды. 1979 жылдың көктемі мен жазында диқандарға табиғат та иіп беріп, ылғал мол болды. Алқаптарда жайқалып өскен егін көз қуантып, көңілге қанат бітірді. Күзде шаруашылық бұрын-соңды болмаған мол астыққа кенелді. Астықтың мол болғаны соншалық, қырманға сыймай кетті. Сөйтіп, мемлекетке шаруашылық тарихында тұңғыш рет 1 миллион пұт астық тапсырылды. Бұл өлеңтілік диқандар қауымының теңдессіз ерлігі, тарихи жеңісі еді. Өлеңтілік өрендердің зор табысы мемлекет тарапынан да лайықты бағаланып, 1980 жылы Өлеңті ауылында аудандық агромәжіліс өткізіліп, сонда 19 адамға мемлекеттік награда тапсырылды. Соның ішінде Бектемір Жексенбаев Ленин орденін, Қаржау Ордабаев «Октябрь революциясы» орденін, Мұрат Нұрахметов «Еңбек Қызыл Ту» орденін, совхоз директоры Ораз Балташев «Құрмет белгісі» орденін өңірлеріне қадады. Егіс бригадалары бригадирлері Сергей Савотин, В. Адамченко, Зен Байғожин, Шайзолла Әбсаттаров та құрмет пен сыйға бөленді.

«Өлеңті» совхозында қара мал өсірумен №3 ферма еңбеккерлері шұғылданды. Шаруашылық басшылығының ұйғарымымен ірі қарадан алынатын табысты молайту мақсатында мал тұқымын асылдандыру

қолға алынды. Ол үшін көршілес «Екібастұз» совхозынан қазақтың ақ бас тұқымды құнажындары сатып алынды. Бұл тұқым осы өңір табиғатына бейімделген, өсімтал, етінің молдығымен ерекшеленетін. Әуелде Нұралы Асқапов, кейіннен Қабдылуахит Ибраев басқарған ферма малшылары сол жылдары ерен еңбектің үлгісін көрсетті. Орденді малшылар Әсембай Амантаев, Виктор Воронов, Алексей Гриценко бұзау алуда тамаша көрсеткіштерге қол жеткізіп, ферма бойынша әр жүз сиырдан 80-нен астам бұзау алынып жүрді. Аздаған жылдар ішінде фермадағы қара мал саны 5 мыңға жеткізіліп, асыл тұқымды малды сыртқа сату мүмкіндігі туды. Облыстық «Племживобъединение» арқылы Екібастұз қаласының қосалқы шаруашылықтарына құнажындар сатылып, шаруашылық пайдаға кенелді. Сонымен бірге, жыл сайын мал бордақылау алаңына 150 өгізше қойылып, I тоқсанның аяғында жоғары салмақпен мемлекетке тапсырылып жүрді.

Қазақ «мал өсірсең, қой өсір, пайдасы оның көл-көсір» деп бекер айтпаған. №1 Талдықамыс, №2 Көксиыр, №4 бөлімшелер биязы жүнді қой өсірді. Ферма басқарушылары Қабаш Мурзалинов, Ақан Ибраев, Қабдыуахит Ибраев, майталман шопандар Аман Серікбаев, Нұрман Қалжанов, Қайкен Әлин, Әубәкір Құлмағанбетов, Николай Ковлик және т.б. осы саланың ыстық-суығын көріп, табыс көзін молайтты. Осы тұста Көксиырда ұзақ жылдар еңбек еткен Нәжімиден Кәменов, шөп бригадасының есепшісі Дүйсен Шәйкеновті де атап өту ләзім. 1981 жылы шаруашылық қой өсірудегі орасан табыстарының арқасында социалистік жарыстың жеңімпазы атанып, республикалық ауыспалы қызыл туға ие болды.

Ораз Балташев шаруашылықты басқарып тұрған жылдары мықты мамандарға арқа сүйеді. Бас инженер Жасқайрат Қабышев, бас зоотехник Әбілхак Түгелбаев, бас веттехник Абай Кәрімов, бас экономист Сапар Төлеубаев, бас бухгалтер Төлеутемір Кажиков және тағы басқалары өз салаларын дамытуға еңбек сіңірді. Осы жылдары совхоздың партия ұйымына ауылға қадірлі Қасқырбай Кәрімов жетекшілік етті. Көзқарасына адал, өзіне де, өзгеге де талап қоя әрі орындата білетін саяси жетекші идеологиялық жұмысты өрістетіп, ауыл еңбеккерлерін биік мақсаттарға жұмылдырды. Орасан табыстарға кенелген осы жылдары Өлеңтінің келбеті өзгерді. Ауылда ақ шатырлы жаңа үйлер көбейіп, үш қабатты зәулім мектеп үйі іске қосылды. Ал ескі мектеп қайта жөндеуден өткізіліп, интернатқа айналдырылды. Барак үлгісінде салынған ескі аурухананы 25 кереуеттік жаңа үлгідегі аурухана алмастырды. Совхоз орталығына жаңа сауда үйі, асхана, АТС пен пошта бөлімшелері көрік беріп, ауыл сыртындағы жазғы спорт кешені спорт сүйер қауымды қол бұлғап шақырып тұрды.

Әлеуметтік нысандарды жаңарту ауыл балаларына білім беру сапасын арттыру, тұрғындардың денсаулығын нығайту, спортпен шұғылдану, байланысты жақсарту сияқты маңызды мәселелерді оңтайлы шешіп, халықтың еңсесін көтерді. Ауылдың қақ ортасында жасыл желекке бөленген бақ бой түзеп, соғыстан оралмаған майдангерлерге обелиск орнатылды. Отан үшін жат жерде жан қиған боздақтарға жасалған тағзым елдің рухын көтерсе, жас ұрпақты ерлікке жігерлендірді. Шырайы енген, тұрмысы түзелген ауылда еңбекке деген құлшыныс артты. Бұл орайда ауыл еңбеккерлері үшін жасалған басқа да игіліктерді айту орынды. Әр фермадан совхоз орталығына қатынайтын қатқыл табанды жол салынып, бөлімшелерде кеңсесі, демалыс бөлмесі, қызыл мүйісі бар малшылар үйі пайдалануға берілді. Өлеңті өзенін өрлей жайлауға шығатын малшылардың қонысына жарық беру мақсатында қашықтығы 54 шақырым жоғары кернеулі желі тартылды. Егіс және жем-шөп бригадалары үшін жатақханасы, асханасы, демалыс бөлмесі бар қостар дала төсінде іске қосылды. Шаруашылықты жүргізудің оралымдылығын диспетчерлік орталықтан басқарылатын радиотелефон байланысы қамтамасыз етті.

Дәл осы жылдары шаруашылық пен жергілікті мектеп арасындағы байланыс нығайды.

– Совхоз басшылығымен келісіп, мектеп жанынан оқу-өндірістік бригадасын құрдық. Оқушыларға 400 гектар егістік алқабы бекітіліп берілді. Бұл жерге бидай егіліп, күзде тәп-тәуір өнім алынып жүрді. Ауыл балаларын еңбекке бейімдеу ісіне совхоз директоры Ораз Балташев, партком Қасқырбай Кәрімов, басшылар Жатай Жанахметов, Бөкен Қызғарин, Ермек Әбдуалиев қамқорлық пен жанашырлық танытты. Жазғы еңбек маусымында көзге түскен оқушыларға күзде өтетін ауыл шаруашылығы қызметкерлері күні мерекесінде сыйақы берілетін. Совхоз кірісі есебінен Одақ қалаларын аралауға тегін жолдамалар ұсынылды. Мұның бәрі жас жеткіншектерді туған ауылын сүйеге, еңбек адамын қадірлеуге тәрбиеледі, – деген еді өз естелігінде сол жылдары Өлеңті орта мектебінің директоры болған Зейнолла Молдахметов ағамыз.

Еңбекке баулудың мұндай тәсілі із-түзсіз кеткен жоқ. Ауыл еңбеккерлерінің қатарын туған жерден қол үзбеген жастар толықтырып отырды. Тіпті бір жылдары Өлеңтіде 12 қыз темір тұлпарды тізгіндеп, тракторшы қыздар бригадасы құрылып, №3 фермада қоғамдық малға жем-шөп әзірлеумен шұғылданды. Мектеп жөніндегі әңгімені жалғастырсақ, «кадрлар ұстаханасы» атанған білім ошағы білім беруде ауданда алғашқылардың бірі болып кабинеттік жүйеге көшті. Тәжірибелі ұстаздар Темірхан Нұр-

кин, Мәрия Сыздыкова, Светлана Мұсабаева, жас мамандар Е. Әшіров, Р. Әміренов, Е.Усалинова, С.Кенжетаева, М.Нұркин және тағы басқалары оқушыларға терең білім, тәлімді тәрбие беруде зор жетістіктерге жетіп, мектеп облыс деңгейінде танылды. Көптеген мұғалімдер Қазақстанның оқу үздігі атанып, түрлі марапаттарға ие болды.

«Өлеңті» совхозының тарихы самғаудан түзілді десек, жалған болар. Еңселі жылдарды еңіс жылдар алмастырған кезеңдерді де жұрт көрді. Бірақ бірлігі мығым өлеңтіліктер жүнжіген емес, шарқайраққа жаныған-дай ширап, қайта түлеп отырды. Әсіресе, Кеңес Одағы ыдыраған тоқырау жылдары, Қазақ елі өз тәуелсіздігін алған тоқсаныншы жылдар совхоз еңбеккерлері үшін ауыр тиді. 1990-1993 жылдары совхозды Зекен Оспанов, Тәжен Жакыпов басқарса, бұрынғы жүйе күйреп, жаңа жүйе әлі онтайын таппаған кезеңде шаруашылықты басқару бейнеті жас та алғыр маман Манат Алғамбаровтың еншісіне тиді. Ауыл адамдарын нарыққа бейімдеу, шаруашылықты құрдымға жібермеу қадамдары да осы тұста іске асырылды. Азық-түлік тапшылығын болдырмау мақсатында ауылда шұжық дайындау, макарон, күнбағыс майын сығу цехтары ашылды. «Екібастұзэнерго» өндірістік бірлестігінің көмегіне сүйене отыра, шаруашылыққа біршама жылқы, қара мал мен қой еліміздің басқа аймақтарынан жеткізілді. Сол энергетиктер көмегімен ауылдағы әлеуметтік нысандарға жылуды электр қуатымен беру мәселесі шешілді. Ауыл орталығындағы жаңа интернаттың құрылысы аяқталып, бірнеше екі пәтерлі үй салуға қол жеткізілді.

1995 жылдың жазында ауыл өмірінде елеулі оқиға болды. Дәл осы жылы елімізде хакім Абай Құнанбаевтың туғанына 150 жыл толуы тойланды. Ұлы ақынның туған жері – Қарауылда өткізілетін дүбірлі тойға Екібастұз ауданының атынан бару бақыты өлеңтіліктерге бұйырды. Өлеңтіліктер сол тойда екі киіз үй тігіп, ЮНЕСКО шеңберіндегі тойға Франциядан келген қонақтарды күтіп алды. Киіз үйлерді әйгілі ісмер Қымбат Сартымбекова жасандырып, қонақтарды күтуде Жатай Жанахметов, Қосман Сыздыков, Қаржау Ордабаев, Ерсағат Әшіров бастаған өлеңтіліктер қызмет етті.

Өлеңті ауылының тарихына үңілген ұрпақ шаруашылықтың гүлденуі 1970-1990 жылдармен тұспа-тұс келгенін зерделер еді. Өлеңтінің байырғы тұрғыны, қадірлі азамат Қабдылуахит Ибраев сол бір шуақты кезеңді былайша еске алады:

– Ауыл халқының саны 2,5 мың адамға жетті. Ауылдық округте орта, 3 бастауыш мектеп балаларды білім нәрімен сусындатты. 1 емхана денсаулық күзетінде болса, 3 клуб үйі тұрғындардың мәдениетін көтеріп, 8 дү-

кен, 1 асхана мен 1 наубайхана халыққа қызмет көрсетті. Шаруашылықта 15 мың гектар алқапта дәнді дақылдар, 20 мың гектар алқапта көпжылдық шөп егіліп, 4,5 мың қара мал, 25 мың қой, 1200 жылқы өрісті толтырды. Бұл Өлеңтінің өрге жүзген, өркендеген дәуірі еді.

Сөз басында Өлеңтінің тарихын жасаған, жасампаз еңбегімен елге, жерге еңбек сіңірген адамдары деген едік. Ендеше, өлеңтілік өрендер есімдерін тағы бір мәрте атап өтсек, артық етпес.

Олар: ауылдық кеңес төрағалары Әділ Төлеубаев, Сәбиден Келдібаев, партия ұйымының хатшысы Қасқырбай Кәрімов, кәсіподақ комитетінің төрағасы Жатай Жанахметов, Бөкен Қызғарин, құрылыс саласын басқарған Қайролла Лоқашев, сауда бірлестігін басқарған Баспақ Кішіо-маров, инженер Жасқайрат Қабышев, мал дәрігері Абай Кәрімов, зоотех-никтер Есентай Қапанов, Әбілхак Түгелбаев, агроном Қабылтай Әбдрах-манов, экономист-бухгалтер Байшот Әзмағанбетов, ферма басқарушы-лары Айдархан Әбілдинов, Құрмаш Қасенов, Ақан Ибраев, Оспан Сыз-дықов, Тұрсынбай Тәуірбаев, Көшербай Омаров, Зайыр Әбдрахманов, Ташмағанбет Молдахметов, Нұралы Асқапов, Қабаш Мұрзалинов, Қанат Кенжин, Зен Әбілов, Жұмажан Қанашев, Қабылұахит Ибраев, Жақсы-берген Әбдіқиясов, механизаторлар Д. Орынбаев, Ш. Минин, С. Рыбкин, П. Манақов, Б. Уралев, С. Әшімов, М. Орынбаев, М. Насыров, Қ. Орда-баев, Е. Асқапов, Қ. Мейрамов, С. Савотин, Қ. Мұқашев, Н. Танашбеков, Д. Әлиакбаров, Ш. Кәрібаев, Ж. Әбдіқиясов, Р. Қонысбаев, Қ. Мұхтаров, Е. Бекібаев, А. Балабеков, М. Әбілов, С. Әшімтаев, К. Кәленов, Қ. Тәуір-баев, Т. Мәкенов, Қ. Қайыров, А. Рыбкин, М. Қабылов, Т. Сәдуақасов, М. Насыров, М. Ибраев, Ғ. Тәуірбаев, З. Бекенов, малшылар мен шопан-дар З. Әбішев, Д. Хамзин, В. Воронов, А. Гриценко, Ә. Амантаев, Б. Тәуір-баев, А. Серікбаев, Н. Қалжанов, Ә. Құлмағанбетов, Н. Ковлик, Қ. Мақұл-баев, К. Шәкенов, Қ. Алин, Ж. Молдажанов, Ш. Мейрамов, жылқышы Сейітхан Қиясов және тағы басқалары.

«Өлеңті» совхозын дәулетті шаруашылыққа айналдырған, әрине, еңбекқор халқы. Маңдай терінді төксең, жер жомарт. Өлеңтінің егістік алқаптары құнарлы, ал мал өсірген жайлау-қыстауларының шөбі шүй-гін. Сұлулығына да көз тоймайды. Сонау Ереймен сілемдерінен басталып Сұлужонға жететін өңірдегі Үшкеліншек, Қызылшілік, Бестөбе, Былқыл-дақ, Қойырған атты көркем жерлер ертеден елге ырысын берген. Өлеңті өзені бойындағы үлкен Жартас, кіші Жартас – тұнған тарих. Жарқабағын-дағы таңбалы тастарға ежелгі адамдар ойып сурет салып, бетін тегістеп жылтыратқан. Бұқа мен жылқы, бұғы мен таутеке бейнеленген. Ежелгі

аңшылардың сурет салу өнерін тас ғасыры мен қола ғасырындағы ұрпақтары жалғастырып, тұрмыс-тіршілігінен хабардар етер суреттерді тасқа қашап, арман-қиялдарына қанат қаққызған. Жартастағы таңбалы тастарды өлеңтіліктер ауылына ат басын бұрған қонақтарға мақтанышпен көрсетіп, туған жерін мадақ етеді.

Қазақ «елу жылда – ел жаңа» деген. Расымен солай екен. Заманның да, қоғамның да өзгергенін көз көрді. Қазақ елі тәуелсіздік алғалы да, міне, 30 жыл толғалы отыр. Азаттықтың ақ таңы атып, еркіндіктің желі ескелі Өлеңті ауылы көптеген оқиғаларды басынан өткеріп, жаңарып, өз тарихының жаңа беттерін жаза бастады. Жас буын жаңаша өмір сүруге бейімделіп, аға буынның ақыл-кеңесін тыңдап, шаруа қожалықтарын құрып, мал өсіріп, әлеуметтік сала жүгін көтеріп жүр. Жастар ауыл клубында, ауыл мектебінде, т.т. табысты еңбек етіп, аға буын қалыптастырған дәстүрлерді үзбей, толықтырып, ұрпақ сабақтастығын жалғастырып келеді. Ауылдың жаңа тарихында Өлеңті ауылдық округіне Құдайберген Мусин, Ерлан Қабылтаев әкім болып, бірқатар игі істерді жүзеге асырды. Ауылда имандылық үйі – әсем мешіт салынып, бірқатар көшелер Өлеңтіге еңбегі сіңген адамдардың атымен аталды.

2013 жылы әкімшілік құрылымға өзгеріс енгізіліп, Өлеңті-Тай ауылы Екібастұз ауылдық округіне қаратылды. Қазіргі уақытта Екібастұз ауылдық округінің әкімі болып Жанат Ибраев қызмет істеп жүр. Өлеңтіде туып-өскен Жанат Қабдылуахитұлының туған ауылына әрдайым бүйрегі бұрылып тұрады. 2021 жыл ауылдың 60 жылдығына игі істер жасау әрекетімен өтті. Өлеңті орта мектебін 1992 жылы бітірген түлектер бас біріктіріп, қаражат жинап, ауылдың кіреберісіне қызғылт кірпіштен қаланып, шаммен жарықтандырылған қақпа орнатты. Жалпы, елді мекенді көріктендіру жұмыстары жыл бойы жалғасын тапты. Ел мен жерге көрік беретін – адам, адамның жасампаз еңбегі емес пе. Қазіргі уақытта бұрынғы «Өлеңті» кеңшары құрамында болған Тай, Талдықамыс пен Көксиыр ауылдарын 390 адам мекендеп отыр. Халықтың негізгі күнкөрісі – мал өсіру. Еліміз тәуелсіздік алып, нарықтық экономикаға көшкен тұста оған тез бейімделе алмай есеңгіреген хал кешкен ауыл адамдарының малы шақталып қалған еді, кейінгі жылдары мемлекет қолдауына сүйеніп, ес жиып, төрт түлік санын көбейтті. Қазір Өлеңтінің өрісін 3470 ірі қара, 2434 жылқы және 3491 қой мен ешкі толтырды. Үш ауылда 31 шаруа қожалығы құрылып, 3 кәсіпкер шаруасын дөңгелетіп отыр. Жылдан жылға әлеуметтік нысандар жұмысы жақсарып, сырты мен іші заманауи келбет алды. Елді мекен тұрғындарының тұрмысы тәуір, 2020 жылы Тай ауылын-

да орталықтандырылған ауыз су құбыры пайдалануға берілді. Жыл сайын жаңа сипаттағы мәдени шаралар мен спорттық жарыстар өткізіліп, ауыл өмірінің шырайы кірді. Бұл игі бастамаларға туған жерде табан тіреп қалған ауыл жастары мен қызмет бабымен шалғайда жүрген өлеңтілік азаматтар қолдау көрсетіп, туған жер алдындағы перзенттік парыздарына адалдық танытып келеді. Өйткені адамның ел, жер алдындағы парызы заманынан биік болып қала бермек, сүйіспеншілігі, махаббаты бәсеңсімейді, маздап жана береді. Кіндік қаның тамған, алғаш рет жер басып қадам жасаған туған ауылың ешқашан көнермек емес, ол – мәңгілік, ендеше көгеріп, көктей бер, туған ауыл! Өзін өлеңтілікпін деп санайтын әр адамның жүрегіндегі тілегі – Өлеңті, алтын бесік ел, аман бол!

Жассерік Сәдуақас.

Бірлік пен береке ұялаған ауыл **(Өлеңтінің 50 жылдық мерейтойынан)**

Ауыл. Әр қазақтың жүрегіне жылы тиетін, құдіретті күшін ішіне бүгіп жатқан сөз. Сөз емес, діліміз бен тілімізді, салт-дәстүрімізді, өнеріміз бен ұлттық ойындарымызды – бәрін біріктірген ұғым. Өлеңті ауылының жарты ғасырлық тойына жиналған қауым елдің елдігін айшықтайтын осы қасиеттердің куәсі болып сән-салтанатын паш еткен өлеңтіліктерге разы көңілмен тарады.

1961 жылдың көктемінде құрылған «Өлеңті» кеңшарының тарихы туралы газет бетінде аз жазылған жоқ. Шаруашылықтың дамуы мен өркендеуіне еңбегі сіңген адамдар жайында да көп айтылды. Тіптен ауыл әкімі мен ақсақалдарының ұйытқы болуымен «Өлеңті өрендері» атты анықтамалық кітап та баспадан шығарылып, тойға тарту жасалды. Қысқасы, өлеңтіліктер «төртеу түгел болса, төбедегі келеді» деп, тойға қапысыз әзірлікпен келді. Шалқыған көңіл, тасыған қуанышқа табиғат «амалы» да кірбің түсіре алмады. Ызғарлы жел, түнерген аспан, оқтын-оқтын бүркеген суық жаңбырға қарамастан дала мен қаладан құйылған қауым сахнадан төгілген ақ тілектерге құлақ түріп, шырқалған әндерді ықыласпен тыңдады. Қала әкімінің орынбасары Нұрлан Күлжан қала әкімі А.Ф.Вербняктің құттықтау хатын оқып беріп, ауылдық округтің әлеуметтік-экономикалық дамуына айтарлықтай үлес қосып жүрген бірқатар өлеңтіліктерді мара-

паттады. Атап айтқанда, қала әкімінің Құрмет грамотасы «Жәлел» шаруа қожалығының басшысы Айнаш Әбдіқиясоваға, Өлеңті орта мектебінің мұғалімі Ермұрат Шәйкеновке, Алғыс хаты ФАП медбикесі Ботагөз Қасымоваға, электр жөндеушісі Құсайын Қайнышевқа және байланысшы Бектас Амантаевқа табыс етілді.

Өлеңтіліктерді қалалық мәслихат депутаты Д.Оспанов та құттықтап, мұғалім Күләш Мұқашеваға, ауыл әкімдігі қызметкері Шайынжамал Омароваға қалалық мәслихаттың Құрмет грамотасын, ауыл тұрғындары Төлеутай Қиясов пен Мұхит Ибраевқа, монтер Тұрсынғали Ордабаевқа Алғыс хат тапсырды.

Ауылдың мерейтойына «Өлеңті» кеңшарының алғашқы директоры – марқұм Сартай Қабыловтың зайыбы Дәметкен апай мен ұлдары да келіпті. Олар отбасы атынан тойға түрлі-түсті телевизор тарту етсе, шаурашылықты ұзақ жылдар бойы басқарған Ораз Балташев, кәсіподақ комитетінің төрағасы болған Социалистік Еңбек Ері Бөкен Қызғарин, еңбек ардагері Амангелді Балабеков және т.б. естеліктер айтып, жас ұрпаққа аға буын еңбегін өнеге етті.

«Атамұра» мәдениет орталығы әншілері мен ауыл өнерпаздары қойған концертті тамашалаған жұрт бұдан соң жергілікті мектепте ұйымдастырылған көрмемен танысты. Көрмеге ісмерлер Қымбат Сартымбекова мен Балшакар Тәуірбаеваның қолынан шыққан бұйымдар, әйгілі зергер Кенжетай Сүлейменов мұра қылып қалдырған күміс әшекейлер қойылыпты. Сонымен бірге, ескі фотосуреттер мен мақалалар Өлеңті тарихынан сыр шертеді.

Жалпы той бағдарламасы ауқымды болды. Палуандардың боз кілем үстіндегі белдесулерін үлкен-кіші қызығушылықпен көрді. Жанкүйерлер қолдауын сезінген өлеңтілік палуандар да намысын жібермеді. 64 келі салмақта Садық Шәйкенов жеңімпаз атанса, 54 келі салмақта Серік Әділ – II орынға, 74 келі салмақта Ардақ Қарабаев III орынға табан тіреді. Түйе палуан атану үшін Екібастұз қаласынан Нұрбек Мұқышев пен ақкөлдік Рүстем Шүкіров белдесті. Бұл белдесуде Нұрбек таза жеңіске жетіп, Садық Шәйкенов тіккен қойды олжалады. Ал жарыс жеңімпаздары мен жүлдегерлеріне Нұралы Асқапов балалары мен Жанат атаған сыйлықтар табыс етілді. Бір айта кетерлік жайт, жарысқа Екібастұз қаласынан келген қазақ күресінің жаттықтырушысы Айтнияз Қоржынбаев әділ төрелік жасады.

Қай тойдың болмасын көркі – бәйге, теңге алу, көкпар сияқты ұлттық ойындар. Қазір көкпаршылар қаулап өсіп келеді. Өлеңтідегі тойға тіпті

Баянауыл мен Ерейментаудан да білекті де жүректі жігіттер ат арытып жетіпті. Әйтсе де іріктеу ойындарынан кейін мықты үш команда жарысты жалғастырды. Алғашқы додада ақкөлдіктер 1:2 есебімен өлеңтіліктерге есе жіберсе, екінші ойында Зеленая роща ауылының көкпаршылары өлеңтіліктерді 5:0 есебімен ойсырата ұтты. Үшінші ойында ақкөлдіктер Зеленая роща командасын 3:1 есебімен жеңді. Сөйтіп, үш команда да бірдей ұпай жинағандықтан, салым айырмасы есептелді. Ол бойынша Зеленая роща ауылының көкпаршылары I орынды қанжығаға байлады. Екінші жүлде ақкөлдіктерге, үшінші жүлде өлеңтіліктерге бұйырды. Зеленая роща ауылының жас көкпаршысы Еркебұлан Егінбаев үздік салымшы болып танылды.

Тоқ бәйгеде аттар 10 шақырымға жіберілді. Соңғы айналымға дейін төртүйлік Балтабай Баймағамбетовтің торы аты бәйге алдын бермеп еді, бірақ көмбеге жетерде оны Ереймен ауданының аты басып озды. Үшінші орынға Өлеңті ауылы «Жәлел» шаруа қожалығының жирен аты ілікті.

Аламан бәйге атқұмарлардың айызын қандырды. Жиырма шақырымға жіберілген он аттың ішінен үш ат суырылып шықты. Үшінші айналымнан бастап соңғы оныншы айналымға шейін үшеуі үзеңгі қағыстырып аңысын андумен болды. Тек ақтық бұрылыста өлеңтілік Мақсұт Қиясовтың жүйрігі суырылып шығып, оқ бойы озып келді. Бестөбелік Сәкен Ахметовтің аты – екінші, төртүйлік Аман Жаңбырбаевтың боз аты үшінші орынды иеленді. Сонымен бірге, теңге алу ойыны да өткізілді. Ұлттық ат спорты ойындарының жеңімпаздары мен жүлдегерлеріне қомақты ақшалай сыйлықтар берілді. Аталмыш жүлделерді Өлеңті ауылының тумалары – кәсіпкерлер Ермек Мерғалиев, Серік Сәдуақасов, Бекболат Айтмағанбетов және т.б. тікті.

Айтпақшы, ауыл қашанда қонақжай. Туып-өскен, қызмет істеген жерін сағынып жеткен той қонақтарын бауырмалдықпен күтіп алған өлеңтіліктер мол дастархан жайып күтіп алды. Түйіндей айтқанда, Өлеңті ауылының 50 жылдық тойының есте қаларлықтай болып дүркіреп өтуіне ауыл әкімі Ерлан Қабылтаев, аға буын мен жас буын бір адамдай еңбек сіңіріп, бірліктің, берекенің үлгісін көрсетті.

Ж.Жәлелұлы, 2011 жыл.

II ТОЙҒА ТАРТУ

Ауыл абаттандырылып жатыр

«Өлеңті» кеңшары 1961 жылы тың игерудің екінші толқынында құрылып, 30 жылдан аса уақыт ішінде Екібастұз ауданының әлеуметтік-экономикалық өсіп-өркендеуіне қомақты үлес қосты. Еліміз тәуелсіздік алып, нарықтық экономикаға көшкен кезеңде аталмыш кеңшар тарап кеткенімен, оның тарихы қағазда хатталып, елдің жадында қалды. «Өлеңті» кеңшарының орталығы – Тай ауылы қазіргі уақытта Екібастұз ауылдық округіне қарайды. Бүгінгі күні мұнда айтулы дата, яғни, ауылдың 60 жылдық мерейтойына дайындық басталып та кетіпті. Ауылдың кіреберісіне таяуда орнатылған «Тай-Өлеңті» қақпасы биыл жаз атқарылатын игі істердің жаршысы іспетті. Қара жолдың қос қапталына қызыл кірпіштен қаланған қақпаның ішкі жағында «Ауылдың 60 жылдығына 1992 жылғы (1975 ж.т.) мектеп түлектерінен сый! 1961-2021 жж.» деген жазу тұр.

– Қақпаны орнатуға менің кластастарым ұйытқы болды. Мақсұт Исе-нов, Тұрсын Молдажанов, Ержан Асқапов, Ниязбек Кажиков және тағы басқа қыз-жігіттер қаражат жинап, құрылысқа қажетті материалдарды сатып алдық. Қақпа әсем болсын деп Екібастұз қаласынан тас қалаушыларды жалдадық. Сөйтіп, жарықтандырғыш шамдар қойылған қақпа дайын болды, – дейді Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев ризашылықпен.

Алдыңғы буынның жақсы ісін 1984 жылы туған өлеңтілік ұл-қыздар жалғастырып әкетіпті. Оларға Әсемгүл Алпысбекова мен Гүлжайнат Насырова дем беріп, мектеп жанындағы жазғы спорт кешенінің темір қоршауын бояп жатыр. Ал 1976 жылғы түлектер ауыл ішіндегі саябаққа орындықтар орнатып, 88 жастағы жалғыздікті Сағынтай қарияға көмек

жасапты. Арман Иманқұлов пен Самат Жұмашев бастаған 1982 жылғы түлектер ту ілетін баған орнатыпты. Тағы біраз азаматтар бірігіп мешіт асханасы қоршауын жаңаламақшы. Тай ауылында Солтан қожа мешіті бар екенін жұрт жақсы біледі. Бұл ғибадатхананы осы ауылдың тумасы, кәсіпкер Серік Сәдуақасов кезінде өз қаражатына салдырған болатын. Енді той қарсаңында мешітке жөндеу жүргізіп, ішіне су енгізіп беруді мойнына алыпты.

Тай ауылы тұрғындарын тағы бір тарту күтіп тұр. Ауыл ішіне жасанды жабындылы футбол алаңы жасалады. Қала бюджетінен тиісті қаржы бөлініп, конкурсты ұтып алған фирма таяуда іске кіріседі екен. Мұндай алаң болуын өлеңтіліктер сұрағалы бірнеше жыл болып еді, енді, міне, сәті түсіпті.

Сонымен қатар, шағын ауылдар да игі істерден шет қалмайды. Ауыл әкімі Жанат Ибраевтың айтуынша, Көксиыр мен Мыңтомар ауылдарында 6 элементтен тұратын балалар алаңы орнатылады. Аталмыш іске қала әкімі қолдау көрсетіпті.

Жалпы, біз баяндап отырған іс-шаралар әлі де толығымен түседі. Туып-өскен жерінің қадірін білетін тағы қаншама азамат, шаруа қожалықтары басшылары да қамданып жатыр. Олай болса, «іске сәт, өлеңтіліктер!» делік.

Жассерік Жәлелұлы

Туған жерге тағзым

Тай ауылының тұрғындары үшін мерейтойлық жыл: «Өлеңті» кеңшарының құрылғанына 60 жыл толып отыр. Осынау айшықты датаны есте қалдырып, ауыл тарихы парақтарын айқындай түсу үшін ауыл әкімдігі мен азаматтары, осы жерден туып-өскен түлектер алтын бесігін ажарландыруға атсалысуда.

Күні кеше ғана Тай-Өлеңті ауылының орта мектебін тәмамдаған түлектер бүгінде ел тізгінін ұстап жүр. Туған ауылдарын, білім алған мектептерін ұмытпай, қолдау көрсеткендері көңілге қуаныш сыйлайды.

Бүгінде өрісі мол, шөбі шүйгін Өлеңтінің кіреберісіндегі «Тай-Өлеңті» деген жазуы бар стела еріксіз көз тартады. Бұл – 1992 жылғы түлектердің туған ауылға деген алғашқы қомақты тартуы. Биіктігі – 8 метр, ені 9 метр тұғырбелгінің құрылыс жұмысына 1 млн 200 мың теңге жұмсалыпты.

– Енді Жеңіс саябағындағы обелиск маңындағы аумағы 2 гектарды құрайтын саябақты да көркейту жұмысы тұр. Бүгінгі күні бұл саябақтың сыртқы қоршауының тозығы жеткен. Қоршауды жаңартсақ деген ойымыз бар. Ауыл мектебін 1993 жылы тәмамдаған түлектер 100 мың теңге жинап, саябақ ішіне төрт қоқыс жәшігі мен төрт орындық орнатты, – дейді Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев.

Мұнда талай жылдан бері мектеп стадионы да сырланбай тұрған еді. Биыл мектептің 2001 жылғы түлектері 150 мың теңге көлеміндегі қаржыға арнайы бояу сатып әкеліп, өздері сырлапты. Береке мен бірлігі жарасып, татулық пен жомарттық көрсеткен мектеп түлектеріне ауылдастары дән риза.

Мерейтой қарсаңында атқарылған тағы бір келелі іс – ауыл мектебін 2005 жылы тәмамдаған (1988 жылы туған) түлектердің «Жеңіс» саябағына 26 түп қарағай көшетін отырғызуы.

– Бүгінде туған жерінің, туған ауылының барын бағамдап, жоғын түгендеуге, перзенттік борышын өтеуге ниетті азаматтар қатары көбейіп келеді. Туған жеріне тағзым ету – әрбір перзенттің парызы. Ал осы жақсы істің дәстүрге айналғаны жүректерге қуаныш ұялатады, – деді Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев.

Жыл басында қала әкімінің Екібастұз ауылдық округі тұрғындарымен есептік кездесуінде Тай ауылында жасанды футбол алаңын салу мәселесі көтерілген-ді. Жақында бұл өтініш орындалып, футбол алаңы пайдалануға берілді.

Футбол алаңын салуға қалалық бюджеттен 8 млн теңге ақша бөлінді. Алаңның құрылыс жұмыстарын Нұр-Сұлтан қаласының «Голд Капитал» ЖШС жүргізді. Жасанды көгал төселген жасыл алаңда ауыл баласы асыр салғанға не жетсін?!

Айдана Айтуған

Тайдағы турнир

Ел Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай Тай ауылында волейбол ойынынан турнир өтті. Екібастұз ауылдық округінің әкімшілігі мен Өлеңті мектебі ұйымдастырған спорт шарасына мектепті әр жылдары тәмамдаған түлектер қатысты.

– Волейболдан өткен турнирге жалпы 10 команда қатысты. 1960-1970 жылдар аралығында туған ауыл азаматтары «Ардагерлер» командасын құрып, жастарға үлгі көрсетті. Таңертеңгі сағат 10.00-де басталып, кешкі сағат 20.00-ге дейін жалғасқан қызу ойын болды. Шараның өтуіне қалалық мәдениет, тілдерді дамыту, денешынықтыру және спорт бөлімі, ауыл жастары ақшалай көмек көрсетті. Сонымен бірге, «Көксиыр» шаруа қожалығының басшысы 1 қой берді. Спорт додасының әділ әрі тартысты өтуіне ауыл мектебінің денешынықтыру пәні ұстаздары Ермұрат Шайкенов пен Мақсат Қиясов еңбек етті, – деді ауылдық округ әкімі Жанат Ибраев.

Волейбол нәтижесінде 1-орынды 2001 жылғылардан құралған команда иеленіп, 30 мың теңге алды. 2-орын 1997-1999 жылғылардың командасына бұйырды, жұлде – 20 мың теңге. 3-орын 1998 жылы туғандардың командаларына беріліп, 10 мың теңге берілді. Сонымен бірге, ауыл әкімі Жанат Ибраев әр командадан белсенді деп таныған Айдын Амангелдинов, Марат Құлмағанбетов, Саят Мұхтаров және Мұрат Мырзатаев сынды 4 ойыншыға өзінің жеке сыйлығын табыстады.

Жассерік Жәлелұлы

ІІІ КЕҢШАРДА ҚАЛҒАН ҚОЛТАҢБА

Кеңшар тарихы парақтарынан

«Өлеңті» кеңшарын әр жылдары басқарған директорлар

1961-1974 жж. – Қабылов Сартай Қабылұлы.

1974-1978 жж. – Омаров Құсайын Омарұлы.

1978-1990 жж. – Балташев Ораз Құлыбекұлы.

1990-1992 жж. – Оспанов Зекен Бошайұлы.

1992-1993 жж. – Жақыпов Тәжен.

1993-1998 жж. – Алғамбаров Манат Қажыбекұлы.

1998 жыл – кеңшар тарап, «Тай» ЖШС құрылды – Ахметов Жанат Бердібайұлы (1 ай).

1998 жж. – Қаленов Мейрам Қалиұлы.

Ауылдық партия комитетінің төрағалары

1961-1963 жж. – Жұматаев Қабылбек.

1963-1970 жж. – Жұмаділденов Қасен.

1970-1972 жж. – Сыздықов Әлібек.

1972-1975 жж. – Қапанов Есентай.

1975-1977 жж. – Әбдрахманов Қабылтай.

1977-1988 жж. – Кәрімов Қасқырбай.

1988-1990 жж. – Әбдуалиев Ермек.

1990-1991 жж. – Сүйінов Мұрат.

Ауылдық кеңестің төрағалары

- 1961-1963 жж. – Келдібаев Сәбиден.
1963-1964 жж. – Төлеубаев Әділ.
1964-1972 жж. – Ғаббасов Ізбасты.
1972-1979 жж. – Жанахметов Жатай.
1979-1982 жж. – Әбілденев Қадыр.
1982-1993 жж. – Қызғарин Бөкен Қызғараұлы.
1993-1994 жж. Рыбкин Андрей Серафимович.
1994-1998 жж. Қожахметова Несібелді – алғашқы әкім.

Әкімдер

- Қожахметова Несібелді.
1998-2009 жж. – Мусин Құдайберген Бекайдарұлы.
2009-2013 жж. – Қабылтаев Ерлан Жаңбыртайұлы (Өлеңті ауылы
2013 жылы ауылдық округ мәртебесінен айырылды).
2013-2017 жж. – Құспеков Марат Қайыржанұлы (Екібастұз ауылдық
округінің әкімі).
2017-2019 жж. – Асыллов Қуантай Бейсембайұлы.
2019 жылдан бастап, қазіргі уақытта – Ибраев Жанат Қабдылуахитұлы.

Мектеп директорлары

- 1961-1962 жж. – Жұмаділденов Қасен Жұмаділдәулы.
1962-1963 жж. – Боранбаев Әукен.
1963-1964 жж. – Әубәкіров Қажым.
1964-1978 жж. – Нұркін Темірхан Жүнісұлы.
1978-1982 жж. – Молдабаев Қабдуайыс Байғабылұлы.
1982-1989 жж. – Молдахметов Зейнолла Секенұлы.
1989-1997 жж. – Әшіров Ерсағат Сапаұлы.
1997-2006 жж. – Әзмағанбетова Бақытжан Бейсенбіқызы.
2006-2010 жж. – Шаймағанбетова Райхан Қамақайқызы.
2010 жылдан бүгінгі күнге шейін – Сүлейменов Ерсайын Кенжетайұлы.

«Өлеңтіні» өркендеткендер

1961 жылдың көктемінде тың игерудің екінші толқыны басталғаны белгілі. Үкімет қаулысына орай иен жатқан жерлерде жаңа кеңшарлар құру міндеттелді. Сөйтіп, «Екібастұз» кеңшарының №1 бөлімшесі – Тал-

дықамыс ауылында жанадан құрылатын «Өлеңті» кеңшарының уақытша кеңсесі ашылып, кеңшар орталығын Өлеңті өзені бойындағы Тай деп аталатын жерде салу ұйғарылды.

Кеңшардың тұңғыш директоры болып Сартай Қабылов тағайындалды. Осылайша, сәуір айында құрылысшылар іске кірісті. Олар шатырларда тұрғанына қарамастан жұмысты жапыра істеді. Соның нәтижесінде күзде сегізжылдық мектеп, асхана, дүкен, клуб, шеберхана мен астық қоймалары пайдалануға берілді. Әлеуметтік-тұрмыстық нысандардың белгіленген мерзімде іске қосылуына білікті маман, прораб Қайролла Локашев зор еңбек сіңірді. Кеңшар құрылған кезде оның құрамына Талдықамыс – №1 бөлімше, Көксиыр №2 бөлімше болып енді.

«Өлеңті» кеңшары егін шаруашылығы болып саналды. Сол 1961 жылдың көктемінде-ақ 3 егін бригадасы құрылып, жер жыртылып, дән себілді. Күзде қамбаға астық құйылып, диқандар төккен тердің жемісін көрді.

Егін шаруашылығына қоса, мал шаруашылығы да дамыды. Айналдырған 4-5 жыл ішінде тәп-тәуір көрсеткіштерге қол жеткізілді. Ірі қара мал өсіруге мамандандырылған тағы бір ферма ұйымдастырылды. Шаруашылықтың табыстан табысқа жетуіне бас мамандар айтарлықтай үлес қосты. Олар: директордың орынбасары Жатай Жанахметов, бас бухгалтер Сағындық Байғожин, бас инженер Жасқайрат Қабышев, бас зоотехниктер Жасұлан Шарымбаев, Есентай Қапанов, Қажым Есенғараев, Әбілхак Түгелбаев, бас агроном Қабылтай Әбдрахманов, бас мал дәрігері Ғаббас Әбдіқиясов, Абай Кәрімов, егіс бригадасының бригадирлері Зен Әбілов, Сергей Саввотин, Серафим Рыбкин, Қуандық Мейрамов және т.б. өлеңтілік механизаторлар, жүргізушілер ерен еңбек үлгісін көрсетті. Олардың есімдерін ел әлі күнге ілтипатпен атайды.

Диқандардан малшы-шопандар да қалыспады. Кеңшардың үш бөлімшесін Айдархан Әбілдинов, Әділ Төлеубаев, Құрмаш Қасенов басқарып, мал мамандары Тұрсынбай Тәуірбаев, Төкен Отызбаев, Қабылұахит Ибраев, Қанат Кенжин және тағы басқалары төрт түлік санын көбейту жолында адал еңбек етті. Жылқышы Сейітхан Қиясов, малшылар Виктор Воронов, Зекіш Әбішев, Қайыркеш Самаров, Әсембай Амантаев, шопандар Икрам Солтанов, Нұрман Қалжанов, Әубәкір Құлмағанбетов, Құдайберген Мақұлбаев, Аман Серікбаев және тағы басқалары екпінді еңбек етіп, шаруашылық дәулетін еселеді.

Кеңшардағы құрылыс учаскесі, автогараж және машина-трактор жөндеу шеберханасы ұжымдары да міндет үдесінен көрініп жүрді. Құрылысшылар Әсет Обаев, Асқар Қаленов, Бектемір Қажықов, шеберханадағы

мамандар И. Кутеев, В. Мамонов, Иван Гвоздь, Бабай Әміренов, Темірболат Қасымов, автогаражда Ғалымжан Тәуірбаев, Шәкар Кәрібаев, Амангелді Балабеков, Мікен Қабылов, Молдаш Әбілов, Ораз Бекібаев, Еркін Бекібаев, Қайыргелді Қатмағанбетов, Қабікен Қаленов, Тельман Сәдуақасов, Зекен Әшімтаев, Қаржаубай Ордабаев, басқа да азаматтар «Өлеңті» кеңшарының атақ-абыройының көтерілуіне үлес қосты.

Әуелгіде Краснокутск (Ақтоғай) ауданына қараған «Өлеңті» кеңшары 1972 жылы Екібастұз ауданы құрылғанда соның құрамына берілді. 1974 жылы Сартай Қабыловтың орнына Құсайын Омаров директор болып келіп, 1978 жылдан бастап 1990 жылға дейін бұл қызметті Ораз Балташев атқарды. 1979 жылы «Өлеңті» кеңшарының аты Одаққа танылды. Күзде мемлекетке 1 миллион пұт астық тапсырылып, 11 комбайншы-механизатор орден-медальмен марапатталды.

Бұдан кейінгі жылдары да «Өлеңті» кеңшары Екібастұз ауданындағы мықты шаруашылықтар қатарында болды. Кеңшар тарағанға дейін әр жылдары Зекен Оспанов, Тәжен Жәқыпов, Манат Алғамбаров, Жанат Ахметов, Мейрам Қаленов шаруашылықты басқарды.

Бүгінгі күні «Өлеңті» кеңшары жоқ, бірақ ол тарих бетінде қалды. Оның орталығы – Тай ауылы қазір Екібастұз ауылдық округіне қарайды. Ауыл халқы биыл Өлеңті-Тайдың 60 жылдығын атап өтуге әзірлік қамында. Сол ауылда көп жыл еңбек еткен азамат болғандықтан той қарсаңында осы естелікті жазуды жөн көрдім.

Қабылұахит Ибраев, еңбек ардагері

Жайлаудағы жалғыз үй

Өмірі еңбекпен өткен әкем Шәкен Жолдасов туралы қысқаша өзінің айтуы бойынша және өзімнің есейіп ес білгендегі көрген-баққанымды қағаз бетіне түсіріп, кейінгі ұрпақтарына есте қалатындай аз ғана ой толғауымды жеткізуді жөн көрдім.

Әкем 1900 жылы Павлодар облысы Баянауыл ауданы Бірлік ауылында дүниеге келген. Әкесі Жолдас марқұмның тұңғышы болғандықтан, ата-әжесінің бауырында өсіп тәрбиеленсе керек. Нағашылары ауқатты болған деседі. Жастайынан ат құлағында ойнап, малға

жақын болыпты. Совет үкіметі құрылғанда «Екібастұз» совхозының №1 бөлімшесі – Талдықамысқа көшіп келіп, осы өңірдің іргетасын қаласқан. Онда мал шаруашылығымен айналысып, жеке өзіне бір табын сиыр беріп, бұзаулатып, сүтін сауып, нормадан артығын үкіметке тапсырып отырған.

Содан 1941 жылы соғыс басталғанда денсаулығына байланысты соғысқа жарамсыз болып, тылда қалып еңбек еткен. Күн-түн демей, жарғақ құлағы жастыққа тимей, өзіне жүктелген қара малды бағып, бұзаулатып, ет, сүт тапсырып, нормасын артығымен орындап отырған. Жазда жалғыз үй жайлауға көшіп келіп, анам Мәкен марқұм малға ие болып отырады да, әкем Шәкен қысқы мал азығын дайындау үшін қолына шалғы алып, шабындыққа кетеді екен. Ол кезде техника деген жоқ. Шапқан шөпті сол жерде мая қылып үйіп отырған. Анам Мәкен болса сол табын сиырларға жайлауда жалғыз өзі бас-көз болған. Қасында серіктес иттері бар. «Иттерімді ертіп алып, күндіз бақташы, түнде күзетші болып, ұлыған қасқырлардан аман сақтап, малымды көзімнен таса қылмайтын едім», – деп отыратын. Ол кезде мінетін ат та жоқ. Сиырға жайдақ мініп алып бағады екен. Қыстың күні жазда шауып, шабындыққа үйілген шөпті өгіз шанамен таң қараңғысынан шығып малға тасып әкеліп, алдарына шашып салып отырған.

Сонымен, 1945 жылы соғыс та бітті. Бірақ тылдағы жұмыс жалғасын тауып, бұрынғыша жүріп жатты. Содан тылдағы еңбек еткен ардагерлердің еңбегі еленіп, «Екібастұз» совхозында үш адам сол кездегі ең жоғары награда – Ленин орденімен марапатталды. Оның ішінде менің әкем Шәкен де болатын. Бұл 1948 жылдың 11 қазаны еді. Ленин орденін салтанатты жиында табыстағанда бүкіл облыс, аудан, совхоз басшыларына қоса әнші, жыршы, ақындар да қатысқан. Сонда Қаз КСР-іне еңбегі сіңген мәдениет қайраткері Байғабыл Жылқыбаев та болып:

«Екібас, жерің жақсы іздеп келген,

Өлеңмен еске алып, аттай желем.

Ерлері еңбек үшін наградталған,

Наградпен Қызыл тулы орден алған.

Ерлерім, еңбекпен аса бер,

Малшылар наградталған он бірінде,

Гуртопраф Түйміш аға ол да ішінде.

Шәкен мен Теменмен үшеуінің

Жарқырап Ленин орден кеудесінде...» деп келетін өлең шығарыпты.

Әкем Шәкен марқұм «Өлеңті» совхозы құрылғанда да еңбек етіп, мал шаруашылығымен айналыса берді. Сол жылы Жолдас атам 91 жасында дүние салды. Ол кісі де кезінде домбыра тартып, ән салған әнші, жамбасы

жерге тимеген балуан болған. Қолынан іс келетін етікші, ұста, домбыра жасаған шебер. Талай адам жасаған домбырасын қолқа салып, алып кететін. «Уф» дегені ем болатын, емшілік қасиеті де жоқ емес-ті.

Әкем Шәкен 1969 жылы күзде 69 жасында ауырып қайтыс болды. Артында жалғыз ұлы Көшербай қалды. Көшербай марқұм да осы Өлеңтіге еңбегі сіңген механизатор, бригадир, шопан ретінде еңбек етті. Осы Көксиырда өсіп-өнді. Балаларының төртеуі шетінеп кетті. Тұла бойы тұңғышы – Ермекбай Красноармейка ауыл шаруашылығы техникумынан агроном мамандығын алған соң Өлеңтіде комсорг, кейін агроном болып, абыройлы еңбек етті. Өзінен кейінгі інісі Абай да электрик және т.б. жұмыстар атқарды. Одан кейін совхоз ыдырап, бәрі қалаға қоныс аударды. Қазір Көксиырдағы кара шаңырақта кенже ұлы Қайырбек отыр.

Бүгінде сол бұрынғы жайлаудағы жалғыз үй «Көксиыр» атанып, қаншама адам қоныстанып, ұрпақ өрбітіп, өсіп-өнген қойны құтты ауылға айналды.

Айтқандайын, «Өлеңті» совхозы құрылғанда мен 6-класта оқитынмын. Алғашқы жылдары ауылда мектеп 8 жылдық болды да, балалар көбейе келе 10 жылдық орта мектепке айналды. Мектепті 1966 жылы Ақкөл орта мектебінде бітірдім. Содан Көксиырда 4-5 жылдай клуб меңгерушісі болып істедім. Ауылдың өнерпаз жастарының басын қосып, концерт, пьеса қойып, мерекелерде іргелес ауылдарға, «Өлеңті» совхозына барып өнер көрсетіп, халықтың алғысына бөлендім. Кейін тұрмысқа шыққан соң Екібастұз қаласына қоныс аударып, медицина саласында 30 жыл еңбектеніп, зейнеткерлікке шыққан соң немерелеріммен үйдемін. 2020 жылы 20 ақпанда Алланың қалауымен мұсылманның бес парызының бірі – Ұмыра қажылыққа Мекке-Мәдинаға барып келдім.

Рымкеш Шәкенова

Кеңшардағы алғашқылар

Бұған дейін «Екібастұз» кеңшарының бөлімшелері болған Талдықамыс пен Көксиыр ауылдары кейін «Өлеңті» кеңшарына қаратылды. Кеңшардың орталығын Тай деп аталатын жазық далаға салу жоспарланды. Ол кезде біздің әкей – Сәбиден Келдібаев «Талдықамыс» бөлімшесінде веттехник болып жұмыс істейтін, бөлімше меңгерушісі – Әділ Төлеубаев, зоотехник Құрмаш Қасенов еді. «Өлеңті» кеңшарының алғашқы дирек-

торы Сартай Қабылов әкейге Екібастұз қаласының теміржол вокзалының артындағы «Нахаловкадан» үй әперіп, материалдық-техникалық жабдықтаушы етіп тағайындады. Оған жаңа кеңшарға ондаған үй, мектеп, кеңсе, дүкен, клуб, монша және басқа да нысандар салу үшін құрылысшыларды құрылыс материалдарымен жабдықтау және жаңа келген техника мен ауылшаруашылық құралдарын түсіріп алу міндеті жүктелді. Бұл міндетті абыроймен атқарғасын ауыл тұрғындары 1963 жылы ауылдық кеңестің төрағасы етіп сайлайды. Осы қызметті 11 жыл, яғни, 1974 жылға дейін атқарып, Байет ауылына көшіп, 1983 жылы 53 жасында өмірден өтті. Әкей марқұм «Өлеңті» кеңшарының алғашқы қазығын қаққан қызметтес әріптестерін, ауыл еңбеккерлерін жылы лебізбен еске алып отыратын.

Мен бұл мақалада әкейден естіген кеңшардағы алғашқы жылдарды, соның ішінде алғашқы партия, комсомол ұйымы, ауылдық кеңес, мектеп, сауда бірлестігі туралы еске алмақпын.

Биыл қалалық «Отарқа» газетінің 27 мамырдағы №21 санында «Өлеңтіні өркендеткендер» атты мақала жарық көрді. Мен сондағы мәліметтерді толықтыруды жөн көрдім. Мұның бәрі – тарих, келешек ұрпақ білуі керек.

Кез келген ауыл мектептен басталады. Алғашқы мектеп директоры Қасен Жұмаділденов болды, кейін ол кісі бастауыш партия ұйымын басқарды. Үлкендерден естігенім, Қ. Жұмаділденов мектеп директоры болған кезде интернат құрылысы аяқталмаған екен. Ол өз үйінің бір бөлмесіне ұлдарды, екінші бөлмесіне қыздарды жатқызған.

Комсомол ұйымының хатшылығына Жатай Жанахметов бекітілді. Ол кісі ауыл жастарын еңбекке баулып, түрлі спорттық шараларды ұйымдастыратын. Алғашқы ауылдық кеңестің төрағасы Әділ Төлеубаев ауылдық кеңестің жұмысын ұйымдастырып, оны 1963 жылы біздің әкейге тапсырды, өзі «Екібастұз» кеңшарына қоныс аударады. Жоғарыда айтып өткенімдей, әкей марқұм осы қызметті 1974 жылға дейін абыроймен атқарды. Алғашқы сауда бірлестігінің директоры – Баспақ Кішіомаров, алғашқы автодүкен жүргізушісі – Амантай Қонақбаев. Ол кезде автодүкен жайлауларды аралап, малшылардың азық-түлігімен бірге қажетті заттарын жеткізіп тұратын.

Кеңшардағы оқиғалар, мәдениет және спорт саласындағы жетістіктер жайлы деректерді ауылдың еңбек және спорт ардагері Амангелді Балабеков ақсақал жақсы біледі. Мен бұл мақалада «Өлеңті» кеңшарының алғашқы жылдарына тоқталдым.

Сәкен Келдібаев.

Атаулы трактор алып едік...

Биыл кіндік қаным тамған ауылым – «Өлеңті» кеңшарының іргетасы қаланғанына 60 жыл толып отыр. Осы кезеңде ауыл талай жетістікке жетті. Өркен жайды. Қаншама ұрпақ өсіп-жетілді. Қанат қақты. Нығайды. Еңбекке араласты. Енді қазір өмір көшіне ілесіп, қалаға кеткенімізбен, күні кеше ата-бабаның табанының ізі қалған, суын ішкен, мәңгілік мекенін тапқан ауыл өзіне тарта береді. Тай-құлындай тебіскен замандастың біразының көзі кеткенімен, олардың бейнесі жүректе қалды.

Осыған орай ауылымыздың көркеюіне бел шеше кірісіп, аянбай тер төккен асыл азаматтар жайлы ой қозғауды азаматтық парызым деп санаймын.

Осыдан тура жетпіс жыл бұрын жер көбесі сөгіліп, қар кете бастаған көктемде Өлеңті елді мекенінің Талдықамыс ауылында туыппын. Орта білімді іргедегі Әулиелі Ақкөл ауылында алдым. Қиыр Шығыста әскери борышымды өтеп келген соң, еңбек жолымды ауылдағы машина-трактор шеберханасында бастадым. Дәл осында жөндеуші-слесарь мамандығын үйрендім. Ол кезде көктемгі егін жұмысына техникаларды жөндеп жатты.

Жетпісінші жылдардың басында жастар техника тілін меңгеріп, диканшылыққа бет бұрды. Жер жыртатын, бидай себетін, топырақ өңдейтін техникаларды жөндеп, егін салуға кірістік. Мені 2-егін-трактор бригадасына бекітіп, «Қазақстан» ДТ-75 тракторын сеніп тапсырды.

Ауылдағы төрт бригада егін салумен айналысты. Өз басым жер жыртуға, топырақ өңдеуге машықтанып, мамыр айының аяғында егін себуді аяқтадық. Кейін Красноармейка ауыл шаруашылық техникумын агроном мамандығына үздік дипломмен бітірдім.

Сол жылдары әр өңірде шопан-жастар, егінші-жастар трактор бригадалары құрылып, жастар еңбекке тартылды.

Бұрын қазіргі Ақтоғай ауданына қарасты болсақ, 1973 жылы Екібастұз ауданының қарамағына өттік. Аудандық комсомол ұйымын Задорожный Владимир Маркович басқарды. Өзі сондай сабырлы, ұйымдастыру қабілеті мол, ақылды азамат еді. Көктемге салым сол кісі ауылға келіп, жастармен жүздесті. Біздің 2-егін-трактор бригадасында тепсе темір жүретін оннан аса жігіт жұмыс істеп жүрген-ді.

Жастар бригадасын құру бастамасы қызу талқыланып, «егінші жастар-трактор бригадасын» құрмақ болып шешілді. Мені бригаданың комсоргы етіп сайлады.

Қарамағымызға 4900 га егін алқабы бекітілді. Бидай, арпа, тары ектік. «Не ексең – соны орасың» деген бар, егінді баптап өсіру біраз тер төгуді қажет етеді. Жұмыла еңбек еттік. Бригада агрономы Молдаш Әбілов жастарды іске жұмылдыра білді. Біздерге Шәкібай Минин, Оқан Әсембаев, Аман Махметов, Бектемір Жексенбаев сияқты ағалар ұйытқы болып, техника тілін үйренуге көп көмектері тиді.

Егін науқаны кезінде кәсіподақ ұйымы бригадалар арасында социалистік жарыс ұйымдастырды. Жұма сайын жарыс жеңімпаздарына ақшалай сыйлық, мақтау қағаздары табысталып отырды. Ол кезде кәсіподақ ұйымын Қоқыш Базарбаев басқарды. Егін орағы кезінде жігіттер комбайндарға отыра бастады, қала кәсіпорындарынан да комбайнерлер көмекке жіберілетін.

Сол 1973 жылы күзде комсомол ұйымының жылдық есеп беру жиналысы болып, біраз мәселенің басы қайырылды. Оған аудан, совхоз орталығының активтері қатысты. Жастарды жұмысқа жұмылдыру, демалыс уақытын тиімді өткізу, спортпен шұғылдану, мәдени шаралардан тыс қалмау, қой төлдету, қырку науқанына жұмылдыру мәселелері қаралып, комсомол ұйымының жылдық жұмысына баға берілді. Сол жылы мені совхоздың комсомол ұйымына хатшы етіп сайлады. Уақыт өте келе, партия қатарына алындым. Ол кезде босатылған комсомол хатшысы болмағандықтан, мен спорт жөніндегі әдіскер ретінде еңбекақы алдым. Бастапқыда комсомолға мүше жастар саны 50-ге толар-толмас болса, 1976 жылдары санын жүзден асырып, аудан көлемінде «Ақкөл», «Екібастұз» совхоздарынан кейінгі іргелі комсомол ұйымына айналдық. Сөйтіп, 1973-1977 жылдары комсорг болып қызмет атқардым.

1977 жылдың 25 наурызында жергілікті әкімшілік мені комсомол егіс трактор бригадасына бригадир етіп тағайындады. Ауданда осындай комсомол жастар егін бригадалары төртеу еді. 1978 жылы облыстық комсомол ұйымынан біздің бригадаға «Атаулы ДТ-75-Қазақстан» тракторы озат жас механизаторға берілуінің өзі – ерен еңбектің жарқын көрінісі. Осы құрметке Нұртас Есенғараев деген жігіт бөленді. Бригаданың өз деңгейінде жұмыс істеуіне совхоздың бас инженері Жасқайрат Қабышев ықпал етті. Егін орағы науқанында көп жігіттер «Нива-5» комбайны штурвалына отырып, егін ору науқанының жеңімпаздары атанып жүрді.

1979 жылы егін бітік шығып, «Өлеңті» совхозы миллион пұт астық тапсырды. Жетістікке жетуде жастардың қосқан үлесі мол еді. Біз 6, 9-егістік алқаптарынан әр гектардан 30 центнер өнім алдық. Сол жылдары совхоз директоры Ораз Балташев, партком хатшысы Қасқырбай

Кәрімов, механизаторлар Оқан Әсембаев, Бектемір Жексенбаев, Аман Махметов, Мұрат Нұрахметов және т.б. ерен еңбектері үшін үкімет наградаларымен марапатталды. Біздің комсомол – жастар трактор егін бригадасында ағайынды Талғат пен Қайрат Рақымбаевтар, Ералы, Бірәлі және Құрманәлі Асқаповтар, Болат Мұхтаров еселі еңбектерімен ерекше көзге түсті. Сөйтіп егін бригадасын 13 жыл басқардым. Кейін 1990-1992 жылдары Өлеңтідегі сауда бірлестігіне, 1992-1994 жылдары машина-трактор шеберханасына, 1994-1996 жылдары №4 бөлімшеге басшылық жасадым.

1997 жылдан бастап тоқырау заман келді... Сол кезде екі жылдай инженер жабдықтаушы болып жұмыс істеп, отбасыммен Екібастұз қаласына қоныс аудардым. Мұндағы «Богатырь Көмір» кенішінде он бес жыл автобус жүргізіп, зейнеткерлікке шықтым. Жұбайым Үкітай Асылбаевамен үш бала тәрбиелеп өсірдік.

Түйіндей айтар болсам, өзіме жүктелген міндетті қалтқысыз атқарып, ауылымның өркендеуіне үлес қостым деп білемін.

Шайзолла Әбсаттаров, 2021 жыл.

Германияны аралаған бригада

1980 жылы мектептен түлеп ұшқан соң, сол жылы бригада болып құрылып, комсомол жастар бригадасының құрамына ендік. Бригада ұстазымыз Сәуле Бекенованың есімімен «Сәуле» деп аталды. Бригадамызға совхоздан су жаңа Т-40, МТЗ-50, МТЗ-80 тракторлары берілді. Ысырма, тырнауыш, шөп шабатын жабдыктарға қол жеткіздік. Қыз балалар ерлерден кем түспей аянбай еңбек етті. Қай істе болмасын төзімділік танытты. Тату-тәтті еңбек етіп, жоғары көрсеткіштерге қол жеткізді.

Бригадир ретінде Роман Алиулин көмек көрсетті.

Бригадада мына азаматтар болды: Теміртас Мақашев, Смағұл Аханов, Бауыржан Жексембаев, Жазкен Қарабаева, Айсұлу Байғожина, Зәуке Ахметова, Айгүл Макраева, Бибігүл Әутәліпова, Несіп Исенова, Сұлушаш Ордабаева.

Біздің алаңсыз еңбек етуімізге бар жағдай жасалды. Арнайы вагонда тұрып, шөп шабумен шұғылдандық.

Еңбегіміз елеусіз қалмай, совхоз басшылығы бригадамызды жолдамамен Германияға жіберді. Германияның әсем жерлерін аралап, бөтен елді

көру еңбекке құлшынысымызды арттыра түсті. Сол жылы әкімшіліктің қолдауымен аудандық дәрежеде депутат атандық.

Жастық шақтың осы бір жарқын күндері жүрегіміздің төрінде мәңгіге қалды.

Айгүл Макраева

Ата жолы – балаға үлгі **(«Өлеңті» кеңшарының алғашқы бас бухгалтері** **Сағындық Байғожаұлы туралы үзік сыр)**

Ғұмырының саналы кезеңін адал еңбекпен өткеріп, бойындағы бар жақсы қасиетін кейінгіге дарыта білген, елінің көркейіп, өркендеуіне зор үлес қосқан азаматтың бірі – Сағындық Байғожаұлы. 1925 жылы мамырдың 16-да Ақтоғай ауданының Ивановка, қазіргі Жалаулы ауылында дүниеге келіп, 1943 жылы 18 жасында Ұлы Отан соғысына аттанады. Соғыс біткеннен кейін әскер қатарында болып, 1950 жылы өзінің туған ауылына оралып, бейбіт еңбекке араласады. Павлодар қаласындағы бухгалтерлік есеп мектебін тәмамдап, 1961 жылға дейін «Новотроицк» кеңшарында бухгалтер қызметін атқарады.

Аудан басшылары 1961 жылы тәжірибесі мол, білікті маман ретінде Сәкенді жаңа ұйымдасқан «Өлеңті» тың кеңшарына бас бухгалтер етіп тағайындайды. Сол шаруашылықтың алғашқы директоры болып тағайындалған Сартай Қабылов, бөлімше басқарушысы Айдархан Әбілденов сынды тәжірибелі азаматтармен қоян-қолтық жұмыс істеп, «Өлеңті» кеңшарын қысқа мерзім ішінде егіншілік пен мал шаруашылығы дамыған көпсалалы іргелі шаруашылықтар қатарына қосуға өз үлестерін қосты. 4 бөлімшеден тұратын шаруашылық егіннен мол өнім алып, ірі қара мал, қой шаруашылығын дамытуда да ауданда алғы шепте болды. Сол кезде бас маман болып қызмет істеген Қабылтай Әбдірахманов, Әлібек Сыздықов, бөлімше меңгерушісі Нұралы Асқапов сынды жас мамандар ша-

руашылықта өндірістік тәжірибе жинақтап, кейіннен Қабылтай Әбдірахманов «Комсомол» кеңшарына директор болып тағайындалады. Әлібек Сыздықов Алматы жоғары партия мектебін бітіріп, Ақтоғай аудандық партия комитетінің хатшысына дейін жоғарылады. Еселі еңбегі бағаланып, шаруашылықтың экономикасын дамытуда сіңірген қызметі үшін Сағындық Байғожаұлы 1966 жылы Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің жарлығымен «Ерен еңбегі үшін» медалімен марапатталды.

Сағындық Байғожаұлы 1972 жылы, 47 жасында, нағыз кемелденген шағында өмірден озды. Өзінің қызығы мен қиыншылығы мол қысқа өмірін елінің көркеюіне арнаған Сәкең жөнінде: «Сағындық Байғожаұлы – адал еңбегімен ел ішінде зор абыройға ие болған, өз ісінің шебері, жаңсақтықпен жасандылықты жаны қаламайтын, өзіндік өмірлік ұстанымы бар, үлкенді сыйлап, кішіге қамқоршы аға бола білген, адамгершілігі мол, елін сүйген азамат еді», – деп еске алады кезінде «Новотроицк» кеңшарында қызметтес болып, кейіннен көп жылдар Ақтоғай ауданында жауапты қызметтер атқарған Сейфолла Жанарбаев мырза.

«Мен де қызмет бабында іссапармен «Өлеңті» кеңшарында талай рет болып, Сәкеңмен талай сұхбаттасып, таныс болдым. Сағындық Байғожаұлын ауыл шаруашылығының қыр-сырын жетік меңгерген, өз ісіне жауапкершілікпен қарайтын, адами қасиеті мол азамат ретінде білетінмін. Сәкеңнің жұбайы – Өрімжан (Өркен), балалары – Бақытжамал, Бекболат, Қабылбай, Найманбай, Қасен, Мансура, Алмагүл, Нұргүлдерін оқытып, үйлендіріп, немере-шөбере қызықтап, 75 жылдық мерейтойын тойлаған бақытты ана. Қабылбай көп жылдар Ақтоғай ауданының Коминтерн, Шұға, Новотроицк мектептерінде директор қызметін атқарып, қазір Инновациялық Еуразия университеті Павлодар колледжінің оқу ісі меңгерушісі, ұлағатты ұстаз, ал Алмагүлі дәрігер болса, Мансура мен Нұргүлі – ұстаз, мектеп директоры. Бәрі де жоғары білімді маман, егемен еліне еңбек етіп, әке өмірін әрі жалғастырып жатқан азаматтар. «Ата жолы – балаға үлгі» деген осы болса керек, – дейді жоғарыдағы жолдар авторы.

Ақтоғай ауданының шаруашылықтарында, ауданның ауыл шаруашылығы басқармасында бас зоотехник қызметін атқарған, ауданның экономикасын көтеруге көп еңбек сіңірген, ауданның құрметті азаматы Болат Уалитовтың Сағындық Байғожаұлы жөніндегі естелігі:

– 1972 жылы Алматы қаласына оқуға барған едім. Сағындық аға сырқаттанып онкология институтында емделіп жатқанын естіп, іздеп, емханаға барған едім. Қалай десе де бір ауданның азаматтарымыз ғой. Әдейілеп іздеп, көңілін сұрай келгеніме қатты қуанды. Ел-жұрттың амандығын

сұрап, көңілі көтеріліп қалды. Біраз әңгімелескеннен кейін: «Болат бауырым, сен білерлігің бар азаматтың бірісің», – деп қолындағы алтын сағатын шешіп, маған берді. «Менен саған ескерткіш болсын», – деп, «Алмаймын» дегеніме қаратпады.

Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарында машина жүргізушіден кеңшардың бас инженері дәрежесіне дейін көтерілген, еліне еңбегі сіңген Тай ауылының аяулы азаматы, марқұм Қуан Қайырұлының кезінде әкем жөнінде маған айтқан естелігі:

«Әскерден келген бетім, үйде жатқан кезім, «Сені Байғожин конторға шақырады» деген соң киініп, кабинетіне кіріп, сәлем бердім. «Сен немене, соғыстан келгендей үйде жатырсың, кім болып істегің келеді?» – деді. «Шопыр болғым келеді», – деп едім, қолыма бір қағазды ұстатты да, «машдворға барып, машина ал», – деді. Носов деген машдвордың меңгерушісі қағазды алды да, «Раз Сәкең сказал, сделаем», – деп қатарда тұрған су жаңа водовоздың кілтін берді. Мен жаңа водовозды алмай кетіп, қайта Сағындық ағаға барып: «Мен самосвалда істегім келеді», – деп едім, тағы қағаз жазып берді. Оны тағы Носовқа әкелдім. Сөйтіп, таңдап самосвалға міндім. Мұны айтып отырғаным, Сағындық аға қашан да кімге болсын жанашырлықпен қарап, қолынан келген көмегін аямайтын абзал, қамқоршы азамат ағамыз еді».

Қабылбай Байғожин, Павлодар қаласы.

Ауылсовет Сәбиден

1930 жылы Торайғыр ауылының Сарыбидайық қыстауында дүниеге келген Сәбиден Әбдіқадірұлы Келдібаев – керекулік Байжан ұстаның ұрпағы. Байжан ұстаның Әбдрахман, Әушахман және Әбдіқадір атты ұлдары болған.

1930 жылдары Әбдрахман Семей қаласында прокурор болып қызмет істейді, туыстары оны сағалап Семейге көшіп барады. Сталиндік зұлмат жылдарында Әбдрахман саяси қуғынға

ұшырайды да, туыстары тегін Келдібаев деп ауыстырып, Риддерге қоныс аударады. Сол кеткеннен Әбдіқадір Павлодарға 1946 жылы оралады.

1948 жылы Сәбиден Павлодар қаласында малдәрігерлік /ветеринар-санитар/ училище бітіріп, Ақкөл-Жайылмада еңбек жолын бастайды. 1949 жылы Сағиламен бас қосқанда, екеуі де 19 жаста екен.

Баласы Сәкен Келдібаевтың айтуынша, Сәбиден ата Ақкөлде ветеринар маман болып жұмыс істеген кезінде малшыларды аралап жүріп бірнеше күнге созылған боранға тап болады. Анасы Шәрипа қатты алаңдап отырғанда, үйіне Әбсағит қожа келсе керек. Атаға: «Балам Сәбиден кешігіп жатыр, қожеке», – дегенінде, ол кісі: «Балаң аман-есен, жанында бір үлкен адам бар, қорықпа, бүгін кешке қарай келіп қалады», – деген екен. Сондағы үлкен адам дегені Жандарбек қожа болып шығыпты.

1954 жылы Келдібаевтар отбасы Төртүй ауылына көшіп барады. Әбдіқадір ата 3-бөлімшеде шопан болады да, баласы Сәбиден Талдықамыс бөлімшесінде ветеринар маман қызметіне кіріседі. Сол бөлімшеде онымен қызметтес болған Құрмаш Қасенов өз естелігінде былай деп сыр шертеді:

«Елуінші жылдары Сәбең екеуіміз Талдықамыс бөлімшесінде бірге қызмет істедік. Сәбең – веттехник, мен – зоотехникпін. Екеуіміз де жаспыз. Ол менен 5-6 жас үлкен болса да, мені құрдасындай көретін. Талдықамыстың қары қалың түсіп, қысы қатты болады. Әсіресе, 1959 жылғы қыс қатты болды. Ол кезде жұмысшы күші де, техника да жетіспейді. Бөлімшеде жалғыз ХТЗ тракторы бар. Жазда әзірленген шөптің жартысы тасылмай, далада қалған. Қаксор деген жерде жалғыз үй малшы тұрады, шөбін жеткілікті қылып тасып бере алмағанбыз. Соның салдарынан желтоқсан айының соңына қарай Қаксорға даладан шөп тасуға тура келді. Ауылда кісі жоқ. Мал аштан қырылатын болды. Сәбең екеуіміз шөп тасуға шықтық. ХТЗ тракторына шана тіркеп, даладағы маяға барамыз. Боранда даладағы маяны іздеп табу да оңай емес. Талай адасып та кеттік. Трактордың әйнегіне қырау жабысып, жүргізбейді. Шөпті тиеп алған соң да Қаксорды тауып бару оңай болмады»...

– 1961 жылы Өлеңті өзенінің бойында Тай деп аталатын жазық далада «Өлеңті» кеңестік шаруашылығы ашылды. Талдықамыс және Көксиыр бөлімшелері «Екібастұз» кеңшарынан «Өлеңті» кеңшары құрамына өтті. Құрылыс материалдары, жаңа техника Екібастұз қаласына вагонмен келуі керек, оны қабылдап алып, ауылға жөнелтіп тұру әкейге тапсырылды. Бұл тапсырманы абыроймен атқарғасын ауыл тұрғындары 1963 жылы оны ауылдық кеңестің төрағасы етіп сайлады. Осы қызметте 1974 жылға дейін

болып, сол жылы Байет ауылына көшіп келді. Әкей 1983 жылы небәрі 53 жасында дүниеден өтті. Алты бала тәрбиелеп өсірді, бәріміз бір-бір маман болдық. Әке-шешеміздің тұңғышы Совет 1950 жылы туған, инженер-құрылысшы болып, көп жыл үй-құрылыс басқармасын басқарды, Екібастұз қаласының құрметті азаматы. 2017 жылы қайтыс болды. Апамыз Бадиша – 1952 жылғы, бухгалтер, зейнеткер. Мен 1954 жылы дүниеге келдім, мамандығым – агроном, қазір зейнеткермін. Ғайша 1959 жылғы, құрылысшы, 2007 жылы қайтыс болды. Бақыт 1961 жылы туған, бухгалтер, 2005 жылы қайтыс болды. Қайырлы 1963 жылғы, теміржолшы, кеніште қызметте, – дейді Сәбиден атаның баласы Сәкен аға.

Бүгінгі таңда Сәбиден атаның ұрпақтары сан салада ел игілігі жолында қызмет етуде.

Жанаргүл ҚАДЫРОВА

Ел білемін Жатай еді...

Өткен күндерді ойға алсаң, қаншама жақсы мен жайсаңның бейнесі көз алдыға келіп, естеліктер парағы ашылады. «Өлеңті» кеңшарының өркендеуіне елеулі үлес қосқан, еңбегі сіңген азамат Жаксылық Жанахметов өмірден өткенімен, есімі ел аузында қалды. Еңбекқор Жаксылық 18 жасында «Өлеңті» кеңшары құрылғанда есепшінің көмекшісі болып еңбек жолын бастап, кейін көп жылдар директордың өндіріс жөніндегі орынбасары қызметін абыроймен атқарды.

Жаксылық Жанахметов шаруаға мығым, қызметке адал адам еді. Қысы-жазы тыным таппай, уақытпен санаспай жұмыс істеді. Бір жылы құрғақшылық болып, шаруашылық мал азығын сырттан дайындады. Сол кезде Жаксылық Жанахметов үй көрмей, айлап іссапарда жүріп, жұмысты ұтымды ұйымдастыра білді. Сол уақытта кеңшар директоры Сартай Қабыловтың: «Жігіттер, ана Жатайдан үлгі алыңдар. Күндіз-түні дамыл көрмей әбден қажыған болар. Оны іссапардан қайтарып, орнына адам жіберу керек», – дегені есімде. Мақтауға сараңдау басшының аузынан мұндай жылы лебіз

шығуы тым сирек болатын. Жақсылық ағаның іскерлігіне кейінгі директорлар да сеніп, үнемі қасында ұстады. Ал ол өз кезегінде сенім үдесінен шығып, абыройға кенелді.

Жақсылық Жанахметов адал жар, қамқор әке болып, өмірін мәнді өткізді. Ақкөл ауылының тумасы Шакира Жапарова Өлеңтіге пошта бастығы болып келіп, Жақсылық екеуі отау көтерді. Ерлі-зайыптылар 5 бала сүйіп, бәрін ержеткізді. Қазіргі уақытта олар әр салада еңбек етіп жүр. Тек бір өкініштісі, Жақсылық ағаның өмірі қысқа болды. «Өлеңтінің» айтулы азаматы болған марқұмның жатқан жері жарық болып, артындағы ұрпағы аман-сау болғай!

Қабдылуахит Ибраев, зейнеткер

Өлеңтіде өткен жылдар

*(Павлодар облысына еңбегі сіңген азамат – Әбілхак
Түгелбаевтың 2012 жылы жарық көрген «Өмір белестері»
атты кітабынан ықшамдалып алынды)*

Адам өмірі кезең-кезеңнен тұрады. Менің балалық шағым туып-өскен Қарақоғада өтсе, бозбала кезімді алаш ойының кіндігі болған Семей шаһарында өткізіп, мамандық алып, өмірдің дуына түстім. Жігіт шағымның бірсыпыра жылдары, үй болып ірге бекіткен, маман болып қызметте еңсе тіктеген жылдар Екібастұз ауданының «Өлеңті» кеңшарында өтті. Алпысқа иек артып, самайымды ақ қырау шалып, шашым бурыл тартқан шақта Өлеңтіде өткен жылдарға үңіле қарасам, ол да бір қызуы қайыңның шоғындай күйдіріп-жандыратын, қызығы мен шыжығын ат басындай алтынға айырбастамайтын қимас дәурен екен. Өзгесін айтпағанда, Өлеңтінің жері мен елі қандай еді! Елінің құшағы оттай ыстық, көңілі даладай дархан болса, жерінің суы бал, ауасы жұпар, топырағы құнарлы. Қыс ішінде бұйығы тіршілік кешкен жұрт жер аяғы кеңітін жазды асыға күтетін. Өлеңтінің сай-саласын, қолат-қыратын алты ай бойы ақ көрпесімен қымтаған қасат қардың іргесі сөгіліп, төбешік жерлердің төбесі ойдым-ойдым қарайып, бусанған далаға көктемнің алғашқы лебі де жетеді. Жуан жіңішкеріп, күн қызуы топырақты қыздырып, көк қаулап шығысымен, қыстақта маңдай терін сығып, бел жазбай еңбектенген малшы қауым көңілдері жайланып жайлауға шығады. Өлеңтінің жайлаулары

да керім. Сырт жағы Ереймен сілемдері болса, бергі жағы – Сұлужонның көркіне көз тоймайды. Көнекөз қариялардың сөзіне құлақ түрсең, ертеде Сұлужон жазығына 40 қос жылқы сыйған көрінеді. Мына жағында – Үшкеліншек, Қызылшілік, итмұрынды Бестөбе, Былқылдақ, Қойырған (шамасы, қой айырған тіркесінен – автор) деген мәйекті жерлер. Әсіресе, Былқылдақ ерекше жаратылған. Шіліңгір шілде айында шымын аударып тастасаң, астында қиыршық мұз жатады. Көрқабақ деп аталатын шатқал (қазір каньон деп жүр ғой) кісі жиегіне төніп келгенше көзге көрінбейді. Бұл өңірдегі жер-су аттарын шұқшия зерттейтін адам болса, небір аңыз-әңгімелердің үзілген желісін қайта жалғап, көмбесін жасырған құпияларды ашарына күмән жоқ. Шотбай, Әлімбай деп аталатын жайлаулар, ми батпағы жүргізбейтін, бірақ ескі сүрлемнің сорабын көз жазбай тапсаң, ортасындағы аралға бастайтын Есенсор, Өлеңті өзені бойындағы үлкен Жартас, кіші Жартас, археологтар қазба жұмыстарын жүргізген жарқабағынан таңбалы тастар табылған Екшебай – бәрі-бәрі сырын ішкен бүккен табиғат ғажайыптары. Тасқа суреттер ойылып салынып, кейіннен беті тегістеп жылтыратылған. Мұнда мүйізді бұқа, жылқы, бұғы мен таутеке бейнелері ұшырасады. Аю мен борсық бейнесі де кездеседі. Ежелгі аңшылардың сурет салу өнерін ұрпақтары тас ғасыры мен қола дәуірінде жалғастырған сыңайлы. Жазба ескерткіштерден Өлеңті өзені бойын адамдар ежелден мекендегенін аңғарамыз.

Айтпақшы, бұл өңірде жаратушының кесіп-пішкенін шаруашылықтың ыңғайына өзінше икемдеуге әрекеттенген адам да болыпты. Осындай оқшау ойға берілген Домбай деген адам арақашықтығы әудем жер, дала төсімен қатарласа, жарыса аққан Өлеңті мен Шідерті өзендерінің арасын арықпен қосуға белін буған. Сөйткен Домбайдың Шідерті өзенінің сағасынан бастап кетпенмен қазған, бірақ көздеген жеріне жеткізе алмаған арығының сілемі әлі күнге сайрап жатыр. Тұрғылықты халық оны Шолақсай деп атап кеткен. «Өлеңті» кеңшары мен Көксиыр фермасының ортасында Ортабаз дейтін де жер бар. Заманында бұл жер Ақкөл Жайылманың болысы болған Әбілқасым байдың қыстауы екен. Ортабазды ауызға алғанда, мына бір қызық жай еске түседі. Бір жылдары шаруашылықтың бірсыпыра жылқысы жоғалып, ауданнан прокурор келді. Әлгі кісі кеңшардың мамандарын кеңседен өзіне бөлінген кабинетке кезек-кезек шақырып, біраз сілкіледі. Прокурордың алдын көру кімге жеңіл тисін, жігіттер сыртқа жүдеп шығып жатты. Мұны көріп тұрған Төкен деген адам:

– Неменеге үркіп қалғансыңдар? Сырты түк, іші бөк хайуан үшін сонша қапаланып. «Жылқы ысырса – желдікі, айдаса – жаудікі» деген

бұрынғылар. Қиястық жасаған жоқсындар, зәуінен болған іске дауа жоқ. Тұяқты көріп, жақ жүндерің үрпимесін. Сол Ағынбетовтің әкесі де баяғыда жылқы баққан. Әбілқасым болыстың бір қос жылқысын Көксиырдың ығындағы Есенсорына түсіріп жіберген. Сорға батқан малдың тірісін арам өлмесін деп аяушылықпен желкесінен бауыздағанын көргендер бар осында. Анау кенеше қадалған Тұякқа менің осы сөзімді айтындар, түге, – деп, жігіттердің жасыған көңілін аулаған еді. Өлеңтінің жері ғана емес, мекендеген адамдары да осылай ерекше болып келеді.

Жазық жерде тың игеру жылдары құрылған «Өлеңті» кеңшары – жаңа сипаттағы ауыл. Көшелері түзу, кең, үйлері кілең еңселі, ақ шатырлы. Етек-жеңі жинақы ауылдың шаруасы шымыр, қажыр-қайраты тау қопаратын ер азаматтарының арқасында ұршықтай дөңгеленіп, өрге басып тұрды. Алғашқыда шаруашылықтың №3 фермасында қызмет істеп жүрдім. Қызметім фермада болғанымен, үйім кеңшар орталығында. Кәдімгідей кісі күтіп, қонақ түсіруге жарап қалған үйміз. Қонақ демекші, өлеңтіліктер – кең қолтық, ұйымшыл, сырттан келгенді бауырына басатын камкор халық. Осы ауылда өткізген бірер жылдың ішінде жұртпен араласып, танысып-білісіп алдым. Әуелгіде Бозғой атамның замандастары Мұхтар, Шайкен ақсақалдар мен Зайыр аға мені жас деп қомсынбай, қонаққа шақырып, ортасына қосып, үй көрсетті. Мұндай отырыстарда жасамыз ағалар, өзім секілді жас жігіттер бірге болып жүрді.

Қазақ – туысшыл халық, жекжат-жұрағатын түгендеп жүреді. Атам Түгелбайдың нағашылары аю Қозғандар еді. Өлеңтіден Қайыркеш, Смағұл, Баспақ дейтін түп нағашылар да табылды. «Нағашы, нағашы» деп жік-жаппар болып жатқанымды көрсе, Зифа қарындасым: «Әбілхак, Балғабайды білмейтін бұл қайдағы нағашылар?» – деп, қитығыма тиеді ойнақы сөйлеп. Әйтсе де сол түп нағашылардың да қайырын көрдім.

«Өлеңті» кеңшарына келгелі жеке өмірімде біршама өзгерістер болған. Он сегіз мың ғаламды жаратқан Алла Тағаланың құдіреті шексіз. Біреулер шыр етіп дүниеге келіп жатса, енді біреулер өмірден өтіп жатады. Қыс ішінде әкейдің сырқаты меңдеді. Төсек тартып жатып қалды. «Ат арыса – тулақ, ер арыса – аруақ». Сүйегі арса-арса болып әбден жүдеген, жанарының оты өше бастаған әкейдің аузына су тамызып басында Бозғой атам екеуміз отыр едік:

– Бозғой, қысылып барамын. Бала не істеп отыр, – деп сұрады әкем. Атам «жылап отыр ғой» деді күрсініп. «Ә,ә» деп аузын әрең жыбырлатқан әкей үзіліп жүре берді. Жалған дүниемен сабырлы қалпында қоштасты. Артында аңырап біз қалдық. Әкеден айырылу қабырғаны қайыстырса

да, мәйітті арулап жөнелту – баланың борышы. Әкем Балғабай «сүйегімді елге апарыңдар» деп аманаттап кетіп еді. Мен әкемнің соңғы тілегін орындаудың қамына кіріскенде, Бозғой атам тоқтатты.

– Күн райы бұзылып тұр. Жолды қар басып жатыр. Жету қиын. Осында жерлеу жөн болар, – деп, болмай райымнан қайтарды. Жабдығына семіз ту сиырды өзі жетектеп әкеліп, сойғызды. Марқұмды шарифат жолымен жөнелтіп, жөн-жобаның бәрін атқарып, артын күттік. Әйтсе де көңіл түкпірінде «әкейдің аманатын орындай алмадым-ау» деген дық қалды. Аруақтың назасы ма, әлде жазмыш солай ма, әйтеуір әкей қайтқаннан кейін біраз жылдың ішінде Бозғой атамның атпалдай екі ұлы бірінің ізін бірі баса көз жұмды. Екеуін де әкей мәңгілік тыныстаған зиратқа жерледік. Бозғой атам қан жұтып отырып қалды. Алғашында сыр білдірмеп еді, соңғысында жанын жегідей жеген ойын сыртқа шығарды.

– Балғабай бөтен жерде жалғыз жатпаймын деп, қос бауырын өзімен бірге ала кетті ғой. Аманатын орындатпауым бекер болды. Соның зауалы шығар. Аманат жолы ауыр ғой, – деп егіле көзіне жас алды. Бұл жай өмірде маған да үлкен сабақ болды.

Қайғысы бар тіршіліктің қуанышы да қоса жүреді. 1974 жылы жүрген көңілімізді нұрға бөлеп, қуанышымыз бен шаттығымызды тасытып дүниеге сәби келді. Тұңғышымыз Бота туғанда институтта жүрдім. Шетте жүргендіктен болар, жан дүнием аса сілкінбеген еді. Оның үстіне, Бота кішкентайынан нағашы әжесінің қолында болды да, үлкендер бауыр басқан соң, қайтып бермеді. Тілі шыққанда бізге салқындау болып, шешесін «Қымбат», мені «этәй» деп атап кетті. Ұл туғанда ет жүрегім елжіреп, әкелік сезімім оянып, қуанышымды көл-көсір етіп тойладым. Бозғой атам «нәрестенің атын Серік қойсын» деп сәлемін айтып жіберіпті. Пенде емеспін бе, «қара шаңырақта отырмын, қуанышымды бөлісіп өзі келсе қайтеді?» деп ренжідім. Әркімнің көкейінде жан баласына айтылмаған бір арман жүреді ұялап. «Келіншегімнің жанында қалып, атұстар туса, атын пәленше қойсам» деген тәтті қиял жүрегімді мекендегелі қашан? Бозғой атамның әлгі сөзінен кейін бұл ойымды сыртқа шығарудың да жолы кесіліп қалғандай. Содан айлаға көштім. Ұлымның атын қоюды жора-жолдастарыма ұсындым. Көкейімдегі есімді бәлкім дөп басар деген есек дәме де бар. Әркім әртүрлі атты айтып жатқанда, Құрмаш Қасенов ағаның қарындасы Балкен «сәбиге Абзал деген ат жарасады» дегені. «Әп, бәрекелді, Абзал болсын», – дедім мен де қуанышым қойныма сыймай. Жазушы Әлжаппар Әбішевтің «Жемістер» деген хикаясында обком хатшысы Абзал атты кейіпкер бар еді. Қазақ балаға ат қою кезінде әрнені ырымдайды.

Жаксы ниеттен туған бұл ырымдаудың негізсіз еместігін қазіргі заманда ғылым да дәлелдеп отыр емес пе. Баланың есімі – өмірлік серігі, жолын жарықтандыратын жұлдызы. Періштесі «әмин» деген шығар, сол Абзал – қазір өрімдей жігіт. Екібастұз қаласында әділет басқармасының бастығы. Өлеңті топырағында бұлардан кейін Самал, Айдын деген екі бала сүйдік. Арай – Байетте, Әмина Аккөлде туды.

... «Ел іші – өнер кеніші» дегендейін, Өлеңтіде де елді аузына қаратқан өнерлі жігіттер болды. Солардың ішіндегі сойы – Қажығали Балабеков. Мен оны алғаш рет 1973 жылы Сапардың Қайыркешінің үйінде қонақта болғанымда тыңдадым. Сол уақытта қырықтың қырқасына шыққан кезі. «Ән айтып беріңіз» деп қайта-қайта қолқалаған соң «Қарғашты» әуелетті. Даусы керемет, әнді Жүсіпбек Елебековтің мәнерімен айтады екен. Әйгілі әнші ел аралап жүргенінде Қажығалидың даусына тәнті болып, өзімен бірге Алматыға ертіп әкетіпті. Сол жақта домбыраның құлақ күйін бұрап келтіргендей, жас Қажығалидың даусын бабына келтіріп, мақамын үйретіп, ән салуға машықтандырған. Қажығалидың ән айтуы ұстазы Жүсіпбектің ән айтуын таспаға басып алғандай аумайды. Тыңдағанда жалықтырмайды, қайта сүйсіндіреді, әйтсе де әр әншінің өзіндік қолтаңбасы болуы керек. Әйтпесе тек орындаушылық деңгейден аспай қалады. Өкінішке қарай, бүгінгі әншілердің көбі ән өнеріне баулыған ұстаздарының жақсы көшірмелері сияқты. Талмай іздену, тыңға түрен тарту, сөйтіп өнерді байыту некен-саяқ.

Қайыркеш үйіндегі қонақта Қажығали ағадан Біржанның «Теміртасын» айтуды өтіндім. Әнші ықылас танытпады, аз-кем үнсіз отырды да:

– Қарағым, домбыраның жазығы жоқ. Өзім өзіме өкпелеп ән айтуды қойып кеттім. Енді осымен доғарайық, – деп, домбырасын іргеде сырғытты.

Мұндай әншілер дүниеден із-түзсіз кетпейді. Қажығали да Өлеңтіде Қаржау Ордабаев деген жігітті ән айтуға баулып кетті. Кеңшарда жүргізуші болған сол Қаржау өнерімен елге танылып, аудандық, облыстық байқауларда суырылып шықты. Бүгінде екеуі де дүниеде жоқ, имандары салауат болсын.

Атақты Естай әнші туралы сөз қозғасақ, ол – Қанжығалы ішінде Алмашы. Өлеңтінің Талдықамыс ауылы маңында Беркімбай қорасы, Естай қарасуы деген жерлер бар. Арғы жағы – Аккөл Жайылманың әйгілі көл-

дері. Бір кездері Өлеңті мен Шідерті көктемде қатты тасып, суын мол күйғанда, Әулиекөл, Бәсентиін, Өмірзақ, Бозайғыр, Токқұлы, Қылдыкөл, Көктөбе айдыны шалқып, көк теңіздей болып біртұтасып жарқырап жатушы еді. Қазіргі уақытта көлдер суалып, табаны қу тақырға айналғаны жанға батады.

Мен бұл көлдерді 1972 жылы Өлеңтіге келген соң асықпай аралап көрдім. Сол уақытта Бәсентиінде біршама су бар, ал Әулиекөл таязда-нып қалған екен. Ертеде Ақкөл Жайылма көлдерін жағалай сыңсыған қалың ел қонған. Қараоба, Сарыоба, Қырықошақ деген жер-су аттарының тарихын зерттеу қазіргі кезде қолға алынғаны қуантады. Осы төңіректе Түйте әулие, Жеміс әулие есімдерімен байланысты әулиетас, әулиеағаш та бар, бұл жайында ел аузында қалған аңыз-әңгіме қаншама.

Қай заманда болмасын игілікті жасайтын – халық. Адамдардың жаспаз еңбегі ғана қоғамды алға жылжытып, рухани және материалдық жағынан байытады. Екібастұз ауданындағы іргелі шаруашылық болып саналатын «Өлеңті» кеңшары кеңес дәуірінде дүркіреп дамыды. Кеңшар негізінен егін және мал шаруашылығымен шұғылданды. Мен мұнда қызмет істеген жылдары үш басшының алдын көрдім.

Түркі ойшылы Жүсіп Баласағұн өзінің «Құдатғу білік» деген кітабында ел басқарушылардың мінез-құлқы, болмысы қандай болу керектігін де сипаттап жазған. Қазақша атауы «білімді құтайтушы кітап» деп тәржімаланған осы кітапта Жүсіп Баласағұн «ақылмен іс қылған бек елге сүйкімді», «жаксы қызметтер төменнен төрге барады», «бастық әр кез өзінің көзі мен құлағын айналасына тігіп отыруы қажет», «бегің рақымды, қарапайым, әділ болса, ерге де, елге де ең жоғары бақыт сол болады» деп, ел билеуші адамға тән қасиеттерді жіпке тізіп, ақылы мен кеңесін айтады. Мен өзім Өлеңтіде бірге қызмет істеген үш директордың бойынан да осындай кісілік қасиеттерді, басшы адамға лайық білік пен парасатты байқадым. Қазақ ықылым заманнан ел билеген адамды сыйлай білген, соның аузына қарап, соңынан ерген, төңірегіне топтасқан. Ал әр басшы қарым-қабілетіне қарай ел билейді, қарауындағы жұртқа жөн сілтеп, қыбын табады. Сондықтан да болар, басшысы қандай болса, қосшысы сондай. Әр қоғамның өз артықшылығын айту да ләзім. Кеңес дәуірінде кадр саясатына айрықша мән берілді. Адамдар жауапкершілігі зор билікке жетуі үшін талай баспалдақтан өтіп, ысылып, тәжірибе жинақтап, оңды-солын әбден танып, толысты. Сөз қозғағалы отырған басшылар да өмір мектебі-

нен өткен азаматтар еді. Мен «Өлеңті» кеңшарына алғаш келгенде шаруашылықты Сартай Қабылов басқарып тұрды. Сәкең ауылға қадірлі де сыйлы болды. Ол – осы шаруашылықтың қазығын қаққан алғашқы директоры. Мемлекет алдында сіңірген еңбегі үшін Ленин орденімен марапатталған. Елді еңбекке жұмылдыра білумен дараланған. Сәкеңнің кезінде мен ауыл іргесіндегі №3 фермада зоотехник болдым. Қызмет бабымен көргенім болмаса, етене араласпағандықтан, онша біліс емеспін. Фермадағы шаруа шаш-етектен еді, күндіз-түні шапқылаумен жүрдік.

1974 жылы «Өлеңтіге» Құсайын Омаров директор болып келді. Мамандығы – агроном. Бұл уақытта әжептәуір ысылып қалғанмын. Мал шаруашылығы саласының ұңғыл-шұңғылын бір кісідей біліп қалғанмын. Құсайын аға шаруашылық басқарған жылдары маман ретінде қалыптасып, кеңшардың бас зоотехнигі қызметіне көтерілдім. Ал 1978 жылдың күзінде кеңшар директоры қызметіне Ораз Балташев кірісті. Елге мінезі жайдары, ашуын әрдайым сабырға жеңдіретін, ұйымдастырушылық қабілеті мығым, әр саланың бас мамандарына сенім арта білетін Ораз аға шаруашылықты басқарған он жылдан астам уақыт ішінде «Өлеңті» кеңшарының ісі оңға басты. Ол жайында кеңірек айтпас бұрын 1979 жылдың көктемінде ауылда болған тосын оқиғаға тоқталғым келеді. Шопан қауымы қоздақты өткізіп, төлін санап, көңілі жайланған жазғытұрым кез. Алайда апат айтып келмейді. Көксиырдағы №2 ферманың шопаны Нұрман Қалжановтың мал қорасында түн ішінде өрт шығады. Қапияда тиген тілсіз жау сол түні 1 мың саулық пен жас қозыны жалмады. Көбі улы түтінге тұншығып өлген. Сол жылғы қоздақта алғаш төлдеген әр жүз тұсақтан 90-нан қозы алған шопанның есіл еңбегі еш болды. Кейін өрттің қора төбесінен өткізілген кабельдің жалаңаштануынан болғаны анықталды. Тексеру-тергеудің соңы жақсылықпен тынбаушы еді. Қызметтегі азаматтардың аман қалуы үшін өлім-жітімге ұшыраған малдың орнын толтыру қажет болды. Міне, осындай сын сағатта өлеңтіліктер бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып, ұйымшылдықтың үлгісін көрсете білді. Ауыл ақсақалдары бас болып бел шеше кірісіп, елден жылу жиналды. Мұндай үрдіс біреудің қайғысын өз қайғысындай көре білетін қазақ арасында ертеден бар. Бұл жолы да ел елдігін көрсетіп, шығынның орнын толтырып, азаматтар сөгіс арқалау, қызметінен шеттетілу сияқты жазалармен құтылды. Тәубешіл қазақ мұндайды «бастан құлақ садақа» деп, ақсарыбас атап жатады.

Ертеде бір хан уәзірімен бірге түстік асын жеп отырғанда, андаусызда саусағын шауып алады. Хан баж етіп қиналғанында уәзір «фихти хайр»

деп сабырға шақырады. Сонда хан ашуланып, жасауылын шақыртып, уәзірді зынданға тастауды бұйырады. Жасауыл алдына салып әкетіп бара жатқанда уәзір артына бұрылып, тағы да «фихти хайр» дейді.

Күндердің күнінде әлгі хан аң қуып жүргенінде нөкерлерінен адасып қалып, тағы адамдардың қолына түседі. Жабайылар ханды тырдай жа-лаңаш шешіндіріп, құдайына құрбандыққа шалмақшы болады.

Сол уақытта оның бір саусағының кеміс екенін көріп, қоя береді.

Хан еліне аман-есен жеткен соң зындандағы уәзірін алдырады да:

– Өткен жолы аяушылық білдірмей, маған неге «фихти хайр» дедің? – деп сұрайды.

Сонда уәзірі:

– Фихти хайр дегенім, арты қайырлы болғай дегенім еді. Саусағыңыз шабылып қалғаны арқасында, мінекей, өлімнен қалдыңыз ғой, – деген екен.

– Рас, мен ажалдан қалдым. Ал өзінді қамағанда неге тағы сол сөзді айттың? Саған не қайыры болды? – депті риза болған хан.

– Хан ием, екеуіміз үнемі ажырамаймыз. Сол жолы мен де сізбен бірге тағылар қолына түсер едім. Қолы кеміс сізді босатқанда, отыз екі мүшесі түгел мені құрбандыққа шалар еді. Маған да арты қайырлы болды емес пе, – депті сонда ақылды уәзір.

Өлеңтідегі өрттің де арты қайырлы болды. Сол жылдың жазында жауын-шашын әдеттегіден мол болып, күзде диқандар 1 миллион пұт астық жинады. Мұндай орасан табысқа жету шаруашылықтың тарихында бұрын-соңды болмаған. Мол астық өсірген диқандардың адал еңбегі үкімет тарапынан лайықты бағаланып, 19 адам өңіріне орден мен медаль қадады. Солардың арасында кеңшар директоры Ораз Балташев «Құрмет белгісі» орденімен марапатталды.

Ораз аға директор болған тұста мен ел басқару ісіне еркін араласып, келешегіме керек тәжірибе жинақтадым. Ол кісі маған қай істе болмасын сенді де, мен де қызметті жігермен атқарып, мал шаруашылығын өркендету жолында ойыма алған жұмыстарды жүзеге асырдым. Сол жылдары көршілес «Екібастұз» совхозынан, басқа да шаруашылықтардан асыл тұқымды мал сатып алдық. Сөйтіп, қазақтың ақбас сиырын №3 фермада шоғырландырдық. Бұл ізденісіміз өз жемісін беріп, мүйізді ірі қараның саны өсіп, кейін асыл тұқымды құнажындарды сатып, шаруашылыққа пайда түсірдік. Мал тұқымын асылдандыру жұмысы қой мен жылқы шаруашылығында да жүргізілді. Десек те табыс әрдайым адамдардың қажыр-қайратымен, шелектеп төккен маңдай терімен келеді. Бағымызға

қарай «Өлеңті» кеңшарында құрыш білекті, ыстық жүректі өз ісінің мамандары көп еді. Мал шаруашылығында аға бақташылар Виктор Воронов, Әсембай Амантаев, Алексей Гриценко, шопандар Аман Серікбаев, Қайкен Әлин, Зада Ахметов, Әубәкір Құлмағанбетов, Николай Ковлик, жылқышы Икрам Солтанов, Балтабай Бекахметов және тағы басқалары еселі еңбек етіп, ел дәулетін арттырды. Төрт түлік малды бағып-күтуді ұйымдастыруда ата кәсіптің майын ішкен Қанат Кенжин, Нұралы Аскапов, Құрмаш Қасенов, Уахит Ибраев, Қабаш Мурзалинов, Ақан Ибраев, Нәжмиден Кәменов сияқты азаматтар іскерлік пен біліктілік көрсетті.

Шаруашылықтың аты астығымен де шықты. Бригадирлер С.И.Савотин, Шайзолла Әбсаттаров, Қыдырбай Мұқашев, Ізен Әбілов, Табылдин, механизаторлар Бектемір Жексенбаев, Қаржау Ордабаев, агрономдар Әбдрахманов, Қабиден Солтанов, Қадір Кәрімов әр жылдары бітік егін өсіріп, абырой мен атаққа бөленді. Сол жылдары кеңшарда шоғырланған мамандар: мал дәрігері Абай Кәрімов, инженер Жасқайрат Қабышев, про- раб Бектемір Кажиков және тағы басқалары ырыс қазанын қайнатуға ай- тарлықтай үлес қосты. Өлеңтіге тамырын тереңге жіберген, өсіп-өнген Жатай Жанахметов, Байшот Әзмағанбетовтердің еңбегі өз алдына бір төбе. Кеңшардың партия ұйымының хатшысы Қасқырбай Кәрімов өте принципшіл, партия ісіне берілген, елді жұмылдыра білетін адам бол- ды. Тұрғылықты халықтың қажырлы еңбегі арқасында ауыл көркейіп, тұрмыстық-әлеуметтік мәселелер шешімін тауып отырды. Кеңшар орта- лығында салынған үш қабатты мектеп үйі, жаңа интернат, екі қабатты ба- лабақша мен сауда орталығы ауылға сән берді. Ақ шатырлы еңселі үйлер көше түзеп, жыл сайын ондаған отбасы қоныс тойын тойлап, үлкен-кіші мәре-сәре болды. Сол уақыттағы ауылдың көркіне көз тіксең, көңіл тоя- тын. Қой үстіне бозторғай жұмыртқалардай болған сол кездің ізін баса Кеңес Одағы ыдыраған аласапыран уақыт келді. Қоғам өзгеріп, жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға ауысудан туындаған қиындықтар тұсында ауылдардың тоз-тоз болғанын да көз көріп, көңіл май ішкендей кілкіді. Қазақтың тілеуі оңғарылып, ата-бабамыз аңсап кеткен тәуелсіздік таңы атуының көл-көсір қуанышы еңсені жаншыған ауыртпалықты төзім- мен көтеріп алып, жаңа заманға икемделуде бойға қуат, көңілге дәт берді. Бүгінгі күні ауылдың қисайған тіршілігі түзеліп, жұтаған тұрмысы бүтін- деліп, көңілі тоқ, уайымы жоқ қалпына түскендей. Замана көші ілгері жылжыған сайын елдің ырысы тасып, еңсесі биік болатынына енді шүбә мен күмән жоқ секілді.

Қазақ «көп жасағаннан сұрама, көпті көргеннен сұра» деп жатады. Осы нақылдың байыбына үңілсең, көп жасағанның бәрі асыл емес, жастың бәрі жасық емес деген пәлсапаны ұғынасың. Қарттар туралы айтқанда, Бозғой атам жайында айтпай кетуім әбестік болар еді. Дулат ақын:

«Ата-ананың ақылы

Қазылған қара жолмен тең.

Жаксылардың ақылы

Гауһар шырақ шаммен тең» деп жырлаған. Тірісінде әкемнен кем сыйлап өтпеген Бозғой атам менің ақылыма ақыл қосқан қамқоршым да, көмбелі қазынам да еді. «Өлеңті» кеңшарында қызмет істеген жылдары да өмір жолымыз ажыраған емес. Үнемі қамқорлығын сезінумен болдым. Атамның жүріс-тұрысынан, сөз саптауынан, іс-қимылынан елмен араласуды, кісі тыңдауды, шешім қабылдауды үйрендім, айтқанын құлағыма құйдым. Бозғой атам қай ауылды қоныс қылса да, замандастарымен емен-жарқын араласып, сыйласа білді. Әсіресе, атамның Ақкөл төңірегіндегі қожаларға, оның ішінде Исабек ишанның немересі Солтан қожа, шөбересі Жандарбек қожаға деген құрметі керемет еді.

– Әй, Бозғой, Балғабайға айтшы, қапаланбасын. Құдайдың әлі де берер бір-екеуі бар шығар, – депті Жандарбек ата. Сол айтқаны айдай келіп, кейін мен және Зифа қарындасым туыппыз. Бертін Жәкең қожаның осы көріпкелдігін еске алып отырғанда әкем Балғабай: «Сонда жарықтықтың аузына молырақ түспеген екен», – деп күлдіретін.

Бозғой атам Жәкең қожамен сыйлас еді. Ақкөл ауылына кірер жол үстінде Әлжан қыстауы бар. Жәкең қожа, Бозғой атам, тағы бірер адамды бастықтар сонда жібереді. Қарасу тасып, өзен өткел бермей тұрған жазғытұрым шақ. Бозғой атам мен Әуей жалаңбас жүрген Жәкең «қалпақ кигіземіз» деп қаумалап өзенге ығыстырады. Қолға түсу қаупінен құтылмақшы болған Жәкең сонда ағын суды белшесінен кешіп өтіп, арғы жағалаудан:

– Әй, Бозғой, атам жасына келейін, сонда маған қалпақ кигізесің бе, әлде «Жәке» деп жалбарынасың ба» деп айғай салыпты. Ағасы Солтан қожа дүниеден өтерінде асатаяғын Жандарбек атамызға беріп, Жәкең қожа атанып, елдің ұйытқысына, діннің қорғанына айналғанында Бозғой атамыз «сол жолғы ісім әбес болды-ау» деп налып отырушы еді.

Өлеңтіде тұрған жылдары да Бозғой атамның Жәкең қожамен сыйластық қарым-қатынасы үзілген емес. Кейін мен «Ақкөл» кеңшарында директор болып қызмет істеп жүргенімде Бозекең біреуден «Әбілхак мені

көшіріп алсын» деп сәлем айтып жіберіпті. Ақиқатын айтсам, атамды көшіріп алудан қашқақтадым. Кеңшарда үй жетіспейтін. «Әбілхак директор болып келмей жатып-ақ маңына туыстарын жинап жатыр» деген сөзге қалуым анық еді. Сәлемін жеткізген кісіден осыны жайлап түсіндіріп айтып жібердім. Алайда бұл мәмілеме мінезді Бозғой атам тоқтаған жоқ. «Әй, Әбілхак, Өлеңтідегі жалғыз молла Ақай қайтыс болды. Енді өлсем, мұнда иманымды айтар кісі қалған жоқ. Атаң қартайып, жер таянған шағында арам өлсін демесең, көшіріп ал» деп хабарласты. Аталы сөзге арсыз ғана тоқтамас. Бозғой атамды осы сөзінен кейін Ақкөлге көшіріп алдым.

Бозғой атам 94 жасап, үрім-бұтағының алдында қайтыс болғанында, намазын марқұмның қалауымен Жандарбек қожа шығарды.

... Өлеңтіде өткен жылдарда елі мен жерінің мейірімін сезіндім. Жүрегіме жылу, жаныма от берген сол мейірім әлі күнге бойымды қыздырып, өмір жолымен аяңдап келемін.

Марапат жауған жыл...

*(Ауыл шаруашылығы ардагері, облыстық дәрежедегі дербес
зейнеткер Қасқырбай Кәрімовтің
2002 жылы «Отарқада» жариялаған естелігінен)*

1977 жылдың маусым айында «Өлеңті» совхозына ауыстым. Совхоздың жалпы жер көлемі 190 000 га, оның ішінде егін көлемі 15-16 мың гектарды құрайтын.

Кеңшардың тұрған жері де, құрылыс жұмыстары да, совхозды құрған, көп жыл басшылық еткен алғашқы директоры Сартай Қабыловтың іскерлігін айтып тұрғандай. Партия ұйымы да аудандағы үлкен партия ұйымдарының бірі болатын.

Қадрлардың барлығы дерлік жергілікті азаматтар. Кеңшар директоры Құсайын Омаров та осы төңіректің азаматы, іскер, ширақ басқарушы еді. Кейін Құсайын облыстық ауыл шаруашылығы басқармасы бастығының бірінші орынбасары болып ауысып кетті де, 1978 жылы қараша айында оның орнына Ораз Балташев келді. Оразбен де 9 жыл қоян-қолтық жұмыс істедік. Қаладағы қамқор ұйымымыз – «Солтүстік» кенішінің директоры Ю. Бажов, «Шығыс» кенішінің директоры В.Аксининмен тіл табысудың арқасында тығыз байланыс жасап, кеңшар экономикасын көтеруге, құрылыс жұмыстарын жүргізуге дала жұмыстары кезінде көп көмектер алдық.

Жыл сайын 1000 шаршы метр көлемінде тұрғын үй салынып отырды. Тұрғын үй есебінен әр жылда әр бөлімшеде малшылар үйі, сауда үйі, басқа да нысандар пайдалануға беріліп отырды. Әрине, аудандық партия комитеті, қалалық, облыстық партия комитеттеріне мәселе қойып, мезгіл-мезгіл кеңшармен, кеніш басшыларымен кездесіп, орындалған жұмыстардың деңгейі жөнінде тыңдап, алдағы алыс-беріс көмектердің көлемін белгілеп отырды. Осындай жұмыстар кеңшар шаруашылығын қарқынды көтеруге мүмкіндік берді.

Құрғақшылық жылы болмаса, жылда мемлекеттік астық тапсыру жоспары артығымен орындалып отырды. Жоспар 50 000 центнер болатын.

1979 жылы мемлекет қазынасына 1 млн пұт астық тапсырылды. Сол жылы 19 адам Үкіметтің наградасына ие болды. Олар: Б.Жексенбаев (марқұм) – Ленин ордені, Қ.Ордабаев (марқұм) – «Октябрь революциясы» ордені, В.Адамченко, Қ.Асқапов – «Халықтар достығы» ордені, Т.Әлиева – III дәрежелі «Еңбек даңқы», Т.Сәдуақасов (марқұм), бригадир С.Савотин – «Еңбек Қызыл Ту», совхоз директоры О.Балташев «Құрмет белгісі» ордендерімен марапатталды.

Мал басының өсуімен қатар, мемлекетке тапсырылатын ет, жүн жоспарлары орындалып отырды.

Бөлімше басқарушылары У. Ыбыраев, Н.Асқапов (марқұм), Қ. Мұрзалинов, Қ. Сыздықов, аға шопандар Қ. Әлин, А. Серікбаев, Ә. Құлмағанбетов, аға малшы В. Воронов, егіс бригадасының бригадирі Ш. Әбсаттаров, М. Табулдинов (марқұм), кеңшар директорының мал азығын дайындау жөніндегі орынбасары Ж. Жанахметов (марқұм), кеңшардың бас инженерлері Т. Әбдіқиясов (марқұм) пен Қ. Қайыровтардың еңбектері өз ісінің шебер маманы, ұйымдастырушысы екенін көрсетуші еді...

Ерлер еңбегі – ел жадында

2011 жылдың 19 наурызы күні Өлеңті ауылының құрылғанына 50 жыл толды. Осы айтулы оқиғаға орай кеңшардың іргесін қаласып, ыстығына күйіп, суығына тоңған ардақты азаматтар жайлы ой толғауды жөн көрдім.

«Өлеңті» кеңшарының іргесі Өлеңті өзенінің бойында қаланды. Екіжылдық директорлар курсы тәмамдаған Сартай Қабылов енді ғана құрылып жатқан шаруашылыққа директор болып келді. Ол бұл қызметті

14 жыл бойы атқарып, шаруашылықты көркейтіп, кейін Ақтоғай ауданына қарасты «Чкалов» атындағы кеңшарға ауысты. Сол жақта жүрген кезінде өмірден өтті.

«Өлеңті» құрылғанда мен облыстық ауылшаруашылық басқармасының бұйрығымен бас экономист болып келдім. Бас есепші Сағындық Байғожин терең білімді, парасат-пайымы мол азамат еді. Бірақ марқұмның ғұмыры тым қысқа болды. Ол 49 мүшел жасында бақиға аттанып жүре берді.

Кеңшардың жоғары білімді бас зоотехнигі, ісіне тиянақты Есентай Қапанов қызметі өсіп, «Қарасу» кеңшарына директор болып барды. Ал бас мал дәрігері болған Ғаббас Әбдіқиясұлы зейнеткерлікке шығып, осында дүние салды. Бас агроном, Ұлы Отан соғысына қатысушы Қабылтай Әбдірахманұлы да білікті маман болатын.

Алғашқы жылдары ауыл балалары 7-сыныпқа дейін оқып, кейін оқуды іргелес ауылдарда жалғастыратын. Жеті жылдық мектептің алғашқы директоры – Қасен Жұмаділденов. Ол кісі кейін партком хатшысы болып істеп, аудандық кәсіподақ комитетіне ауысты. Ал алғашқы ауыл кеңесінің төрағасы – Сәбиден Келдібаев.

Алпысыншы жылдары кеңшарға қарасты Талдықамыс бөлімшесіндегі қара мал саны – 300-350 бас, Көксиырдағы қой саны 4,5-5 мыңды құрайтын. Талдықамыстың зоотехнигі – Құрмаш Қасенов. Бір табын малды иелігіне алған Виктор Воронов содан 1998 жылы кеңшар тарағанша еңбек етті. Малдың жайын бір кісідей білетін ол жүз сиырдан 90-100-ден бұзау алып, «Қаз КСР-іне еңбегі сіңген еңбеккер» атағын иеленіп, екі мәрте «Еңбек Қызыл Ту», «Халықтар достығы» ордендерімен, «Еңбек даңқы» медалімен марапатталды.

Думан Қамзин де мал бағып, Зеңгі баба түлегінің көбеюіне өз үлесін қосты.

Ол заманда мемлекетке сүт тапсыру жоспар бойынша жүзеге асырылады. Сауыншылар сиыр сауып, сүтін тартып, қаймағын айырумен айналысады. Сауын сиырларды бағатын Темірхан Дүйсеновтің міндетіне сүттің қаймағын аптасына бір рет пар өгізбен Ақкөл ауылына апарып тапсыру жататын. Қаймақ суық жертеде сақталатын.

Тұрсынбай Тәуірбаев қой өсіретін Көксиыр бөлімшесінде зоотехник болып істеді. Ісіне тыңғылықты оған кейін бөлімшені басқару сеніп тапсырылды. Сол бөлімшедегі аға шопан Аман Серікбаев 100 саулықтан 105-110 қозыдан алып, III дәрежелі «Еңбек даңқы» орденін, «Қажырлы еңбегі үшін» медалін өңіріне қадады. Бүгінгі таңда бейнетінің зейнетін көріп отырған жайы бар.

Шаруашылықта аға шопан болған Көшербай Шәкенов пен Қайыр Айтмағанбетов те жақсы жетістіктерге қол жеткізді.

Бір жылы кеңшарға бүгінгі Ақтоғай ауданына қарасты «Чкалов» кеңшарынан 29 байтал жеткізілді. Жалпы, жылқы өсіруге жете мән беріліп, кейінгі жылдары Сейітхан Қиясов қылқұйрықтының басын 1200-ге дейін көбейтті.

Өлеңтінің іргетасы қаланған кезде 6 жүк көлігіне Аманкелді Балабеков, Қайырхан Мұхтаров, Молдаш Қуандықұлы, Ораз Бекібайұлы мен Шәкар Кәрібаев отырды. Әуелгіде кеңшарда 10 шынжыр табанды, 10 «Беларусь» тракторы мен 5 комбайн болды. Жазда 2 егіс және 2 жемшөп бригадасы малдың қысқы азығын дайындаумен айналысатын. Бастапқыда 4500-5000 га жерге егін салынды. Тың әрі құнарлы жерге себілген дән күзде жақсы өнім берді.

Бертін, 1974 жылы кеңшарға Құсайын Омаров директор болып келді. Жоғары білімді агроном Құсайын басшы болған кезде шаруашылықтың тасы өрге домалады. Оның қызметі өсіп, облыстық басқармаға жоғарылады.

Одан кейін кеңшарды Ораз Құлыбекұлы Балташев басқарды. Табиғатынан кішіпейіл, мамандығы экономист Ораз 10 жыл қызмет істеген кезде шаруашылық ет, жүн, астық тапсыру жоспарын үнемі асыра орындап, талай мәрте социалистік жарыс жеңімпазы болып жүрді. Одан кейін 1-2 басшы ауысып, ақырғы директор болып Манат Алғамбаров келді. Зоотехник Манат шұжық, күнбағыс майын шығаратын цех ашып, диірменге ұн тартқызып, мал санын көбейтуге атсалысты. Бірақ сол кезде кеңшар таратылды.

«Өлеңтінің» іргелі шаруашылық болуына есепшілер – Төлеутемір Кәжіков, Амантай Әзмағанбетов пен Илямбек Махметов, директордың орынбасары Дүзен Жақсыбергенов, кейін Ақашөк Дайырханов, кассир Бекен Қарабаев үлес қосты.

Арада 15-20 жыл өткенде еңбеккерлердің жарғақ құлақтары жастыққа тимей, адал еңбек етулерінің арқасында мал басы артты. Атап айтқанда, қара мал саны – 3700, қой – 22 мың, ал жылқы 1200-ге жетті. «Өлеңті» кеңшары қанатын кеңге жайды. Шаруашылықта 4 бөлімше, 4 егіс және 4 жемшөп бригадасы болды. 20 мың га жерге егін салынып, аудандағы ірі шаруашылықтың біріне айналды.

Кеңшар иелігінде 110 трактор, 80 комбайн, 100 автомашина болды. Машина-трактор шеберханасы мен автогаражда, құрылыс учаскесінде техника мен құрылыстың тілін жетік меңгерген механизаторлар мен

жүргізушілер тер төкті. Солардың ішінде Дәуітбай Орынбаев, Бектемір Жексенбаев, Аманкелді Балабеков, Тоқай Есенов, Молдаш Әбілов және Қайырхан Мұхтаров арттарына із қалдырды.

Мал шаруашылығында аға шопан Аман Серікбаев, Сапарғали Мусралинов, малшы Думат Қамзин, Виктор Воронов, Алексей Гриценко-лар еселі еңбегімен дараланып, ел дәулетін еселеді.

Байшот Әзмағанбетов, ардагерлер кеңесінің төрағасы, 2011 жыл.

Ескертпе: материал 2011 жылы, Өлеңті ауылдық округі дербес ауылдық округ болған және оны Ерлан Жаңбыртайұлы Қабылтаев басқарған тұста жазылған. Ол кезде округте 24 жеке шаруашылық, орта мектеп пен 2 бастауыш мектеп, медициналық пункт, клуб, кітапхана, пошта бөлімшесі жұмыс істеп тұрған.

Өмірі Өлеңтімен бірге өрілген

– Заман ағымына көз ілеспейді. Кеше ғана құрылған алақандай ғана Өлеңті ауылы, міне, дүркіреген шаруашылыққа айналды, – деп, әкем марқұм көңілі марқайып, өткенге көз жүгіртуші еді.

... Кеңшардың аяғынан нық тұруына талай адам маңдай терін төкті. Солардың бірі – жаны жайсаң, елге қадірлі соғыс ардагері, әкем Тұрсынбай Тәуірбайұлының бар саналы ғұмыры Өлеңтімен біте қайнасты.

Әкем марқұм 1918 жылдың наурызында қазіргі Әлкей Марғұлан ауылында дүниеге келген. Сонау зар заман кімді болса да кіндік қаны тамған жерінен қоныс аудартты ғой. Жұртты апатқа ұшыратқан аштық жылдарында ата-анасы балалары Тұрсынбай мен Кіштайды Кереку қаласындағы балалар үйінде қалдыруға мәжбүр болады. Ондағы ойлары тігерге тұяқ, ішерге асы жоқ заманда тым құрығанда бауыр еті – балалары жан сақтасын деген ниеттен туған әрекет. Ал өздері Шығыс Қазақстан облысындағы Риддер руднигіне екі қолға бір жұмыс іздеп кетеді. Алда не күтіп тұрғаны бір Аллаға ғана аян. Алды – қара түнек, арты терең құз

сол кезеңде балаларын қимай-қимай кете барады. Балалар үйі шынымен де әке мен оның қарындасын өлтірмеді, пана болды. Арада төрт жыл өткенде, 1935 жылы 17 жастағы әкем Павлодар зооветтехникумына түсіп, оны 1939 жылы бітіреді.

Ес жиып, етек жаптым ба дегенде әскер қатарына алынып, фин соғысына тап болып, артынан Ұлы Отан соғысынан бір-ақ шығады. Содан 1941 жылдың 22 маусымы күні басталған соғыс аяқталғанша қан майданда етігімен су кешеді. Қантөгісте окопта отқа қыздырынып жатқанында сұм фашизмді тізе бүктіріп, елге аман-сау оралсам, отбасын құрсам деген арман жетегіне еретін. Әкем 1946 жылы елге аман-сау оралды.

Іле «Екібастұз» кеңшарының I бөлімшесіне зоотехник болып орнала-сады. Соғыстан кейінгі ауыр жылдарда еңбекке бел шеше араласады. Кейін 6 жыл бөлімше бастығы болады.

1947 жылы анамыз Мәриям Сыздыққызымен отау көтереді. Артынан ерген бауырларына да қарайласып, аяқтандырып, ағалық қамқорлығын аямайды.

Әкем Украинаның Харьков қаласында зоотехник мамандар даярлайтын курсты бітірген. Ресейдің Саратов қаласынан еліне асыл тұқымды көк сиырларды пойызбен жеткізеді. Қазіргі «Көксиыр» бөлімшесінің атауы содан келіп шыққан.

1961 жылы «Өлеңті» кеңшары құрылғанда әкем білімді де білікті маман ретінде сонда зоотехник болып ауысады.

1978 жылы зейнеткерлікке шыққанымен, кеңшар директорының өтінішімен астық қоймасының меңгерушілігіне жұмысқа шақырылып, онда 9 жыл адал еңбек етеді. Айрандай ұйыған шаңырақтың иесі – әкеміз бес баласын, туған-туыстарын, немерелерін өсіріп, оқытуға ықпал етіп қана қоймай, әрқашанда ауылдың ақылшысы, елге сыйлы, құрметті бола білді.

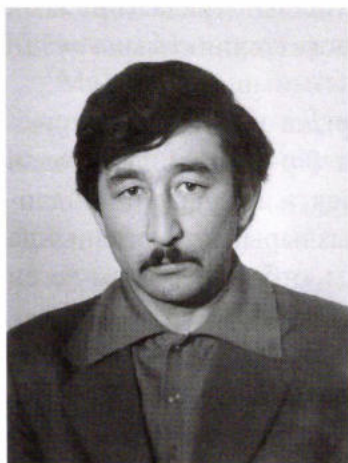
Өлеңті ауылында табаны күректтей 51 жылын өткеріп, 1998 жылдың 21 қарашасы күні мәңгілік бақиға аттанды. Әкеміздің бейнесі көзі көрген ауылдастары, аудан, облыс көлемінде қызметтес болған жора-жолдастары, туыстары, балалары мен немерелерінің жадында.

Арман Тұрсынбайұлы, 2011 жыл.

ТӘУІРБАЕВ ҚАБИДОЛЛА ТҰРСЫНБАЙҰЛЫ

1949 жылы 29 шілде айында Талдықамыста дүниеге келген. Сол ауылда 1956 жылы алғаш мектеп табалдырығын аттап, 1-сыныпқа барды. Әкесі Тұрсынбай Тәуірбайұлы «Екібастұз» совхозының 1-фермасында зоотехник маман болып, кейін ауыл басшысы болып ауысуына байланысты, 1961 жылға дейін сол жерде оқиды.

1961 жылы «Өлеңті» совхозы құрылған уақытта әке-шешесі қайта көшіп келіп, Қабидолла 9-сыныпты Өлеңті мектебінде оқып бітіреді.

1966 жылы, 9 кластан соң, Павлодар қаласындағы 1 жылдық бухгалтерлік мектепке түсіп, оқып шығады. 1968-1970 жылдары армия қатарында болады. Әскерден кейін, 1970 жылы, туған ауылына жүргізуші болып орналасады. 1971 жылы Дәмет Шәйкенқызымен шаңырақ көтеріп, Арыстан, Ардақ, Динара, Венера, Айнұр атты бес баланы дүниеге әкеледі. Өмірінің соңына дейін Өлеңті ауылында тұрып, бала-шағасын өсіріп, оқытты. Адал еңбегін туған жеріне арнаған Қабидолла Тұрсынбайұлы 1998 жылы 7 мамырда дүниеден өтті.

ТӘУІРБАЕВА ДӘМЕТ ШӘЙКЕНҚЫЗЫ

1951 жылы 15 қаңтарда «Ақкөл» совхозының 4-бөлімшесінде дүниеге келген. Сол ауылда 1958 жылы 1-класқа барып, 1968 жылы Ақкөл орта мектебін аяқтайды. 1970-1971 жылдары Павлодар қаласында қысқартылған бухгалтерлік училищені аяқтайды. 1971 жылы Қабидолла Тұрсынбайұлына тұрмысқа шығады. Жолдасы Қабидолламен бірге бес баланы дүниеге әкеледі. Өзі де сол совхозда тынбай еңбек етеді. 1972 жылдың желтоқсан айынан 1980 жылға дейін 3-бөлімшенің дүкенінде сатушы болады.

1980-1985 жылдары «Өлеңті» совхозының өзінде азық-түлік дүкенінде сатушы болып қызмет етті. Ал 1985-1996

жылға дейін совхоздың астық қоймасында таразылаушы болып қызмет атқарды. 1996 жылы бес баламен зейнеттік демалысқа шығады. 2010 жылы Екібастұз қаласына қоныс аударады.

Қабидолла Тұрсынбайұлы екеуі дүниеге әкеліп, оқытып, жеткізген балаларының бәрі үй болған, балалы-шағалы.

Ауылда өсіп-өрбіген Тәуірбаевтар әулеті үшін Өлеңті ауылының орны ерекше. Өлеңті ауылындағы жиын-тойлардан бұл әулет сырт қалып көрген емес. Кіндік қан тамған жерұйық мекенге не жетсін?!

Ауыл тарихы – адамдар тарихы

Совхоз болып тұрғанында талай азаматтар жетекшілік жасаған Өлеңті ауылына 1992-93 жылдары Тәжен Жақыпов атты азамат директор болып барды. Бұл нағыз «өтпелі кезең» деп аталатын қиындау уақыттың алды болатын. Әрине, айналдырған бірер жылдың ішінде совхоз тірлігін түбегейлі өзгертіп тастау мүмкін емес, дегенмен сол жылы әлдебір себептермен жем-шөпсіз қалған шаруашылыққа басшы болып барған тәжірибелі маманның табанды қимылының арқасында мал басы сау қалғанын әріптестері әлі де айтып отырады. Әңгімеміздің бағыты Тәжен Жақыпов тұрасында болғасын, жалпы осы Жақыповтар әулетінің Өлеңті ауылының тарихына қандай қатысы бар деген оймен, Тәженнің ағасы Мәжен ақсақалға жолығып, аз-маз сұхбаттасқан едік.

– Біздер кіндік қанымыз Баянның Қызылтауында тамған алты ағайынды адам едік. Солардың ең кішісі мен болатынмын. 1929 жылы «Екібастұз» совхозы алғаш ашылып, сонда келіп қоныстандық. Заманның аумалы-төкпелі уақыты ғой. Үлкен ағаларым сол жерде жаңа шаруашылықтың іргесін қаласты. Осылай жаңа қоғам, социалистік шаруашылықтың тірлігіне бой үйретіп келе жатқанда, бұрқ етіп соғыс басталды. Бар ер-азамат әскерге алынып, тіпті мұғалімдер мен жоғары сынып оқушылары да соғысқа кеткесін, совхоздың орталығы болған Талдықамыстағы мектептің жабылып қалғаны есімде, – дейді Мәжен ақсақал. – Өзім 12 жасымнан бастап колхоз жұмысына араласып, тыл тірлігінің бар ауыртпалығын бастан өткіздім. Өкінішке орай, үлкен ағаларым Түсіпбек пен Құсан сол соғыста хабарсыз кетіп, оралмады. Аман-сау елге жеткен Ыхан мен Жатқан ағаларым көппен бірге қаусап қалған шаруашылықтың қабырғасын бекітіп, қалың елмен бірге еңбек майданына араласты.

Тұрмыстың қиындау кезі. Ол уақытта бүгінгідей техника жоқ, барлық жұмыс қолмен атқарылады. Бірақ сол кезде халықтың қоғам жұмысына деген адалдығы, болашаққа деген сенімі ерекше болатын. Колхоз меншігін, қоғам мүлкін сақтап қалу үшін ештеңеден аянбайтын.

Мына бір оқиғаны мысал үшін айта кетейін, кейінгі жастарға да үлгі болсын. Бір жылы көктемде өзен қатты тасып, қора-қопсыны су алып кетті. Қарамағымызда бағатын біраз өгізшелер бар еді, солардың бірі тасып жатқан өзеннің арғы жағында қалып қойыпты. Өзеннің бетінде сең жүріп жатыр. Ыхан ағам батыр тұлғалы, аса қарулы кісі еді, ана өгізді судың арғы бетінде қалдыруға болмайды, қайтсем де алып келем деп, суға қойды да кетті. «Бармай-ақ қой, өгізі құрысын, суға кетіп қаласың, азар болса төлерміз!» – деген үлкендердің сөзін құлаққа ілмеді. Сең жүріп жатқасын, судың мұздай суық болары белгілі. Ақыры не керек, Ыхан ағай мұз-мұздың арасымен ар жаққа жүзіп шығып, өгізді бері алып шықты. Сол жолы тиген суық оңдырмай, ақыры ағамызды алып тынды ғой. Мына Тәжен сол Ыхан ағамның үлкені, бірақ сәби кезінен Жатқан ағам қазақ дәстүрімен бауырына салып алған болатын.

– 1961 жылы наурыз айында осы «Өлеңті» кеңшары ашылды. Алғашқы директоры Қабылов Сартай деген адам еді. Талдықамыс ауылы енді Өлеңтінің бір бөлімшесі болып ауысты да, біз «Өлеңті» ауылының адамы болып шыға келдік. Мен ол кезде шопырмын. Совхоздың алғашқы қазығы қағылып, құрылыстың жүріп жатқан кезі. Күндіз-түні бірнеше машина осы Екібастұз қаласынан құрылыс материалын тасимыз. Ең бірінші үйлердің, мал фермаларының салынып жатқан уақыты. Он шақты жылдың ішінде жаңа совхоз осылай көз алдымызда бой көтерді, – деп Мәжен ақсақал бізді біраз жайдан хабардар етті.

Міне, осы өңірде дүниеге келіп, ержеткен Тәжен Алматының ауыл шаруашылығы институтын 1972 жылы тауысып, туған елге қайта оралып, «Өлеңті» совхозының машина-трактор шеберханасында меңгеруші болып тағайындалады. Дәл осы кезеңнен бір дерек алмақ болып біз сол уақытта Екібастұз аудандық ауыл шаруашылығы басқармасының бастығы болған, қазір Қ.Сәтбаев атындағы инженерлік-техникалық институтының проректоры, Екібастұз қаласының құрметті азаматы Смағұлов Қайрат Хамитұлына жолығып, әңгімелестік.

– 1972 жылы Екібастұз ауданы алғаш ашылды. Тәжен оқуын аяқтап, бізге жас кадр болып келді. Қабілетін байқайық деп, өз ауылы Өлеңтіге жібердік. Ол жерде бірер жыл еңбек етіп, білікті маман екенін көрсеткесін, XXII партсъезд атындағы совхозға бас инженер етіп тағайындадық. Жалпы инженер мамандығын оқып, диплом алғаныңмен, оны атқару оңай

емес. Сан түрлі техниканың тілін білуің керек. Сол кезде «XXII партсъезд» аудандағы мал шаруашылығы механикаландырылған жалғыз совхоз еді. Яғни, малдың қиы арнаулы тазалағыш арқылы тазаланады, жем-шөпті де солай арнаулы қондырғы шашып береді. Және совхозда суармалы алқаптар болды. Оның техникасы да бөгеліссіз жүріп-тұруы қажет. Міне, жас маман Тәжен осының барлығын басқарып, жүргізе білді. Жас инженердің қабілетін байқағасын, оны мемлекеттік техникалық бақылау қызметіне бастық етіп алдым. Бұл міндетті де ол 6-7 жыл абыроймен атқарды. Тәженнің содан бергі бар ғұмыры көз алдымда.

1992 жылы «Өлеңті» совхозына директор етіп тағайындадық. Совхоз басқару да оп-оңай шаруа емес. Дегенмен бір жылдан соң аудандық ауыл шаруашылығы техникасы базасын басқаратын тәжірибелі адам керек болып, оны ауданға қайтадан ауыстырдық. Қысқаша айтсам, ол өз ісінің шын мәніндегі маманы еді. Одан кейін өкінішке орай, басқа қоғамдық жүйеге көштік, мемлекеттік шаруашылықтар тарады. Егер солай тұра берсе, Тәжен секілді азаматтар әлі де ел игілігі үшін тер төгіп жүре берер еді, – дейді Қайрат Хамитұлы.

Әңгіме үстінде «Қазпошта» АҚ Екібастұз қалалық бөлімшесінің бастығы Бақтыбай Амантаев та өз пікірін білдірді.

– Тәженмен Өлеңті ауылында бала жасымыздан бірге өстік. Совхоздың жаңа ашылған кезі еді. Қасен Жұмаділденов ағамыз – мектепте мұғалім. Сол үйдің бір бөлмесінде 11 бала жатамыз, ішімізде Сенбітай деген ағамыз ғана жұмыс істейді, қалғанымыз оқушымыз, соның біреуі – Тәжен. Кейін азамат боп ержетіп, арман қуып Алматыға аттандық. Мен екі курс жоғары оқысам да, ол жақта бірге болып, бірге жүрдік. Институттан соң бар ғұмырымыз осы Екібастұз өңірінде өтті. Тәжен туралы не айтамын. Ең бірінші, ол бәз біреулер секілді карьерист болмады. Қайтсем де белгілі бір қызметке қол жеткізсем деп жанталасқан емес. Аудандық партия комитеті қайда жұмсаса, сол жерде бар ынта-ықыласымен еңбек ете білді. Оның туыс пен жолдасқа, ағайынға адалдығын айтпағанда, өзі атқаратын міндетіне де солай қараған азамат деп білемін, – деп сөзін аяқтады Бақтыбай ағамыз.

Тәжен Жақыпов жайлы Өлеңті ауылының тұрғыны, еңбек ардагері Қ. Ибраев ағамыз өз пікірін былай деп білдірді:

– Бәріміз бала күннен бірге өскенімізбен, ол қызмет бабымен аудан орталығында болды, тек 1992 жылы өз туған ауылына директор болып қайта оралды. Өзі техника маманы болғасын, мал шаруашылығы жағын сенімді адам басқарсын деді ме, мені совхоздың бас зоотехнигі етіп таға-

йындады. Бірақ бір жылдың ішінде қандай реформа жасауға болады? Дегенмен қыстан аман шығып, мал басы көбейді. Өзі инженер болғасын шығар, совхозға техниканың түр-түрін молынан әкелді. Кейін оның қызығын жекеменшік болған халық көрді. Бір жыл екі айдан соң аудандық басшылықтың ұйғарымымен ауыл шаруашылығы техникасы базасына бастық болып ауысты. Бірақ отбасы сол жақта қалғасын ба, әлде үйренген техникасын қимады ма, қайтып кетті. Біздің жасымыздағы адам өзін-өзі мақтап жақсы бола алмайды, біз жайлы пікірді халық айтады. Осы уақыттың ішінде қандай қызметте болса да, Тәжен жайлы халықтан ұнамсыз пікір естімеппін.

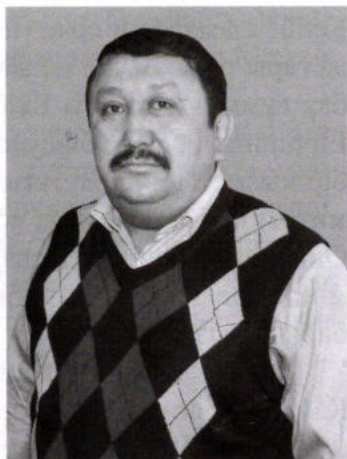
Міне, бар саналы ғұмырын Екібастұз өңіріндегі шаруашылықтардың қанат жаюына арнаған, ел қатарлы еңбек етіп, түрлі қызметтің басында болған Тәжен Жақыпов жайлы ел азаматтарының пікірі жаңағыдай. «Жақсының жақсылығын айт» деген аталы сөзге сүйенер болсак», ердің бағасын екі ауыз сөзбен беретін елдің пікірі осындай.

Сайлау Байбосын, 2011 жыл.

Сын сағат шыңдады

Көнекөздер Екібастұз ауданында ауыл шаруашылығы саласында мықты мамандар көп болғанын жақсы біледі. Өткен ғасырдың 90-шы жылдары өңірде шаруашылық басшыларының жас толқыны өсіп-жетілді. Солардың бірегейі – Манат Алғамбаров 29 жасында «Өлеңті» кеңшарына директор болып тағайындалды. Өмірінде елеулі із қалдырған бұл оқиғаны Манат Қажыбекұлы былайша еске алады.

– 1993 жылдың ақпаны. «Екібастұз» кеңшарында бас зоотехник едім. Қой қоздап жатқан кез, №1 бөлімшеде – Ақши ауылында қой қора аралап жүр едім, кеңшар директоры Бахриден Төлеубаев хабарласып, аудан әкімі шақырып жатқанын айтты. Сол күні Екібастұз ауданы әкімі Сапарғали Байболатовтың қабылдауында болдым. Ол: «Сізді «Өлеңті» кеңшарына директор етіп жіберуді ұйғардым. Келіссеңіз, ертең жаңа қы-

зметті қабылдап алыңыз, – деді мәселеге тура көшіп. «Жарайды» деген сөз аузымнан шыққан соң, тұла бойыма көз жүгіртті де, «Манат, енді үстіндегі фуфайка мен пиманы шешіп таста», – деді дауысын жұмсартып. Қаладан қайтар жолда Зеленая роцца ауылындағы қара шаңыраққа соғып, әкем Қажыбектің батасын алдым да, келесі күні директорлық қызметіме кірістім.

Манат Алғамбаров шаруашылық тізгінін қолына алған уақыт тоқырау күшейіп, бұрынғы экономикалық байланыстар үзіліп, жаңасы әлі қалыптасып үлгермеген кез еді. «Суға кеткен тал қармайды» демекші, әйтеуір облыс әкімі пәрменімен аудан кеңшарлары Екібастұз қаласындағы ірі кәсіпорындардың қолтығына енгізілді. Бұл шешімнің сол бір ауыр кезеңде кеңшарларға көп көмегі тиді. «Өлеңті» кеңшарына «Экибастузэнерго» өндірістік бірлестігіне қарайтын МАЭС-1 станциясы қамқоршы болды. Аға буынның әлі есінде болар, ол уақытта қолма-қол ақша жоғалып, өзара есептесу немесе айырбас жасау (бартер) белең алған-ды.

– Осы өзара есептесудің кеңшарды ұстап тұруға орасан септігі болды. МАЭС-1 электр қуатымен көмектесіп, Ақмола қаласындағы «Целинсельмаш» зауытымен келісім жасап, электр энергиясы үшін егін егуге қажетті техника алып, оны Ертіс ауданы шаруашылықтарына өткізіп, айырбасқа алған бидайды Қалқаман элеваторына тапсырып, орнына ұн алып жүрдік. Осындай тәсілмен Семей қаласындағы «Большевичка» тігін фабрикасынан киім-кешек, Көкшетаудан макарон өнімдерін, Павлодар жиһаз фабрикасынан жиһаз әкеліп, шаруашылық еңбеккерлеріне айлық есебінен таратушы едік. Қосман Сыздықов менің коммерциялық мәселелер жөніндегі орынбасарым болып қызмет істеді. Бір жолы Семей қаласынан шағын диірмен, шұжық және күнбағыс майын сығатын цех алуға қол жеткізіп, ауылда іске қостық. Осылайша, тоқыраудың тұйығынан шығудың небір амал-тәсілін таптық. Әйтеуір күндіз-түні шапқылап тыным таппаушы едік. Содан болар, өлеңтіліктер мені сыртымнан «Жанталас» атап кетті. Ол – қилы-қилы күн кешкен сұрқылтай заман еді-ау, – дейді Манат Қажыбекұлы әңгіме тиегін ақтара түсіп.

Директор болған бес жыл ішінде Манат Алғамбаров жарғақ құлағы жастыққа тимей көп жерді шарлап шықты. Күн демей, түн демей, ауа райы қалай құбылса да қажымай-талмай жол жүрудің машақаты қасында сенімді атқосшың болса ғана жеңілдейді. Осы орайда, Манат Қажыбекұлы өзінің шопыры, бүгінде бақилық болған Біржан Қанашевқа дән риза. Темір тұлпарын үнемі бабында ұстай білген Біржан кісілігі мол, алыс жолдың қиындығын бөлісе білген аптал азамат еді.

Білікті де қажырлы жас директор біз баяндап отырған қиын-қыстау уақытта да іс тетігін дөп басып, ауыл өмірін жандандырып, шаруашылыққа жаңаша леп бере білді. Кеңшар орталығында 100 балаға лайықталған интернат үйі салынып, екі пәтерлі 3 жаңа үй бой көтерді. Құрылысты жүргізуге сол кезде прораб болған Бауыржан Жаңбырбаев, Орақ Биляловтар елеулі еңбек сіңірді.

Сол жылдары «Өлеңті» кеңшарында 11 мың биязы жүнді қой, 2000-дай қара мал және 600 жылқы болған екен. 1995 жылы Манат Қажыбекұлы Семей облысы шаруашылықтарын аралап жүріп, орнына жанар-жағар май беріп, кеңшарға 600 байтал әкелуге келісім жасайды. Сөйтіп, жылқы саны көбейіп, қылқұйрықтыны екі табынға бөледі. Манат Қажыбекұлы әңгімесінде жұрттың көңілі жүдеген сол уақытта да өлеңтілік малшылар мен ферма мамандары қажырлы еңбек еткеніне ризашылық білдірді. №1 ферма басқарушысы Жайлаубай Тасыбаев, №2 бөлімше басқарушысы Қабаш Мурзалинов, №3 бөлімше меңгерушісі Құрмаш Қасенов, №4 ферма басқарушылары Жақай Жақсыбергенов, Бауыржан Балабековтер адамдарды жұмысқа жұмылдырып, Николай Ковлик, Алексей Гриценко, Әубәкір Құлмағанбетов, Аман Серікбаев, Әсембай Амантаев, Қайкен Алин, Құдайберген Мақұлбаев, Виктор Воронов сияқты малшы-шопандар тәуір көрсеткіштерге қол жеткізіп, кәсіптеріне адалдық танытты. Мал қыстағының табысты өтуіне жемшөп қорының мол болуы да септігін тигізіпті. «Өлеңті» кеңшарында 5 жыл директор болғанымда үнемі пішенді өз жерімізден, өз күшімізбен дайындап жүрдік. Тіптен «Экибастузэнерго» өнідірістік бірлестігінің қосалқы шаруашылығына пішен және жеммен қарастық», – дейді Манат Қажыбекұлы сөз арасында.

Жері құнарлы «Өлеңті» кеңшарының егіншілікпен де аты шыққаны мәлім. Сол тоқсаныншы жылдары да 16 мың гектар алқапқа дәнді дақылдар тұқымы себіліп, 4 егіс бригадасы диқаншылары табысты еңбек етті. Бригадирлер Қыдырбай Мұқашев, Гәкку Танашбеков, Сергей Савотин, Құрманәлі Асқаповтың қажырлы еңбегі ұмытылмақ емес.

Айтпақшы, сол жылдары шаруашылықта техника паркі де біршама жаңартылыпты. Жаңадан 3 «КамАЗ», 8 «Зил», 7 «ГАЗ-53» көлігі, 8 «МТЗ» тракторы сатып алынған екен.

Жұртпен тіл табыса білетін жас директор шаруашылық басшылары, мамандарымен кеңесе отыра, күрмеуі көп мәселелерді шеше білгені өлеңтіліктердің жадында болар. Директордың бірінші орынбасары Жатай Жанахметов, бас зоотехник Қабдылуахит Ибраев, бас мал дәрігері Бауыржан Қойшин, бас агроном Сәтбай Адамов, Азамат Жанахметов, бас инже-

нер Саттар Мекешев, Мақсұт Мәкенов, бас экономист Файзолла Бекенов, бас бухгалтер Шәрипа Кәкиқызы, Сарыбай Сейітов, қойма меңгерушісі Бектемір Кажиков, гараж меңгерушісі Қабікен Қаленов және т.б. ауыл түтінінің түзу ұшуы үшін күш-жігерін, ақыл-парасатын жұмсап, адамгершілік туын жыққан емес.

– «Өлеңті» кеңшарын 1993-1998 жылдар аралығында басқардым. Өлеңті мен үшін күні бүгінге дейін ыстық. Бұл – үлкен-кішісі бауырмал, сөз ұғатын, кісілігі мол құтты мекен. Бес жыл ішінде аға буыннан өміріме азық боларлық өнеге алдым. Көптеген айтулы оқиғаларды ел-жұртпен бірге басымнан кешірдім. Әсіресе, 1995 жылы Қарауылға ұлы ақын Абайдың 150 жылдық тойына барған сапарымыздан керемет әсер алып қайттық. Сол дүбірлі тойда Өлеңті Екібастұз ауданы атынан киіз үй тігіп, ЮНЕСКО-дан келген қонақтарды күттік. Киіз үйдің ішін жабдықтауға ісмер Қымбат Сартымбекова апамыз еңбек сіңірді. Жатай аға, Бөкен аға, Қаржау әнші және тағы бірқатар азамат ақын тойында қызмет жасап, ауыл абыройын асқақ етті, – дейді әңгімесін түйіндей келе Манат Қажыбекұлы.

Иә, «Өлеңті» кеңшарының 60 жылдық тарихы паракшаларына көптеген азаматтардың аты-жөні абыроймен жазылды. Солардың қатарында жас директор болса да, елге бас болып, сын сағатта елдің сағын сындырмаған Манат Алғамбаров та бар.

Айтпақшы, бертін бір жиында Манат Қажыбекұлы бұрынғы аудан әкімі Сапарғали Байболатовпен жолығыпты. Әңгімеден әңгіме шығып, бірге қызмет істеген жылдарды еске алғанда, Сапарғали аға: «Білесің бе, Манат, кезінде дұрыс таңдау жасаппын! Директор қызметінде сенімімді ақтадың», – деп ағынан жарылыпты.

Ж.Сәдуақас

Үш батырдың баяны

Екібастұз өңірінен шыққан үш бірдей Еңбек Ерінің Өлеңті өңіріне қатысы бар екен. Кеңес дәуірінде Социалистік Еңбек Ері атанған жылқышы Қали Қаленов Талдықамыста туса, Бөкен Қызғариннің еңбек жолының он жылы Өлеңтіде өткен. Ал Тәуелсіз Қазақстанда Екібастұз өңірінен алғаш «Алтын Жұлдыз» тағып, Қазақстанның Еңбек Ері атанған кенші Рышат Амренов Өлеңті мектебін бітіріп, осы білім ордасынан еңбек жолын бастаған.

ҚАЛЕНОВ ҚАЛИ

Социалистік Еңбек Ері

1927 жылы 24 тамызда Талдықамыста дүниеге келді. Еңбек жолын 1943 жылы «Екі-бастұз» совхозында жұмысшы болып бастаған. 1948 жылы механизаторлар курсы аяқтаған соң тракторист болды. Кейін егіс бригадасының бригадирі болып тағайындалды.

1956 жылдың мамыр айынан бастап совхоз басшылығы Қали Қаленовті жылқышы етіп ауыстырады. 1960 жылы аға жылқышылыққа бекітіледі. 1963 жылы еңбегінің алғашқы жемісін көреді. 121 бас биеден 117 құлын алады. Келесі жылы осы жетістігін қайталап, 140

биеден 140 құлын алуға қол жеткізеді.

1964-1965 жылдары оның бригадасына 560 жылқы бекітіліп, оның ішінде 180 бие беріледі. Әр биеден құлын алып, алғашқы екі жылға рекорд жаңартылады.

Қажырлы еңбегі бағаланып, 1966 жылы КПСС-тің XXIII съезіне делегат болып сайланады. Сол жылы 22 наурызда КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының жарлығымен Қали Қаленовке Социалистік Еңбек Ері атағы беріліп, «Алтын Жұлдыз» бен Ленин ордені тапсырылды.

Оның есімі ҚазКСР-інің Құрмет кітабына алтын әріптермен жазылды. Сонымен қатар, «Павлодар облысының ең үздік жылқышысы», «Еңбек ардагері», «Ұлы Отан соғысының жеңісіне – 50-60-65 жыл», «Тың және тыңайған жерлерді игергені үшін» және т.б. мемлекеттік наградалармен марапатталды.

Отбасында өте мейірімді әке болды. Жұбайы Биғайшамен 3 бала тәрбиелеп өсіріп, олардан жиен-немере сүйді.

2015 жылдың 1 ақпанында дүниеден озды.

ҚЫЗҒАРИН БӨКЕН

Социалистік Еңбек Ері

1941 жылы 5 маусымда «Ақкөл» совхозына қарасты Зеленая роша ауылында шаруа отбасында туған. Ақкөл ауылында жұмысшы жастар орта мектебін тәмамдады.

Еңбек жолын тракторшы болып бастаған Бөкен Қызғарин көп ұзамай ата кәсібі – шопандыққа ауысты.

1962-1963 жылдары Куйбышев ауылшаруашылық механизация училищесін бітірді. Ал 1965 жылы партия қатарына өтті.

Жас шағынан еңбекқор әрі қой бағудың қыр-сырына қанық Бөкен аға 1958-1979 жылдары аға шопан болды. Жыл сайын жүз саулықтан 100-145 қозы алған білікті шопанның еңбегі еленбей қалмады. 1967 жылы ол «Құрмет белгісі» орденімен марапатталса, 1973 жылы «Алтын Жұлдыз» белгісі мен Ленин орденін кеудесіне тақты.

Краснокутск аудандық кеңесінің депутаты болып сайланды. Сонымен қатар, бірнеше рет Павлодар облыстық партия комитетінің мүшелігіне, Қазақстан Компартиясы ХІҮ-ХҮ съездеріне делегат болып, Орталық Комитет мүшелігіне үміткер болып сайланды.

Бөкен Қызғариннің есімі Қазақстанның «Алтын кітабына» жазылған. Ол – «Қазақстанның еңбек сіңірген ауыл шаруашылығы қызметкері» атағының иегері, Социалистік Еңбек Ері.

1979 жылы Алматы жоғары партия мектебінің күндізгі бөліміне оқуға түсіп, оны 1983 жылы ойдағыдай тәмамдайды.

1983-1993 жылдары Өлеңті ауылдық кеңесінің төрағасы, кейіннен сол ауылда жұмысшылар комитетінің төрағасы қызметтерін атқарды.

1996 жылы зейнеткерлікке шыққанымен, совхоздың шаруашылық басқару аппаратында бірталай жыл еңбек етті.

2001 жылдан бері Екібастұз қаласында тұрады.

АМРЕНОВ РЫШАТ

Қазақстанның Еңбек Ері

1959 жылы 6 қыркүйекте Екібастұз қаласында көпбалалы жұмысшылар отбасында дүниеге келді.

1979 жылы Өлеңті орта мектебін, 1981 жылы С. Сейфуллин атындағы Целиноград педагогикалық институтын «Жалпытехникалық пәндер, физика және еңбек» мамандығы бойынша бітірді.

Еңбек жолын 1981 жылы Өлеңті орта мектебінде еңбекке баулу және физика пәндерінің мұғалімі болып бастады.

1986 жылы отбасы жағдайымен Екібастұз қаласына қоныс аударып, «Еуразиялық энергетикалық корпорация» АҚ «Шығыс» кенішіне орналасты.

Алдымен ұста болып, кеніште ұйымдастырылған конвейер машинисі курстарын бітірген соң №2 өндіру жұмыстары учаскесіне конвейер машинисі болып ауысты. Өндірістен қол үзбестен, 2005 жылы Қ. Сәтбаев атындағы Екібастұз инженерлік-техникалық институтының «Тау-кен машиналары мен жабдықтары» факультетін инженер-механик мамандығы бойынша бітірді.

Қазіргі уақытта №2 өндіру жұмыстары учаскесінде механик болып еңбек етуде. Жалпы еңбек өтілі – 40 жыл, оның 35 жылы «Шығыс» кенішіне тиесілі.

Өнертапқыштық еңбекпен айналысады, конвейер машинисінің жұмысын жеңілдететін бірнеше өнертапқыштық бастамасы бар. Атап айтқанда, конвейердің жұмыс тармағының шығыршығын ауыстыруға қажетті жабдық және жұмыс өнімділігін арттыру үшін басқа да тетіктер ойлап тапты.

Үйленген, 6 бала тәрбиелеп өсірді. Ұлы Ерғанат өзі еңбек ететін кеніште роторлы экскаватордың электрик машинисі, ұлы Ренат – бұрғылау станогы машинисі, қызы Айнұр Минлинханова – учаскелік маркшейдер, қызы Бақытгүл Ибраева – маркшейдер жұмыстарында тау-кен жұмысшысы. Күйеу балалары – Руслан Минлинханов – тартқыш агрегат машинисі, Дәурен Ибраев – электр жабдықтарын жөндеу электрмонтері.

Отбасымен сан мәрте еңбек әулеттері байқауына қатысқан.

2010 жылы «ЕНRC еңбек әулеттерінің фестивалінде» (Астана) жеңімпаз болып танылды. 2014 жылы Амреновтер отбасы қала және об-

лыс дамуына қосқан үлесі үшін танымалдылық сертификатымен марапатталды.

2015 жылы Астанада өткен «Мерейлі отбасы» республикалық байқауының лауреаттары атанды. «Мерейлі отбасы» байқауымен бұл әулетті бірнеше оқиға байланыстырады. Байқаудың облыстық кезеңі өткен күні немересі туып, оған Мерей деген есім берілді, ал 2015 жылғы 12 қыркүйек – жеңімпаздар марапатталған күн ұлы Ерғанаттың 30 жасқа толған мерейтойына дөп келді.

Жұбайы Қарашаш Үкібайқызы – «Күміс алқа» иегері.

Рышат Бабайұлы – «Шахтер даңқы» белгісінің толық иегері. 2015 жылы «Көмір өнеркәсібінің құрметті қызметкері» төсбелгісін тақты.

2015 жылы, Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігі күні қарсаңында, «Қазақстанның Еңбек Ері» атағына ие болып, «Алтын Жұлдыз» айрықша белгісін және «Отан» орденін тақты.

Екібастұз қаласының Құрметті азаматы, Екібастұз қалалық Қоғамдық кеңесінің мүшесі.

Батыр Бөкен

Күн құланиектенгенде өргізген ақтылы қой Қаратамның құйқалы көдесіне қадалып жатыр. Төңірек тегіс жым-жырт. Таяқ тастам жерде тұсаулы аты жайылып жүр. Бөкен етігінің қонышынан журналды суырды да, кеше кешкілік көзге түскен көлемді мақаланы оқуға кірісті. Күн арқан бойы көтерілгенше, түнде ашығып үлгерген отар алысқа ұзамайды. Бытырай жайылып, қалың шөпті бырт-бырт үзгеніне дейін мынау мүлгіген тыныштықта құлаққа естіліп тұрады. Осы бір алаңсыз сәтті пайдаланып құныға оқыған Бөкен аракідік ойға шомып, көңіліне тоқығанын саралап та қояды. Мақалада сонау шалғай бір облыстағы майталман шопанның озық тәжірибесі жайлы жазылған екен. Атағы дүркіреп тұрған әлгі шопанның жер жарған жетістігі адамды сүйсіндіреді. «Па, шіркін» – деп күбірледі Бөкен, – бақыттан басы айналмай қалай жүр екен?». Өзі де атадан мирас кәсіпке көшіп, шопан таяғын қолына ұстаған. Ел қатарлы қой бағып жүр, біреуден ілгері, біреуден кейін. Жігерлі жас жігіт ара-тұра сонысына кәдімгідей назаланады. «Біздің Ақкөлде де қаншама шопан бар. Аты шыққаны қайсысы? Кәсібің қой өсіру ме, шынына көтерілу керек. «Ерді намыс өлтіреді» деген. Шіркін, еңбегіммен ел-жұртқа танылып, есімім ел

есінде қалса...» деп қиялдаған бозбала арманының жалынан мықтап ұстауға болаттай бекінді. Мүлгіген иен дала «балам, арманың биік болса, алдыңнан жарылғасын» деп құптағандай таңғы самалымен бетінен желпіп өтті. Біршама ұзай жайылған отар қиыстап барады екен. Бөкен қамшысын бүктей ұстап атқа қонды...

...Зеленая роща ауылындағы жеті жылдық мектепті бітірген соң кластастары секілді Ақкөл ауылына барып, оқуын жалғастырмақ болған. Ақкөлде интернат жоқ. Жекжаттардың үйінде жатып оқу керек. Жамбаспұл сұрамас, әрине, бірақ құрқол баруға ұят жібермейді. Бойдақ қой бағатын әкесі Қызғара баласымен оңаша сөйлескенінде: «Тұрмыс жағдайымызды білесің. Колхоздың азын-аулақ еңбеккүніне қарап отырмыз. Жататын үйге беруге бір қой мен екі қап ұн қажет. Қалай ойлайсың, балам? Бәлкім, қасымда қалып, қой бағуға жәрдем берерсің», – деп шешім қабылдау салмағын мұның өзіне қарай ысырды. Бозбала Бөкен көп сөзге жоқ, біртоға, тұйық еді. Оқуға аңсары ауып тұрғанымен, үлкеннің алдын кесіп көрмеген ол «қой бақпаймын» деп әкесінің көңілін жыға алмады. Бұл 1956 жылдың жазы болатын. Ол кезде Зеленая роща ауылы – жеке колхоз. Жұмыстағы жұртқа айлық төленбейді. Әр адамға еңбеккүн жазылады да, астық, азық-түлікпен есеп айырысады. Айтпақшы, сол жазда ауыл ішінде «колхозды көршілес совхоздардың біріне қосады екен» деген қаңқу сөз де шықты. Іле-шала бұл сөз расқа айналып, алақандай ауылға «құда түсушілер» жиі келетінді шығарды. Біресе іргедегі «Ақкөл» совхозынан өкілдер ат ізін салса, енді бірде әріректегі «Шідерті» совхозынан өкілдер сау етеді. Олар мұндағы жұмыскердің басын жиып, уәдені үйіп-төгіп, тіпті кейде үй басына он сом ақшадан таратып, қарық қылып кетеді. Өмірі қолына ақша ұстамаған жұмыскер жұрт мұндай жомарттыққа мастанып, біресе ақкөлдіктердің, біресе шідертіліктердің ығына жығылып, таңдау жасай алмай әлек. Сөйтіп жүргенде 1957 жылдың басында Зеленая роща ауылындағы колхоз «Ақкөл» совхозына қосылып, шаруашылықтың №2 фермасына айналды. Сол жылдың күзінде әкесі Қызғара қарауындағы бойдақ қойды тапсырды да, баласы Бөкен саулық қой отарын қабылдап алып, соған көмекшілікке ауысты. Келесі жылы он жеті жастағы Бөкен отау тігіп, Пәруза Бектемірқызына үйленді. Жыл өткен соң жас отбасында сәби даусы інгәлап, шекесі торсықтай ұл бала Балташты әке-шешесі Қызғара мен Күләнда қазақтың жолымен бауырына салды... Содан берідегі бес-алты қыс пен жаз қарбалас, бірақ бәлендей өзгерісі жоқ күндер мен түндерге ұласты.

– Балам, қой да Алланың жаратқан жануары. Қолыңа шопан таяғын ұстаған соң, ендігі обал-сауабы сенің мойнында. Ауру-сырқауынан емдеу,

өргізіп, қотанға кіргізу, ашықтырмау – сенің міндетің. Әрі қоралы қой – біздің асыраушымыз. Мұны жадыңнан шығарушы болма. Бейнетін көрсең де, кейіме, малға жекіме, – деген еді кешкі ас үстінде бата бергенінде әкесі Қызғара баласына әр сөзіне салмақ сала сөйлеп, нығырлап айтып. Аға шопан атанып отырған Бөкен сонда қамқор әкесінің сөзін зейін қоя тыңдап, «жарайды» деген келісімін ишарамен білдірген.

Ауыл-аймаққа сыйлы Қызғара Ақылшинов – майдангер. Ел басына күн туғанда етігімен су кешкендер сапынан. Ол сонау 1939 жылы ақ финдермен болған соғыста да от кешкен. 1940 жылы туған ауылына оралып, еңбекке араласады. Сол тұста колхоз басқармасы Қызғараны Алматы облысындағы Ұзынағаш ауылына агрономдық курсқа оқуға жіберіп, келіншегін ілестіре кетеді. Отбасының тұңғышы Бөкен 1941 жылдың 5 маусымында сол жақта өмірге келді. Іле-шала дүниені астан-кестен еткен Отан соғысы басталды да, «байтал түгіл бас қайғы заман туды. Қызғара қайтадан майданға алынатын болып, Күланда құндақтағы нәрестесін алып елге қайтты.

«Кебін киген келмейді, кебенек киген келеді» демекші, әкесі Қызғара сұрапыл соғысты тұтанған ошағында біржола тұншықтырып, 1947 жылы дін аман оралды. Бөкеннің соңынан ерген Төкен туғанда ол маңайдағы колхоздарды аралап, МТС-та қызмет істеп жүрген. Жыл сайын қоныс аударудан қажыды ма, әйтеуір 1953 жылы туған ауылы Зеленая рощаға көшіп келіп біржола тұрақтады. Мұнда Октябрьдің 30 жылдығы атындағы колхоз төрағасының орынбасары, партия ұйымының хатшысы, бригадир қызметтерін атқарып, ақыр аяғы бойдақ қой бағудан бір-ақ шықты. Кейінгі жай белгілі...

Шопан еңбегінің машақаты да, қыр-сыры да көп. Бел жазбай еңбектенумен біраз жыл өтті. Отбасы түгел жұмыс үстінде. Әке-шешесі, келіншегі Пәруза қой төлдету кезінде ұшып жығылады. Тынымсыз еңбек мұны да пісіріп, ширап, ысылған. Қой бағу мен күту ісіне де жаңалықтар, жұмысты ұйымдастырудың жаңа тәсілдері енгізілуде. 1963 жылы күзде шаруашылықта екі отар қой алғаш рет қолдан ұрықтандырылды. Бірі белгілі шопан Мәрзия Шапатованың отары да, екіншісі – Бөкеннің отары. Бұған дейін қойды ерте көктемде қырдағы қой қорада қоздататын болса, енді фермадағы базда қыс ішінде қоздатпақ. Келесі жылдың қаңтарында қарны кампиған саулықтар көбейді. Қолдан ұрықтандырудың берері көп екен, егіз туған саулықтар саны артып, ферма басқарушысы Бейсенбек Көпезжанов та, шопан Бөкен де мәз. Ақ қойдың әлжуаз туатын қозыларын жас баладай күтімге алған келіншегі Пәруза да, көмекке жіберілген сақпан-

шылар да ұйқы көрмейді. Сынақ сәтімен өтіп, бірінші рет шопанның бағы жанды. Жүз саулыққа шаққанда жүздің үстінде козы алынып, күзде отар айырғанда аман-сау өткізді. Міне, сол қыстақтан бастап еңбекқор жігіттің аты ауызға ілінді. Айдалада ат үстінде қиялға берілгеніндегі арманы да жақыннан қылаң қақты. Аудандық, облыстық жиындарға шақыру көбейді. Күзде Ақкөлден «Бөкен жолға жиналсын. Ертең Краснокутскиге жиналысқа барамыз» деген хабар жетті. Шаруабасты адамға бөгеу көп. Ақкөлге айтылған уақыттан кештетіп жетсе, партком Қабылбек Жұматаев кеңсе алдындағы көлік жанында тықыршып тұр. Жол үсті байыпты әңгіме айтылмады. Жиналысқа кіргенде ол «Бөкен, сен сөз сөйлейсің. Мынау социалистік міндеттемең», – деп бір парақ қағазды қолына ұстатты. Залға лық толған шопан қауымы бір бөлек, әншейінде көре бермейтін төрелердің өзі едәуір екен. Мінберге көтеріліп бара жатқан жас жігітке көз сүзе сынай қарағанда, өн бойы шымырлап, қысылғанынан маңдайы тершіді. Ақ парақтағы жазуды мүдірмей оқып шыққанын біледі...

«Мен, жас коммунист Бөкен Қызғарин, шопандардың социалистік жарыс көрігін қыздырайық деген үндеуін қызу қолдаймын. Өз басым алдағы қыстақта қарауымдағы отардағы әр жүз саулықтан 120 козы алуға міндеттенемін. Жарысқа Лебяжі ауданы «Бескарағай» совхозының әйгілі шопаны Балғабай Оспановты шақырамын».

Әуелгіде «мынау не дейді?» дегендей ошарылған қауым іле ду қол шалақтап «әй, ерім» деп сүйсініп жатыр. Ел алдына жалаңаш шыққандай қара терге малшынған Бөкен іштей «Қап, асыра сілтеген екен. Ұят болды-ау. Енді шегінудің жолы жоқ. Бекем бол» деп өзін тасқа жанығандай қайрап, катуланып мінберден түсе берді.

1966 жылдың жазғытұры мал үшін де, адам үшін де ауыр болды. «Қой қоздап, қорада шу» болатын уақыт қабакқа кірбің ұялатпаған. «Семіздің аяғы сегіз» деген емес пе, қой топырлатып туып берді. Жүзіне жүз жиырмадан асқанында былтырғы уәдесі жанын жай таптырмай жүрген Бөкеннің еңсесі тіктелген. Бірақ қырсық күтпей келді. Қыс аяқталмай қар үстімен жүрген қызыл су қаннен қаперсіз ауылға басып кірді. Азан-қазан болған ауыл жұдырықтай жұмылып содан бері топан сумен жағаласып жүр. «Жұт жеті ағайынды», қыстаққа әзірленген пішен де түгесіліп, қозылы қой ашыға бастады. Ферма басқарушысы қыста қыстаққа «К-700» тракторымен қар үстімен сүйреп жеткізген маялар орнында қалған шөп жұқанағын шанаға тиеп жеткізуді тапсырғалы қашан. Жұмыскерге қоса бұл өнімсіз шаруаға шопандар да жегілді. Бөкен әдеттегідей мая орнын іздеп кеткен. Көңілі құрғыр әлденеге алаңдаулы. Бір шана пішенді шанаға

тиеп кері қайтса, баздағы сақпаншылар зыр жүгіріп жүр. Жем жеген қозылардың іші кеуіп, жамандық сезілген. Дереу шақырылған мал дәрігері Мэлс Токқожин сілейіп жатқан қозылардың аузына балық майын құйып әлек. Ем қонбады ма, әйтеуір қарақұлақтанып қалған біраз қозы өліп тынды. Қаншасы әлгілердің кейпін құшатыны тағы белгісіз.

Оқиға былай болыпты. Сақпаншылар ішіндегі орыстың жас қызы күндегідей қоймаға жем алуға барады. Ұнтақталған мал азығы таусылғандықтан, бұл жолы қойма жұмыскері тірі бидайды жарма қылып таратып беріп жатыр екен. Онысы тым ірі болса керек, тәжірибесіз қыз мұны қаперге алмай, келе науаға төккен. Енді, міне, есіл еңбек еш кетсе, кәнекей. Жан қысылғанда мал дәрігері мен Бөкен өлген қозының бірінің ішін жарып та көрді. Су ішкенде іштегі дән бөртеп, ас қорыту ауырлаған. Әйтеуір, абырой болғанда, әупірімдеп жүріп көп шығынға жол берілмеді. Күзде қозы айырғанда, әр жүз саулыққа 126 қозыдан айналды. Көлденең киліккен кесапат болмағанында айды аспанға шығарар еді-ау. Бұған да шүкір.

Ең бастысы, биікке өрлейтін баспалдақ қаланды, өз-өзіне сенімі артып, тау қопарар қайраты барына иланды. Тек сауысқандай сақ болу да артық етпейді. Бөкеннің көңіліне түйгені, отарды тастап кетуге болмайды, «қойын алдырып, қораны бекітудің жөні жоқ».

Отызды иектеп қалған жігіт қолы қалт етіп босаса, бас алмай оқиды. Өренді өсіретін көркем әдебиет өз алдына бір төбе, қой бағудың озық тәсілдері жазылатын газет-журналдарды шұқшия оқып, көз майын тауысады. Кәдеге жарар мақаланы қиып алып, папкаға тоғытады. Әкесі Қызғара мен жасы үлкен Мәрзия апайының айтқандарын да қалт жібермейді. Өздігінен түртініп көп ізденеді. Әсіресе, жайлауда қой бағып жүргенінде алуан ой маза бермейді. Ақ қой қара қой секілді емес, жалқыдан егізді көп туады. Бірақ ерекше күтім қажет. Тықыр жүнінен қызылшақа терісі көрініп тұратын жас қозы уыз ембесе қалпақтай түседі. Алғашында бастықтардан жасырып, қараңғылық түскенде өлген қозыларды шанаға тиеп, жемтік көметін жерге жеткізіп жүргенінде іші удай ашитын. Санап қараса, шетінетпей сақтауға қол жеткізсе, 140-150 қозы алуға мүмкіндік бар екен. Жаңа туған жылбысқы қозының жағы семіп, тырапай асатынын әуелгіде түсінбей жүрді. Кейін бұл жұмбақтың да шешуін тапты. Әлжуаз қозы желінге ұйысқан жүн арасынан енесінің емшегін таппай, қатқан сауысты сора беретін көрінеді. Мұны білгеннен кейін буаз саулықтардың желін жүнін қырқып, жылы сумен шайып, туған қозының ауыздануын үнемі қадағалауына алды. Жыл өткен сайын қозыны күтудің жаңа тәсілдері табылды. Әйтсе де, ең бастысы, қой күйекке күйлі келуі керек. Бөкен отарды әдетте өзі

бақты, ерте тұрып кеш жату бұлжымас дағдысына айналған. Әкесі Қызғараның «малдың да обал-сауабы бар» деген сөзі көкейінен кетпеді. «Бейнет түбі – зейнет» деп бекер айтылмаған. Сол 1966 жылдан бастап Бөкеннің тасы өрге домалады. Жыл сайынғы көрсеткіш жүзіне шаққанда бес қозыға жақсарады. Парторг та әдеттегідей келесі жылдың тапсырмасына 5 қозыны бұлжытпай қосып қояды. «Өлімнен де ұят күшті», Бөкен жерге қарамау үшін жанын салады. Осылайша, кезекті бесжылдықты қорытындылайтын 1970 жылдың күзі де келіп жетті. Ауданның өзін Социалистік Еңбек Ері атағына ұсынғанын құлағы еміс-еміс шалған. Баяғы арман құсы қолына келіп қонардай көңілі алақұйын. Биылғы көрсеткіші де ешкімді маңайлатпай, аспандап тұр. Жүзіне – 140 қозы! Жок, қуаныш мұны айналып өтті. Марапат мәселесі талқыға салынғанда облыстағы дөкейлер: «Бөкен әлі жас. Атаққа «Ермак» совхозынан майдангер Шахан Арғынбаев лайық» деп ұйғарыпты. Естігенінде иіні түсіп жасыған емес. Ордендердің төресі – Ленин орденін жасы жиырма тоғыздағы Бөкен өңіріне қанағатпен қадады. Ақкөл Жайылма өңірінде бұл жасында Ленин орденін алған шопан бұрын болған емес. Ал арман құсының қолына көп ұзамай қонарын Бөкен бұл кезде қапысыз ұққан. Тағы үш жыл толассыз тер төгумен өтті. Шопанның еңбек көрсеткіші бір мысқал кеміген жоқ. Қызғарин есімі шырқау биікке көтеріліп, қалықтап тұрған. Бүкілодақтық халық шаруашылығы жетістіктері көрмесінің қола, күміс, алтын медальдарын бірнеше мәрте иеленді, есімі Қазақстанның «Алтын кітабына» жазылып, «Қазақстанның еңбек сіңірген ауылшаруашылығы қызметкері» атағын алды. Бұршақша бораған атақ-абыройды көтеруге де кісілік керек. Бөкеннің бойынан осы кісілік қасиет молынан табылды. Тасынған емес, бәз баяғы қалпы сараң сөйлеп, шаруасына тастүйін болды. 1973 жылдың қыркүйегінде Жоғарғы Кеңестің Жарлығы жарияланды. Бөкен Қызғаринге «Социалистік Еңбек Ері» атағы берілгенін естігенде шаттанбаған адам кемде-кем. Отыз екі жастағы жігіт, қазақ айтпақшы, шын мәнінде «орда бұзды»! Алтын жұлдызды өңіріне Павлодар облыстық атқару комитетінің сол кездегі төрағасы Тимеш Сәдуақасов жарқыратып қадады. Сол сәтте «Біздің өңірден елден қара үзіп шығар жігіт табылмай ма сонда? Намысқа қамшы баспаса болмас» деген бұрнағы сөзі санасында жарқ етті. Мақсатына жеткенінен буыны босап, тізесі дірілдегендей болды. Қуаныштан ғой, қуаныштан...

Биікке көтерілу жеңіл емес, ал одан төмен түспей тұрақтап қалу тіптен қиын. Мұны ол батыр атанған соң сезінді. Тағы бес жыл бойы қой бағып, жыл сайын жүз саулықтан 130-140 қозы өргізіп, биязы жүн тапсырудан да социалистік міндеттемесін асыра орындап жүрді. Бөкен аға шопандық

кәсібін сүйетін. Бәлкім, әлі де қой бағып жүре беруші де еді. Алайда денсаулығы сыр берді. «Ақкөл» совхозында ол уақытта майталман шопандар қатары өсе түскен. Десек те шаруашылық кәсібіне жетік қойшыларға әлі де зәру болатын. Совхоз директоры, ферма басқарушысы Бөкеннің шешімін естігенде, «Шопандықтан қол үзбеңіз. Сіздің тәжірибеңіз жастарға керек. Қасыңызға көмекшілер қосып берейік. Төл алу кезінде бас-көз болып жүрсеңіз болады» деп көндіруге де тырысты. Алайда Бөкен аға шешімінен айнамады. Денсаулығының түзелер түрі жоқ, ал өзгелерге салмақ салып жүріп істеген жұмыстан береке болмасын ол әу бастан-ақ түсінген. Абырой болғанда мемлекетке еңбегі сіңген азаматтың кейінгі тағдыры аудан басшыларын да ойландырды. Ақыр аяғы 1979 жылы Бөкен Қызғарин Алматы қаласындағы Жоғары партия мектебіне оқуға жіберілді. Партия мектебінде оқыған төрт жыл батыр ағамыздың өресін өсіріп, таным көкжиегін кеңейтіп, кейін ел басқару ісіне араласуына мүмкіндік туғызды. Ол 1983-93 жылдар аралығында Өлеңті ауылдық округінде ауылдық кеңестің төрағасы, кәсіподақ комитетінің төрағасы қызметтерін атқарып, осы елді мекеннің көркеюіне бір адамдай атсалысты.

2001 жылы Бөкен аға отбасымен Екібастұз қаласына көшіп келді. Мына өмірде бәрі өткінші, қуаныш пен қайғы алмасып келіп жатады. Пешенесіне жазылған сызығы аяқталғанда әке де, шеше де өмірден өткен. Тіпті бауыр еті – арыстай екі ұлы Балташ пен Сағындық та мезгілсіз дүниеден көшкенде піл сауырлы қара жер көтерген. Қайғыдан ет жүрегі езіліп жүргенінде өмірдің ыстық-суығын бірге бөліскен жұбайы Пәруза да бақилық болды. Жұмыр басты пенденің бір бойына жетерлік қасірет пен қайғы. Батыр Бөкен ағамыз қаншалықты ауыр болса да, сыр білдірмейтін қара нардай бәрін көтерді. Басына қайғы бұлты қонғанында қасынан ел-жұрты табылып, көңілін сейілті. Қасиетті де киелі ел-жұрт әлімсақтан ерлерін елеусіз, ескерусіз қалдырмаған. Заман өзгеріп, қоғам өзгерсе де елге еңбегі өлшеусіз сіңген адамдарға деген құрмет бұрынғыдай. Ана бір жылы облыс әкімі Б. Сағынтаевтың қолынан «Павлодар облысына сіңірген еңбегі үшін» белгісін алуы да соның айғағы. Биыл Қазақ елі Тәуелсіздігінің 20 жылдық торқалы тойы. Жас мемлекетімізді кемелдендіретін қайратты да қарымды жас ұрпақ қаулап өсіп келеді. Сол жас буын өмірін үлгі етіп, ойы мен бойын түзейтін кешегі заман батырларының аразамызда жүруі елге де, қоғамға да ғанибет. Таяуда жетпіс жасқа толатын батыр Бөкен Қызғариннің бойына біткен кәсібіне адалдығы, кісілігі мен қажыры, намысшылығы мен мақсаткерлігі әрдайым қадірлеуге тұрарлық әрі үлгі-өнеге етуге лайық.

Ж.Сәдуақас, 2011 жыл.

Заңғар замандас

Тумысынан әр нәрсеге құлағы түрік, қиялы жүйрік. Ол уақытта Екібастұз кеніштерінде жасалған рекордтар жайлы жиі жазылушы еді. Кеншілердің атағы жер жарып тұрды. Өлеңті мектебінде мұғалім болып жүрген Рышаттың алып өндіріске құштарлығы оянып, «бір көрсем, қайратты да қажырлы жігіттермен иық тіресе еңбек етіп, көмірді төбе-төбе қылып үйсем» деген ой оған маза бермеді. Ақыры тәуекел деп белін бекем буған 34 жасар жігіт ауылдан Екібастұзға аттанды.

«Сабақты ине сәтімен» деген, қайратты жігіт Екібастұзға келген 1985 жылы жаңа «Шығыс» кеніші пайдалануға берілген-ді. Сәкен Сейфуллин атындағы Целиноград педагогикалық институтын физика және еңбек пәні мұғалімі мамандығы бойынша бітірген Рышат Бабайұлы жас күнінен қолы епсекті, ағаш жонып, түрлі бұйым жасауды ұнататын. Дипломын көрген кадр бөліміндегілер оны ағаш өңдеу цехына жіберді. Рышат мұны қанағат тұтқанымен, арманы көмір өндірісіне тікелей араласу еді. Әрине, аласұрған арманы жайлы тіс жармады, күндердің күні кезі туарын түйсігімен сезді. Сөйтіп, ағаш цехында 4 жыл еңбек етіп, жақсы қырынан танылды. Санаты өсті, табысы молайды. Бір жолы кеніш директоры Аксинин демалысқа кетіп, орнына бас инженер Аманкос Өтегенов қалғанын естіді. Содан шаруасын жиып қойып, директордың қабылдауына кірді.

– Көмір қазғым келеді. Қайнаған өндіріс түсіме кіреді. Мен сол өндірістің бір тегершігі болмай, тыным таппаймын, табандылығым жетеді, сіздерге де маза бермеймін, – деп, әдетте сөзге сараң жігіт пәлен жыл іште сақтаған сөзін сыртқа лақ еткізіп, бастыққа от жанарын тігіп, тіке қарады.

Тәжірибелі басшы Рышаттың райынан қайтпасын ұқты ма, әйтеуір бұлтақтамады, 3 айлық курсқа мамандануға жіберді.

«Шығыс» кеніші конвейерлік технологияға негізделгені белгілі. Рышат Бабайұлы курстан соң конвейер машинисі болып жұмысқа кірісті. Бастапқыда «техника тілін меңгеріп кете аламын ба?» деген ішкі толқу болды. Әйтсе де айналасындағы жігіттердің жігі қимылы үрейін басып, батылданды.

Конвейер машинисі болып ысылған соң, қабілет-қарымы бағаланып, бригадирлікке тағайындалды. Жаңа қызметінің жауапкершілігі зор еді. Ол міндетін адал атқарумен қатар, кеншілер жұмысын жеңілдету жолдарын қарастыруды бір сәт есінен шығармады. Бұл орайда бала күннен бергі қиял ұшқырлығының пайдасы тиді. Бір күні көңілінде әлдилеп жүрген соны

ойдың сызбасын қағаз бетіне түсіріп, басшыларға көрсетті. Роликтерді ауыстырғанда қолданылатын құрылғы машинистер еңбегін жеңілдетуге таптырмас құрал еді. Осылайша, өнертапқыштық қабілетімен танылған бригадир мақтау естіп, тіптен 54 мың теңге мөлшерінде сыйақы алды.

2000 жылғы Кеншілер мерекесі де Рышат Амреновтің есінде қалды. «Еуроазиаттық энергетикалық корпорациясы» АҚ басшылығы еңбек екіпінділеріне сый-сияпат жасады. Салтанатты шараға Рышат Бабайұлы ескі «Москвичпен» барып еді, су жаңа «Жигули» мініп қайтты.

Нарықтық экономикаға көшудің бастапқы жылдары көрген қиыншылықтар артта қалып, өндіріс қайта қайратына мінді. Екібастұз қаласы да жылдан-жылға көріктене түсті. Сұлу қыздай жасанған жинақы қала Рышат үшін әуелден бөтен емес-ті. Ол 1959 жылы ескі перзентханада шыр етіп дүниеге келген. Бүгінде ақсақалдық жасқа жеткен әкесі Бабай заманында ақ шахтада электрик болып істеп, 1966 жылы «Өлеңті» кеңшары құрылғанда атақонысы болып саналатын сол жаққа қоныс аударған екен. Жігіт шағында тағдыры туған қаласымен табыстырған Рышат үшін өндірісті жер де, топырағында асық атып асыр салған ауылы да әрдайым ыстық. Өндіріс азаматты шыңдап, қорғасындай салмақты етсе, етек-жеңі кең ауыл бауырмалдылықты бойына сіңірді.

2005 жылдан бері Рышат Амренов №2 өндіру жұмысы учаскесінде механик қызметін атқарып келеді. «Шығыс» кеніші көмір өндірудің ағындық-циклдік технологиясына көшкелі, тау-кен техникасының үздіксіз жұмыс істеуі өте маңызды. Ол өз учаскесінде техниканың іркіліссіз жұмысын қамтамасыз етеді. Айтпақшы, өндірісте адам нанғысыз қызықты жағдайлар да болып тұрады екен.

– Бірде редуктордың тозған шлицасын шығара алмай әбден ақ тер, көк тер болдық. Ары тартып, бері тартып діңкелеген соң, «Жігіттер, түскі ас мезгілі болды. Әлденіп келейік, содан кейін көрерміз», – дедім. Тамақтанып келсек, әлгі әуре еткен шлица ұңғысынан босап қалыпты. Біз аң-таңбыз. Сөйтсек, сол мезгілде кеніште қопару жұмысы жүргізілген еді. Күшті дүмпу шлицаны ытқытып жіберіп, көмегін осылай тигізіпті, – дейді Рышат кенші сол оқиғаны күліп еске алып.

Бір ғажабы, әр бес жыл сайын Рышат Бабайұлының өмірінде бір елеулі оқиға болып тұрады. 2010 жылдың жазында майталман кенші отбасымен Қарағандыда болды. Шахтерлар қаласында «Еңбек әулеттері» форумы болып, Амреновтер «Еуроазиаттық энергетикалық корпорациясы» АҚ атынан соған қатысты. Бұл басқосуға елімізден ғана емес, көршілес Ресейден де кеншілер келген екен. Бәрінің әңгімелері жарасып, бос уақыт

той-думанға ұласты. Өнерден құралақан емес Амреновтер ән айтып, сол уақытта дүркіреп тұрған «Қара жорғаны» билеп, жұртты таң-тамаша етті.

Әйтсе де нағыз өнерімен танылатын шақ 2015 жылдың көктемінде туды.

– Кеніш басшылығынан «Мерейлі отбасы» байқауына қатысуға ұсыныс жасалды. «Байқау қашан өтеді?» деп сұрасам, «Ертең» дейді жайбарақат. Ойланып-толғануға уақыт тығыз, бірден дайындыққа кірістік. Біздің отбасында елеулі сәттерді фотоға, бейнекамераға түсіру дәстүрі бар. Бұл жолы соның көп көмегі тиді. Жарым Қарашаш Жәмінова ептеп өлең жазды, қара сөзді де келістіреді. Сол өнерінің де шарапатын көрдік. Байқауға әулетімізден 18 адам қатысып, қалалық деңгейде жеңіп шықтық, – дейді Рышат отағасы көңілі өсіп.

Еңбеккор әрі өнерлі әулеттің бағын жандырған да осы байқау болды десек, жаңылмаспыз. Ұлттық өрнектегі сәнді киім, ұлттық ән мен би сахнаның ажарын ашып, жүректердің қылын тербеді. Осы тұста Рышат Амреновтің отбасымен оқырманды кеңірек таныстыру жөн болар. Отбасының тұңғышы Айнұр – «Шығыс» кенішінде маркшейдер, Ерғанат – роторлы экскаваторда машинист-электрик, Бақытгүл – тау-кен технигі, Ринат осында бұрғылау станогы машинисі болып жұмыс істеген, қазір Бозшакөл мыс комбинатына ауысты, Бибінұр – жеке меншік фирмада бухгалтер-экономист, Гүлнұр – Қарағанды медицина университетінің студенті. Айтпақшы, күйеу балалары Руслан мен Дәурен де «Шығыс» кенішінде еңбек етіп жүр. Шаттығы шалқыған әулетте жас құрақтай желкілдеп немере-жиендер өсіп келеді. Ең кішкентайы Мерей – нағыз ақжолтай бала.

– Облыстық байқауға жиналғанда ұлымыз Ерғанатты үйде қалдырдық. Келініміз Аяулымның босанар күні таяу еді. Бұл жолы да байқау біз үшін сәтті өтті. Бас жүлдені иелендік. Сол жүлдені алып жатқан сәтте балам: «Келініңіз босанды. Дүниеге қыз келді», – деп телефон шалды. Алғашқы немерем ғой, төбем қуаныштан көкке тиді. Микрофон арқылы көрерменмен қуанышымды бөлісіп, есімі Мерей болады деп хабарлап жібердім. Кейін республикалық «Мерейлі отбасы» байқауына қатысып, лауреат атандық, – деп, Рышат аға әңгімесін түйіндеді.

Мерей сәбиді ақжолтай дедік емес пе. Сол 2015 жылдың 14 желтоқсанында Қазақ елінің қуатын арттыру жолындағы адал еңбегі бағаланып, Рышат Амренов Еңбек Ері атанды. Ақордада Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев батырдың өңіріне «Алтын Жұлдыз» бен «Отан» орденін қадады. Мұндай мәртебелі атаққа Рышат Бабайұлы Павлодар облысында алғашқы болып қол жеткізді. Жүрегіне тыным бермей ауылдан қалаға айдаған ар-

маны алдамаған екен, азамат абыройға кенелді, есімі тарихқа жазылды. Балалық, жастық шағы өткен Өлеңтінің де, кемел шағы өтіп жатқан Екібастұздың да атын шығарып, ел мен жер алдындағы парыздың бір парасын өтеп, жан дүниесі марқайды.

... Еңбек Ері атану – бақыт. Бақыт – Тәңірдің сыйы. Қонатын адамын біледі әрі көтере алатынын біледі. Парасаты мен қайраты, кішіпейілділігі мен кісілігі тоғысқан Рышат ер – әрдайым қарапайым. Жүздескенде дидагынан жылы леп есіп, өзіне баурайды, дараланбаса да, бәрібір даралығы сезіледі. Шөлді жерде өскен дарак тәрізді!

Ж.Сәдуақас, «Отарқа» архивінен.

Рышат ағама

Атады биігінде арайлап күн,
Қонарын Құдай білер қалай бақтың.
Еңбектің Ері атанып, орден алып,
Баласы шықты бүгін Бабай қарттың!

Тілеуін тілеп ата баласының,
Көп еді бабалардан жанашырың.
Қабыл боп бүгін, міне, бағы жанды,
Батасы беріп кеткен анасының.

Ағажан, көңіл күйің жайдары ма,
Айналдың жерде жүрген Айға мына.
Қазақтың жалғыз батыр жігітісің,
Кереку, Екібастұз аймағында!

Қуанып мақтанамыз мұнына шын,
Арналып содан жатыр жырым асыл.
Көктегі жұлдыз қонды кеудеңе кеп,
Бұл бақтың құнын өзің ұғынасың!

Дегенмен халқым асыл: «Бақ сынама!»,
Жігітті жігері мол тосырқама.
Тілеуқор өзің болшы бұл атаққа,
Бізге де жұғысты боп жатсын, аға!

Ерболат Әміренов, жас ақын.

Талдықамыс тұлғегі

Ұшы-қиырсыз кең дала. Күн шайдай ашық, аспанда бір шөкім бұлт жоқ. Төңірек жап-жасыл. Даладан көктемнің исі бұрқырап тұр. Жеңіл машина қасқа жолмен зуылдап келеді. Талдықамыстан қалаға бет түзеген. Кіндігінің қаны тамып, табанымен алғаш рет құмдауыт топырағын басып жұпар ауасын кеуде кере жұтқан қасиетті туған жері артта қалып барады. Осыны ойлағанда елуді еңсерген ел ағасы жасындағы Бақтыбай Амантайұлының ет жүрегі елжіреп кетті.

Есіне қайдағы-жайдағы түсіп, көңілі өрекіп, шым-шымдап ой тұңғиығына бата берді.

«Жол мұраты – жету» деуші еді бала күнінде қариялар. Аңғал балалықпен ойлайтын, әрине, жолға шыққан соң діттеген жеріңе жетесің деп. Көргені көп, түйгені мол сол қариялардың меңзегені басқа, айтарының астары барын кейін түсінді ғой. Ауыл мен ауылдың арасын қосатын жолдың шегіне, шетіне жету жеңіл екен. Ал шыр етіп дүниеге келгенінде басталатын өмір жолыңның жөні мүлде бөлек. Темірқазық мақсатыңнан адаспау сол жолда шалдығып-шаршамау әр адам – жолаушының пешенесіне жазылмаған. Өмір жолы жұмыр басты пенденің күш-жігерінің, ақыл-парасатының, кісілік қасиеттерінің шындалар, кемелденер, жемісін шашар белестері екен-ау. Иә, сол жол қалай басталып еді?

Қыс қыстауда, жаз жайлауда қыр суреттеріне, малшы өміріне көзі қанығып өсті. Әкесі Амантай сиыр бақты, шешесі Қазі сауыншы болды. Ел басына күн туғанда әкесі майданға аттанып, соғыстан жеңіспен оралыпты. 1948 жылдың күзінде өмірге келген бұл бастауыш білімді ауылдан алған соң оқуын Екібастұз қаласындағы №2 қазақ мектебінде жалғастырды. Алақандай ауылдан келген балаға қаланың тыныс-тіршілігі таңсық, шым-шытырық көрінген. Әйтсе де ауылдың момын баласы тез ширап, алғырлығымен мұғалімдерінің көңілінен шықты. Әсіресе, есепке жүйрік еді. Математика пәнінің мұғалімі Зәбира Сматова елгезек шәкіртін мақтап, ақыл-кеңесін айтып отыратын. Мектепті 1966 жылы бітіріп, Алматыға жиналды. Оған себепші болған – Айдархан Әбсаттаров деген ағайы.

9-класты тәмамдап, жазғы демалыста жайлауда жүргенінде әкесінің әрі туысы, әрі жолдасы Айдархан ағай әкесіне: «Мына кенжең Бақтыбайды Алматыға жібер. Оқытып, кандидат қылып шығарамын», – дегені есінде. Қонақ медицина ғылымының кандидаты, дәрігерлер білімін жетілдіру институтында қызмет істейді екен. Алайда астанаға барғанында қамқор-

шы ағайының үйіне салып ұрып жетіп баруға жүрегі дауаламады. Сөйтіп, құжаттарын Халық шаруашылығы институтына тапсырды. Емтихандардан сүрінбей өтті. Тек осыдан кейін ғана туысының үйінің есігін ашты. Айтпақшы, Айдархан ағайының «кандидат қыламын» дегенін қомсынғандықтан әуелі жуымай, оқуға түсуге өзі талпынды ғой. Өйткені ауыл баласы ағайынның сөзін «ел қатарлы емес, оқуға кандидат етіп қабылдатады» деп ұққан болатын. Сөйтсе, ағайы мединститутты бітіртіп, ғылым кандидаты етемін деп мұның келешегін ойлаған көрінеді. Қайран, балалық-ай!

Білім қуған, дүниеге көзін ашқан студенттік жылдар да артта қалып, институттың экономика және ауыл шаруашылығын жоспарлау бөлімін аяқтап, 1970 жылы Краснокутск ауданының (қазіргі Ақтоғай) Чкалов атындағы кеңшарында еңбек жөніндегі экономист болып қызметін бастады. Кеңшар директоры Жетімхан Шарапиденов алды кең, жас мамандарға жөн сілтей білетін адам екен. Бір жылдан кейін Отан алдындағы борышын өтеуге кетіп, әскер қатарынан босаған соң жаңадан ашылған Екібастұз ауданына келді. Әуелде аудандық атқару комитетінің жоспарлау бөліміне бастық болып тағайындалды. 1974 жылы Екібастұз аудандық комсомол комитетінің екінші хатшысы болып сайланды. В.М. Задорожный, Ризабек Әдуов сияқты комсомол жетекшілерімен бірлесіп жастарды үлгілі істерге жұмылдырды. Жастық та таудан құлаған сел сияқты қуатты. Алмас қылыштың жүзіндей қылпып тұрасың. Қай қияға сілтесе де, қиып түсесің. Жастар ұйымында қызмет істеп, шыңдалып, адамдармен қарым-қатынас жасауда ысылған соң мемлекеттік дайындау инспекциясына қызмет ауыстырды. Ауыл шаруашылығы өнімдерін дайындап, оны қаладағы ет комбинатына, сүт зауытына өткізумен шұғылданды. Жаңа кәсібін меңгеруге мекеме бастығы Ораз Балташев көп көмектесті. Іскер де қабілетті бұл адам кейін «Өлеңті» кеңшарын абыроймен басқарды.

Өмір жолы тарам-тарам. Соның бір соқпағы мұны Екібастұз аудандық ауыл шаруашылығы басқармасына алып келді. Ауыл шаруашылығы – күрделі сала. Осы басқармада қызмет атқарған жылдары сол саланың ұңғыл-шұңғылына үңіліп, аудан экономикасының өрге басуы үшін күш-жігерін аяған жоқ. Адал еңбегі елеусіз қалмай, қызмет сатысымен жоғарылап, басқарма бастығының бірінші орынбасары қызметінде Қисамиден Айтжановты ауыстырды. Бүгінде марқұм болған осы кісі мен сол уақытта басқарма бастығы болған Әди Әлкабаевтан көңілге тоқығаны ұшан-теңіз.

Жалпы, өмір жолының кедір-бұдырынан сүрінбей бел-белесіне нық көтерілу үшін жақсы адамдардың шапағаты қажет-ақ. Бұл орайда жолы болды. Өмірінің әр кезеңінде қамқоршы аға, жанашыр дос та, бауырмал

іні де қасынан табылды. Қамал бұзар қырық жастан асканында бұған жеке шаруашылық – «Сарыкамыс» кеңшарының тізгіні сеніп тапсырылды. 1989-1992 жылдары осы шаруашылықта директор болды. Бұл ауыр жылдар еді. Жоспарлы экономика өзін сарқа тауысып, күйреуге айналған, нарықтық экономиканың алғышарттары әлі орнықтап аласапыран кез. Ауыл адамдарымен тізе қосып қиындықтан шығудың жолдарын іздеді. Сәтті шешімдер де, жаңсақ қадамдар да болды. Өмір жолы үнемі тактайдай тегіс, оқтай түзу бола бермейді. Ең бастысы, әр іс-әрекетінді саралап, қорытынды шығарып, жасымай, жабырқамай, еңсенді тік ұстап алға ұмтылу.

1993 жылы аудандық тұтынушылар одағы төрағасының 1-орынбасары болып қызметке кірісті. Бұрын сыртынан сыйлайтын, осы мекемені құрып, үздіксіз басқарып келе жатқан Ғаббас Құрмашевпен жақын танысуды тағдыры жазды. «Тура биде туған жоқ» дейтін қағиданы ұстанған, сөзге сараң, іске мығым Ғабанның қарамағында жұмыс істеу тұтас бір мектеп еді. Жайсаң ағаның дүниеден озғанына да біраз жыл, топырағы торқа болсын.

1994 жылы қалалық кооперативтік сауда ұйымына директор болып тағайындалып, екі жыл қызмет істеді. Уақыттың бір орнында тұрмайтыны тәрізді, қоғам да, заман да өзгеріп тұрады. Еліміз нарықтық экономикаға көшіп, бизнеспен, кәсіпкерлікпен шұғылдануға тәуекел етушілер көбейген тұс. Шаруашылық-экономикалық реформалар қолға алынып, жекешелендіру үдерісі басталған. Тәжірибелі экономист ретінде мемлекеттік мүлік комитетінің бастығы болып тағайындалды. Жауапкершілігі мол, алыстан болжауды қажет ететін, кісі тануға міндеттейтін жаңа қызметін атқару жүйкесін сан шынықтырды. Бұған дейін халық игілігінде болып келген нысандарды, кәсіпорындар мен зауыттарды мемлекет мүддесін ескере отыра жеке меншікке беруде ұйғарым жасаудың салмағы батпандай еді. Нарыққа жылдам икемделіп, меншігіне алған дүниені тез арада іске қоса алатын, сөйтіп ел экономикасын тұйықтан алып шығуға қабілетті адамдар сараланды. Сол уақытта жекешелендірілген нысандарға ие болған М. Жыланбаев, М. Исанов, Е. Шаихов, тағы басқалары бүгінгі таңда өңірімізге танымал кәсіпкерлерге айналды. Қазіргі уақытта бұл жігіттер қаланың көркеюіне айтарлықтай үлес қосуда. Осыны ойлағанда соңында қалған соқпағының тазалығына тәуба дейді.

2003 жылдың қаңтарында тағы бір саланың жұмысымен танысуына тура келді. Бұл жолы Екібастұз пошта байланысы торабының бастығы болып тағайындалды. Қызметін пошта бөлімшелерін аралап көруден бастады. Бәрі дерлік тозып тұр екен. Сол себепті пошталарға жөндеу жұмысын жүргізу керек деп шешті. Алғашқыда жеңіл-желпі жөндеу жұ-

мыстары жасалған соң, кейінгі жылдары жекелеген пошта бөлімшелері уақыт талабына сай күрделі жөндеуден өткізілді. Сөйтіп, №№2, 6, 9 пошталардың сыртқы-ішкі келбеті көз тартарлықтай болды. Сонымен бірге, пошта қызметінің аясын кеңейтуге де мән берілді. Барлық бөлімшелерге ұйымдастыру техникасы сатып алынып, тұрғындардан коммуналдық төлемдерді қабылдау жолға қойылды. Сонымен қатар, «Альянс банктің» басшылығымен келісім жасап, еңбекақыларын пошта арқылы алатын адамдарға несие беріле бастады. 2005 жылдың маусымынан бүгінгі күнге дейін жалпы сомасы 80 млн теңгенің несиесі таратылды. Пошта бөлімінің бастығы болып қызметіне кіріскенінде мекеменің жылдық кірісі 23 млн теңге болса, қазір 47 млн теңгеге жетті. Мерзімдік баспасөзді тарату ісі де жанданды. Бұрын 13 мың дана газет-журнал таратылса, былтырдан бері 24 мың дана газет-журнал тарайтын болды. Мекеменің кірісі көбеюімен пошта қызметкерлерінің жалақысы 10 мың теңгеден 20 мың теңгеге дейін өсті. Сонымен қатар, кадрларды іріктеу, олардың сырттай оқып, білімдерін көтеруіне де назар аударылуда.

Иә, ойлап отырса, осы жасына дейін өмірдің бірсыпыра белестерінен өтіпті. Жүріп өткен жолында жақсы адамдармен үзеңгілес болып, солардан үйреніп, өзі де жұртқа, еліне хал-қадірінше қызмет етуге ұмтылды. Жұбайы Баян екеуі екі ұл, бір қыз тәрбиелеп, соларды қызықтап отыр...

Ж.СӘДУАҚАС, «Отарқаның» архивінен.

“Өлеңтіде” ізі қалған...

«Өлеңті» совхозы құрылған 1961 жылы әкеміз Қонақбайұлы Амантай 26 жаста еді. Жаңа ғана отау құрған жастар жаңа совхозды көтеруге атсалысуға бел буады. Сол жылдары жан-жақтан жас отбасылар, ауылшаруашылық мамандары лек-легімен осы елді мекенге ағыла бастады. Келген бетте әкеміз қойма меңгерушісі болып жұмысқа орналасып, құрылыс жұмысына белсенді кіріскен. «Өлеңті» совхозында жүргізуші, сауда маманы, механик, кассир болып түрлі салада еңбек етті.

Анамыз Күлэнда бес баланы тәрбиелеумен қатар, кеңшардың ауруханасы асханасында, дүкенде, наубайханада, мектеп интернаты асханасында аспаз болып жұмыс істеді. Одан қала берді ауылда жұмыс істеген жастар, ағайын-туыстар әке-шешемнің шаңырағында тұрып, дастарханынан дәм татқан. Ол кезде бір үйде бірнеше отбасы бала-шағасымен бірге тұра беретін. Анам күнде үлкен қазанмен тамақ дайындап, бәрін тамақтандырады екен. Анамыз әкеміздің өмірлік темірқазығы бола білді. Екі жас құрған одақ берекелі отбасына айналды. Екеуі 56 жыл бірге өмір сүріп, өмірге ұлы Ержан, қыздары Маржан, Қорлан, Нұрсұлу және Тілеулесті әкелді.

2007 жылы ата-анамыздың «Алтын тойын» тойладық. Сонда үйленгенде күйеу жолдас болған досы – Баспак Кішімаров 50 жылдан кейін де тағы сол тойдың куәгері болды.

Әкеміз «Балаларыма білім беріп, бір-бір мамандықтың иесі болса, арманым жоқ», – дейтін. Себебі өзі жетім өсті, жоғары білім алуға қолы жетпеді. Міне, сол арманы орындалып, балалары білімді, тәрбиелі, жауапты болып ержетті.

Ардақты әкеміздің ғұмыры келте болғанымен, тұғыры аласарған жоқ. Артында өнегелі ұл-қыздары, асыл жары Күлэнда анамыз бар.

Әкеміз бізді тек өз өмірімізді ғана емес, өзгенің де өмірін құрметтеуге үйретті. Кісілік пен кішіліктің тізгінін тең ұстауға баулыды.

Әкеміздің жарқын бейнесі – мәңгі жадымызда...

Маржан Амантайқызы

Тайда түлеген тарлан еді...

Тура өз ауылымдағыдай ирелендеген, ойқы-шойқы жол мені тағы бір ауылға әкеле жатыр. Бұл – бір кезде атағы дүрілдеп тұрған Өлеңті ауылы.

Ақ тұлпар ауылдың 60 жылдығына орай орнатылған қызыл кірпіш қақпадан зулап өтті. Тізгінде – ауыл тумасы, облыстық мәслихат депутаты, облыстық Қоғамдық кеңес мүшесі Серік Сәдуақасов. Журналист пен

депутаттың жолы күнделікті өмірде түйісе береді емес пе. Десе де Серік Тельманұлымен әңгімемізді бір арнада тоғыстыратын тағы бір жайт бар: ол екеуміздің де әкелеріміздің ауылдың қарапайым шопыры болып еңбек еткендігі. Осы материалды жазуға кіріспес бұрын фотоархив пен қолда бар құжаттарды жіті қарап шықтым. Кейіпкерім Тельман Сәдуақасовтың (Нұрмағамбетов) кеудесіндегі «Еңбек Қызыл Ту» ордені көзіме оттай басылды. Менің әкем де осындай орден тағып еді...

Иә, бұраландаған осынау жолмен өлеңтілік жүргізушілер мен механизаторлар неше рет өтті екен десеңізші. Кімді, қайда апармаған қара жол бұл! Сонау бір жылы мемлекет қазынасына құйылған миллион пұт астықтың дәнін де жүксалғыштан ара-тұра себелетіп, сүйінші күттірген жол ғой.

... Қысы-жазы тоқтамайтын көліктер керуені, маңдайы күнге қақталған жүргізушілер... Қайрат пен жігер де, жол бойында қалып қойған серігіне қол ұшын соза кететін қайырымдылық та, достық та осынау мамандық иелерінде еді. Шаруашылық басшылары мінберлерде сандарды сартылда-тып есеп беріп тұрғанда, сол есепті дөңгелегінің әрбір айналуымен жалғастыра әндетіп, кезекті сапарына шопыр кетіп бара жататын. Сол еңбеккер жандардың бірі 1965 жылы осы жолмен «Өлеңті» кеңшарына ат басын тіреген Бестөбе руднигінің тумасы Тельман Сәдуақасов еді.

Жігерлі азамат жастық жалынын еңбек жолына жұмсап, «Өлеңтінің» тасын өрге домалатқан майталмандардың бірі болды.

Кеңес дәуірінде еңбеккерлердің төккен тері түрлі жарыстар арқылы сараланып, ынталандырудың да белгілі бір жолдары белгіленді. Жыл сайын шаруашылықтарда әр кәсіптің үздігі таңдалып, әр бесжылдықтың майталмандары құрметтелді. Бұл орайда Тельман Сәдуақасовтың да қоржыны бос қалып көрген жоқ. 1975 жылы 26 наурызда тоғызыншы бесжылдықтың төртінші шешуші жылында социалистік міндеттемелерді табысты орындағаны үшін – құрмет грамотасы, 1985 жылы 5 қазанда Павлодар облыстық ауыл шаруашылығы басқармасы президиумының қаулысымен «Үздік шофер» дипломы тапсырылды. 1980 жылғы 11 наурызда Қазақстан компартиясы Екібастұз аудандық бюросы, Халық депутаттары аудандық атқару кеңесі және аудандық комсомол комитеті бюросының

қаулысы негізінде құрмет грамотасымен марапатталды. «Құрмет белгісі» орденін, «В.И.Лениннің туғанына – 100 жыл» медалін, «Х бесжылдық екпіндісі» және бірнеше мәрте «Социалистік жарыс жеңімпазы» төсбелгісін тақты.

Тельман Сәдуақасов «Өлеңті» кеңшарындағы алыс сапарларға шығатын санаулы жүргізушілердің бірі еді. Жанкешті еңбегінің арқасында ауыл-аймағына сыйы артып, маңдай тер, кісілігімен көпшіліктің құрметіне бөленді.

Бірнеше мәрте аудандық кеңестің депутаты болып сайланды. Депутат кезінде ауыл еңбеккерлерінің тұрмыстық-әлеуметтік мәселелерін шешумен айналысып, қоғамдық жұмыстарға араласты.

Еңбектегі жетістіктері үшін бірқатар наградаларға қол жеткізіп, Бүкілодақтық халық шаруашылығы жетістіктері көрмесіне қатысты. Кәсіподақ тарапынан Сочиге демалуға жолдама алды.

– Тельман марқұм ауылда жүргізуші, мен мал шаруашылығы маманы болдым. Заготскот деген бар, Байетке, Ақшахтаға сапарға бірге шығатынбыз, ет комбинатына мал тапсырамыз. Жұмысына жауапты, өте еңбекқор азамат еді. Жұбайы Майра Қабыкенқызы да еңбекке тас-түйін адам-тын. Тіпті ер азаматтың жұмысына да араласып, шөпке де қолғабыс беріп жүргенін көргенім бар. Еліне сыйлы, азаматтық келбетімен абыройға бөленген жандар, – деп еске алады ауыл шаруашылық ардагері Қабдылуахит Ыбыраев.

1979 жыл өлеңтіліктер үшін тарихта қалған табыспен айшықталды. Біз жоғарыда атаған миллион пұт астықтың мемлекет қазынасына аттанған кезі де осы жыл. Мұндай табысқа жетуде, әрине, Тельман сынды азаматтардың үлесі қомақты. Осы жылы «Өлеңті» өрендері мемлекет наградасын молынан алды. Б. Жексенбаев – Ленин орденін, Қ. Ордабаев – «Октябрь революциясы» орденін, В. Адамченко, Қ. Асқапов – «Халықтар достығы» орденін, Т. Әлиева – III дәрежелі «Еңбек даңқын», совхоз директоры О. Балташев «Құрмет белгісін» тақты. Ал бригадир С.Савотин мен жүргізуші Тельман Сәдуақасов «Еңбек Қызыл Ту» орденімен наградталды.

... Шофер десе, жолда тоқтап тұрған көлікке қайырылмай кетпейтін, қаладан жерлесі кезігіп қалса, «Біздің ауылдың баласы ғой!» – деп күлімсіреп, көлігінің қорабына отырғызса да ала кететін елгезек жандар елестейді. Тельман Сәдуақасовтың да көлік тізгініндегі арыстандай айбынын ауыл ішінде айналасындағы жандарға деген мейірім, жары мен балаларына деген жан шуағы алмастыратын. Өкініштісі, 1989 жыл отбасы үшін қайғылы жыл болып, ерлі-зайыптылар бірінен кейін бірі өмірден озды.

Десе де еңбекқұмар жандар өз бойларындағы қайырымдылық қасиеттерді балаларына дарыта біліп, ұрпағының жадына өшпес өнегесімен орнықты. Өлеңтінің 60 жылдық мерейтойы қарсаңында ауылдың бұрынғы қажырлы еңбеккерлері – бүгінгі ардақты ардагерлердің әрбірінің естелігінде Тельман Сәдуақасов есімінің тілге оралуы аяулы азаматтың өмірден ерте кетсе де, кісілік келбеті мен ізгі жолының өшпегендігін айғақтайды.

Кезінде әкесінің күн сүйіп, тер сіңген мойнына асылуды аңсап қалған жеті перзент бүгінде біріне-бірі тірек болып ер жетті. Жақсы білім алып, ат жалын тартып мінген азамат атанды. Бәрі де әкесіне тартқан еңбекқор, сонымен қатар, әкесі басқан топыраққа қамқор болуды ешқашан ұмытқан емес.

Осыны айғақтағандай, сонадайдан жолсерігім Серік Тельманұлы салдырған мешіт көзге оттай басылды...

Жанаргүл Қадырова

Ораз аға шыққан шың

Ауыл шаруашылығы саласының ардагері, облымыздың төл құрдасы, ауыл шаруашылығын дамытуға зор үлес қосқан Ораз Балташев – «Құрмет белгісі» ордені, «Еңбек ардагері» медалі, көптеген құрмет грамоталары мен төсбелгілерінің иегері. 2018 жылғы 19 мамырда сексеннің сеңгіріне келгенінде, сол кездегі ауыл шаруашылығы бөлімінің басшысы Абай Хәкімов пен қалалық мәслихат депутаты Серік Сәдуақасовтың құттықтауына маркайып, қуаныштан жүзі бал-бұл жанған ақсақал, өкінішке қарай, өзі жақсы көрген Өлеңтісінің 60 жылдық тойын көре алмады.

Жаны жайсаң Ораз Құлыбекұлымен 2008 жылы, 70 жасқа толғанында сұхбаттасқан едім. Сол тамаша жүздесуден естелікті оқырман назарына ұсынғанды жөн көрдім.

... Ол кезде комсомол, партия дегеннің дүрілдеп тұрған кезі-тін. Жолдама қайда берілсе, сонда барасың. Қандай жұмыс тапсырылса, соны асқан жауапкершілікпен орындауға міндеттісің. Бұл кеңестік тәрбие

алған барша еңбек адамының мықтап ұстанған қағидасы болатын. Отан алдындағы әскери борышын өтеп келіп, Целиноград ауыл шаруашылығы институтының экономика факультетін ойдағыдай тәмамдаған Ораз Құлыбекұлы да комсомол сөзін бұлжытпастан орындап, арнайы жолдамамен Краснокутск ауданының (қазіргі Ақтоғай) Чкалов атындағы кеңшарына жұмысқа келеді. Бұдан соң «Чкалов», «Новотроицк», «Шідерті» кеңшарларында экономист болып біраз жыл тәжірибе жинақтайды. Екібастұз ауданы құрылған жылдан бастап Ораз Балташев 1978 жылы «Өлеңті» кеңшарына директоры болып тағайындалды.

– Облыс, аудан, кеңшарлар арасында социалистік жарыстар ұйымдастырылып, кәдімгідей бәсеке қызатын шақ еді ғой ол. 1978 жылдың күзінде директор болып Өлеңтіге келгенімде, мұнда партком секретары болып марқұм Қасқырбай Кәрімұлы, ауылдық кеңестің төрағасы болып марқұм Жатай Жанахметов жұмыс істейтін. Көпті көрген білікті, елді ұйытып басқара алатын жандар еді ғой олар. Қызметімді бастаған шақта осы азаматтар маған үнемі қолдау көрсетіп отыратын.

Әлі есімде... 1979 жылы 30 наурызда түнгі сағат 2-лер шамасында «Кеңшардың №2 бөлімшесінде, Көксиыр деген жерде, бір отар қой жанып жатыр» деген суыт хабар жетті. Бұл тәжірибесі мол, майталман шопандардың бірі Қалжанов Нұрманның отары болатын. Мал төлдеп жатқан шақ қой. Төлдің басын сақтау мақсатында ол кездері әрбір баз арнайы лампалармен, жылытқыштармен, калориферлермен жабдықталатын. Өрт осы құрылғылардағы сымдардың бірінен шыкса керек. Күн желдетіп, тұтанған өртті тез-ақ жайып жіберген. 1026 бас қойдан бір түнде айырылды. Директор болып тұрғаныма алты айдың жүзі болған еді. Бұл үшін аудан басшылығынан «сыбағамызды» жақсылап алдық қой. Осы кезде қатты киналды. Үкіметтің бір отар қойын өртке жалмату үлкен қылмыс саналатын. Айрандай ұйып отырған ел іші – кеңшар халқы өрттен келген шығынды үкіметке екі есе қылып төлеп берді, – деп есіне алады бүгінде Ораз аға.

Ол заманғы елдің ауызбіршілігі, ынтымағы қазіргі жастарға ертегідей көрінетіні анық. Ауыл халқы бірлігінің арқасында көптеген еңбек белестерінен көріне білді. «Өрттің арты – бір қайыр» демей ме халқымыз, сол жылғы жаз жауынды болып, егін жақсы шықты. Өлеңтілік диқандар үкіметке миллион пұт астық тапсырды. Егін жинау науқанының қорытындысы бойынша 1980 жылы наурыз айында осы «Өлеңті» кеңшарында агромәжіліс өткізіліп, сол кезде ауданның бірінші хатшысы болып қызмет еткен Оралбек Қожанов ауыл еңбеккерлерін марапаттаған еді. Екібастұз ауданына тиесілі наградалардың көбін өлеңтіліктер омырауына тақты.

Олардың ішінде озат механизатор Жексенбай Бектеміровке Ленин ордені, көп жылдар бойы кеңшарда жүргізуші болып жұмыс істеген, өңірімізге әнші, домбырашы болып танылған Қаржау Ордабаевқа «Октябрь революциясы» ордені берілді. Жұмысты жақсы ұйымдастырып, кеңшар ұжымын табыстарға жетелеген Ораз Құлыбекұлы «Құрмет белгісі» орденімен марапатталды.

Топты жарып социалистік жарыста озып шыққан «Өлеңті» кеңшарының халқы бұдан кейін «Тек алға!» деген ұранды ұстанды. Миллион пұт астық алған жылдан кейін де кеңшар бір жылда жоспарды үш-төрт есе асыра орындайтын.

Кеңшарда Ораз Балташев басшылық еткен тұста 25 мың бас қой, қазақтың ақ бас сиырлары, бір табын жылқы болды. №3 бөлімше асыл тұқымды мал өсірумен айналысып, кеңшар экономикасына едәуір табыс әкелді. Ақбас сиырлар санын көбейтумен айналысқандардың бірі – Қаз КСР-іне еңбек сіңірген жұмыскер Воронов Виктор Константинович жайлы Ораз аға ерекше ілтипатпен баян етті. «Бірнеше орден, медальдармен наградталып, еңбегімен елеулі болған Вороновты біздің қала басшылығы қазір ұмытып та кеткен сияқты», – деді еңбек ардагері.

Қалған үш бөлімшеде қой шаруашылығы жақсы жолға қойылды. Әрбір 100 саулықтан 90-93 қозы алып, үкіметке сапалы жүн тапсырылып отырды. Малшылардың еңбегі лайықты бағаланып, кеңшарға республикалық ауыспалы ту табысталды.

Кеңшарда Қызылорда, Ақтөбе облыстарынан әкелінген жабы тұқымды жылқы малы да өсірілді.

Ораз Құлыбекұлы басқарған жылдары Өлеңтіде үш қабатты мектеп, интернат үйі, кеңшар бөлімшелерінде медпункттер, малшылар үйі салынды.

– Директор болған кезімде жаңа үйлер салынып, бой көтерген екі көше осы күнге дейін өзіме ыстық көрінеді. Төрт бөлмелі жаңа үйлер көпбалалы отбасыларға берілді. Өкінішке қарай, қазіргі кезде ауылда интернат үйі, мәдениет үйі, балабақша ғимараттары түгел қиратылып, бұзылып қалған, – деді ақсақал.

90-шы жылдардың орта шенінде зейнетке шыққан Ораз Балташев ақсақал қол қусырып қарап отыра алмады. Ол біршама уақыт Екібастұз қалалық ардагерлер кеңесінің белсенді мүшесі ретінде қоғамдық жұмыстарға араласты.

Жұбайы Ершат екеуі бес бала тәрбиелеп өсірді. Ұлын ұяға, қызын қияға қондырып, немерелер өсіп, оларды қызықтайтын шақта аяулы жары бақилық болды.

– «Мен осындаймын!» деп мақтанатындай дәнеңе істеген жоқпын. Өзіме жүктелген істі жауапкершілікпен атқаруға тырыстым. Өзімнің абыройым үшін, елдің мерейі үшін! – дейді Ораз аға.

Айнұр Зайырғелді, 2008 жыл.

Әубәкір шопанның өнегесі

Әубәкір Құлмағанбетов «Өлеңті» кеңшарының Талдықамыс бөлімшесінде қой баққан. Еңбегі еленіп, 1970-1990 жылдары жыл сайын Социалистік жарыс жеңімпазы атанып, 1973 жылы «Құрмет белгісі» орденімен, 1980 жылы ІІІ дәрежелі «Еңбек даңқы» орденімен марапатталған. Озат шопанның өңірінде әр бесжылдық сайын «бесжылдық екпіндісі» төсбелгісі жарқырады.

1983 жылы совхоз директоры Ораз Балташевпен бірге Алматы қаласында өткен озат шопандардың республикалық слетіне қатысқан. Елін өркендету жолында тер төккен еңбекқор азамат 2008 жылы 73 жасында дүниеден өтті.

Шопанның жұбайы Шәмшия Кужунтаева 1940 жылы 18 шілдеде Омбы облысы Черлак ауданы Северный селосында дүниеге келген. 1959 жылы Састомар ауылына Құлмағанбет әулетіне келін болып түсіп, төрт қыз, үш ұл тәрбиелеп өсірді. Бүгінде он немере, төрт шөбере сүйіп отыр.

Кеңес өкіметінің жоғарғы кеңес президиумы жарлығымен І, ІІ дәрежелі «Ана медалімен» 4 мәрте марапатталған болса, Тәуелсіздік алғаннан соң көпбалалы ана ретінде Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың қаулысымен «Алтын алқа» иегері атанды.

Бүгінде Әубәкір шопанның ұрпақтары әр салада жемісті еңбек етіп жүр. Солардың бірі – Роза Құлмағанбетова Екібастұз қаласындағы №18 жалпы орта білім беру мектебінде тарих пәні мұғалімі, гуманитарлық ғылымдар магистрі.

Роза Әубәкірқызы ұяда ата-анасынан көрген тәлімін жас ұрпақ тәрбиесінде кәдеге жаратып, балаларды ғылым жолына баулып келеді. Өзі еңбек ететін білім ордасындағы шәкірттерді қияға самғатып, ғылым шыңына жетелеуде.

Ізденімпаз ұстаз 2019 жылы «Облыстық білім саласын дамытуға қосқан елеулі үлесі мен кәсіптік қызметіндегі жоғары көрсеткіштері үшін» облыстық білім беру басқармасының құрмет грамотасымен марапатталды; «Халықаралық педагогикалық идеялар фестивалі: Абайдың гуманистік ойлар қазақстандық білім берудің негізі ретінде» атты халықаралық фестиваль аясында өткен «Педагогикалық шеберлік» сайысында II орын иеленді; 2020 жылы облыстық «Рухани жаңғыру» байқауында II орын иеленді;

2020 жылы Халықаралық «ПОНИ» байқауының жоғары деңгейде ұйымдастырылуына атсалысқаны үшін Алғыс хатпен марапатталған.

Ж.ӘБДІКӘРІМ

Бір суреттің сыры

Альбомымды ақтарсам, балалық бал дәуренім, жалынды жастығым сөйлей жөнеледі.

Желмаясына мініп желе жортып Жерұйық іздеген Асанқайғы Өлеңті өзенін көргенде «Өлеңтінің суы – май, Шідертінің шөбі – май», – деген екен. Сол Өлеңті өзенінің бойындағы түгін тартса майы шығатын, қоғалы, шөбі шүйгін ауылда ат жалын тартып міндім. Сол күндердің белгісі – фотоальбомымдағы суреттердің ішіндегі кастерлісі де – Өлеңтіде түскен осы бір сурет.

Алдыңғы қатарда отырған жездем Бекен Қарабаев сол кезде 56 жаста екен. Бүгінде Бекен жездем мен нағашы апам Ханшайымның, Биғайша әжемнің де көзі жоқ.

Әжемнің 72-дегі кезі. Ыңылдап ән салып отыратын. Әңгімешіл. Да-нагөй. Марқұм шалын еске алғанда «әлгі» деп бастап, небір естеліктердің тиегін ағытатын. Біздер ұйып тындайтынбыз. Ал Ханшайым болса – анам Майкеннің туған апайы. Ауылдағы ең алғаш салынған үйде тұрғаны есімде. Сол үй әлі бар. Ал енді суретке келетін болсақ, алдында отырған – сүт кенжесі Қаныш. Екінші қатарда тұрған Құбаш ержеткен соң Қайыргел-

ді мұғалімнің қызы Күләтайға үйленді. Ауылдың өркендеуіне бір кісідей үлес қосты. Төрт ұлын өсіріп, оқытты. Балалары еңбекқор болып өсті. Құбаштың қасында тұрған Ләззат Алматыдағы мединституттан фармацевт мамандығын алды. Ауылмен түйдей құрдас ол әлі күнге осы салада еңбек етеді. Зәркеш 63 жасқа келді. Үшінші қатарда сол жақта тұрған Файзолла Алматыдағы Халық шаруашылығы институтынан экономист мамандығын алды. Көп сөзі жоқ, біртоға болатын. Ауылда бас экономист, бертін имам болып жүріп, зейнет жасына жете алмай өмірден өтіп кетті. Құдайға шүкір, жұбайы Майра екеуі төрт ұлын жеткізді. Олар балаларын да, келіндерін де оқытты. Бүгінгі таңда шаңыраққа келін-баласы Баян мен Рената ие болып отыр. Файзолла екеуіміздің ортамызда тұрған Мәкіш апамыз қазір жетпістің бел ортасында. Екібастұзда тұрады. Құсайын Жамаловпен тұрмыс құрған. Айтқандайын, мына суретте Бекен жезденің тағы бір баласы Зейнолла жоқ. Ол әкесінің таяғын ұстап, көп уақыт кассир болып жұмыс істеді. Ол да марқұм болды. Жұбайы Сәуле екеуінің бір ұл, бір қызы бар. Олар балалы-шағалы. Ұлы Арман анасымен Павлодарда тұрады. «Қазақтелеком» АҚ-да инженер, білікті маман. Бекеннің тағы бір қызы Шапия апамыз 80 жасқа келді. Үлкен қызы Жанар мен күйеу баласы Ораздың қолында тұрады. Жалпы алғанда, Бекен ақсақал Абай атамыздың: «Құдайдан қорық, пендеден ұял. Балаң бала болсын десең – оқыт, мал аяма! Әйтпесе, бір ит қазақ болып қалған соң, саған рахмет көрсете ме? Я, жұртқа рахат көрсете ме?!» деп келетін 25-ші қара сөзін ұран тұтқан секілді.

Қайран, Ханшайым апатайым-ау! Отбасының ұйытқысы, берекесі еді ғой. Апамның еті ерте қашқан тарамыс қолдарын көргенде танданатынын. Жаным ашитын. Құдай-ау, не өтпеді бұл қолдардан. Сиыр сауды. Жүн сабады. Жіп иірді. Алаша тоқыды. Киім тікті. Киіз де басты. Санап тауысу мүмкін емес. Сүттен құрт, ірімшік, айран, қаймақ, қарын-қарын май алатын. Байыз таппайтын. Шаруасы алдынан дөңгелеп отыратын. Осы суреттегі бөлелеріммен тай-құлындай тебісіп бірге өстік. Апамыз бәрімізді еркелете отыра тым ақсаусақ етіп жібермей, еңбекке де араластырды. Жастайымыздан адалдыққа, кісілікке, көпшілдікке баулыса, табандылық, іскерлік, еңбекқорлық жағы, сөз жоқ, анамыздан дарыды. Сондай-ақ, жасымыздан дәмді тағам ішкізіп, жарасымды киім кигізіп, талғампаздыққа үйреткені үшін де апамызға мәңгілік қарыздармыз. Таңның атысы, кештің батысы қашанда қайнап жататын қара қазанына тойдың базарындай қарайтынбыз.

Бастапқыда орталық Көксиыр ауылы негізінде ашылады делінгенімен, 1961 жылдың көктемінде 12 шақырым қашықтықтағы Өлеңті ауылының орны белгіленіп, қазығы қағылды. Әрине, тың жерге совхоз орнату айтуға

оңай. Үй, әлеуметтік нысандар құрылыстары қарқынмен басталды. Мектеп, аурухана, МТМ, гараж, жанар-жағармай базасы, клуб, гараж, көшелер бой көтерді. Бұл жерде бас прораб Қайролла Лоқашевтың еңбегі ерен. Ауылға қарасты төрт бөлімшеде төрт түлік мал өсіру қолға алынды. Техникалар Екібастұздан ағылып келе бастады. Ол кезде халық өзеннің арғы бетіндегі Талдықамыс елді мекеніне шоғырланған еді. Енді «Екібастұз» совхозынан бөлініп, осы жаңадан ашылған Өлеңтіге қоныстанды. Әр саланы қолынан іс келетін, ұйымдастырушылық қабілетімен ерекшеленген ер-азаматтар басқарды. Олар «Бір жағадан – бас, бір жеңнен – қол шығарып» дегендейін, жұртшылықты жұмылдыра білді. Атап айтқанда, Сартай Қабылов – директор, Қажым Есенғараев – бас зоотехник, Ғаббас Әбдіқиясов – бас ветеринар, Владимир Кисс – бас инженер, Владимир Кутеев – машина-трактор шеберханасының меңгерушісі, Николай Носков машина-трактор тұрағын басқарды. Қабылтай Әбдрахманов – бас агроном, Жақсылық (Жатай) Жа-нахметов – кадр бөлімінің меңгерушісі, комсомол хатшысы, Сәбиден Келдібаев – ауылдық кеңес хатшысы, Қасен Жұмаділденов – 8 жылдық мектеп директоры, Қанафия Кенеев болса жанар-жағармай станциясын басқарды. Есеп-қисапқа жауапты Сағындық Байғожин – бас бухгалтер. Ол кісінің жанында бірге жүрген жездем Бекен Қарабаев кассир болып істеді. Көксиырда Шәкен мен Мәкен апамен, Айтмағанбет пен Мәкен апамен мал бақса, Нәжімиден Кәменов есепші болды. Ал осы ауылдың балалары білікті ұстаз Қайырғелді мұғалімнің алдын көрді. «Өткен күнде белгі бар» демекші, Сартай ағамыз ауылдың нығайып, көркеюіне тер төкті. Ел ағасымен бірге жүрген Серік Асайынов та жүргізуші ретінде көп жұмыс атқарды. Осы аталғандардың көбі келместің кемесіне мінді.

Айтқандайын, бүгінде сексеннің сеңгіріне шыққан Аманай Балабеков ауылға келген жаңа автокөлікті бірін тізгіндегені есімде. Талдықамыста туып-өскен Күлше апа Запкенова еңбекке ерте араласты. Шөбере сүйіп отырған әже Екібастұзда тұрып жатыр. Ұлағатты ұстаз Светлана Рамазанқызы қаншама ұрпақты білім нәрімен сусындатты. Үміт Тасыбаева, Мәпен Кәрібаева, талай тойдың сәнін әсем үнімен кіргізген әнші Рысты Алина, Бикен Жексенбаева, Қаратай Әсембаева, қоңсы отырған абысындар Әмина мен Майраш Кажиковалар, Дариға Алдамұратқызы, Майра Кәрімова, Шамшия Құлмағанбетова, Әмина Обаева, Алма Самарова, Зипа Қоңырова, Тәуіртай Мәкенов мен әйелі Шарбан Теміржанқызы, механизатор Нәжімиден Қонысбаев, Майя Әбдрахмановалар ауылмен бірге жасып келеді. Жасай берсін!

Шайзолла Әбсаттаров, зейнеткер, «Отарқа», 2021 жыл.

ІҮ ТАЛАЙ ТАРЛАН ҚАНАТ ҚАҚҚАН...

Өлеңті мектебінің алғашқы директоры болып ем...

(Он жыл бұрынғы естелік)

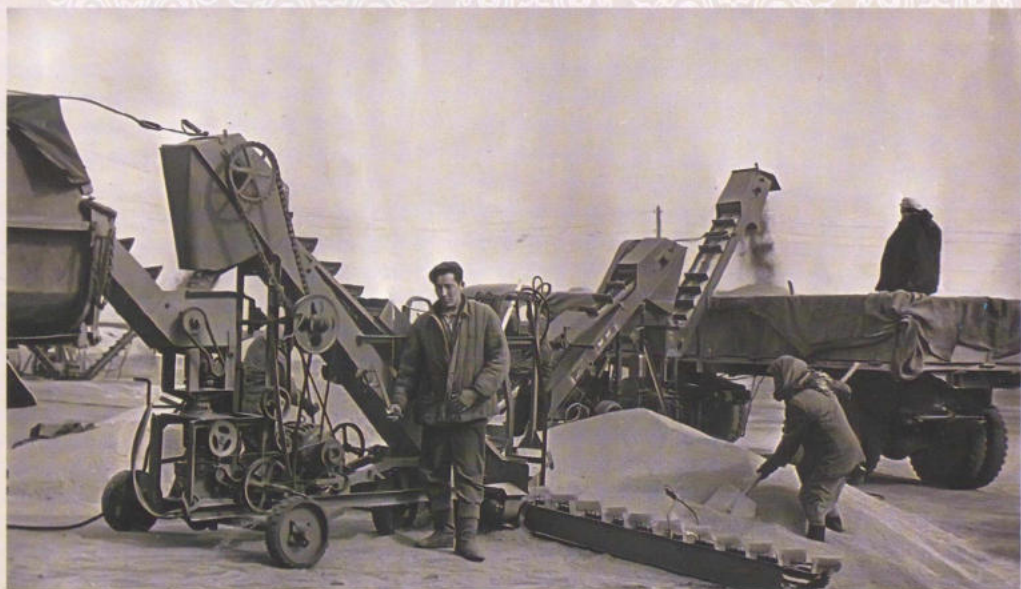
1961 жылы «Өлеңті» кеңшары құрылғанда қазіргі Ақтоғай ауданына қарайтын. Қарағанды педагогика институтының биология-химия факультетін бітірген кезім.

Сол жылдың 18 тамызы күні аудандық оқу бөлімінің бастығы Манап Әндіржановтың бұйрығымен Өлеңті мектебіне директор болып бардым. Ауданның бірінші хатшысы М.Қайырбаев болатын. Алғашқы оқу жылын Көксиыр елді мекенінде бастадық. Оқу бөлімінің нұсқауымен алдымен әр ауылдан парта жинауға кірістім. Екібастұз мектебінен (директоры – Шақыжан Төкенов) – он, Он

бірінші ауыл мектебінен (қазіргі Жайылма ауылы, мектеп директоры – Қажыбек Алғамбаров) – сегіз, Ақкөл мектебінен (директоры – Әукен Боранбаев) он парта жинап алғаным есімде. Жинаған парталарды Көксиыр мектебіне жеткіздім. Екі бөлмеден тұратын аядай мектеп. 76 бала. Оқушылар үш ауысымда оқыды. Марқұм Қайыркелді Жұмабаев бастауышта сабақ берді. Сол жылдары мектепте Таңдай Қанафин, Бақтыбай Амантаев, Шектібай Молдахметов, Тәжен Жақыпов, Қайкен Теміржанов және т.б. балалар білім алды.

«Өлеңті» кеңшарының директоры Сартай Қабылов
(оң жақта) егістік басында

Қырманда. Агрегатта – Төлеутай Асайынов

Бензин тасымалдаушы Еркін Бекібаев кеңшардың «ДТ-75»
тракторына жанармай құюда

Рабкооп басшысы Баспақ Кішімаров – кеңшар дүкенінде

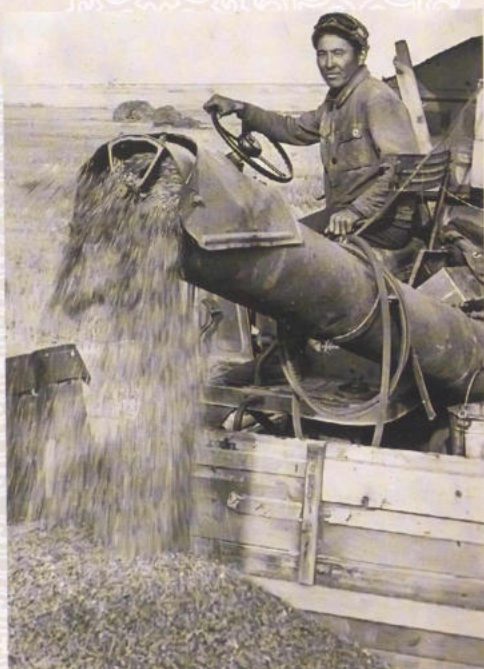
Кеңшар ауыспалы туды алған сәт. Аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Оралбек Қожанов және кеңшар партия ұйымының хатшысы Қасқырбай Кәрімов. 1982 жыл

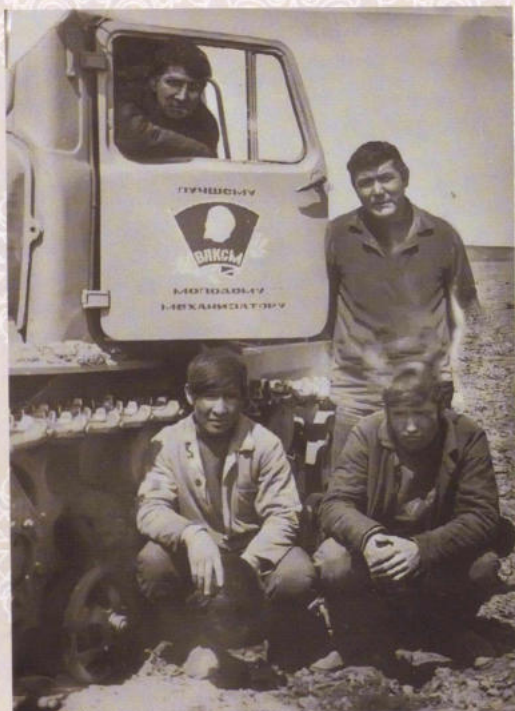
Водовоз жүргізуші Қаржау Ордабаев жұмыс үстінде

Ауылдық кеңес төрағасы Бөкен
Қызғариннің әнші
Роза Бағланованы құттықтау сәті

Өлеңті астығының мемлекет
камбасына аттанар сәті

Комсомол жастар бригадасына
берілген атаулы трактор. 1978 жыл

Ұста Серік Асайынов

Соғыс ардагерлері, кеңшар және аудан басшылары.
1990 жылғы 9 мамыр

Жүргізуші Тельман Сәдуақасов отбасымен

Кеңшар директоры
Ораз Балташев жұмыс
барысында

Мектеп мұғалімдері (солдан оңға қарай):
Бота Ибраева, Қайныл Тәуірбаева, Бақыт Әшірбекова,
Қымбат Түгелбаева, Тілектес Жұманиязова

Еркін күрестен жаттықтырушы Тауық Әбдалимов – шәкірттерімен

Комсомол жастар (комсорг – Мұрат Әсембаев,
мектеп комсоргы – Бейбіт Молдабаев)

Ауылдың өнерпаз жастары байқауларға жиі қатысып, кеңшар намысын
корғаушы еді... Меруерт Асайынова, Сәтбай Адамов, Дәмет Балабекова,
Қайрат Рахымбаев, Хоронрашид Әміренов, Құсайын Әзмағанбетов, Клара
Дайырханова, Қайныл Тұрсынбаева, Жұман Қоныспаев, Қасен Әзмағанбетов,
Төлеш Жұпанов және т.б.

Кеңшардың тойшыл жастары

Өлеңті мектебінің оқушылары – ұстаздары Мұратхан Жармакинмен

Халык әртісі Ескендір Хасанғалиев ауылға келгенде

Сабантой. 1987 жыл

Өлеңші сегізжылдық мектебінің алғашқы түлектері 1962 - 1963 оқу жылы

Алматыев
Дендай

Курбанова
Зайнұра

Касимова
Зайнұра

Курнадынов
Зайнұр

Мамедова
Светлана

Кузнецова
Зайнұра

Фадеева
Файза

Отарова
Адаман

Курбанов
Зайнұр

Касимова
Зайнұра

Асанов
Зайнұр

Алматыев
Зайнұр

Мамедова
Зайнұра

Курбанов
Зайнұр

Курбанов
Зайнұр

Өлеңті сегізжылдық мектебінің алғашқы түлектері. 1963 жыл

Мектептің 1963 жылғы түлектері мектеп бітіргендеріне 50 жыл толғанда ұшқан ұяға қонаққа келді. 2012 жыл

1977 жыл түлектерінің мектеп ауласына ағаш егу сәті (мектеп бітіргендеріне – 35 жыл). 2012 жыл

Өлеңтідегі таңбалы тас

Таңбалы тас. Екшебай мекені, қола дәуір

Солтан қожа мешітінің ашылу сәті. 2009 жыл

Мектеп түлегі Серік Сәдуақасов өзі сыйға тартқан заманауи «Teacher's room» кабинетінің тұсаукесер лентасын киюда. Рәсімге қарт ұстаз Светлана Мұсабаева қатысты. 2018 жыл.

Мектептің қазіргі ұжымы

Жеңістің 77 жылдық тойы салтанатын тамашалаушы қонақтар. 2022 жыл

Мерекелік волейбол турнирінен кейінгі естелік фото. 2022 жыл

Ауыл көкпаршылары. 2022 жыл. Көкпар киімін сыйға тартқан –
мектептің 2003 жылғы түлектері

Қол күресі сайысының жеңімпаздары: Әлібек Айтмағамбетов,
Абылай Тәшімов, Шерхан Аманов және демеушілер: Серік Жұмабаев,
Қанат Жұпанов

Жеңісobelіскісіне гүл қою сәті. 2022 жыл

Жеңіс тойына қатысушы аға буын мен балалар. 2022 жыл

Жеңіс тойына ортактасқан ауылдастар – Тәуірбаевтар әулеті.
2022 жылғы 9 мамыр

Ордабаевтар әулетінен жасақталған волейбол командасы. Киімді сыйға
тартқан – «АБ-Жол» ЖШС (Арман Иманкүлов)

Тай ауылы құрамасы және 1997-1998 жылы туған азаматтардан
құралған команда

Ибраевтар әулетінің волейболдан құрама командасы

Мұкашевтар отбасының волейбол командасы

2022 жылғы 9 мамырда өткен арқан тарту сайысына қатысқан балаларды марапаттау сәті. Демеуші – Арман Иманқұлов

Кыз-келіншектер де аркан тартып мәре-сәре болды. 2022 жылғы 9 мамыр

Волейбол көрермендері. 2022 жылғы 9 мамыр

2020 жылы Өлентіде үйді-үйге су желісі тартылып, маңызды оқиғаға Екібастұз қаласының сол кездегі әкімі Ержан Иманзаипов қатысты

Ауыл келіндерінің биі. 2022 жылғы 9 мамыр

Өлеңті ауылының 60 жылдық тойын ұйымдастыру тобы. Отырғандар солдан оңға карай: Ерболат Байғожин, Еrsaғат Әшіров, Тәжен Жакупов, Рышат Амренов, Тұрсынғали Ордабаев.

Түрегеп тұрғандар: Ермек Мерғалиев, Арман Тәуірбаев, Төлеубай Қиясов, Нұрлан Обаев, Серғазы Мусралинов, Серік Запкенов

Кітап авторлары Жассерік Сәдуақасов және Жанаргүл Қадырованың Екібастұз ауылдық округі әкімі Жанат Ибраевпен сұхбаттасу сәтінен

Бір айдан кейін жетіжылдық мектеп «Өлеңті» кеңшарына көшірілді. Орталықта үш киіз үй тігілген. Бір шатыр асханаға бөлінген. Ауылда құрылыс қарқынды жүріп жатты. Құрылысы аяқталған 20 бөлмелі барактың жартысы мектепке берілді. Сөйтіп біз кеңейіп қалдық. Ал келесі жылы дәл сондай барак ғимаратын түгелімен мектепке берді.

Өлеңті мектебінің бірінші бұйрығы маған, екіншісі Светлана Рамазанқызына шықты. Мектепте екі жарым жыл осы пәннен сабақ бердім. Кейін он бір жылдан астам уақыт кеңшардың партия ұйымының хатшысы болып қызмет істедім. Өлеңті ауылының алғашқы директоры Сартай Қабыловпен қоян-қолтық қызмет істедік.

Уақыт зымырап алға озды. Содан бері қаншама түлек мектептен қанат қағып, үлкен өмірге аяқ басты. Қарап отырсам, осы уақыт ішінде Өлеңті мектебін менен кейін Аукен Боранбаев, Қажым Сыздықов, Темірхан Нұркин, Қаптай Молдабаев, Зейнолла Молдахметов, Ерсағат Әшіров, Бақыт Әзмағанбетова, Райхан Шаймағанбетова басқарыпты. Ал қазір мектеп директоры болып Ерсайын Сүлейменов істейді.

Өлеңтінің өткен күні көңілімде сайрап тұр...

Қасен Жұмаділденов, «Отарқа», №19/1113, 9.05.2012 жыл.

Мектебім, менің мектебім...

Жүздеген түлек өмірге қанат қаққан Өлеңті мектебі тарихы ауыл тарихымен сабақтасып жатыр. Әуелгі мектептің жобасы 1961 жылдың 29 желтоқсанында әзір болыпты. Кеңшар басшылығының тапсырыс жасауымен жобаны «Казгипросовхозводстрой» мекемесінің Павлодар филиалы әзірлеп шығыпты. Арада 18 жыл өткенде ауылда заманауи үлгідегі үш қабатты мектеп ғимараты бой көтеріп, 1979 жылдың 1 қыркүйегінде оқушылар жаңа білім ошағының табалдырығын аттады. Әрине, кеңес тарихшылары кемелденген социализм деп баға берген сол кезеңде ауылдар гүлденіп тұрған-ды. Онжылдық Өлеңті орта мектебінде де жүздеген шәкірт білім алды. Ал кеңшар бөлімшелері балалары мектеп жанындағы интернатта жатып оқыды.

Енді Өлеңті мектебі директорлары туралы аз-кем айта кетейік. Тұңғыш директоры Қасен Жұмаділденов, содан соң мектепті әр жылдары Темірхан Нұркин, Қаптай Молдабаев, Зейнолла Молдахметов, Ерсағат

Әшіров, Бақыт Әзмағанбетова, Райхан Шаймағанбетова басқарды, ал қазіргі уақытта директор – Ерсайын Сүлейменов.

Осы аттары аталған адамдардың бәрі ауыл балаларының толыққанды білім алуы үшін педагогикалық ұжыммен бірге тер төгіп, мектептің материалдық-техникалық базасының жылдан жылға жақсаруына өлшеусіз еңбек сіңірді. Десек те Өлеңті орта мектебінің жұлдызды шағы 1980 жылдарға тұспа-тұс келді. Сөзіміз құрғақ болмауы үшін ұстаздық еңбек жолын осы мектепте бастаған, бүгінгі күні Екібастұз қаласындағы №13 мектептің директоры, «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері Ерсағат Әшіровтің әңгімесіне жүгінейік.

– 1981 жылы қыркүйекте Өлеңті орта мектебіндегі ұстаздық қызметім басталды. Менімен бірге сол жылы мектепке төрт жас маман: Рышат Амренов, Еркеш Нұркина, Сәуле Кенжетаетова келді. Мектеп ұжымы бізді жылы қарсы алды. Мектеп директорының міндетін сол уақытта Зәуреш Аятова атқарып жүрген болатын. Тәртіп бойынша әр жас маманға тәлімгер бекітілді. Маған орыс тілі пәні мұғалімі, мектептің партия ұйымының хатшысы, «Құрмет белгісі» орденінің иегері Савгир Тамара Павловна қамқорлық жасады. Сол уақытта мектепте Бақыт Әшірбекова, Светлана Мұсабаева, Валентина Андруневич, Бота Ибраева, Мария Мұсабайқызы, Зәуреш Бейсембіқызы, Раиса Абылайханқызы, Жұмаш Шалхарқызы, Егінбай Ағалиев, Тасболат Мұқатайұлы, Гүлзипа Жанғалиқызы сияқты тәжірибелі ұстаздарға қоса, жас мұғалімдер: Бақыт Бейсембіқызы, Ерболат Жиеншинов, Назима Бабылбекқызы, Раушан Құрмашқызы және тағы басқалары қызмет етті. 1982 жылы мектебімізге жаңа директор Зейнолла Молдахметов келді. Зейнолла Секенұлы мектеп өмірін жандандырып, жаңа леп есті. Біздің қатарымызға Мақсұт Темірханұлы, Тауық Монтайұлы, Ерсайын Кенжетайұлы, Бақыт Оралханқызы, Зейнеп Жасұланқызы, Зейнеш Мұқатайқызы, Күләш Қарабекқызы, Сая Молдайыпқызы, Сағымбай Мекежанов, сәл кейінірек Қасен Байшотұлы, Бадылхан Малтайұлы қосылды. Мектептің материалдық-техникалық базасы жақсарып, оқушылардың білім сапасы артып, жетістіктерге жетіп жүрді. Облыстық пән олимпиадасында жүлделі орындарға ие болып, тіпті Шынар Айболдинова физика пәнінен республикалық олимпиадаға қатысты. Сонымен қатар, сонау бір жылдары қазақ тілі пәнінен Анастасия Гриценко облыстық пән олимпиадасында жүлделі екінші орынды иеленді. Мектеп тарихында Жеңіс Бергенов, Гауһар Сартымбекова, Ирина Рыбкина әр жылдары күміс медальға бітірді. Сол жылдары алғашқы әскери дайындық сабағын жүргізген Тасболат Кенжекеевтің аты облыс көлемінде дүркіреп тұрды.

Ол оқушыларға патриоттық тәрбие беруді өмірінің мәні етті. Мектепте Жауынгерлік даңқ музейінің ашылуына, әскери алаң салуға мұрындық болып, онда сабаққа қажетті элементтердің бәрін жасады. Қорғаныс министрлігі тарапынан болған тексеру Тасболат Мұқатайұлының бұл еңбегін айрықша бағалады. Қысқасы, біздің мектеп сол жылдары аудан мектептеріне үлгі болып, көш бастаған еді.

Зейнолла Молдахметов көтерген биіктен мектепті кейінгі директорлар да түсірген жоқ. Әйтсе де Кеңес Одағы ыдырап, Қазақ Елі тәуелсіздік алған тұста ауыл өмірі қожырап кетті емес пе. Мұның өзі мектептің тыныс-тіршілігіне де салқынын тигізді. Ауыл тұрғындары қалалы жерге үдере көшкен соң ауылда бала саны шақталып қалды. Сөйтіп, 2019 жылдан бастап Өлеңті орта мектебі Өлеңті негізгі мектебіне айналды. Мұнда қазіргі уақытта 31 оқушы білім алып жүр. Шәкірттерге 14 мұғалім сабақ береді. Олардың арасында жоғары санаттағы Бақыт Сүлейменова, Ерсайын Сүлейменов, Тоғжан Қарабаева, Нұржамал Мақышева, Ермұрат Шәйкенов, Рысхан Әбдрахманова, Рината Бегімбаева, Жарқын Зейнолова тәрізді білікті ұстаздар бар.

Соңғы жылдары білім ордасының ішкі-сыртқы келбетінде оң өзгерістер болды. Мектептің үшінші қабаты сүріліп, төбесі қаңылтырмен жабылды. Есік-терезелері жаңартылды. Мектепте 12 пән кабинеті жабдықталған, спорт зал мен шеберхана бар. Осы мектептің түлегі, облыстық мәслихат депутаты, кәсіпкер Серік Сәдуақасов заманауи мұғалімдер бөлмесін жарақтап беріп, білім алған ошағына шәкірттік парызын өтеді. Ал 2001 жылы мектеп бітірген түлектер қаражат жинап, мектеп жанындағы жазғы спорт кешенін ретке келтірді.

Жалпы, Өлеңті орта мектебінен терең білім, тәлімді тәрбие алған шәкірттер арасынан биікке самғаған елге танылған азаматтар баршылық. Жазушы Таңдай Кенеев, зергер Ырым Қанафин, Қазақстанның Еңбек Ері Рышат Әміренов, мүсінші Баян Қайнышева кейінгі жас буынға шамшырақ іспеттес. Сонымен бірге, жас толқын судья Асланбек Мерғалиев, Ұлттық қауіпсіздік комитеті қызметкері Нұрғанат Балташев, құқыққорғау органдары қызметкерлері – ағайындылар: Талғат, Бағдат, Бағұстар, Дәулет Молдабаевтардың есімдерін де мақтан тұтады. Бүгінгі күні мектеп қабырғасында жүрген шәкірттер ішінен де келешекте биіктерді бағындыратын азаматтар шығары кәміл. Күні бүгін болашағына баспалдақ жасап үлгерген Аружан Айтбаева, Жаннұр Бектемір, Бекболсын Құштар, Бекзат Қаржаубай, Қарақат Сағындық, Мұса Төлеутеміров, Жаннұр Мұратбай, Ділназ Қуанышқызы және тағы басқа да оқушылар түрлі байқаулар мен

оқуларда жеңімпаз, жүлдегер атанып, мектептің де, ата-аналарының да мерейін үстем етіп жүр.

Айтпақшы, мектепті аралап жүргенімізде 2015 жылы Айман Оқанның, 2017 жылы Лаура Оқанның мектепті «Алтын белгіге» бітіргенін көріп сүйсініп қалдық. Ішімізден шамасы әйгілі орденді механизатор, бригадир Оқан Әсембаевтың немерелері-ау деп ойладық.

Екі қабатты мектептің бір қанатында шағын орталық орналасқан. Көргенде көз тоятын орталықта 8 балдырған тәрбие алады екен. Тәрбие-шілер – Меруерт Оралова мен Айсұлу Кажикова әр баланың тілін тауып, ізгіліктің дәнін бойларына сіңіруде.

Айтпақшы, Өлеңті ауылына жолы түскен адамның көзіне бірден мектеп үйі шалынады. Еңселі мектеп, негізі, ауылдың қай тұсынан қарасаң да «Кел, балалар оқылық» деп менмұңдалап тұрады. Олай болса, Өлеңті мектебінің жақсы дәстүрлері жалғасып, әлі талай мықты шәкірт өмірге қанат қағары кәміл.

Ж. Жәлелұлы

Майталман физик еді...

Аятова Зәуреш Бейсенбіқызы 1949 жылы Железин ауданы Долгобрай ауылында мұғалім отбасында дүниеге келген. Білім жолы Тегістік мектебінен басталып, 1966 жылы Қашыр мектебін (күміс медальмен), 1970 жылы Қарағанды педагогикалық институтының физика-математика факультетін тәмамдады.

Еңбек жолын Трофимовка орта мектебінің математика мұғалімі болып бастады. 1975 жылы Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарына отбасымен көшіп барып, орта мектепте қарапайым ұстаздықтан директор дәрежесіне жетіп еңбек етті.

1977 жылы директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары қызметін атқарды. Сол жылдары мектептерде кәсіподақ комитеті, ата-аналар университеттері болатын. Өзінің еңбекқорлығымен осы жұмыстарды да шебер ұйымдастыра білді. Ай сайын ата-аналармен лекторийлер, семинар-

лар, сайыстар өткізілетін. Қазақ халқында «Білекті бірді жығар, білімді мыңды жығар» деген мақал бар. Осы мақалдың мағынасы Зәурештің өте білімді, ізденімпаз тұлғасын ашып тұрғандай.

Физика пәнінен «Қызықты физика» үйірмелерін ұйымдастырса, астрономия пәнінен аспан әлеміндегі планеталар жайлы деректерге сүйеніп, калейдоскоп арқылы көрсетіп, оқушыларды қызықтыра білетін. Физика кабинетін талапқа сай, жоғары деңгейде безендіретін. Оқушыларды физика пәні бойынша аудандық, облыстық, республикалық олимпиадалар мен ғылыми жобаларға қатыстырып, шәкірттері сан мәрте жүлделі орындарға ие болды. Сондай оқушылардың бірі – Шынар Айбульдинова физикадан ғылыми жобаға қатысып, республикалық деңгейде 1-орын алып, өз тандауымен республика аймағындағы кез келген жоғары оқу орнында оқуға жолдама алған болатын. Бұл жетістік Өлеңті мектебі үшін үлкен абырой еді. Шынар физика пәнінен жоғары оқу орнын үздік бітіріп, бүгінде Павлодар қаласындағы мектептердің бірінде еңбек етуде.

1995 жылдан бастап Павлодар мұғалімдер біліктілігін арттыру институтында, дарынды балаларға арналған «Жас дарын» мектебінде қызмет атқарды. Мұғалімдер мен оқушылардың білім тұғырынан көрінуі үшін аянбай еңбек етті, авторлық еңбектері республикалық ғылыми басылымдарда жарық көрді. Қазіргі күні ұстаздың физика пәнінен әзірлеген әдістемелік нұсқаулықтарын мектеп мұғалімдері кеңінен қолданады.

Зәуреш Бейсембіқызы – білім беру басқармасының «Аға мұғалім» куәлігінің (1989 ж.), «ҚР Білім беру ісінің үздігі» белгісінің (1995 ж.), құрмет грамоталарының иегері.

1971 жылы Асайын Имамбайұлымен шаңырақ көтеріп, Ермек, Жеңіс, Серік атты балалар тәрбиелеп өсірді.

1993 жылы жұбайы Асайын 45 жасында, 2020 жылы Зәуреш Бейсембіқызы 71 жасында дүниеден озды.

Өлеңтідегі он жыл

Мен, Кенжекеев Тасболат Мұқатайұлы, 1977 жылы шілденің 23-і күні Екібастұз аудандық білім бөлімінің бұйрығымен Өлеңті орта мектебіне алғашқы әскери дайындық пәнінің мұғалімі болып бардым. Мен келгенде мектеп директоры Қаптай Молдабаев еді.

Мектеп үш қабатты жаңа ғимаратқа көшіп жатыр екен. Бір жеңнен – қол, бір жағадан бас шығарып отырған ұстаздар ұжымы ұйымшыл. Өз ісіне мығым, білікті де еңбекқор Зәуреш Аятова – оқу ісінің меңгерушісі. Мені жатсынбай, бірден: «Ал, жолдас офицер, қош келдіңіз! Енді білек сыбана жұмысқа кірісуіңіз керек. Мектептегі әскери-патриоттық тәрбие жұмысына сіз жауапты боласыз», – деп жатыр.

Білім ордасында тәжірибелі ұстаздар жетерлік. Соғыс ардагері, ұзақ жылдар осы Өленті орта мектебін басқарған қазақ тілі маманы Темірхан Нұркин, тәжірибелі физик Зияда Әбдірахманов, математиктер Мәрия Сыздыкова мен Сәуле Бекенова, жас математиктер Жағыпар Ақажанов, Сәуле Кенжетаева, Несіп Махметова ұстаздық етеді. Ақ пейілді географ Раиса Абылайханова, өз ісіне тиянақты аға пионервожатый Бақыт Мұқашева, кітапханашы Әсима Қалауқызы, еңбек пәнінің мұғалімдері Қайролла Дүйсенбаев, Рышат Амренов, сызу сабағынан Максұт Нұркин береді. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ішінде тәжірибелі, турашыл Светлана Мұсабаева, ақкөңіл Бақыт Әшірбекқызы, Валентина Андрунеевич, Галина Панкратьева, Бота Жүнісқызы, Дариға Төлегенқызы, Қайныл Тәуірбаева, Күләш Қарабекқызы, Тоғжан Бабайқызы бар.

Мектептің жұмысына тиянақты шаруашылық меңгерушісі Ораз Бекібаев, интернат меңгерушісі Сағындық Досанов және менің «оң қолым» Егінбай Дүкенов, Ерболат Жиеншинов, Тауық Монтайұлы да ұстаздық етеді.

Сол кезде мектептегі партия ұйымының хатшысы, орыс тілінің маманы Тамара Савгирьдің кеңесіне жүгініп ем, ол кісі: «Комсорг пен пионервожатыйға қоса, белсенді комсомол мүшелерін жинап, сөйлес, олар қоян-қолтық әрекет етуге даяр», – деді. Айтқанындай, пионер-комсомол ұжымының басын қосып, жиналыс аштым. Әскери қызмет әр азаматтың тек конституциялық борышы ғана емес, жеке бастың қалыптасуы мен тәрбие мектебі екендігін айта келіп, ежелден-ақ ер адам отбасы асыраушысы ғана емес, жауынгер де болуы тиіс деп түйіндедім. Жиын барысында әскери-патриоттық штаб ұйымдастырылып, жоғары сынып оқушылары: Нұрлан Обаев, Қабдолла Кенжетаев, Валера Гриценко, Сансызбай Тасыбаев, Ардақ Есентаев пен Жанат Тәуірбаевтар командир болып тағайындалды.

Мектептегі әскери-патриоттық шараларды өткізу «Орленок» штабына жүктелді. Т. Қонысбаев штаб бастығы болса, Ербол Байғожин, Тоқсанбай Омаров, Талғат Байғабылов, Қайырбек Тасыбаев, Максұт Мәкенов оның көмекшілері ретінде тағайындалды. Енді сыныптар «Көк» пен «Жасыл» командаларына бөлінді.

Қ. Молдабаевтан кейін директор болған З. Молдахметов те қолдау көрсететін. Оқушылар арасында «Кім? Не? Қашан?» ойыны аса тартымды өтетін. Жыл сайын жоспарға сәйкес Кеңес армиясы күні мен Ұлы Жеңіс күніне орай мектепте айлық өткізілетін. Ата-аналар, мұғалімдер мен ауыл қызметкерлері қатысатын қорытынды жиын мектептің акт залында өтетін. Онда көзге түскен оқушылар марапатталып, соңы концертке ұласар еді.

Біздің әскери-патриоттық «Орленок» штабы кеңшардың бас мамандарымен тікелей байланыс жасайтын. Ол кезде кеңшар директоры – Ораз Балташев, партия ұйымының хатшысы – Қасқырбай Кәрімов, ал селолық округтің әкімі Қадір Кәрімов болатын.

Біз ауылға қал-қадіріміз келгенше көмектесіп отырдық. Мәселен, Талдықамыс бөлімшесінде биязы жүнді қой отарын селеулеуге көмектесіңіз. Көктем келісімен іргедегі бөлімше баздарының қардан тазалап, қойларды күпкеге салмас бұрын орнын тазалап, жууға атсалысатынбыз. Риза болған бөлімше басшылары У. Ибраев пен Н. Асқапов алғыстарын жаудыратын. Атқарған жұмысымыздың қайтарымына жергілікті әкімшілік мектеп асханасына ет, көкөніс бөліп отырды.

Көктемгі егіс алдында клубта дикандардың қатысуымен өткізілетін жиналыста мектеп оқушылары үлкен концерт қоятын. Одан кейін үгіт бригадасын ұйымдастырып, комбайншылар мен шөпшілерге автоклуб меңгерушісі Ж. Кенжетәев бірге барып тағы концерт қоятынбыз. Жыл сайынғы 1 мамырдағы шеру кезінде де біздің штаб бел ортасында жүрер еді. Осылайша, мектептегі тірлік кеңшармен астасып жатар еді.

Өлеңті мектебінде еңбек еткен кезімде алған «Қазақ КСР ағарту ісінің озық қызметкері» белгісі есіме Өлеңтіде өткен он жылымды, әріптестерім мен оқушыларды, олардың ата-аналарын түсіреді...

Тасболат Кенжекеев, 2011 жыл.

Қия алмай жүрмін...

Алматыға жол жүріп келген күні «Зейнолла аға өмірден өтіп, жер қойнына бердік» деген суық хабар алдымнан шықты. Мұны естігенде біреу төбемнен мұздай су құйып жібергендей, өзімді жайсыз сезінгенім соншалық, Мұқағали ақынның:

– Несіне мәз боласың, бала батыр,

Қариялар азайып бара жатыр.

Біреуі мініп келместің кемесіне,

Біреуі күтіп, энеки, жағада тұр, – деген бір ауыз өлеңі сансыраған санамды осқылап өтті. Қамыққан көңіл осылайша жұбаныш таба алмай, абзал ағамен аралас-құралас болған жылдар ішіндегі сан алуан оқиғалар көз алдыма көлбеңдеп келе берді.

1989 жылы Зейнолла аға Екібастұз аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі болып тағайындалғанда мен Аккөл орта мектебінде мұғалім едім. Павлодар қаласында білім беруге қатысты бір жиын өткізілетін болып, Зейнолла Секенұлы соған әзірлік жұмысына бірқатар жас мұғалімдерді қамтуды ұйғарыпты. Сөйтіп, Өлеңтіден Ерсағат Әшіров, Төртүйден Ерлан Қасеналин, Аккөлден мен сол жолы жүктелген тапсырманы өз мәнінде орындап шығып, алғыс естіген едік. Ал мен үшін ең басты олжа Зейнолла ағамен жақынырақ танысуым болды. Ол уақытта мен сияқты жас мамандар үшін ат үстінде жүрген азаматтарды білу, сол ағалардың жүріс-тұрысын, сөйлеу мәнерін, үлкен-кішімен тіл табыса білу өнерін зерделеу кәдімгідей өмір мектебі болатын.

Келесі жылы мен Амангелді ағамның шақыруымен аудандық газетке қызметке ауыстым. Оқу бөлімінен құжаттарымды алуға барғанымда Зейнолла аға ақжарқын дауыспен:

– Жассерік, бір-екі қызмет ұсынып едім, ауылыңды қимадың. Амангелді ағаң қалай көндіргенін білмеймін, жаңа қызметінде сәттілік тілеймін. Өмір бізді әлі талай түйістіреді, – деп жылы шығарып салды. Мінезі байыпты, парасатты ағаның айтқаны айнымай келіп, кейін үзеңгілес болмасақ та, қызмет бабымен де, былай да жиі араласып кеттік.

Зейнолла Секенұлы Екібастұз аудандық оқу бөлімін басқарған жылдары білім сапасын бір белге көтерді десек, ол мақтау үшін айтылған сөз емес, мұны елдің бәрі біледі. Абзал азамат білікті басшы ғана емес, қаншама ізбасар тәрбиелеген тәлімгер, еліміз тәуелсіздік алған тұста ұлт мұраттарын өміршең етуге қажыр-қайратын аянбай жұмсаған қайраткер

де еді. Ол аудандағы орысша тәрбие беретін балабақшаларды, орыс мектептерін қазақша білім мен тәрбие беретін мекемелер етіп қайта құру ісіне батыл кірісті. Біреулер тәрізді жоғары жаққа жалтақтаған жоқ, қазақ халқы алдындағы перзенттік парызымды атқаруым қажет деп санады. Сонымен бірге, Зейнолла аға аудандық «Қазақ тілі» қоғамының белді мүшесі болып, өз замандастары Қайыр Шәріпов, Амангелді Қаңтарбаев, Жүрсін Бәтеновтермен тізе қосып, жер-су аттарын қазақыландыруға, ұлттық өнер мен салт-дәстүрді жаңғыртуға ересен үлес қосты. Баса айтатын бір жай, жоғарыда есімі аталған азаматтар бір мүдделес еді, сол себепті де қолға алған істері жемісті болып, мақсаттарына жетіп, жан дүниелерін қанағаттандырды. Осындай аға толқынның тәлімін көруімді өз басым бақыт деп есептеймін және билік тізгінін ұстаған қазіргі кейбір азаматтар іс-әрекетіне көңілім толмаған кездері бүгінде сол ағалардың біразының арамызда жоқ екеніне өзегім өртенеді.

1997 жылы Екібастұз ауданы жабылғанда Зейнолла Секенұлы Қосым Пішенбаев атындағы №18 кәсіптік-техникалық училищеге директор болып тағайындалды. Білім саласы проблемаларына қанық, келешектегіні көре білетін білікті басшы аталмыш оқу ордасының заман талабына сай дамуына ересен еңбек сіңірді. Қазіргі кезде аса маңызды кәсіптік білім беру сапасын көтеріп, әлеуметтік серіктес болып табылатын «Богатырь Көмір» ЖШС-мен тығыз байланыс орнатуға қол жеткізді. Оқу орнында жұмысшы мамандар даярлайтын қазақ топтарының ашылуына ұйытқы болды. Мұның өзі өндіріс саласында қазақ жастарының көбеюіне жол ашты. Ал табыстар жайына келер болсақ, кәсіби лицей болып қайта аталған училище ұжымы 2000 жылы облыстық конкурста «Таңдаулы кәсіби лицей» атағын жеңіп алды. 2002 жылы лицейге республикалық конкурста «Әлеуметтік серіктестік жолында» деген аталым бойынша тағы да «Таңдаулы лицей» атағы берілді.

Зейнолла Молдахметовтің білім саласындағы көп жылғы адал еңбегі лайықты бағаланып, 1986 жылы КСРО Білім беру министрлігінің Құрмет грамотасымен, 1994 жылы «Қазақстан Республикасы білім беру ісінің үздігі» атағымен марапатталды. Ал 2006 жылы «Қазақстан білім беру ісінің Құрметті қызметкері» төсбелгісін өңіріне қадады.

... Өткен күз еді. Қызметтік телефоным шыр ете қалды. Құлағын көтеріп едім, «Хал қалай, Жассерік? Таныдың ба?» – деген ашық дауыс естілді.

– Әрине, Зейнолла аға, – деп едім, ағам одан сайын жадырап: «Біржола зейнеткерлікке шыққалы жатырмын. Соған орай пәленбай күні ұжы-

мым шығарып салу кешін өткізбекші. Келіп қонақ бол», – деді. Айтылған күні колледжге бардым, салтанатты кеш үстінде әріптестері, үзеңгілес азаматтар, қала мен облыс басшылары Зейнолла ағаға зор ілтипат көрсетіп, жылы лебіздерін ақтарды. Сол уақытта ағамыздың жүзі нұрланып, көңілі тасып тұрды.

Айтпақшы, қоштасар сәтте: «Жассерік, енді қолым босады. Үйде көбірек боламын ғой. Хабарласып тұр, шай ішіп кеңірек әңгімелесеміз», – деп, Зейнолла Секенұлы ағалық ыстық сезімін білдіріп, қамқор көңілмен арқамнан қақты. «Жарайды, аға. Тағы да «Екеуар әңгіме» айдарының кейіпкері боласыз», – деп, мен де күлдім. Өмірдің болжаусыз екенін білер жасқа жетсек те, көңіл әрдайым жақсылықтан үміттенеді емес пе, сол жолы Зейнолла ағаны соңғы рет көріп тұрғанымды қайдан білейін?!

«Бақұл болыңыз, жатқан жеріңіз жарық, топырағыңыз жеңіл болғай!» деп қоштасып, іштей өзімді иландырғанмен, бір күні Зейнолла аға телефон шалып қалардай әсерден әлі де арыла алмай жүрмін.

Жассерік СӘДУАҚАС, «Отарқаның» архивінен.

Биікке көтерген білікті басшы **(Қадірлі ұстаз Зейнолла Молдахметов жайлы естелік)**

Биыл өзім туып-өскен, кіндік қаным тамған жерім «Өлеңті» совхозының (қазіргі Тай ауылы) құрылғанына 60 жыл толып отыр. Ат жалын тартып ер жеткен алтын бесігіміз болғандықтан, ауылымыз өзімізге айрықша ыстық. Әрі елдегі азаматтар да Өлеңтінің дамуына үлес қосып, жанашырлық танытып тұрғанда ауылымыздың келешегі бар деп сенемін. Ауылда уақытпен санаспай еңбек етіп жүрген азаматтарға, кешегі өзіміздің оқушыларымызға алғысымыз шексіз. Соның ішінде бірер азаматқа тоқталып өтейін, олар: Серік Сәдуақасов, Ерболат Байғожин, Талғат Балабеков, Тоқан Қиясов, Мақсұт, Рүстем Қайыровтар, Жанат Ибраев.

Ауылдың мерейтойы қарсаңында «Отарқа» және «Голос Экибастуза» газеттерінде біздің ауыл туралы бірнеше мақала жарық көрді. Мен де өз

үнімді қосып, «Өлеңті» совхозы мен орта мектебіне зор еңбегін сіңірген марқұм Зейнолла Молдахметов жайлы сөз қозғамақпын.

Біз екеуіміз 1982 жылы Шідерті кентінде Екібастұз ауданы мұғалімдерінің тамыз мәслихатында танысып едік. Мен ол кезде Өлеңті орта мектебіне енді ғана директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары болып тағайындалып, директордың міндетін атқарушы ретінде мұғалімдерді осы жиынға басқарып әкелген болатынмын. Сол жылы белгілі бір себептермен мектептің бүкіл әкімшілігі ауысып, директордың орны бос еді. Байет орта мектебінің директоры болып қызмет етіп жүрген Зейнолла аға біздің мектепке директор болып келеді деген сыбыс тараған-ды.

Жиналыс арасындағы түскі үзіліс. Бұрын көрмеген, таныспаған адамым екеніне қарамастан, жеке столда тамақтанып отырған азаматтың қасына жайғастым да, төтесінен «Кешіріңіз, сіз Зейнолла Секенұлысыз ба?» – деп сұрадым. Өзімді таныстырғаннан кейін, «Сізді біздің мектепке директор болады дейді, сол рас па?» – деп сұрап едім, «Оны кім айтты, бос сөз», – деп, қатқылдау жауап қатты. Сонымен әңгімеміз аяқталды да, мен үндемей тамағымды ішіп тұрып кеттім. Екі күннен кейін, 31 тамыз күні сол кездегі аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі Шыңғыс Жиенбеков біздің мектепке келіп, Зейнолла Молдахметовті мектеп директорлығына тағайындап, мені ресми түрде орынбасарлығына бекітіп кетті. Ол кезде мен небәрі 21-де, Зейнолла аға 31-де болатын, содан өмірінің соңына дейін екеуіміз қоян-қолтық жұмыс істеп, ағалы-інідей болып кеттік.

Менің ойымша, Зейнолла Секенұлының білім саласындағы қызметінің ең бір қызықты да нәтижелі жылдары осы Өлеңті орта мектебінде өтті. Кейін аудандық білім бөлімін, №18 кәсіптік-техникалық мектепті басқарса да, сол Өлеңтідегі жылдарын үнемі сағынышпен есіне алып отырушы еді. Өйткені Өлеңті мектебінде ол өзінің басқарушылық, ұйымдастырушылық қабілетін, адамгершілік қасиетін көрсете білді. Зейнолла Секенұлы Өлеңті орта мектебін 1982 жылдан 1989 жылға дейін басқарып, мектепті аудандағы ең үздік білім ордалары қатарына шығарды. Материалдық-техникалық жабдықталуы, көркемделуі, білікті мұғалімдермен қамтамасыз етілуі, жетістіктерге жетуі жағынан біздің мектеп озық тұрды. Зейнолла аға үнемі жаңалық енгізуден жалықпайтын және оны жүзеге асыруда маңайына жұртты үйіре білетін, ешқайсымыз «мұныңыз дұрыс емес, бұл мүмкін емес» деп айта алмайтынбыз, өйткені өзіміз басшының сөзіне сеніп, қызығып, тапсырылған істі тындырмайынша тыным таппайтынбыз. Әсіресе, жас мұғалімдерге ерекше қамқорлық көрсете отыра, талап та қоя білді. Ал жастар бізде көп болды.

Рышат Амренов, Мақсұт Нұркин, Тауық Әбдәлімов, Еркеш Усалинова, Сәуле Кенжетаева, Зейнеш Асайынова, Күләш Мұқашева, т.б. сияқты жоғары білімді мұғалімдер ол кісімен бірге мектептің жоғары дәрежеге жетуіне өз үлестерін қосты және бәріміз де қазіргі жағдайға жеткеніміз үшін айтулы азаматқа қарыздармыз ғой деп ойлаймын. Зейнолла ағаның табысқа жетуінің тағы бір тетігі – мектептің тәжірибелі ұстаздары С. Мұсабаева, Р. Абылайханова, М. Сыздықова, Т. Савгир, Б. Әшірбекова, Т. Кенжекеев және т.б. ақылдасып, оларды жастарға тәлімгер қылып, бәрімізді бір мақсатқа жұдырықтай жұмылдырды. Уақытпен санаспай жасалған қыруар жұмыс өз нәтижесін берді, көптеген мұғалімдердің адал еңбегі бағаланып, әр түрлі дәрежедегі марапаттарға ие болды. Зейнолла Секенұлы өте кішіпейіл, ішкі мәдениеті биік адам еді, «жетістіктің бәрі менің арқам, менің еңбегім», деп кеудесін көтерген жок, тіптен өзіне тиесілі сый-сияпатты басқаға беріп, өзі үндемей жүре беретін. Әйтсе де білігі мол азаматтың еңбегі ақталды. Аудан, облыс көлемінде көзге ілініп, Екібастұз аудандық білім бөлімінің меңгерушілігіне сайланды. Ол кезде бұл қызметке баламалы түрде сайлау тәртібі енгізілген-ді. Зейнолла ағаның кандидатурасын аудандағы директорлардың бәрі қолдап, аудан басшыларының сенім көрсетуі арқасында осы қызметті аудан жабылғанша атқарып еді. Әрине, Зекең туралы көп нәрсе айтуға да, жазуға да болады. Іскер азамат ауданның білім саласын алға жетелеуіне қоса, мәдениетінің дамуына да зор еңбек сіңірді. Нағыз педагог Зекеңнің ұйымдастырушылық қабілеті, әсіресе, білім бөлімін басқарғанда ерекше көрінді. Ауданды басқарған әр түрлі дәрежедегі басшылармен тіл табысып, білім саласын дамытуға, қиын жылдары білім ошақтарын сақтап қалуға қол жеткізді. Бір ғана мысал, сол уақытта аудан мұғалімдерінің тамыз мәслихаты әр жылы әр совхозда өткізіліп жүрді. Зейнолла басшының сондағы мақсаты – аудан, совхоз басшыларының көңілін мектептерге көбірек бөлгізіп, мектептердің материалдық базасын жақсарту, жаңа оқу жылына сапалы дайындау, өзара тәжірибе алмасу болған екен. Аудан, басқа ауыл мектептерінің алдында ұятқа қалмауы үшін мектептер мен совхоздар басшылары тізе қоса қимылдап, бірлескен жұмыс жақсы нәтиже де беруші еді.

Ақын ағамыз Олжас Сүлейменов бір өлеңінде «Тауларды аласартпай-ақ, даланы асқақтатайық» демей ме, Зейнолла Молдахметов өзінің алдында қызмет жасаған ағаларының ісін жалғастырып, Өлеңті мектебін көтеру үшін бар күш-жігерін салып қызмет жасады. Жамбыл атамыз «Менің пірім – Сүйінбай» деп өткен ғой, ал менің осы уақытқа дейінгі

өмірдегі, қызметтегі пірім Зейнолла аға болды. Мені басшылық қызметтің, қаржылық, шаруашылық жұмыстың қыр-сырына алғашқы күннен бастап үйретті, кейбіреулер сияқты іштарлық көрсетіп, жасырған жоқ, қайта қатты талап қоюшы еді. Кейінгі жылдары жұмысымыз әр салада болса да, ағалық қалпынан жаңылған жоқ, хабарласпасам, «Бауырым, қайдасың?» – деп өзі телефон соғушы еді. Биыл біз бірге қызмет атқарған, қызметіміздің ең бір шарықтау шегі болған, туған ауылым – «Өлеңті» совхозына 60 жыл толып отыр. Марқұм Зейнолла Секенұлы тірі болса, 70 жасқа толар еді. Кешегі күні қасымызда жүрген асыл азаматтың бақилық болғанына да біраз жыл болды. Өлеңті орта мектебінің ұстаздары, түлектері атынан жақсы адамды еске алу, ауылымыздың өркендеуіне ол кісінің де қосқан үлесін айту үшін осы естелігімді жаздым.

Ерсағат Әшіров, Өлеңті орта мектебінің 1982-1989 жылдардағы директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, 1989-1997 жылдардағы мектеп директоры, «Отарқа», 2021 жыл.

Ұлтын сүйгеннің – мұраты биік (Ұстаз Ерсағат Әшіровтің азаматтық келбеті хақында)

Алматы әуежайындағы ығы-жығы жолаушылар ішіндегі бір топ қыз-жігіт ерекше мәре-сәре. Институт қабырғасында төрт жыл бірге оқып, студенттік өмірдің ащы-тұщысын бірге көрген жастар диплом қолға тиген соң, туып-өскен ауылдарына қайтып жатыр. Өзара әбден бауыр басқан олар бір-бірін қия алмай, «Туған жерге ұзатып тұрғандары, Бірін-бірі, бір елдің басшысындай» деп Қадыр ақын жырлағанындай, қайта-қайта құшақтасады.

– Бозбала шағында мектебің томағанды сыпырып қиырға ұшырып жіберіп еді. Міне, енді біліммен қаруланып, асқақ арманыңа жетіп, қанатың қатайып сол ұшырған ұяңа жас маман болып оралмақшысың. Сәт сапар тілеймін, – дейді көзі жасаураған досы Төлеутай Ерсағатты қапсыра құшағына алып.

Зеңгір аспанға көтерілген алып әуе лайнері акбас Алатаумен қоштасқандай күміс қанатын бір қағып, бағытын Павлодарға түзеді. Өлгі әзірдегі өректің көңіл-күйдің әлі арыла қоймаған Ерсағат арқасын жайлы креслоға тіреп, төменде қалқып жүрген ақша бұлттарға салон терезесінен көз тігіп, ойға шомды.

Мезгіл маусым айының соңы ғой. Жағасын тал-шілік көмкерген Өлеңті өзенінің өлкеге тасыған суы қайтқан да шығар. Ат сауырынан келетін көк шалғынға пішенші жігіттер шалғы түсірген де болар. Былтыр жаз ауылға каникулға келгенінде сол жігіттерге қосылып мал азығын дайындауға қолғабыс жасап еді-ау. Қос басынан қайтқанында анасы Әлима дастарханын жайып күтіп алып, буы бұрқыраған ақ самаурыннан еселеп шай құятын. Төрге төселген құрақ көрпеге малдас құра отырып, құс жастыққа шынтақтаған әкесі Сапа ауыл-аймақтың тіршілігін сөз ететін. Әкесінің әңгімесіне құлақ түріп, шөл қысқан ол анасы ұсынған сүт қатқан күрең шайды рахаттана ішетін. Балалық бал дәуренінің куәсі – Көксиырдың табиғаты қазір де тамылжып тұрған болар. Кенже баласының институт бітіріп туған ауылына қайтып келе жатқанынан хабардар әке-шешесінің қасқа жолға көз тігіп, күтіп жүргенін ойлағанда Ерсағаттың ет жүрегі елжіреп кетті.

Көксиырда біраз аунап-қунаған соң Ерсағат Сапаұлы Екібастұз қаласына барып, аудандық оқу бөлімінің бастығы Шыңғыс Жиенбековке жолығып, Өлеңті орта мектебіне жолдама алды. Сол 1981 жылдың қыркүйегінде ауыл мектебі төрт жас маман: Ерсағат Әшіров, Сәуле Кенжетәева, Еркеш Нұркина, Рышат Амреновпен толықты. ҚазПИ-дің тарих факультетін бітірген Ерсағат Сапаұлы еңбек жолын орыс кластарына тарих пәнінен сабақ беруден бастады.

– Ауыл балалары зоотехник, агроном болуды мақсат етеді емес пе. Менің тарихшы болуыма ұстазым Нағима Қуанышеваның ықпалы тиді, – дейді біздің кейіпкеріміз әңгімесінде.

1982 жылдың тамыз айында Ерсағат Әшіров оқу ісінің меңгерушісі болып тағайындалды әрі мектеп директорының міндетін қоса атқарды. Тамыз конференциясынан соң, Өлеңті мектебіне Зейнолла Молдахметов директор болып келіп, білім ордасының тыныс-тіршілігі жаңа арнаға түсті. Ерсағат Сапаұлы білікті әрі жаңашыл басшы Зейнолла Секенұлының сенімді серігі бола біліп, ұйымдастырушылық қабілетіне қанықты.

– 1979 жылы салынған үш қабатты мектеп қыс ішінде суық болды. Ұжым ұйымшыл еді, жас ер мұғалімдер түнде кезекшілік атқардық. Кейін мектепті жылытудың түрлі амалы жасалды. Сыртқы қабырғалары қапталды, электрлік жылыту жүйесі қосылды. Соған қарамастан, мектеп салқын күйінде қалды, – деп еске алады Ерсағат Сапаұлы.

Өлеңті мектебін бірнеше жыл ішінде өрге шығарған Зейнолла Молдахметов Екібастұз аудандық оқу бөлімінің бастығы болып тағайындалған соң, ол ізбасары Ерсағат Әшіровті 1989 жылы Өлеңті мектебіне директор етіп бекітті.

– Білім ордасына 1997 жылға дейін басшылық жасадым. Кабинеттік оқу жүйесін енгіздік. Әр пән кабинетінде, дәліздерде тақырыптық стендтер жасалып, безендірілді. Оған өнерлі мұғалімдер Мақсұт Нұркин мен Рышат Амренов елеулі еңбек сіңірді. Мектептің оқу-өндірістік бригадасы ауданға танымал болды. Кеңшар басшылығы ауыл шаруашылығы техникасын бөлді. Мұғалім Сағымбай Мекежанов балаларды еңбекке баулып, трактор жүргізуге үйретті, – дейді Ерсағат Әшіров өткен күндерге ой жүгіртіп.

Іскер басшы, білікті мұғалімнің еңбегі лайықты бағаланып, Ерсағат Әшіров 1997 жылы «Оқу ісінің үздігі» төсбелгісін өңіріне қадады.

1998 жыл біздің кейіпкеріміздің өміріне өзгеріс енгізді. Дала қазағы туған ауылымен қоштасып, қала қазағы болып шыға келді. Бұл жұрттың тұрмысы жүдеген, қиыншылық қамытын киген шақ еді.

– Бастапқы бетте баспанамыз болмады. №19 шағын аудандағы жатақханадан пәтер алып, жөндеп кірдік. Жатақхана жартылай бос. Не жарық, не су жоқ. Қолымызда кәрі анам, жас балалар бар. Келіншегім Сәуле екеуіміз біраз бейнет көріп, сонда бір қыс өткердік. Келесі жылы жиған-тергенді пұлдап, 4 бөлмелі пәтер сатып алдық. Сол үйде күні бүгінге шейін тату-тәтті өмір сүріп жатырмыз.

Сөз арасында айта кетейік, Ерсағаттың жұбайы Сәуле Кенжетайқызы да ұлағатты ұстаз, математика пәні мұғалімі. Айтпақшы, екеуі де Екібастұз орта мектебінде оқыған. Әйгілі қолөнер шебері Зылиқа апаның қызы Сәуле де ісмер, отбасының ұйытқысы әрі шырайы.

Ерсағат Сапаұлы қалаға келген соң, №7 және №26 мектептерде тарих пәні мұғалімі болды. 2001 жылдың қараша айында қалалық білім бөлімінің басшысы Ғалия Балтабекова шақырып, №11 орыс мектебін басқаруды ұсынды.

– Мектепте бастауыш қазақ кластары бар екен. Келесі оқу жылында 5-6 қазақ кластарын ашуға қол жеткіздік. Ол үшін шағын аудан тұрғындары арасында үгіт-насихат жасап, №18 қазақ мектебінен 6-шы кластың 23 оқушысын ауыстырып алдық. Қазақ тілінде сабақ беретін мұғалімдерді қызметке қабылдап, тарих пәнінен өзім оқыттым. Бара-бара №11 мектептің таза қазақ мектебіне айналғаны белгілі, – дейді ұлтжанды азамат Ерсағат Әшіров.

Қай қызметте істесе де азаматтық парызына адал Ерсағат Әшіров 2004-2007 жылдары №15 мектепте, 2007-2011 жылдары Кадет мектебінде директор болды.

Ерсағат Сапаұлын Алматыдағы студенттік кезден білемін ғой. Болмыс-бітімі, ой-мұратынан елжандылық сезіліп тұратын ол №15 мектепті басқарған жылдары Желтоқсандағы қазақ ұл-қыздарының қайсар рухын бүгінгі ұрпақ бойына дарытуды мақсат еткен кештерді өткізуді дәстүр етті. Өз басым сондай тәлімді кештерде қонақ болып, Елдік пен Ерлікті жырлайтын жырлар оқығаным есімде.

Жас буын бойында отансүйгіштік қасиет қалыптастыруға Ерсағат Әшіров Кадет мектебінде де ерекше мән берді.

– Жеңіс мерекесіне айрықша дайындалып жүрдік. Бір жолы бронетранспортер парадқа дайын болмай қысылдық. Сондай сәтте адамгершілігі мол азамат Совет Келдібаев көмекке келіп, өз кәсіпорнындағы бір автомашинаның моторын беріп еді, – дейді Ерсағат өмір жолы Жүрсін Бәтенов, Амангелді Қаңтарбаев тәрізді абыройлы азаматтармен түйісіп, солардың өнегелі мектебінен өткенін мақтан етіп.

2012 жылы Ерсағат Әшіров №13 мектепке директор болып тағайындалды. Мұнда да ол перзенттік ұстанымы, асыл мұратынан айныған жоқ. Қазіргі уақытта аталмыш білім ошағында 1-6 қазақ кластары бар.

– Басшылық қызметке ақпан айында кірістім. Сол уақыттан бастап қазақ кластарын ашуды мақсат еттім. Соңғы қоңырау салтанатында ата-аналармен ой бөлісіп, хабарландыру ілдік. Жаз бойы ынталы топтағы мұғалімдер үгіт жүргізіп, тыным таппады. Сөйтіп, 2012 жылдың 1 қыркүйегінде 1 қазақ класының есігін 19 бала ашты. Сонымен бірге, даярлық тобы да ашылды. Біздің мектеп оқушылары білім сайыстарында көзге түсіп жүр. Ұжым ұйымшыл. Заман ағымы мен талабынан қалмауға ұмтыламыз. Оған қоса ұлттық құндылықтарды, қазақтың салт-дәстүрін дәріптеуді бір сәт естен шығармаймыз.

Ерсағат Сапаұлының айтуынша, танымдық мәні зор мереке – Әз Наурыз. Мектеп ұжымы мен оқушылары Наурыз мейрамына ерекше әзірленіп, өз өнерлерін ортаға салады. Мектеп басшысы балаларды ынталандыруды да ойластырған. Екібастұз қалалық мәслихаты депутаты Ләззат Бекбергенова 2 жыл қатарынан демеуші болып, бастауыш кластар оқушыларына Қыдыр ата атынан тәттілер салынған қалташалар үлестіріліпті. Негізі, төл мерекемізге осындай жаңашыл сипаттар енгізіліп жатса, құба-құп емес пе.

Былтыр күзде мектепте Абайтану кабинеті ашылды, сол уақытта мектеп директоры ақынның 150 жылдық тойында өзіне тарту етілген табақшаны кабинетке сыйлады. Бұл сыйкәде ол үшін қымбат болатын. Өлеңті мектебінде қызмет істеп жүргенінде ширек ғасыр бұрын Қарауылдағы Абай тойына барған еді. Сол кездегі кеңшар директоры Манат Алғамба-

ров бас болып, мектептің біраз мұғалімі тойға қапысыз әзірленіп, Абай елінде Екібастұз өңірі жұртының қонақжайлығын паш етіп келген-ді.

Осылайша, әр іс-әрекетінен қоғамға қызмет ету көрініп тұратын Ерсағат Әшіров салмақты мінез, байыпты сөзімен де әріптестеріне үлгі. Ержігіттің парызы ел мен жерге адал қызмет ету десек, Ерсағат Сапаұлы бойына жиған білім-парасатын, күш-жігерін сол жолға сарп етіп келеді.

Біздің кейіпкеріміз отбасында да бақытты. Жары Сәуле Кенжетаева екеуі төрт бала тәрбиелеп өсірді. Қыздары Гүлнұр, Қырмызы, Самал құтты орнына қонды, отбасы кенжесі Абай – Қарағанды медакадемиясының студенті. Ерсағат замандас дастархан үстінде бас қосқанда балалары мен жиен немерелеріне туған жердің қадірі, қара шаңырақтың құты туралы әңгімелеп, Қазақ Елінің тарихын толғап, өткенді құрметтеуге үндейді. Сөзі мен ісінде алшақтық жоқ азамат Жеңістің 75 жылдығында майдангер, орденді жауынгер әкесі Сапаның ерлігін баян ететін кітапша шығарып, өлеңдерін бастырды. Етек-жеңі жинақы Көксиыр ауылынан түлеген, одан соң өмірдің талай белесінен абыроймен өткен, бүгінде 60 жасқа толғалы отырған Ерсағат Әшіровтің жүрегі әлі елім деп тулайды, білімді жас буын ел келешегін жарқын етерін көңілі сенеді. Ұстаз үшін сенімнің жөні бөлек. Өйткені сенім жасампаздық күшке серпін береді.

Жассерік Жәлелұлы, «Отарқа» архивінен.

Ұстаз – ұлағатты ұғым

Ұстаз – қасиетті сөз. Әр адамның жүрегіне ерекше жылулық нұрын себетін аяулы тұлға бейнесімен өзектес ұғым. Қиындығы мен қызығы бірге жүретін осынау мамандықтың шынайы иесі болу үшін көп қиындықтардан өтеді. Қиын дейтінім: әр сабағына жете дайындалып, балаларға білім беріп қоймай, тәлім-тәрбие беру, адалдыққа баулу, адамгершілік қасиеттерді бойына дарыту – терең ізденістің жемісі. Менің де ұстаздық жолым 1977 жылдың қыркүйегінде Екібастұз ауданы Өлеңті орта мектебінде басталған еді. Б.Момышұлының «Болашақтың басшысын да, да-

насын да, ғалымын да, еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді» деген сөзі бар.

Ұстаздық жолда өзім үлгі алған ғазиз жандарды әрдайым мақтанышпен еске алғым келеді. Олар – сол кездегі мектеп басшысы Т.Ж. Нұркин, аға ұстаз М.М. Сыздықова, аға ұстаз З.Б. Аятова, оқу ісінің орынбасары З.А. Әбдрахманов, С.Р. Мұсабекова, Р.А. Абылайханова, В.В. Андруневич, Т.П. Савгир, Ұ.М. Оспанова және т.б. Бұл ұстаздардың шәкірттерге деген сүйіспеншілігі, еңбекқорлығы өзінді шабыттандырып, үнемі ізденіске талпындыратын. Сондықтан болар, мен де қарапайым ұстаздық жолымда бастауыш сыныпқа сабақ беруден, ұзартылған даярлық тобында жұмыстар жүргізуден бөлек, орта буындарда тарих, қазақ тілі, әдебиеттен сабақ жүргізу, сабақтан тыс уақытта мектептің қоғамдық жұмыстарына да қатысып, домбыра үйірмесіне, мектептің комсомол ұйымына жетекшілік етіп, мәдени іс-шараларына қатысуға уақыт табатынмын. Ұжымдағы бірлік пен ұйымшылдықтың нәтижесі болар, 1979 жылы ауылымызда үш қабатты зәулім мектеп үйі ашылып, еңбек жолым осы мектепте жалғасты. Ұжым жаңадан келген жас ұстаздармен толықты. Сол кездегі мектеп директоры қызметін атқарған З.Б. Аятова, Қ.Б. Молдабаев, З.С. Молдахметов, Е.С. Әшіров сияқты білікті де білімді ұстаздардың басқара білу нәтижесі мектеп ұжымын алға жетелеп, талай жетістіктер шыңына жеткен едік. Оқу-тәрбие ісіне М.Т. Нұркин, М.М. Мұсабекова, С.З. Әбдрахманова, Н.Б. Әзмағамбетова, Ж.Қ. Ақажанов, Ж.Қ. Ибраев, З.Ж. Нұрахметова өз еңбектерімен үлес қосты.

1997 жылдары аудандар жабылып, совхоздар таратылып, мектеп үйіне ешкімнің жанашырлықпен қарауға мүмкіндігі болмай қалған кездерді бастан кештік. Кейін Екібастұз аудандық білім беру бөлімі жабылып, Екібастұз қаласының білім беру басқармасының құрамына ауыстық. Мектеп жанында шалғай ауыл балаларына арналған интернатымыз болатын. Оларды апта сайын үйлеріне жеткізуде көлік мәселесінің қиындығы, тамақтандыру мәселесі, жатар орындарының жылулығын сақтау, мектептің жылуын сақтау үшін біраз қиындықтарды бастан кешуге, төзуге тура келді. Міне, осындай кезде ұжым бірлігі байқалады ғой. Әсіресе, мектептің ер азаматтарының жанашырлығына риза болатынмын. Мектептің шаруашылық орынбасарына көп салмақ түсетіні белгілі ғой, сондай кездерде адалдығымен еңбек еткен Ж.М. Оспанов есімін құрметпен атар едім.

Өлеңті орта мектебінде өткен 30 жылға жуық уақытымның 17 жылында оқу-тәрбие ісімен айналысып, мектеп директоры болып қызмет атқардым. 1991-1997 жылдары мектеп директорының оқу-тәрбие ісінің орынба-

сары, 1997-2006 жылдары мектеп директорының қызметін атқардым. Сол жылдары мектебімізде 400-ге жуық оқушы болатын. Оқыту орысша-қазақша екі тілде жүргізіліп, кейін таза қазақша білім беру жүйесіне ауыстық. Кейін жағдайымыз дұрысталып, мектебіміздің жылу жүйесі қалыпқа келтірілді. Құдық қазып су мәселесін шештік, оқушыларды тасымалдайтын жаңа автобусқа да қолымыз жетті. Оқушылар мен ұстаздар арасында әртүрлі сайыстарға қатысып, облыс, республика деңгейінде жүлделі орындарға ие болдық. Атап айтқанда, республикалық Абай оқуларында Айбек Қаленов (жетекшісі – қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі Зейнеп Нұрахметова) жүлдегер атанды. «Ауыл мектебі кітапханасы» республикалық сайысында кітапханашы Ж.Қуандықова 2-орын иегері атанды.

Ауыл мектептеріндегі оқу-тәрбие жұмысының жүйелі ұйымдастырылуы рейтингісінде жоғары нәтижеге жетіп, мектебіміздің аты мұғалімдердің облыстық тамыз конференциясында аталды.

2000-2002 жылдары Екібастұз қаласы әкімі Ю. Шкробаның «Жас жеткіншектерге жүйелі білім мен тәрбие берудегі еңбегі үшін» алғыс хатымен, Екібастұз қаласы білім беру департаментінің бастығы Ғ. Балтабекованың Құрмет грамоталарымен марапаттауы сол бір қиын-қыстау жылдарда ұжыммен бірге атқарған абыройлы еңбектің бағалануы деп ойлаймын.

Біздің мектептің түлегі Ғ.Қ. Кәрімова «Притяжение Павлодарского Прииртышья» атты жинаққа мен туралы мақала жазып, жариялаған екен. Мұны шәкірттің шынайы көңілімен еңбегіме берілген баға деп білемін.

*Бақытжан Бейсенбіқызы Әзмаганбетова, Өлеңті мектебінің
1997-2006 жылдардағы директоры*

Молдабаевтар әулеті жайлы бірер сөз

ҚазКСР-іне еңбек сіңірген ұстаз Қабадуайыс (Қаптай) Байғабылұлы Молдабаев Өлеңті мектебінің директоры болды. Жұбайы Орынтай Бектемірова Өлеңті мектебінде бастауыш сыныптар мұғалімі болып еңбек етті. Қос ұстаздың шаңырағынан құқық қорғау саласының майталмандары түлеп ұшты.

Қаптай Байғабылұлы Ақтоғай ауданы Шұға ауылында 1933 жылы дүниеге келді. 1950 жылы Павлодар педучилищесін бітіріп, еңбек жолын ауылда мұғалім болып бастады. Қарағанды педагогика институтын биология мамандығы бойынша тәмамдады.

Қаптай Байғабылұлы «Халық ағарту ісінің үздігі» атағына ие болды. Қатардағы мұғалімдіктен аралас мектептердің директорына дейінгі баспалдақтан өтті. Бұл кісінің туа бітті бір дарыны – тамаша музыканттығы. Баян, домбыра мандолина, скрипка, фортепиано аспаптарында еркін ойнап, жақсы ән де салатын. Көркемөнерпаздар ансамблін құрып, жетпісінші жылдары Павлодар телевизиясында өнер көрсеткен. Қаптай Байғабылұлының соңғы қызметі – Өлеңті орта мектебінің директоры.

Ол 1982 жылы наурыз айында 49 жасында ауыр сырқаттан көз жұмды. Артында үлкенді-кішілі он бала қалды. Барлық ауыртпалықты сүйген жары Орынтай мойнына алды.

Орынтай Ғабдоллақызы балаларын асырап-сақтап, білім берді. Ұлдарын – ұяға, қыздарын қияға қондырды. Қазіргі уақытта Орынтай Ғабдоллақызы – бақытты Батыр ана, ене, әже.

БАЙҒАБЫЛОВ ТАЛҒАТ ҚАБДЫУАЙЫСҰЛЫ

1964 жылғы 24 қазанда Екібастұз ауданы «Екібастұз» кеңшарында дүниеге келді.

1982 жылы Павлодар педагогикалық институтына түсіп, 1982-1985 жылдары Совет Армиясы құрамында болды. Институтты 1989 жылы бітірді.

1989-1990 жылдары Бозшакөл мектебінде мұғалім болып жұмыс істеді. 1990-1994 жылдары аудандық білім бөлімінде еңбек етті. 1994 жылы ішкі істер органдарына қызметке кіріп, түрлі қызметтерді атқарды. 2013 жылы зейнет демалысына шықты.

Арнайы шені – полиция подполковнигі (отставкадағы).

Ішкі істер органдарындағы қызметі кезінде ПД, Екібастұз ҚІБ тарапынан түрлі марапаттарға ие болды.

Жұбайы екеуі 5 бала, 4 немере тәрбиелеп отыр.

Қазіргі уақытта Екібастұз қаласындағы «МАИС» ЖШС-інде АТЦ бастығы болып қызметін жалғастыруда.

МОЛДАБАЕВ БАҒАДАТ ҚАБДЫУАЙЫСҰЛЫ

Краснокутск ауданы «Коминтерн» кеңшарында туған. Өлеңті орта мектебін 1981 жылы бітірді. Одан әрі Екібастұздың №47 қалалық кәсіптік-техникалық училищесінде білім алды. Өлеңті кеңшарында суретші-безендіруші болып еңбек етті. Әскерден кейін С.М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетіне заңгерлік мамандық бойынша оқуға түсті. 1992 жылы университет бітірген соң еңбек жолын Ақсу аудандық прокурорының көмекшісі лауазымында бастады.

1994 жылы Павлодар облыстық прокуратурасының ерекше маңызды істер жөніндегі аға тергеушісі болып тағайындалды. Одан әрі Павлодар облыстық прокуратурасында түрлі қызметтер атқарды. Прокуратура саласындағы еңбегі үшін бірнеше мәрте марапатталды.

2002 жылғы тамыз айынан бастап, ҚР Жоғарғы Соты жанындағы Жоғары біліктілік комиссиясында біліктілік емтихандарын сәтті тапсырып, Павлодар облыстық адвокаттар алқасында адвокаттық қызметке кірісті. Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс саласындағы тәжірибелі адвокаттардың бірінен саналады.

Жұбайы Гүлжан Молдабаева да С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетін бітірген. Облыс прокуратурасында, қаржы полициясында қызмет етіп, Екібастұз қаласы әкімдігінің ұйымдастыру-құқықтық бөлімін басқарды, «Тұран Әлем Банк» АҚ Павлодар облыстық филиалының заңгерлік қызметіне жетекшілік етті. Қазіргі кезде Павлодар облыстық адвокаттар алқасының адвокаты, азаматтық сот істеріне маманданған.

Отбасында үш бала, үш немере бар. Қыздары Айым мен Әсел де Алматыда оқу бітірген соң ата-анасының жолын қуып, ірі коммерциялық компанияларда (Алматы) заңгерлік қызметті табысты жүзеге асырып жүр.

Ұлдары Асанәлі Павлодардағы М.Әуезов атындағы орта мектепте оқиды, 4 жасынан таэквондо шығыс жекпе-жегімен айналысады, бірнеше рет республикалық және халықаралық жарыстарда жүлделі болды. Олимпиадалық таэквондо халықаралық федерациясының қара белбеуі мен сертификатының иегері (Оңтүстік Корея).

МОЛДАБАЕВ БАҒҰСТАР ҚАБДЫУАЙЫСҰЛЫ

1968 жылы 14 ақпанда Павлодар облысы Краснокутск ауданы (қазіргі Ақтоғай) «Коминтерн» кеңшарында дүниеге келді.

1985 жылы Өлеңті мектебін бітіріп, 1986-1988 жылдары әскер қатарында болды.

Кейін «Өлеңті» кеңшарында автогаражға жүргізуші болып қызметке орналасты. 1989 жылы Екібастұз жолаушылар комбинатына жүргізуші болып орналасып, 1992 жылға дейін қызмет жасады.

1991-1995 жылдары Павлодар ПТЖКТ-де орта техникалық, 2000-2005 жылдары Астана қаласы ҚРУ-де жоғары заңгерлік білім алды.

1993 жылы ішкі істер саласына қызметке кірді.

1993 жылы – Екібастұз қалалық ІІБ ЖПД МАИ моторландырылған взводында – инспектор;

1994-1997 жж. аралығында – Екібастұз қалалық ІІБ жанындағы ведомстводан тыс күзетте жедел кезекші инспектор;

1997-2002 жж. – Екібастұз қалалық ІІБ түзету жұмыстары инспекциясы бөлімінде аға инспектор;

2002-2007 жж. – Павлодар облысы бойынша ҚАЖ УК Екібастұз қаласындағы қылмыстық-атқару инспекциясында аға инспектор;

2006 ж. – бөлім бастығы;

2007-2009 жж. – ҚР ӘМ ҚАЖК режим және қадағалау бөлімінде жедел уәкіл;

2009-2011 жж. – ҚР ӘМ ҚАЖК Павлодар облысы бойынша ҚАЖ департаменті Екібастұз қалалық қылмыстық атқару инспекциясының бастығы;

2011 жылдан бастап ҚР ІІМ Павлодар облысы бойынша ҚАЖ Департаменті Екібастұз қаласындағы қылмыстық атқару инспекциясының бастығы лауазымында болып, 2012 жылы ІІМ ҚАЖ органдарынан зейнет демалысына шықты.

Арнайы шені: әділет майоры (отставкадағы).

Ішкі істер және қылмыстық атқару жүйесі органдарындағы қызметі кезінде бірнеше рет қалалық ІІБ, Павлодар облысы бойынша ҚР ҚАЖК басқармасы басшылығы тарапынан, облыстық ПД тарапынан марапаттарға ие болды.

Үйленген, жұбайы Ботагөз екеуі екі қыз тәрбиелеп өсірді. Қазіргі уақытта сот саласында еңбегін жалғастыруда.

МОЛДАБАЕВ ДӘУЛЕТ ҚАБДЫУАЙЫСҰЛЫ

1971 жылғы 3 мамырда Краснокутск ауданы Шұға ауылында туған.

1978 жылы Өлеңті орта мектебіне 1-сыныпқа барып, 1988 жылы бітіріп шықты. 1989-1991 жылдары Отан алдындағы борышын өтеп, 1991 жылдың қазанынан бастап ішкі істер органдарында қызмет етті.

Б. Бейсенов атындағы Қарағанды заңгерлік университетін бітіріп, еңбек жолын Екібастұз аудандық атқару комитетінің Шідерті поселкелік милиция бөлімшесінде жүргізуші милиционер болудан бастады. Осы орында Шідерті полиция бөлімшесінің бастығы лауазымына дейін еңбек етіп, кейін Ақтоғай аудандық ішкі істер бөлімі бастығының орынбасары болып ауысты.

2012-2017 жылдары Ақтоғай АІБ бастығы, 2017-2021 жылдары Ертіс АІБ еңбек етті.

2021 жылғы қазан айынан бастап Ақсу қаласы полициясының бастығы.

Полиция полковнигі шеніне ие.

Үйленген, үш баласы бар.

Бірнеше мәрте ІІМ басшылығы тарапынан марапаттарға ие болды. Қазақстан полициясының үздігі. «Ішкі істер органдарындағы мінсіз қызметі үшін» медалінің, «Қазақстан полициясына – 20, 25 жыл» мерейтойлық төсбелгілерінің иегері, Павлодар облысы әкімінің құрмет грамотасымен марапатталған.

Зеректердің зергері – Зейнеп ұстаз

Әдебиетті өмірінің мән-мағынасына айналдырып, онымен тұтастықта өмір сүретін ұстаздар болады. Олар үшін әр сабақ – өнер әлемі, тактаның алды – сахна. Ал әріптестері мен шәкірттері әлдеқашан туысына ұқсап кеткен. Зейнеп Жасұланқызы да сондай ұстаздардың бірі.

Әдетте ауыл мұғаліміне түсер жүк ауырырақ. Қаладағы мұғалім мен ата-ананың қолы жеткен дүние – ауыл үшін арман. Оның үстіне, күнделік-

ті тірліктің бітпейтін күйбеңі де күш-жігерді сарқады емес пе. Соған қарамастан, Зейнеп Нұрахметова шәкірттерін баптап-баулып, бәйге атаулыға қосудан жалықпады. Сол еңбегі еш кетпей, шәкірті Бекзат Мырзатаев облыстық Яссауи оқуларында топ жарып, 1-орынды иеленді. Азамат Әлиакпаров атты оқушысы қалалық Махамбет оқуларында жеңімпаз атанып, облыстық кезеңде бақ сынады. Ал Назерке Малтай, Әйгерім Сағындық, Айдана Әлиакпарова, Мақсұт Қайырханов, Нұрай Бейсенова «Жарқын болашақ» олимпиадасының, Мұқағали, Махамбет оқулары-

ның қалалық кезеңдерінде жүлделі орындарды еншілеп жүрді. Зейнеп Жасұланқызының шоқтығы биік жетістіктерінің бірі – шәкірті, өлеңтілік өрен – Айбек Қалиевтың республикалық Абай оқуларында жүлделі орынға қол жеткізуі. Ұстазының төбесін көкке жеткізген бала Айбек кейін дүлдүл ақын болып, талай айтыста топ жарды.

Ұстазына бала күнінен еліктеп, оның еңбек жолын қуған шәкірттері де жоқ емес. Алматыда жоғары оқу орнында оқытушылық қызмет атқарып жүрген Айнұр Тәуірбаева, қазақ тілі пәнінің мұғалімі Айжан Қарабаева, тарихшы Роза Құлмағанбетова – солардың қатарында.

Әсілі, ұстаз өнегесі кез келген оқушының жүрегінде қалады емес пе. Бүгінгі таңда Екібастұз ауылдық округі әкімінің лауазымында жүрген Жанат Ибраевтың да Зейнеп Нұрахметова сынды ұстаздардан жиғаны көп. «Тәртіп пен талапшылдықты осы Зейнеп апайлардай ұстаздардан үйренген едім», – дейді ол. Айтпақшы, мемлекеттік қызметте жүрген Жанат Қабдылуахитұлының көркемсөз оқу шеберлігі өз алдына. Соның бәрін Зейнептей ұстаз тәлімі демеске лаж жоқ.

Өлеңті мектебінде ұзақ жылдар тер төккен ұстаз қазір Екібастұз қаласындағы №36 лицей-мектебінде еңбек етуде. Лицей шаңырағы да Зейнеп Жасұланқызы үшін құтты ұя болып, құшағынан небір дарындарды түлетіп ұшыруда. Оқушысы Нұрай Қуаныш облыстық Абай оқуларында жеңімпаз атанып, республикалық кезеңге қатысты. Сонымен қатар, қазақ тілі пәнінен облыстық олимпиадада 2-орын иеленді. Қазына Тыныбек «Ақберен» республикалық байқауының облыстық кезеңінде жеңімпаз болып танылды.

2022 жыл ұстазды ерекше бақытқа бөледі. XXIII облыстық Абай оқуларының «Абайдың қара сөздері» бағытында Темірлан Жүністай 3-орынға

қол жеткізді. Таяуда ғана 8-сыныпта оқитын шәкірті Данияр Телтаев ІІ республикалық Мәшһүр Жүсіп оқуларының «Мәшһүр Жүсіп шығармалары және Ұлы даланың ұлы есімдері» (сипаттау) бағытында 2-орынға ие болды.

Ұстаздың өзі де үнемі қоғамдық шаралар мен байқаулардан сырт қалмай, белсенді өмір салтын ұстанады. Адал еңбегі үшін 2007-2008 жылдары қалалық білім бөлімінің құрмет грамотасымен, алғыс хаттарымен марапатталған. 2008-2009 жылдары «Үздік сынып жетекшісі», 2010 жылы «Жыл мұғалімі» атанды. Қалалық қазақ тілі кабинеттері байқауында І орынды олжалады.

Шәкірттерінің жетістіктері ауыз толтырып айтарлықтай болғанымен, болмысы қарапайым ұстаздың алып жүрген марапаттары да тым қарапайым. Бар болғаны – қалалық, облыстық деңгейдегі құрмет грамоталары. Биыл 60 жасқа толатын ұстазға «Екібастұз қаласы алдында сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісін, министрлік тарапынан еңбегі сіңгені бар, сіңбегені бар әркімдер алып жатқан Ыбырай Алтынсарин медалін тағатын уақыт әлдеқашан жеткен сияқты. Тек осыны тыңдар құлақ болсын дейік...

Ермұрат бапкердің шәкірттері

Мың сан жүректі жаулап алатын спортта дәстүр жалғастығының мәні ерекше. Өлеңті ауылында сонау кеңес дәуірінен бері мықты волейбол мектебі қалыптасқан. Өткен ғасырдың алпысыншы жылдары шебер волейболшы Амангелді Балабековтің командасы негізін қалаған дәстүрді кейінгі буын байыта түсті. 1970-1990 жылдары құрамында Қасымтай Тәуірбаев, Талғат Балабеков, Болат Әзмағанбетов, Марат, Нұршат, Рышат Амреновтер, Наурызбай Мұқашев, Елдос Ахметов ойнаған команда ала допты алақанда ойнатып, аудан көлемінде қарсылас шақ келтірмей жүрді. Осындай даңқты жолды Тәуелсіздік туы желбіреген соң, Ермұрат бапкер жаттықтырған жас толқын іліп әкетті.

Ермұрат Шәйкенов – Өлеңті ауылының тумасы, Павлодар мемлекеттік педагогикалық институтының денешынықтыру факультетін бітірген, 1988 жылдан бері Өлеңті мектебінде мұғалім болып жұмыс істейді.

– Өз басым кезінде қазақ күресімен шұғылдандым. Жиырма жеті жасыма дейін бозкілемге шығып жүрдім. Облыс чемпионы болдым. 1990-1997 жылдар аралығында біздің мектепте спорт мектебінің филиа-

лы жұмыс істеді. Балаларды қазақ күресіне баулыдым. Шәкірттерімнің арасынан Садық Шәйкенов, Аян Бекенов, Болат Ибраев, Рүстем Орынбаев, Руслан Шотанов, Арман Табылдинов, Тимур Темірболатов қала көлеміндегі жарыстарда көзге түсті. Ал Садық Шәйкенов пен Аян Бекенов облыс чемпионы да болды, – дейді әңгімесін күрестен бастаған Ермұрат Шәйкенов.

Дегенмен ауыл балаларының ықыласы спорттың ойын түрлеріне ауып, Ермұрат бапкер кейінгі жылдары волейбол мен баскетболды қолға алады. Уақытпен санаспай істеген жұмыс өз жемісін береді. 2001-2002 жылдары Сағжан Әзмағанбетов пен Дастан Балабековтің жұлдызы жанады. Қалалық жарыста шеберлігімен көзге түсіп, екеуі облыс құрама командасы сапында ойнайды. Айтпақшы, Сағжан волейбол ойнауды әлі доғармапты. Ол Қарағанды облысы құрама командасы сапында жарысқа шығып жүрген көрінеді.

Бұдан кейінгі шәкірттері ішінен Әлібек Айтмағанбетов пен Асыл Сартымбековтің шеберлігі басым болды. 2005-2006 жылдары өлеңтілік қыздар командасы жарқырады. Арай, Гүлдана Балабекова, Гүлбаршын Кенжетаева, Индира Орынбаева, Мәдина Бейсенова, Айжан Қарабаева ауылдық аймақтың үздік ойыншылары болып, қыздар командасы облыста өнер көрсетті.

2013-2014 жылдары ұлдар командасы олжа салды. Аймақтық іріктеуден өтіп, облыста ойнады. Соның ішінде, әсіресе, ауыл баласы Даниял Шаймұратов қаладағы бапкерлерді ойынымен таңқалдырды. Сөйтіп, волейболға мамандандырылған спорт мектебі командасы құрамына алынды. Аталмыш команда республика біріншілігінде жеңімпаз атанып, Даниял мойнына алтын медаль тақты. Өскемен қаласында өткен чемпионатта Екібастұз командасы сапында күміс медаль иеленді.

2017 жылы мектеп оқушысы Тілеубек Шарапов Солнечный кенті командасы сапында ойнап, облыста жүлдегер атанды.

Сонау жылдары Өлеңті орта мектебінде волейбол культі болды. Оқушылар ғана емес, мұғалімдер де ала допқа үйір еді. 1999 жылы мектептің мұғалімдер командасы ауданда жеңімпаз болып, облыстық жарысқа да қатысты. Айтпақшы, ол команда сапында қазіргі ауыл әкімі Жанат Ибраев та ойнапты.

Волейбол туралы сөзді түйіндей келсек, көзі қарақты оқырман Өлеңті ауылында спорттың осы түрін серік еткен әулеттер бар екенін аңғарады. Бұл, әрине, өте маңызды. Өлеңтіліктер тек волейболмен ғана мақтанбайды.

Денешынықтыру пәні мұғалімі Ермұрат Шәйкеновтің шәкірттері спорттың өзге де түрлерінен жетістікке жетті. 2010 жылы Айшолпан Ертай облыстық спартакиадада дойбыдан II орын еншіледі, 2014 жылы оқушылардың футбол командасы «Былғары доп» турнирінде қала бойынша II орынға табан тіреді.

Өлеңті-Тай ауылы спортының тарихы бай. Ауылда бұқаралық спортты дамытуға әр жылдары Мұрат пен Қанат Әсембаевтар да еңбек сіңірді. Тамыры тереңге кеткен дәстүр үзілмесе, өлеңтілік балалар арасынан әлі де талай мықты спортшы шығары хақ.

Жассерік Жәлелұлы

Мектепте музей ашқан...

Қарт ұстаз Раиса Аблайханова еңбек жолын 1962 жылдан бастаған.

Саналы ғұмырын «Өлеңті» кеңшарында ұстаздық етуге арнап, осы жерден зейнеткерлікке шықты.

Қазақ мемлекеттік педагогикалық институтының география факультетін тәмамдаған Раиса Аблайханқызының әр сабағы қызықты, жаңалыққа толы болатын.

Ұстазымыз – «Қазақ КСР ағарту ісінің озық қызметкері» төсбелгісінің, көптеген медальдар мен алғыс хаттардың иегері.

Ол кісінің тамаша бір еңбегі: мектепте 1989 жылы зергер Кенжетай Сүлейменов атамызға арнап музей ашуы. Музейге қазақтың көне жәдігерлерін жинап, оқушыларға көнені қастерлеуді үйретті. Шекаралас /Ресей, Балтық бойы/ елдерге оқушыларымен саяхатқа шығып, сол елдің мәдениеті мен салт-дәстүрінің үлгі аларлық тұстарын терең зерттеуі де ұстазды өзгелерден ерекшелендірді. Ұстазымыздың қосағы Жауытбек ағамызбен бірге тәрбиелеген бес баласы әр салада қызметте. Раиса апай – немере-жиен сүйіп отырған аяулы әже.

Раисадай ұстаздың алдын көрген біздің мектеп бітіргенімізге 40 жылдың жүзі болса да, әлі күнге ол кісінің алдында баладаймыз.

Рысхан Әбдрахманова, Өлеңті ЖОББМ мұғалімі

МАҚТАН ЕТКЕН МЕКТЕБІ: Өлеңті мектебін “Күміс медаль”, “Алтын белгіге” бітірген тұлғалар

БЕРГЕНОВ ЖЕҢІС АСАЙЫНҰЛЫ

«Күміс медаль» иегері

Өлеңті орта мектебінің 1991 жылғы түлегі. Сол жылы Павлодар мемлекеттік педагогикалық институтына оқуға түсіп, 1996 жылы С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің физика және информатика пәні мұғалімі мамандығын алды.

Еңбек жолын Павлодар қаласының №2 жалпы білім беретін орта мектебінде информатика пәнінің мұғалімі болып бастап, одан кейін қалалық және облыстық білім, экономика және салық басқармаларында абыроймен қызмет етті.

Қазіргі кезде Павлодар қаласының мамандандырылған «Жас дарын» мектебінде еңбек етеді.

РЫБКИНА ИРИНА АНДРЕЕВНА

«Күміс медаль» иегері

1973 жылғы 6 желтоқсанда «Өлеңті» кеңшарының акушерлік пунктінде Андрей және Людмила Рыбкиндердің отбасында дүниеге келді.

Ауыл балабақшасынан кейін 1981 жылы Өлеңті орта мектебіне 1-сыныпқа барып, 1991 жылы медальмен бітіріп шықты. Сол жылдың күзінде Павлодар педагогикалық университетінің филология факультетіне оқуға түсті.

1994 жылы тұрмыс құрып, 1995 жылдың күзінде отбасы жағдайына байланысты сырттай бөлімге ауысты. 1997 жылы үздік диплом алды.

1997 жылдан бастап ОӘО-та, Екібастұз қаласының №35 мектебінде орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болып еңбек етті.

1999 жылы Германияға қоныс аударды. Қазіргі кезде Мюнхенге таяу орналасқан әдемі қала – Баварияда тұрады. Жұбайы екеуі бір ұл, бір қыз тәрбиелеп отыр.

ҚОЖАҒҰЛОВА (САРТЫМБЕКОВА) ГАУХАР ҚАЙЫРЖАНҚЫЗЫ

«Күміс медаль» иегері

1975 жылғы 4 қантарда дүниеге келді. 1991 жылы Өлеңті орта мектебін медальмен бітірді. 1991-1995 жж. Қарағанды қаласындағы кооперативтік институтта оқыды.

1997 жылы Екібастұз қаласының білім беру бөлімінде маман, 2001-2004 жж. «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ ТЧ-19 кәсіпорнында бухгалтер маман, 2004-2010 жж. «ЛСЦ-Екібастұз» кәсіпорнында бас бухгалтер қызметтерін атқарды.

2008-2010 жж. Павлодар қаласындағы Инновациялық Еуразия университетінің экономика факультетінде «Есеп және аудит» біліктілігін меңгерді.

2010 жылы 8 сәуірде дүниеден қайтты.

АЙБУЛЬДИНОВА ШЫНАР ИЗАТҚЫЗЫ

«Үздік аттестат» иегері

1976 жылғы 28 қазанда Краснокутский ауылында дүниеге келді. 1-сыныпқа Рассвет ауылының бастауыш мектебіне барды. Атanasы 1984 жылы Екібастұз ауданы «Өлеңті» ауылына қоныс аударғандықтан, 2-сыныптан бастап Өлеңті орта мектебіне барды. 1993 жылы аталған мектепті «Үздік аттестатпен» бітірді. Мектепте оқығанда 1992 және 1993 жылдары 10-11-сыныптарда екі жыл қатарынан физика пәнінен облыстық олимпиадалардың жеңімпазы атанып, республикалық олимпиадаға қатысты. 1993 жылғы наурыз айында Талдықорған қаласында өткен республикалық олимпиадада физика пәнінен құрмет грамотасына ие болды.

1993 жылы Павлодар педагогикалық институтына түсіп, 1997 жылы С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің физика және есептеуіш техника факультетін тәмамдап, ұстаздық жолын бастады. Мектепте физика пәнінен сабақ беріп жүргеніне – 23 жыл.

ОҚАН АЙМАН ҚАЙРАТҚЫЗЫ

«Алтын белгі» иегері

1997 жылы 17 мамырда Өлеңті ауылында ұстаздар отбасында дүниеге келді.

2004 жылы Өлеңті жалпы білім беретін мектебіне 1-сыныпқа барып, 2015 жылы «Алтын белгі» иегері атанды. ҰБТ-дан 115 ұпай жинап, Нұр-Сұлтан қаласындағы Астана медициналық университетіне «Жалпы медицина» мамандығы бойынша жоғары оқу орнына грантқа түсіп, 5 жыл бойы бакалавр деңгейі бойынша білім алды. 2020 жылы бакалавр дипломына ие болып, «Жалпы практика дәрігері» мамандығы бойынша интернатураға

грантқа түсті, қазіргі таңда оқуын жалғастыруда.

ОҚАНОВА ЛАУРА ҚАЙРАТҚЫЗЫ

«Алтын белгі» иегері

Өлеңті ауылында ұстаздар отбасында дүниеге келді. 2006 жылы Өлеңті жалпы білім беретін мектебіне 1-сыныпқа барып, 2017 жылы «Алтын белгіге» бітірді. ҰБТ-дан 94 ұпай жинап, Астана қаласындағы Еуразиялық ұлттық университетінің механика-математика факультетінде математика мұғалімі мамандығы бойынша бакалавр деңгейінде грантпен білім алды. 2021 жылы Алматы қаласындағы Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетіне математика, физика және информатика факультетіне ғылыми-педагогикалық бағытта магистратураға (грантқа) түсіп, қазіргі таңда білімін жалғастыруда.

Ү ШАРУАСЫ ШАЛҚЫҒАН ТАЙ

Өлеңтіде өскен ер

Бір әннің баяны

*«Айырмасын халқымды бірлігінен,
Жақсылықтар болсыншы үлгі кілең.
Қанат қаққан төсіңнен бір ұлыңмын,
Саған мәңгі байланған кіндігінен,
туған ел!». Бұл өлең – сар дала төсін-
де ән боп аққан өзен бойын жайлаған
Өлеңтіге арналған. Мәтіні мен нотасы
басылған қағазда «Бұл ән қазақтың үлкен
жүректі азаматы, қымбатты Серік Тель-
манұлы Сәдуақасов мырзаға арналады.
Зор құрметпен, ән авторы Қ. Маханов.
23.10.2010 ж.» деген автограф бар.*

ҚР Мәдениет қайраткері, «Құрмет»
орденінің иегері, күйші, композитор,
өнер зерттеуші Қайыржан Маханов сазын
жазған ән мәтіні белгілі акын Қонысбай Әбіловтікі. Әрине, екі автордың
да Өлеңтіні көзбен көрмегені анық, десе де ауылды перзентіне қарап әнге
айналдыруында бір гәп бар. Себебі Өлеңті – өз өрендерінің бойына туған
жерге деген махаббатты дарыта білген, қырандарын қияға самғата білген
ауыл. Сондай өрендерінің бірі жоғарыдағы «Өлеңтіде – ауылым» әнінің
тууына себепкер болған Серік Тельманұлы болса керек.

Серік Тельманұлы Өлеңті орта мектебін 1991 жылы бітіріп, 1992-1994
жылдар аралығында Целиноград қаржы колледжінде білім алды. Кейін

«Тамыр» ЖШС-інде бес жыл жұмыс істеп, кәсіпкерліктің қыр-сырына қанықты. Серік Тельманұлы теміржолда контейнермен жүк тасымалдаумен және күрделі құрылыс жұмыстарымен шұғылданатын «Қазақтрансэкспедит» фирмасын да басқара жүріп, қаламыздағы әлеуметтік нысандарды күрделі жөндеуге үлес қосты.

2003 жылы М. Тынышпаев атындағы Қазақ мемлекеттік көлік және коммуникация академиясын инженер-экономист мамандығы бойынша тәмамдады.

Еңбек жолында түрлі кәсіпорындарда қызмет етіп, «Екібастұзкоммуналсервис» ЖШС-ін, «Анара» фермерлік шаруа қожалығын басқарды. Екібастұз қалалық мәслихатына депутат болып сайланды. Қазіргі уақытта «Атамекен» ұлттық кәсіпкерлер палатасы Павлодар облыстық филиалының директоры, Павлодар облыстық мәслихатының депутаты, облыстық Қоғамдық кеңестің мүшесі.

Серік Тельманұлы 2016 жылы «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне – 25 жыл», «Ерен еңбегі үшін» медальдарымен, 2017 жылы «Екібастұз қаласына – 60 жыл», 2021 жылы «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне – 30 жыл» төсбелгілерімен марапатталған.

Туған мектепке тарту

1999 жылы Өлеңті мектебінің 20 жылдық мерейтойына қонақ болып қатысып едім. Баянауылда туып-өскен мен үшін бұл ауыл бейтаныс еді. Бірақ дүбірлі тойдан осынау орданың салмағы мен қадір-қасиетін аңғару қиын емес-ті. Әрине, кейін журналистік қызмет барысында талай іссапарда жолымыз түсті, бертін біз көрген көнекөз ұстаздар сиреген... Дегенмен сол аяулы жандардың есіл еңбегінің жәдігеріндей болып тұрған мектеп музейі және мұғалімдер бөлмесі жанға шуақ ұялатады.

Өлеңті мектебінің «Teacher's room» деген заманауи атауға ие мұғалімдер бөлмесі өзгеше. Мұндай кабинет – кез келген мұғалімнің арманы. Бұл кабинетті 2018 жылы осы мектеп түлегі, әңгімеміздің кейіпкері Серік Сәдуақасов сыйға тартқан болатын. Ұядан ілген тәлімін көрсетіп, ұстаздар еңбегін ақтағаны ғой!

Мұғалім – шығармашыл тұлға. Ал шығармашылыққа жан шуағы мен әсемдік шабыт береді. Бұл тұрғыдан алғанда, өлеңтілік ұстаздардың бағы жанғандай. Жайлы бөлме, айналадағы қанық түс көңілінді көтеріп сала береді. Әрі мұғалімнің жұмыс орнының көркем болуы шәкірт алдында да бедел емес пе. Ауылда ұялы байланыс бар, отыр да, электронды құжаттар-

мен жұмысыңды алаңсыз атқара бер! Сый жасаса, Серік сияқты жасаса екен бар ауылдың түлектері...

Серік Тельманұлының туған ауылына жасаған тартуы «Teacher's room» кабинетімен шектелмек емес. Бұдан бұрын да өлеңтілік өрен ауыл халқын «Бәрекелді!» дегізіп, үлкендердің ақ батасын алған...

Қайырымды кәсіпкер

Екібастұз қаласының 65 жылдық мерейтойы аясында редакция арнайы жобалар ұйымдастыруда. Ол туралы оқырман қауым газет беттеріндегі материалдар арқылы хабардар. Таяуда сондай бір жоба аясында екібастұздық оқушылар Нұр-Сұлтан қаласына Л.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті ұйымдастырған ашық есік күніне, тағы басқа рухани шараларға қатысып қайтты.

Біз Серік Сәдуақасовқа хабарласып, сапар шығындарына демеуші болуын сұраған едік, сөзге келген жоқ, сұраған қаражатымызды бірден берді. Былтырғы жылы да Серік Тельманұлы редакция қызметкерлерінің ұсынысын жерде қалдырмай, «Отарқа» газетінің 30 жылдық архивтік тігінділерін түптеуге қаражат берген болатын.

Былтыр әріптесіміз, журналист Дария Жұмаділованың сұрауымен Серік Тельманұлы III топ мүгедегі Нұрлан Баймұқашевқа пластикалық ота жасауға 1 млн 200 мың теңге ақша табыстады. Сонымен қатар, пандемия кезінде қалалық ауруханаға науқастарға көмек ретінде 1 миллион теңге қаражат аударды.

Тазалық саласын жаңғыртқан

Серік Тельманұлы – коммуналдық салада үлкен бетбұрыс жасап, қаламыздағы тазалық мәдениетін жаңғырта білген басшы. Ол «Екібастұз-коммунсервис» ЖШС-ін басқарған кезде облысымызда алғашқылардың бірі болып қаламызға заманауи үлгідегі түрлі-түсті 1300 еуроконтейнер орнатты. Бұл еуроконтейнерлер айына екі рет полигонда жуылып, өңдеуден өткізіліп отырады. Кәсіпорынның есте қалған ерекше еңбегі – көпқабатты үйлердегі қоқыс құбырларының жабылуына себепші болды.

2017 жылдан бастап «Екібастұзкоммунсервис» басшылығы I топтағы мүгедектерге, «Қаланың құрметті азаматтарына» жеңілдік жасап, қоқыс төлемінен босатты.

Осылайша, Өлеңті өсірген ер қайда қызмет етсе де жаңашылдығымен танылып, еліне адал қызмет етумен келеді. Отызында орда бұзып, қырық жасында қамал алған азаматтың бағындырар биігі әлі алда деп сенеміз!

Серік сыйлаған мешіт

Отыз бес жасында Серік Тельманұлы туған ұясы – Тайға екінің бірінің қолынан келе бермейтін тамаша сый жасаған еді. Ол – қабырғалары сары түсті кірпіштен өрілген, төбесіне үш күмбез орнатылған мешіт. Содан бері Тай ауылының жас-кәрісі Алла Тағалаға жарқыраған мешітте мінәжат ететін болды. Мешіттің намазға жығылатын бөлмесі кең, сонымен бірге, діни рәсімдерді атқаратын бөлмесі мен дәрет алатын бөлмесі де бар.

Енді өткен күнге шегініс жасап, 2009 жылы болған елеулі оқиға – мешіттің ашылу салтанатын баяндайық...

Салтанатты шараға Тай ауылының тайлы-тұяғы қалмай жиналды. Сырттан келген қонақтар да көп. Жақсы тілеу үстіндегі халықтың алдында Павлодар қаласындағы Ақмешіттің имамы Қайырқанат қажы Болатұлы, Екібастұз қаласы әкімі ішкі саясат бөлімінің бастығы Ерлан Қабдылов, Екібастұз қалалық мешітінің имамы Әбілхан қажы Балтаұлы, Тай ауылының қарты Төкен Отызбаев және тағы басқалары сөз сөйлеп, елді имандылыққа шақырып, шарапатты істің басы-қасында болған азаматтарға ризалықтарын білдірді. Айтулы оқиғаға Астанадан арнайы келген ішкі істер қызметінің генерал-майоры Аманкелді қажы Жармағанбетов досы Тельман марқұм, жұбайы Майра Қабыкенқызы жайында әсерлі естелік айтып берсе, Ақтоғай кентіндегі Жандарбек қожа мешітінің имамы Ақметолла қажы:

– Асылы, адамға артында игілікті іс, өлмейтін сөз қалдыру. Осыны ойлаған Серік бауырымыз әкесінің ордасының жұртында Алланың үйін салып отыр. Пайғамбарымыз Мұхаммед с.ғ.с. кезінде Меккеден Мәдинаға көшкенінде де өзіне үй салмай, әуелі мешіт салған. Ендеше Тельман марқұмның ұрпағының бұл ісі көпшілікке үлгі-өнеге болуы тиіс. Жамағатқа айтарым, мешіттің сырты қандай көрікті болса, іші де сондай көрікті болғаны абзал. Алла үйінің іші намазхандардың көп болуымен көрікті екенін жадымыздан шығармайық. Сонда ғана Алла Тағала осы елге мейірімін төгеді, – деп, жұртқа ой саларлық өнегелі сөзін айтты.

Жаңа мешітке аты берілген Ақкөл Жайылма өңірінде ислам дінін таратқан Исабек ишанның немересі Солтан қожа да көзі жұмылғанша осы төңіректе ислам дінінің қорғаны болып, ел-жұртқа шапағатын тигізген әулие адам еді. Мешіттің ашылу салтанатында оның баласы Рафық қожа сөз сөйлеп, мешітке әкесінің атын берген Серік Тельманұлына алғысын айтып, иығына зерлі шапан жауып, астына ат мінгізді.

Жаңа мешітке сыйлықтар жасалып, еңбегі сіңген азаматтарға шапан кигізілді. Ал «Екібастұз теміржолжылу» кәсіпорнының басшысы Совет Келдібаев мешітке жыл сайын он тонна көмір жеткізіп беруді өз мойнына алды.

Жаңа мешіттің босаға қабырғасына бекітілген тақтаның жамылғысы сыпырылған соң шашу шашылып, Серік Тельманұлы ғибадатхананың кілтін ендігі имам Солтан қожаның жиені Қайырға тапсырды. Осыдан кейін жиылған жамағат ішке еніп, құран оқылды. Соңынан жұртқа ас берілді. Ескі мешіт пен ауласына тігілген киіз үйлерде жылқының етін жеп, қымызын ішіп жетпінген ағайын салиқалы әңгіме қозғап, Серік сынды жас жігіттің ісіне сүйініштерін жарыса айтып жатты.

Кейін, 2011-2014 жылдары, бұл мешітте Файзолла Бекенов имам болғанын атап өткіміз келеді. Файзолла имамнан (марқұм) кейін Мағзұм Әбдрахманов (марқұм) діни қызмет көрсетті. Қазіргі имам – Темірболат Қасымов. Осы тұста жаңа мешіт салынғанға дейін имамдық қызметті атқарып, ауылда азан үнін асқақтатқан Бектемір Кажиков есімін (марқұм) де ілтипатпен атап өткіміз келеді.

Ал енді бүгінгі күнге қайтып оралсақ, Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраевтың Өлеңтінің 60 жылдық мерейтойы аясында ұйымдастырған «60 игі іс» шарасы аясында таяуда Тай ауылы мешітіне су құбыры тартылды. Осы игі бастама жалғасын тауып, ауыл мектебін 1986 жылы бітірген түлектер мешіт ауласына 11 түп қарағай отырғызды. Ауылдың ажарын кіргізген істі Мүсірәлі ата Танашбеков ұрпақтары да жалғастыруды құп көрген. Бұл әулеттің қолдауымен мешіт ауласына 20 түп пирамидалық терек егу жоспарланып отыр екен.

– Ауылдан алыс кеткен азаматтар да бастамамызды қолдап жатыр. Мешітте атқарылған істер мұнымен тоқтап қалмақ емес. Жанындағы асханада жөндеу жұмыстары жүріп жатыр. Ауыл мектебінің 1994 жылғы түлектері асхананың линолеумын жаңалап берсе, 1995 жылғы мектеп бітірушілер электр желісін толық алмастырып, 6 дана аспашам орнатып берді. Сондай-ақ, 1988 және 1997 жылғы түлектер 13 дана үстелге тапсырыс берген, енді мұнда бір мезетте 130 адамның тамақтануына мүмкіндік бар, – дейді ауыл әкімі Ж. Ибраев.

Жемі үй

Естай ақынның табаны тиген топырақ. Естай әншінің әнін тыңдаған ел. Естай сазгердің домбырасының сазы қалған жұрт. Көз ұшында ақ қар – ақ көрпеге оранған қарт Талдықамыс көрінді. Қарт екені рас, ежелден ел қоныстанған жер, төңіректегі Төртүй мен Тай ауылдары болмаған заманда мұнда қазақ түтін түтетіп отырған. Бертін кеңес дәуірінде алғашқы жетіжылдық мектеп те осында ашылған дейді кәрікұлақ тарих.

Қарт Талдықамыс туралы Сағынтай Әйтимов қария майын тамызып біраз әңгіме шертті.

– Бала күнімде әкеме ілесіп ескі Талдықамысты талай араладым. Әкем «Екібастұз» кеңшарында бас мал дәрігері болып қызмет істеді. Қысы-жазы қыстау-жайлауларға салт атпен қатынап малшылардың хал-ахуалын біліп қайтушы еді. Әкемнің інісі Бөдеш сол бөлімшеде он жылдай басқарушы болды. Ал соғыс кезінде мұнда Әкімбек Рысбеков меңгеруші болып, кейін Зеленая роцца ауылына көшіп кетіпті. «Екібастұз» кеңшары құрамында болған уақытта талдықамыстықтар егін шаруашылығымен де шұғылданды. Егістік жер Бұлаққұдықта болды. Әлі есімде, шамасы 1956 жыл-ау деймін, жиын-терім кезінде Костромадан 30 шақты студент келіп, қырманда дән ұшырды. Сол күзде Бөдеш ағам сәбилі болып, нәрестенің атын студенттер қолқалап Марат қойды. Марат білімді азамат болып ер жетіп, Қаржы министрлігінде абыроймен қызмет етті. Ертеректе Талдықамыс қалың ауыл еді. Кемі 40 шақты үй болды. Адамдары тату-тәтті, жөн білетін азаматтар еді. Әйгілі Жанахмет ұстаның еңбегі ересен болды. Ұсталықтан ертелі-кеш ауыр балғаның төске тиген даусы жаңғырып тұратын. Жұрт керек-жарағын түгендейтін кішкентай дүкенде Хасеннің қызы Мәнтай сатушы болып қызмет көрсетті. Ордабайдың үйі ойын-сауық ордасы еді, өзі өнерлі, домбырашы, бір ұлы Қаржау бертін танымал термеші болды емес пе. Сол уақытта Талдықамыстың тірегі болған Жұмагелді, Қойтекенің Самары, Исанайдың Самары, Зәпкен, Ерғали, Әділ, Темірхан Оразалинов, Мүсірәлі Танашбеков, Шәкен Жолдасов, Бүкірдің Амантайы, Есентай, Молдахметтер, кейбіреулерінің есімдері аузыма түспей жатыр, ұрпақ өрбітіп, ер жеткен соң олар да сол өңірдің ұстыны болды. Көп қазақтың ішіндегі Андрей атты орыс шалы окшау жүріп, оғаштау өмір сүрді. Өзен жағалап, тал ішіне тұзақ құрып, қоян аулайтын. Басындағы малақайы, үстіндегі тоны қоян терісінен тігілген. Андрей шал қыста мектеп пен кеңсенің пешін жақты. Отынға өзен бойынан тал-қамыс отап, оны буып, арқасына салып жаяу тасушы еді. Орыс шалының

сакалы қауғадай, «Андрей келе жатыр» десе кішкентай балалар мыштай болатын. Талдықамыста соғыс жылдары жер аударылып келген немістер де бар еді. Әйтеуір екі неміс кемпірі есімде қалыпты. Павлина деген кемпірдің Адольф, Арнольд атты, тағы бір неміс кемпірінің Александр, Рудольф атты ұлдары қазақ балаларының арасында өсті. Талдықамыстың табиғаты көркем емес пе, бірақ жазғытұры Өлеңті буырқана тасып, өткел бермейтін. Әміржан деген адам суға батып кетіп, ауыл қайғы жұтқан. Есесіне жазда жер аяғы кеңіп, Шәкен, Хасен, Мүсірәлі, Теміржан сияқты малшылар өзенді өрлеп сонау Ажыға шейін жайлауға мал қаптатушы еді. Ажы малшыларымен мидай араласып, қалжа той, тұсаукесер, тоқымқағар жасап, жазды көңілді өткізіп жүрді. Ұмытпасам, сол төңіректе Алтықатын аталып кеткен жер болуы тиіс. Ер-азамат соғысқа аттанып, ауылда кілең қатын-қалаш қалғанда, алты әйел жеркепе қазып, сол жерде мал баққан екен. Жас болған соң ба, әйтеуір сол заманда Талдықамыстың ер-азаматтары көзге ірі, сүйекті болып көрінетін. Әуелгіде қыстау, кейін бөлімшеге айналған Көксиырдың адамдары да атан жiлiктi едi. Мұқат шалдың балалары Айтмағанбет пен Жылқыбай алып күшімен дараланды. Жанахмет ұста Жылқыбай үшін темірден үш тармақты айыр соғып бергенін көрдік. Сол айырмен бір түйреп бір шөмеле шөпті бұйым көрмей көтеретін. Айтпақшы, табиғаттың әлі тұмса, бүлінбеген шағы, көк шалғын ер адамның емшегі тұсынан келеді, өзен жағасындағы ұйысқан тал-шілік ішінде елік өріп жүреді. Бала біткен көктемде жуа тереді. Қариялар бас қоса қалғанда, «Шіркін, Талдыауыл мен Талдықамыс кие қонған жер ғой» деп таңдай қаға небір әңгіме айтушы еді. Шынында да, ауыл адамдары еңбекте қайратты ғана емес, өнерлі де болды. Халық театры құрылып, спектакльдер қойды. Мәнтай – Жібек, Шаймарден – Төлеген болып ойнағыны жадымда қалыпты. Талдықамыстың жетіжылдық мектебінен қаншама бала көкірек көзін ашты. Соғыс кезінде мектепте Қапан Алиакбаров оқу ісі меңгерушісі, белгілі ісмер Сәкен Құспекова мұғалім болды. Алғаш мектептің мұғалімдері әр жылдары ауысып жатты. Есімі есіме түспей тұр, Ертіс жағынан келген бір мұғалім кейін еліне кетті. Ақын Аманжол Шәмкенов әйгілі «Ұстазым» әнінің сөзін сол мұғалімге арнаған екен деген сөз шықты кейін, – дейді сексен жастан асып кеткен ақсақал Сағынтай Әйтимов кейінгі ұрпақ біле жүрсін деп біраз ескі кепті әңгімелеп.

Есті сөзге үйір жас буын бұл сөзді жадына тоқып алар, ендігі әңгіме Талдықамыс ауылының бүгіні жайлы болмақ.

Қазіргі уақытта ауылды жеті үй жайлап отыр екен. Кезіндегі отыз-қырық үйден қалған жұрнақ. Әйтсе де азайып қалдық деп мүжілген ер-аза-

мат мұнда жоқ, қайта еңсесі жоғары, әрқайсысы қайратына мініп, тұрмысын түзеп алғаны көрініп тұр.

Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев екеуімізді шаруа қамымен сыртта жүрген Мақсұт атты жігіт үйіне шақырды. Далада ызғырық жел бар еді, үй іші ұядай жылы болып шықты. Мақсұттың келіншегі Салтанат қазақ келініне тән иба көрсетіп, шай қоюға кірісіп кетті. Ал біз қара шаңырақта отырған Мақсұттың әңгімесіне құлақ түрдік.

– Әкем Айтбай Насыр баласы осында фуражер болып еңбек етті. Ол уақытта Талдықамыс «Өлеңті» кеңшарының №1 бөлімшесі болатын. Анам Нәпи Нұрахметқызы әр үйге хат-хабар, газет-журнал жеткізетін пошташы болып қызмет істеді. Отбасында он бала тәрбиелендік. Мен – жетінші баламын. Ержеткен соң жемшөп бригадасында жұмыс істедім. Бригадиріміз Дайырхан Зәпкенов болды. Кеңшарлар тарап, жұрт жұмыссыз қалып, шаруа шатқаяқтаған шақта ауыл тозды. Біраз адам қалаға қоныс аударды. Менің туған ауылымнан кеткім келмеді. Белді бекем буып, мал өсіруді ойладым. Бүгінгі таңда біраз мал, екі-үш техника ұстап отырмын. Күнкөріске жетіп жатыр. Біздің ауыл Өлеңті өзені бойында ғой. Өлеңті – біздің асыраушымыз. Пішенді өлкеден әзірлейміз. Бала күнімізден кармақ пен мылтық ұстап үйрендік. Талдықамыстың әр жігіті балық аулап, құс атуды біледі. Менің Сәнтай ағам қасқыр да атып алып жүрді. Иен далада у-шу азайғалы елік те топ-тобымен жүретін болды. Даланың көркі емес пе, біздің ауылдың жігіттері елікке тиіспейді, – деп, Мақсұт сөзінің соңын туған жердің табиғатына тамсанумен аяқтады.

Негізі, Мақсұттың өзі айтпағанымен, ол туралы біраз жылы сөзді ауыл әкімінің аузынан жолшыбай естіген еді. Мақсұт пен інісі Мұратхан пішенді мол әзірлеп, артылғанын Тай ауылы тұрғындарына ақшасына жеткізіп береді екен. Кеңес дәуірін көзі көргендер біледі, сол уақытта көлігіне бірнеше тіркеме тіркеп, астық таситын әйгілі жүргізушілер болған. Сөйтіп, автопоезд деген ұғым туған. Ағайынды Насыровтар сол үлгіні жаңғыртып, шөпті үш тіркемелі «Зил» жүк машинасымен тасымалдап жүр екен.

Біз Мақсұтпен сөйлесіп отырған тұста үйге Талдықамыстың өзге де азаматтары жинала қалды. Солардың ішіндегі жасы үлкені Байтұрсын Иманқұлов біздің әңгімемізге араласып, өзі жайлы баяндап берді.

Ол бүгінде «Байтас» шаруа қожалығының иесі екен. Шаруа үшін керекті жер десек, 900 гектар жайылымдық және 50 гектар шабындық жерді заңдастырып алыпты. Меншігіндегі қара мал мен жылқыға қажет пішен әзірлеуге екі «МТЗ-80», бір «Т-40» тракторын пайдаланатын көрінеді.

– Ресейдің Новосібір жағынан Талдықамысқа келгенімде 16 жаста едім. Әртінде мал дәрігері, бөлімше зоотехнигі болып біраз жыл еңбек ет-

тім. Келіншегім Алма Самарова – осы ауылдың қызы. Екеуіміз 9 бала тәрбиелеп өсірдік. Амангелді деген ұлым қасымда, көмекшім. Үлкен ұлым Арман Нұр-Сұлтан қаласында, құрылыс фирмасы бар. Биыл Өлеңті-Тай ауылының құрылғанына 60 жыл ғой. Ауылды көркейтуге бағытталған іс-шараларға демеуші болып, әке-шешесін марқайтып қойды. Әр адам баласының биіктен көрінгенін қалайды емес пе, – деген Байтұрсын аға қазіргі тыныс-тіршілігіне ризашылық қалып білдірді.

Әрине, риза болар жөні бар. Әкесі Кенжетай мен анасы Гүлжазира ұзақ жылдар бойы ақтылы қой өсіріп, жұрттың сый-құрметін көрген жердің әлі де көркейе түсуін осы ауыл перзенттері тілемегенде кім тілейді?!

Жоғарыда Байтұрсын ағаның зайыбы Алма осы Талдықамыстың қызы екенін айттық емес пе. Алманың да көргені мен көңілге түйгені көп екен. Кезінде ауыл клубының меңгерушісі болған ол:

– Әкем Самар – малшы, анам Шәмшия сауыншы болып еңбек етті. Кейін «Өлеңті» кеңшарының атақты малшысы болған Виктор Воронов Талдықамыста бізбен көрші тұрды. Жылына бір-екі қабат Украинадағы үйінен посылка келеді. Ішінен шыққан үнді шайы мен алманы біздің үйге сыйлайды. Менің анам Шәмшия жас отбасына қарасып, қаймақ пен май, ірімшік пен құрт беріп, жиі қонақ қылушы еді. Содан болар, Воронов бізді туысындай көрді. «Қазақтар шошқа етін жемейді, посылкаға сало салмаңдар» деп анама ескерткенмін. Мынау – таза дәм» деп күлдіретіні есімде қалыпты, – деп, әңгімесін тыңдап отырған бәрімізді бір жадыратты.

Алқа-қотан отырған 6-7 жігіттің ішіндегі Фанис Бекішев те бүгінгі заман талаптарына әбден бейімделген азамат.

Фанистің әкесі Қайрат пен анасы Әниса Дәулетова Талдықамысты 1962 жылдан бастап қоныс етіп, шопан еңбегінің бейнеті мен зейнетін көріпті. Фанистің өзі де фермада қой бағып, малшы да болыпты. Қазір жеке шаруасын күйттеп отыр. Алдағы уақытта шаруа қожалығын ашпақшы. Отанасы Күләш Задақызы екеуі 4 баладан ұрпақ сүйіп отыр.

Талдықамыстағы әлді шаруашылық – «Мейрамбек» шаруа қожалығы жылдан жылға нығайып келеді. Еңбекқор Серік Зәпкенов өз төлі есебінен өсірген қара мал тұқымын жақсартуды қолға алыпты. Ол Шиқылдақ ауылындағы «Табиғат» шаруа қожалығынан екі мәрте асыл тұқымды бұқалар сатып алып, табынға қосыпты. Шаруа бакқан жігіт тұқымы жақсы малдың таразы басатынын жақсы біледі. Биыл күз 30 бұқашықты мал бордақылау алаңына өткізіп, қыруар табыс тауыпты. Серік түздегі шаруаға ие болса, келіншегі Гүлмира үйдегі шаруаға тас-түйін. Бес баланың екеуі ауылда, үшеуі Екібастұз қаласындағы үш бөлмелі пәтерде тұрып, оқып, қызмет істеп жатыр.

Айтпақшы, Зәпкеновтер әулеті де әуелден Талдықамыста тамыр жіберген. Серіктің әкесі Дайырхан жемшөп бригадасының бригадирі болып, қажыр-қайратымен жұртқа үлгі болған азамат екен, қазақ: «әкеге тартып ұл туса игі» демей ме, Серіктің әке тәлімін көрген жігіт екендігі бүгінгі іс-әрекетінен көрініп тұр.

Жалпы, Талдықамыс жігіттері шетінен қайратты. Ағайынды Асылбек пен Нұрлыбек Рахымбаевтардың «Ғазиз» шаруа қожалығының да тасы өрге домалап тұр. Ірі қара санын 300-ге жеткізген оларда жылқы да баршылық. Күзде 40 бұқашықты бордақылау алаңына өткізіп пайда көрген шаруа қожалығы 2016 жылы өз қаражаттарына су жаңа «МТЗ-920» тракторын сатып алыпты.

Айтпақшы, бұл әулет ертеректе Басқамыс ауылында өсіп-өнген екен. Басқамыстық Айдархан Әділханов Талдықамысқа бөлімше меңгерушісі болып қызметке кіреді де, 1964 жылы Рахымбаевтар отбасын көшіріп алғызады. Сөйтіп, отағасы Аманжол Рахымбаев көп жылдар механизатор болып еңбек етеді. Ерлі-зайыпты Аманжол мен Сұлушаш тоғыз бала көріп, Талдықамыста жапырақ жаяды. Осындай көпбалалы отбасында тәлім-тәрбие көрген Асылбек пен Нұрлыбектің еңбекқор болып ержетіп, Талдықамыс ауылының жаңа тарихының парактарын жазып жатқанына куә болдық.

Асылбек пен келіншегі Бота Инербаева үш қыз баланы айналып-толғанып отыр. Інісі Нұрлыбек әлі отау тікпепті. «Қайратты ерге бақ қонар» демей ме, бақыт болып босағасынан аттар жар табылары кәміл.

Кеңес заманындағы Талдықамыс тарихына үнілген адам онда Әубәкір Құлмағанбетов деген әйгілі шопан болғанын білер еді. Әубәкір шопан бұл ауылға Омбы жақтан келіп, 1968 жылы қоныстаныпты. Жұбайы Шәмшиямен бас қосып, балалы-шағалы болады. «Ат тұяғын тай басар» демекші, сол балалардың ержетуі тәуелсіздік жылдарымен тұспа тұс келіп, 2018 жылы «Нұр-Бек» шаруа қожалығын құрады.

– Атакәсіпті өрге бастыру оңай емес. Әйтсе де уақыт алға басқан сайын әлеуетіміз артып келеді. Ара-тұра мемлекет қолдауына сүйенеміз. Лизингке «МТЗ-82» тракторын сатып алдық. Бұрыннан қалған тағы екі трактор бар. Қора-қопсыны жаңаладық. Аша тұяқты мен айыр тұяқты саны да көбейіп келеді. «Төртеу түгел болса, төбедегі келеді» деген ғой ата-бабаларымыз, қалада тұратын ағам Ержан, мұндағы ағам Нұржан – үшеуіміз бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып берекелі күндерді өткеріп жатырмыз, – дейді Бекжан Құлмағанбетов әңгімесін түйіндеп.

Бауырына құт ұялаған Талдықамыста екі-үш сағат болып, алты азаматпен әңгімелесіп кері қайттық. Жеті үйдің бірінің тірегі – «Дархан»

фермерлік қожалығының иесі Сансызбай Тасыбаевпен кездесудің сәті түспеді. Жол жүріп кеткен екен. Ауылдас жігіттердің айтуынша, Сансызбайдың да жағдайы жақсы көрінеді. Техникасы сайлы, малы күйлі. Әкеден қалған қара шаңырақтың ырысын арттырып отыр екен. Әке демекші, әкесі Жайлаубай Тасыбаев та өз ғұмырында Талдықамысқа мандай терін сіңірген-ді. Қызметін ферма бухгалтерлігінен бастап, есеп-қисап жүргізіп, көз майын тауысып, кейін бөлімше басқарушысы да болған. Ерлі-зайыптылар он баланы тәрбиелеп өсіріп, іргелі әулетке айналған. Әкесі Жайлаубай бақилық болғанына біраз жыл өтті, анасы Үміт есен-сау жүріп жатыр. Қара шаңырақтың құты – қарт ана балаларының тілеуін тілеп отыр.

Талдықамыстықтармен қоштасып, қайтар жолға түскенде ойға шомдық. Көз алдымызға қияндағы ауылдың алдағы күндерінің суреті келді. Қысқы соғымдарын жығып, бір-бірін омыртқаға шақырғалы отырған жеті үй дастархан үстінде келешекке жоспар құрып, ақылдасары анық. Өздерінің көзі көрген қариялар төбе басына шығып солай кеңесетінін бала күндерінде сан мәрте көрген. Атадан балаға мирас болған үлгі соған нұсқайды. Әрі сол үлгі, дәстүр, тәрбие жалғасын тапқан сайын жеті үйлі Талдықамыстың да шоқтығы баяғыша биік бола бермек.

Ж. Жәлелұлы

Келешекке сеніммен қарайды *(Тұрсынғали Ордабаевтың «Қаржау» шаруа қожалығы)*

Екібастұз ауылдық округінде 55 шаруа қожалығы бар екен. Соның ішінде 16-сы Тай ауылында жұмыс істеп тұр. Ауылдық округ әкімі Жанат Ибраевтың айтуынша, соңғы бір-екі жылда бірқатар шаруа мемлекеттің қолдауына сүйеніп, жаңа техника мен асыл тұқымды малға қол жеткізіпті.

Мәселен, «Алексей» шаруа қожалығының иесі Алексей Гриценко 7100 мың теңге несиеге «МТЗ-80» тракторына қоса мал азығын үлестіргіш техника сатып алса, дәл осындай тракторға «Жәнібек» шаруа қожалығы да ие болыпты. Ал «Нұрлан» шаруа қожалығы мен «Қаржау» шаруа қожалығы асыл тұқымды мал санын көбейтуді мақсат етіпті.

«Қаржау» шаруа қожалығы басшысы Тұрсынғали Ордабаевты ауласынан жолықтырдық. Ол аулада тұрған екі «МТЗ» тракторының біріне техникалық күтім жасауға білек сыбана кірісіпті.

– Шаруа қожалығын 2017 жылы құрдым. Өзімде біраз мал болды. Содан соң 2018 жылы «Сыбаға» бағдарламасына қатысып, 4 миллион теңге несие алған едім, оны толық өтеп тастадым. Енді Ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қорынан несие алғалы отырмын. Оған Ақмола облысының Атбасар ауданынан 24 бас асыл тұқымды құнажын сатып алуға келісіп қойдым. Несиенің жылдық өсімі 16 пайыз, оның 10 пайызын мемлекет өтейді. Жалпы, қазіргі уақытта мемлекеттің шаруа адамына көмегі зор, – дейді Тұрсынғали әңгіме арасында.

Негізі, бүгінгі таңда шаруа қожалығында 100-ден аса ірі қара, 130-дай қозылы қой бар көрінеді. 500 гектар жайылым мал жаюға жеткілікті, ал 80 гектар өлкеден мал азығы дайындалады. Тұрсынғалидың сөзіне қарағанда былтыр 200 тонна пішен әзірлеген екен, біразы қыстақтан артылып қалыпты. Осы тұста әңгімеге араласқан Екібастұз ауылдық округі әкімі Жанат Ибраев: «Елде болса, ерінге тиеді» деген емес пе. Биыл жазғытұры кейбір үйлерде пішен таусылып қиналғанда Тұрсынғалидан көмек көрді», – деп еңбекқор азаматтың мақтауын жеткізді.

Айтпақшы, Тұрсынғалидың әкесі Қаржау Ордабаевты білуші едік. Қаржау ағамыз Екібастұз өңіріне танымал әнші, жыршы-термеші болды. Әрі еңбекқор азамат еді. «Өлеңті» кеңшарында жазда шопыр, күзде комбайншы болып еңбек етіп, кеудесіне екі орден қадады. Сондай қажырлы да қайратты ағамыздың баласы Тұрсынғалидың қара шаңырақтың қадірін қашырмай, ел-жұртқа сыйлы жігіт болып қалыптасқанына біз де дән риза болдық.

Тұрсынғали мен келіншегі Алма отбасында үш бала тәрбиелеп отыр. Ер жеткен ұлы Кәкім Екібастұз қаласында болғанымен, науқан кезінде ауылға келіп әкесіне көмектеседі екен. Иә, шаруа қожалығын өркендету жеңіл емес. Әйтсе де келешегіне нық сеніммен қарайтын Тұрсынғали Ордабаевтың өз ісінің нәтижесін көрері анық.

Ж. Жәлелұлы

Бауырмал құшақ **(Қадыр Шаяхмет)**

Ескі жұртқа айнала жаздаған Жартастағы қыстауда қазір қайнаған өмір. Біз іздеп шыққан кәсіпкер жігіт Қадыр Шаяхмет те осы жерден табыла кетті. Жып-жылтыр қара бояуын қалың шаң басқан

«Джип» көлігінен түсіп, басындағы ши қалпағын сілкіп тұр. Бір жыл бұрын бір-бірімізді бірер мәрте көрген көз таныс болғандықтан, жылы шырай, ыстық ықыласпен амандық-саулық сұраса жөнелдік.

– Тайға қашан келіп қалдыңыз?

– Кеше. Нұр-Сұлтаннан Ажы арқылы дала жолымен төтелеп түскенде 260 шақырым. Жаз шыққалы бірнеше қабат келіп үлгердім. Жоспарлаған шаруа көп.

– Қыстақтан қалай шықтыңыздар? Тайдағы алғашқы қыс ауыр болған жоқ па?

– Иншалла. Ауыр күндер болды. Мұндағы ел-жұрттың қолдау-көмегімен көктемге жұтамай іліндік.

Әңгімелесе жүре ашық жанына келіп кідірдік. Іште екі жігіт қойдан қан алып жатыр. Қимылдары – әбжіл. Тай ауылының мал дәрігері Арман Тәуірбаев пен санитар Бекжан Құлмағанбетов екен. Қан алу үшін ашыққа қамалған Шопан ата түлігіне көз жүгірте қарап едік, көк шөпке аузы іліккен қой мен қозы ширап қалыпты. Бүгінгі күні «Мори» шаруа қожалығында қозысын қоса есептегенде 690 қой бар екен. Ірі қара мал мен жылқы саны да әжептәуір өсіпті.

– Кеше Ақмола облысынан бір үйір жылқы әкелдім. Анау екінші қорада қамаулы тұр, – деген Қадырдың сөзінен соң, сонда беттедік. Есік ашылып, ішке жарық түскен сәтте қораны бөтенсініп тұрған есті жануарлар оқыранып, құла айғыр құлағын қайшылады. Қазақтың көз құрты – жылқыны тамашалап тұрып әңгімені әрі өрбіттік.

– Жылқыны өз қаражатыңызға сатып алдыңыз ба?

– Иә. Дәлірек айтқанда, кәсіпкер-серіктесім бар. Ортақ іске былтырдан бері біраз қаражат құйып жатырмыз. Мемлекет қолдауынан да дәмеліміз. Он миллион теңге мөлшерінде несие алып, оған қой санын көбейтеміз.

Қой демекші, өткен қыста уақ түлікті Тай ауылы тұрғыны Бектас Асайыновтың қорасында қыстатыпты. Қадыр Шаяхмет қысылтаяң кезеңде қолұшын созған азаматқа ризашылығын қайта-қайта білдірді. Кәсіпкер Қадыр енді алдағы қыстаққа қапысыз дайындалуды мақсат етіп отыр. Былтыр күзде асығыс-үсігіс екі қораның төбесін жартылай ғана жауып үлгерген екен, биыл жаз сол жұмысты толық аяқтамақшы. Қажетті құрылыс материалдарын әкеліп те қойыпты.

– Осы қыстау орны 5 гектар жерді алып жатыр. Оны рәсімдеп, заңдастырдық. Енді электр желісін тартып, маңайды қоршап, мая үйетін орынды да сайлап алу керек.

Қазақ: «Арық сөйлеп, семіз шық» демей ме. Десе де Қадырдың сөзіне сендім. Іскер жігіт шаруасын дөңгелетіп әкетері шүбәсіз. Былтыр күз-

ге салым Нұр-Сұлтан қаласы іргесіндегі Қоянды ауылынан көшіп келіп Тай ауылына орныққан үш отбасы бүгінгі күні осындағы жұртқа сіңісіп кетіпті. Айтпақшы, Тай ауылына қоныс аударып, құтты жер тапқан тағы бірнеше отбасы бар. Солардың бірі – Бекбосын Бейісханның отбасы. Бекбосын қыс бойы ауылдағы мешітте қараушы болып еңбек етсе, қазір шаруаның қойын бағып жүр. Үш баласы ауыл мектебінде оқиды. Екібастұз ауылдық округі әкімінің Тай ауылындағы маманы Сайран Арынованың айтуынша, бұл отбасына оңтүстіктен солтүстікке қоныс аударушылар бағдарламасына сәйкес мемлекет көмегі көрсетіліпті. «Біраз қаражат құралса, мал сатып алып, ел қатарлы өмір сүремін ғой», – дейді Бекбосын үмітпен.

Иә, адамды алға үміт жетелейді. Тай ауылы тұрғындары қандастарды бауырға басып, үміттің маздап жануына жанашыр болып отыр. Соны көзбен көріп, құлақпен естіген біз де: «Бәрекелді, бірлік түбі – тірлік» деп, қайтар жолға түстік.

Ж. Жәлелұлы, 2021 жыл.

Асқар асқан белес

Біраз күнгі жылымықтан соң қыс қайтадан қатулана түскендей. Далада аяз күшейіп, қар ұшқындап тұр. Талдықамыстан күн еңкейе шыққан біз Көксиырға іліккенде желтоқсан айы туса да өрісте жүрген сиырлар ауылға қайтып, жұрт мал қоралап жатыр екен. Бетін аяз сорған үй иесі Асқар Әлин сыртта шаруа қамымен жүр. Жал-жал үйілген мая, тап-тұйнақтай қора-қопсы Асқардың биылғы қыстаққа сақадай-сай әзірленгенін білдіріп тұр. Жасы қырықтың бел ортасынан асқан жігіттің шаруасына ұқыпты екенін Көксиыр ғана емес, Өлеңті өңірі халқы жақсы біледі. Мұндай ұқыптылық пен еңбекқорлық Асқарға заманында Екібастұз ауданына аты әйгілі болған әкесі Қайкен Әлиннен сіңген.

– Біздің отбасы Көксиырға сонау 1963 жылы көшіп келіпті. Ол уақытта бұл ауыл «Өлеңті» кеңшарының №2 фермасы екен. Әкем бір отар саулық қойды қабылдап алып, содан 30 жыл бойы табан аудармай шопан болды. Биязы жүнді қой өсірудің бейнетін баққан адам біледі. Кеңес дәуірінде шопан үшін социалистік жарыс жеңімпазы атану, қозы алу жоспарын асыра орындау – мәртебе. Әкем жыл сайын әр жүз саулықтан жүздің үстінде төл алып жүрді. Ерен еңбегі бағаланып, орден-медальдармен марапаттал-

ды. Мен бала күнімде қасында ілесіп жүріп, шопан кәсібіне қанықтым, – деп әңгімесін бастады Асқар Әлин біз үйге кіріп, жайғасып отырған соң.

Жеті бөлмелі кең үйдің іші-сыртынан тазалық лебі есіп тұр. Асқардың келіншегі Динара Қайнышева зыр қағып, дастархан қамына кірісіп кетті.

– Осы үйді 2002 жылы әкем бас болып бәріміз жабылып өз қаражатымызға салдық. Анам Рысты Айтбаева 11 баланы бағып-қаққан аяулы жан еді. Нағашы жұртымыздың әншілік өнерімен Ақкөл-Жайылмаға аты шыққан ғой. Анамыз Рысты да әнді керемет айтушы еді. 1972 жылы облыстық телевидение түсірген хабарда ән шырқап, тыңдаушыны тәнті еткен. Тіптен музыкалық білім алуға да шақырыпты, бірақ әкем рұқсат етпепті, – дейді Асқар әңгімесін сабақтай түсіп.

Енді Әлиндердің қара шаңырағында отырған Асқар жайлы баяндайық. Ер жеткен соң ол әке таяғын ұстап шопан болады. 1998 жылы фермадағы соңғы бір отар қойды өткізіп, жұмыссыз қалады. Ауыл тұрмысының қиюы қашып тұрған кез емес пе. Нарық шеңгелінен шығу үшін жігітке харажат қажет уақыт. Үкіметтен үміт жоқ, өз қайратыңа сену керек. Әке мен бала ақылдаса келе, 2005 жылы «Көксиыр» шаруа қожалығын құрады.

– Бастапқыда 1 көк бие, 10 шақты сиыр мен 12 қой болды. Сол азынаулақ малды баламыздай күтіп, көзіміздің қарашығындай сақтап, өз төлі есебінен жылдан-жылға көбейттік. Міне, уақыт білінбей сырғып, арада 16 жыл өте шығыпты. Бүгінгі күні 90-ға жуық қара мал, 70-тей жылқы бар. Қара мал тұқымын асылдандыру бағытында жұмыс істеп жатырмыз. Биыл «Табыс» шаруа қожалығынан 3 асыл тұқымды бұқа сатып алдық. Әрқайсысы 350 мың теңгеге түсті. Рас, 150 мың теңгесін мемлекет қайтарып берді, – дейді Асқар сөзін жалғап.

Мал саны көбейген соң кең қоражай қажет. 2019 жылы Асқар ұзындығы 42 метр, ені 10 метр қораны өз қаражатына тұрғызыпты. Сонымен қатар, әкеден қалған қора-қопсы да кәдеге жарап тұр.

Шаруа қожалығы биыл жаз 200 тонна пішен әзірлепті. Шаруашылық иелігінде жалпы 1600 гектар жер бар екен, соның 200 гектары – өлке. Өлеңті өзені жазғытұры жақсы тасып, шөп қалың болыпты. Пішен әзірлеуге Асқарға қаладан келген інісі Шалқар, немере туысы Садық Шәйкенов көмектесіпті.

Жалпы, Әлиндер әулеті тату-тәтті. Бауырмалдық қасиеті бойына сіңген ағайындылар күш бірлікте екенін біледі. Ертеден құт дарыған қара шаңырақ олар үшін қастерлі.

Айтпақшы, Асқардың үйінде Көксиырдың өзге де шаруақор жігіттерімен жолығып, мәжіліс құрдық. Бәрі сом денелі, қайратты, ақжарқын,

ашық. Атакәсіппен айналысып жүргелі ойға түйгендерін айтып, алдағы күндері жасайтын іс-әрекет қалай болмағын елеп-екшеп отыр. Осыдан-ақ шалғай ауылдағы қазақ жігіттерінің заман аужайын терең ұққанын, жеке меншік дүниенің қадірін білгенін аңғаруға болады.

Қайратты азамат Асқар Әлиннің бүгінгі тіршілігі де осы ойымызды бекіте түсті. Ерлі-зайыптылардың адал еңбегімен жеті баласының келешегін жасап жатқандығы қуантады.

Ж. Сәдуақас.

Атқұмарлық атасынан жұғысты **(Қиясовтар әулеті)**

«Ат – ер қанаты» деп ой түйген қазақ жылқыны ерте заманнан қадірлей білген. Қамбар ата түлігі – қылқұйрықтыны осылайша қадірлеу үрдісі атадан балаға жұғысты болып, күні бүгінге дейін жетті. Екібастұз өңірінің әр ауылында жылқышылар әулеті бар. Өлеңті – Тай ауылындағы мұндай әулет – Қиясовтар әулеті. Енді әңгімені кеңес дәуірінен бастайық.

«Өлеңті» кеңшарының атақты жылқышысы Сейітхан Қиясов – 1911 жылы өмірге келіп, 1984 жылы бақилық болған адам. Есейіп ат жалын тартып мініп, жігіт болған шағынан қолына құрық алған. 1962 жылы шаруашылыққа «Рассвет» кеңшарынан саны 200-дің үстінде жылқы әкелініп, жылқышы болып майдангер Сейітхан Қиясов тағайындалады. Сол жылқыны Сейітхан жылқышы бірнеше жылдан соң 1200-ге жеткізеді. Жүйрік баптап, немересі Төлеубайды атқа мінгізіп, бәйгеге шаптырады.

– Кеңес дәуірінде жыл сайын жазда шопандар тойы өткізіліп жүрді емес пе. Атам Сейітхан баптаған Буян атты қасқа сәйгүлік болды. 5-6 кластарда оқып жүргенде сол жүйрікпен бәйгелерде бірнеше мәрте жүлделі болдым. Қасқа ат суырылып топ аттың алдына шыққанда, өлеңтіліктер қиқулап дем беруші еді, менің бала көңілім қауырсындай қалықтап кететін, – дейді Төлеубай сол бір ұмытылмайтын шақты еске түсіріп.

Атасы Сейітхан көз жұмған соң да әулет кермесінен жақсы ат үзілмейді. Төлеубай ер жетіп, әскер қатарына шақырылып, борышын өтеуге кеткенде рысак тұқымды Мальчик атты жүйрікті белгілі атбегі Кәкібай сатып алып, бәйгеге қосып жүріпті. 1994-1996 жылдары Төлеубай Көкішұлы да құрық ұстап, жылқышы болады.

– Кеңшар шаруашылығының күйі кетіп, киын уақыт туған кез. Мен бакқан табында 500-дің үстінде жылқы болды. Інім Дәулет Қиясов, жездем Жұмат Орынбаев – үшеуіміз жарғақ құлағымыз жастыққа тимей еңбек еттік. Өлеңтінің жылқысы ертеден Қаракас, Мерген тамын жайлаған. Иен даланың шөбі шүйгін, аша тұяқты тез қоң жинайды. Айтпақшы, қазір де жылқышымын. Шаруаның жылқысын бағамын. Үйреншікті кәсібім өзіме ұнайды, жылқы қазақтың жаны емес пе, – деді Төлеубай жол үстінде жолыққанда асығыс екенін ишаралап білдіріп. Әйтсе де сүйікті тақырыбы төңірегіндегі әңгімені қия алмай, тағы біраз бөгелді.

Қазақ Елі тәуелсіздік алған тұста ұлттық ат спорты ойындарын қайта жандандыру қызу қолға алынғаны мәлім. Қазақтың қанына сіңген көкпар, аударыспақ, теңге алу ойындарына қатысу үшін тақымы мықты, ат құлағында ойнайтын жігіттер ауадай қажет болды. Міне, осы кезде ауыл Тоқан атап кеткен Төлеубай Қиясовтың айы онынан туды. Тау қопарар күш-қайраты бар жігіт өзі сияқты азаматтардың басын қосып, өңірде алғашқылардың бірі болып көкпар командасын жасақтады. Команда құрамына інісі Дәулет Қиясов, Тілеубек Орынбаев, Бектас Амантаев, Ербол Кәрібаев, Аман Отызбаев, бүгінде бақилық болған Сағындық Мақұлбаев кірді. Төлеубайдың айтуынша, көкпарға машықтанбаған жігіттердің шеберлігін шыңдау үшін қыруар тер төгіпті. Оның үстіне, жарамды ат табу да жеңілге түспеген. Алғашқы бетте Өлеңті өзені бойындағы Ерейментау жағы ауылдары жігіттерімен көкпар ойнап жаттығады, кейін Баянауыл, Ақтоғай, Ертіс аудандарына шығып жарыстарға қатысып, жұлдемен оралады. 1997 жылы Екібастұз қаласының 40 жылдық тойында өнер көрсетіп, жұрттың қошеметіне бөленеді. Сонымен қатар, ілкімді Төлеубай теңге ілу өнерімен де төңірекке танылды.

– Қаныш Сәтбаевтың мерейтойында Бірлік ауылының бір жігіті керемет ептілік көрсетті. Теңге түйілген шүберек он тұсқа қойылған еді. Екеуіміз бірінші жолы соның бәрін іліп алып, атып жібердік. Екінші жолы уақыт белгіленді. Тағы да бір рет те мүлт кетпедік. Тек баянауылдық жігіт бірер секундқа жылдам іліп, жеңіске жетті. Мен екінші орынды иелендім, – дейді Төлеубай сол жолғы бәсекенің бәсі жоғары болғанын еске алып. Негізі, ол теңге алудан үш мәрте чемпион болыпты.

«Әке көрген оқ жонар» демей ме. Жасы елуден асып кеткен Төлеубайдың көкпардағы орнын баласы Мақсат Қиясов басып отыр. Мақсат – аймаққа аты танымал көкпаршы, Ақкөл ауылы командасының сапында көп жылдан бері өнер көрсетіп жүр.

Қазақ дәстүріне, тұрмысына берік отбасында 5 бала тәрбиеленіп, ержетті. Ерлі-зайыпты Төлеубай Қиясов пен жұбайы Жанар – бүгінде 3 немере сүйіп отырған бақытты ата-әже. Немеренің алды есейгенде атасы Төлеубай ашамайлы ерге отырғызып, әжесі тоқымқағар той жасары анық. Өйткені кезінде атасы Сейітхан да солай істеп, дәстүрден жаңылмаған. Жылқышылар әулеті осылайша дәстүрге берік болса, ат қадірін білер бала да көп болады.

Жассерік Жәлелұлы

Құт дарыған Көксиыр

Асқар Әлиннің шаңырағында әңгіме-дүкен құрып, сыртқа шықтық. Үйге кіргенде аңдамаппын, қабырғаға бекітілген қаңылтыр тақтайшадағы «Шәкен Жолдасов көшесі» деген жазу көзге түсті. Шәкен Жолдасовтың есіміне бұрыннан қанықпын, Ленин орденді малшы, Мәскеудегі Бүкілодақтық халық шаруашылығы жетістіктері көрмесіне қатысқан атақты адам. Өлеңтіліктердің әйгілі малшы есімін ұмыт қалдырмай, Көксиыр ауылының бір көшесін сол кісінің атымен атағанына риза болдым.

Айтпақшы, осы ауылдың Көксиыр аталуы да Шәкен Жолдасов баққан көк сиырларға қатысты. Неміс-фашист басқыншыларымен болған соғыстан соң, ел-жұрт халық шаруашылығын қалпына келтіруге кірісті емес пе. Шамасы сол уақытта болуы керек, жырақтағы Украинадан «Екібастұз» кеңшарына көк түсті сиырлар әкелініп, Талдықамыс бөлімшесінің қыстауына орналастырылады. Ғылым тілінде «Серая украинская порода» деп аталатын бұл тұқымға жататын сиырлар әнде етті, әнде сүтті болып келеді. Малды бағып-күтудің жайын жақсы білетін еңбекқор Шәкен малшының қарауына бір гурт сиыр беріледі. Бірер жыл ішінде көк сиырлардың саны өз төлі есебінен өсіп, бірнеше табын малға айналып, кеңшарға кіріс әкеледі. Ал Шәкен Жолдасов ерен еңбегі үшін 1948 жылдың 11 қазанында Ленин орденімен марапатталады. Көк сиырлар, шын мәнінде, ауылға құт кіргізіп, бірнеше малшының бағын жандырады. Кейінірек малшылар: Түйміш Әбдіхалықов, Теміржан Дүйсенов өңіріне Ленин орденін қадап, абыройы асқақтаған елді мекенді жұрт Көксиыр атап кетеді. Уақыт өте келе кішкентай қыстау бөлімшеге өсіп, «Өлеңті» кеңшары құрылғанда жаңа шаруашылықтың №2 фермасы болып, табыстан табысқа жетеді.

Арғы тарихы осындай Көксиыр бүгінгі заманда да көштен қалған жоқ. Өртіндегі еңбекші қауымның ізін басқан кейінгі буын ауылдың түтінін түзу ұшырып отыр. Әрине, кеңес дәуіріндегідей емес, ауыл шақталып қалыпты. Көксиырда 14 үйде 64 адам өмір сүріп жатыр. Алайда мұндағы әр азамат бүгінде атан түйенің жүгін көтеріп жүр. «Жасұлан», «Атамекен», «Сағынтай», «Нұрлан», «Көксиыр», «Ақмарал», «Жаңбырбай» сияқты 12 шаруа қожалығы ырысын мал шаруашылығынан тауып отыр. Шаруа қожалықтары меншігінде 599 қара мал, 428 қой мен ешкі, 422 жылқы, ал жеке шаруаларда 163 қара мал, 201 қой-ешкі және 18 жылқы бар.

Көксиыр ауылында болған сапарымызда «Атамекен» шаруа қожалығының иесі Төлеген Кәменов және «Нұрлан» шаруа қожалығының иесі Нұрлан Обаевпен әңгімелестік.

– Осы жердің тумасымын. Қанжығалы ішінде Ескенеден тараймыз. Әкем Нәжімиден заманында бухгалтер болып еңбек етті. Біз ержеткен шақта қоғамдық құрылыс өзгеріп, нарықтық экономика енгізіліп, жекеменшікке рұқсат берілді емес пе. Жұрт тәрізді талпынып шаруа қожалығын құрдым. Шабындық, жайылымдық жер, бірқатар техника бар. Қара мал мен қой-ешкіні өз төлі есебінен көбейтіп отырмын, – дейді қысқа сөйлеп Төлеген Кәменов.

Қазақ үшін қара шаңырақ – қастерлі. Төлеген мен жары Гүлзада екі баласын сол құт дарыған шаңырақта тәрбиелеп, туған жердің қадір-қасиетін перзент бойына дарытуда.

Тұйықтау Төлегенге қарағанда Нұрлан Обаев әңгімешіл, ашық көрінді. 2016 жылы құрылған «Нұрлан» шаруа қожалығы бірер жыл ішінде төрт түлік санын көбейтіп, 210 ірі қара, 150 жылқы ұстап отыр. Мал азығын әзірлеу үшін қажетті ауыл шаруашылығы техникасы сай. Соңғы уақытта өз қаражатына «МТЗ-82» тракторын сатып алыпты. Сондай-ақ, Қаржылай қолдау қорынан 12 миллион теңге несие алып, оған «Жаңа ауыл» ЖШС-інен 35 бас қазақтың ақ бас қызыл қасқа құнажынын әкеліп, табынға қосыпты.

Негізі, ағайынды Обаевтар – жекеменшіктің қадірін ұғып, ерте әрекет еткен жігіттер. Шаңырақ иесі Әсет Обаев бақилық болғанда артында Хасен, Нұрлан, Әсен және Ерлан есімді төрт ұл қалған. Сол төртеудің үлкені Хасен бас болып, 1995 жылы «Әсет» шаруа қожалығын құрды. Бұл шаруашылықтың қыстауы өз заманының әйгілі адамы болған Әбілқасым болыстың қорасы маңында қоныс тепкен.

– Алғашқы бетте талай қиындықты көрдік. Ол уақытта мемлекет тарапынан қолдау аз. Өзіміз де жеке шаруашылық жүргізуге бейімделме-

ген кез. Әйтсе де бізге демеу жасаған бағдарламалар да болды. Әлі есімде, 2009 жылы Павлодар облысында қой өсіруге бағытталған «Жайлау» бағдарламасы қолға алынды. Соны пайдаланып Манат Алғамбаровтың «Табыс» шаруа қожалығынан 100 тұсақ алып, 5 жыл ішінде мемлекетпен есептесіп, қор жидық. Уақыт өте келе қой өсірудің тиімділігі болмай қалды. Сол себепті Шопан ата түлігін сатып, түскен қаражатқа ірі қара мал алдық. Бүгінгі күні ағам Хасен – «Әсет», мен «Нұрлан» шаруа қожалығына иелік етіп отырмыз, – дейді Нұрлан Обаев сөзін түйіндеп.

Ел ішінде жиі болып тұрамыз ғой. Сонау бір жылы Нұрланның да үйінде болып, келіншегі Ақмарал Өміржанованың қолынан дәм татқан едік. Содан бері де бірталай уақыт өтіпті, Нұрланның айтуынша, отбасындағы екі қыз бала Екібастұз қаласындағы №11 қазақ мектебінде оқиды екен. Айтпақшы, кеңес дәуірінде қаладан үй алу қазақ баласы үшін арман болған. Азаттық алғалы бұлдыраған бұл арман жалынан ұстатып, ауылдағы қазақ отбасылары берісі Екібастұз, әрісі Павлодар мен Елордадан үйлі болып, ұрпақ келешегіне сүрлеу салды. Әрине, мұның бәрі арқасын елге, табанын туған жерге тіреп, адал еңбекпен келген – несібе!

Ж. БҰЛАНБАЙ

ҮІ ТЕКТИЛЕРДІҢ ІЗІ ҚАЛҒАН

Мәшһүр Жүсіптің атқосшысы Қанапия да Өлеңтіні мекен қылған...

Есімі дүйім жұртқа белгілі ақын, тарихшы, этнограф, шежіреші, дінтанушы, әулие Мәшһүр Жүсіпке атқосшы болған Қанапия Кенеұлы жайлы аз ғана дерек әулие бабаның ұрпақтары – Т. Шарапиев пен С. Көпеев құрастырған «Ғұлама ғұмыры» кітабында кездеседі. Сонымен қатар, Мәшһүр Жүсіптің 20 томдық шығармалар жинағында бірер дерек бар.

Қанапия атамыздың балалары Алматыда тұратынын жерлесіміз Сәкен Келдібаевтан естіген соң, танысып-пікірлесуге асықтық. Былтыр Ереймен елінде Олжабай батырға арналған мемориалды кешеннің ашылу салтанаты өтіп, оған Қанапия атаның баласы Жұмағали Кенеев те қатысқан еді. Жұмағали Қанапияұлы біздің сұрауымызбен «Отарқаға» арнайы ат басын бұрды.

1908 жылы Баянауыл ауданында қазіргі Мәшһүр Жүсіп ауылында туған Қанапия Кенеұлы туралы баласы Жұмағали айтқан мол деректен біз бұл кітапқа Өлеңтіге қатысты тұстарын ықшамдап беруге тырыстық.

Пысық, балуан денелі Қанапия Мәшһүр Жүсіптің қасына 12 жасынан бастап еріп, насихатын тыңдаған екен. Ол кісінің тапсырған шаруасын тыңғылықты, мұқият орындап, ат-көлік, арбасын айдап әкеп беріп

жүріпті. Мәшһүр Жүсіп әулиеге атқосшы болып Қоянды, Семей сапарларына апарыпты.

Баласы Ырым Қанафиннің «Өмірді өнеріммен өрнектедім» кітабындағы (2016) естелігінде «Әкем ештемеден қорықпаушы еді. Қорку дегеннің бәрін төрт жыл соғыста жүргенде сонда қалдырып кеткен болу керек. Фермаларға, қойшыларға барып жүру үшін, қырық алтыншы жылы жылқыдан бір торы атты тандап алып, үйретіп мініп жүрген. Сол атты жаратып, бәйгеге қосқан. Бір ауданда онға жақын совхоз бар, әр совхоз өздерінің жаратқан аттарын бәйгеге қосып, сонда әкемнің аты озып бірінші болып келеді. Үйде сұр түсті, пластинкалары бар патефон болатын. Оны тоққа қосып керегі жоқ. Кішкентай тұтқасын бұрап, бұрап патефонның басын пластинканың үстіне қойсақ болғаны, неше түрлі өлеңдерді айтып тұра беретін. Сол патефон әкемнің аты райондық бәйгеде озып келгені үшін алған сыйлығы болатын» деп естелік шертеді.

Кейін аймағымызда өткен аламан бәйгеде Қанапия Кенеұлының торы аты озып, бірінші болып келеді. Аламан бәйгеде атты ерттемей, жайдақ шабатын көрінеді. Осы бәйгеде озып келгеннен кейін тұлпарының аты бүкіл Павлодар облысына жайылып, әйгілі Кенейторы деп аталып кетеді.

– Әкемнің фамилиясы Кенеев қой. Кенейторы деп аталуы содан, – дейді Ырым Қанафин. – Жетпісінші жылдардың ортасына қарай інім Жұмағали елге барған болатын. Павлодардан автобуска мініп Екібастұзға қарай кетіп бара жатқанда бір ақ сақалды шалдың жанында отырыпты. Шал «кімнің баласы боласың, қайдан келесің» деп жөн сұраған. «Алматыдан келемін, Кенеев Қанапия деген кісінің баласымын» деген. «Ой! Сен баяғы бәйге аты – Кенейторының иесі Қанапияның баласысың ба?» – депті сонда ақсақал.

Ырым Қанапияұлының әкесі туралы әңгімесін одан әрі жалғайық...

«Португезиясында патрондары бар қос ауыз мылтық үйде ілулі тұратын. Сол мылтықты аламан бәйгеде Кенейторы озып келіп, сонда алған сыйлығы болатын. «Павлодар облысының бірінші хатшысы өзі қолымды алып, сол мылтықты маған сыйлық ретінде беріп еді» деген. Мен төртте болуым керек, мүмкін төрттен асқан кезім бе екен, патрондарды қалай оқтағанын көрдім. Консервінің қаңылтырына бірнеше түйір қорғасынды салып, отқа қойып ерітеді. Сары балшықтан сопақша қылып жолақ жасап, қорғасын ерігеннен кейін сол жолаққа құяды. Қорғасын суып, қатқасын шапқымен кішкентай, кішкентай қылып шауып алып, балғамен ұрып қорғасынның бұрыштарын, қырларын домалақ қылып алып, екі табаның ортасына салып, табаларды екі қолмен айналдырып дөңгелететін. Осын-

дай кішкентай дөп-дөңгелек қорғасын оқтарды патронға салып, газетті жыртып алып, патронның аузын нығыздап бекітетін. Винтовка сияқты жалғыз оқты емес, қос ауыз мылтықтың оғы бытыра ғой, патронға ұсақ қорғасын оқтарды көп салады. Патронға оқтарды салмас бұрын ішіне порох салатын болу керек, оны көрген жоқпын. Менің көргенім – қорғасынды ерітіп, оқты қалай жасағаны. Кенейторыны бәйгеге қосқан кездерінің бәрінде ат үстінде бала отыратын. Сол кезде жасы он, он бірдегі немістің баласы еді. Соғыстың басында Волга бойында тұратын немістердің бәрін Қазақстанға әкелді емес пе, әке-шешесі жоқ, жетім баланы шешем асырап алған екен, аты – Андрей. Біз 3-ші фермада тұрғанда сол Андрей анда-санда біздің үйге келіп-кетіп тұратын. Менің шешемді мама деп атайтын. Қазақшаға судай еді, ылғи келгенде ағам екеуімізге қалтасынан алып бір-бірден конфет беретін. Шешемізден «неге саған мама дейді?» деп сұрайтынбыз. «Кезінде асырап алған балам» дейтін. Өзі Екібастұз қаласында тұрды, үйленіп, қалада жұмыс істеді. Әкем айтатын: «Кенейторыны бәйгеге қосқанда, ылғи ат үстінде Андрей отыратын, бала жеңіл, атқа салмақ түспейді. Аламан бәйгеде атқа ер-тоқым салмайды. Жайдақ шабады. Аттан түсіп қалмасаң болды, ат өзі кете береді деп айтатынмын», – деп.

Үйдің терезесін ашып қойып газетті жыртып алып, махорка орайтын. Махоркасын шегіп отырып газеттің қалған екінші жартысына қарындашпен басын иіп, көзін ақшитып тұрған аттың суретін салып қоятын. Сол салған аттың суреті де көз алдымда. Әкем өте мерген болатын. Мен алтыншы класта оқып жүргенде, совхозда тұратын екі орыспен бәстесіп, жүз метр жерге шишаның ішіне су құйып кірпіштің үстіне қойып, бір оқты малопулька деген винтовка мылтықпен соны атты. Кезекпен атып екі орыс тигізе алмады. Әкем атып, кірпіштің үстінде тұрған шишаны күл-талқан етті.

1950 жылы қар көп жауып, арты боранға ұласқан қыс қатты болыпты. Сол жылы қасқырлар қойға шаба бергеннен кейін, бір қасқырды өлтіріп терісін өткізсең, отардан бір қой таңдап алуға болатын мүмкіндік жасалыпты. Бір қасқырдың терісіне – бір қой. Қасқырлар көптеп малға тие бергеннен кейін әр совхоз сондай келісімге келіпті. Әкем таңғы бес-алтыларда Кенейторысына мініп, қосауыз мылтығын алып, малшыларға барып, «малға шөп уақытында жеткізілді ме, ит-құстан аман ба» деп, жағдай біліседі екен. Бұл жолы да атына мініп таң ата үйден шығады. Түні бойы қардың көп жауғаны соншалық, аттың тізесінен келеді. Қаңтар айында таңғы бес-алтыларда қараңғы, бірақ аппақ қардан түн жарық. Түн ызғарлы, аздап жел бар, ауа сондай ерекше таза екен. Қыста малға шөп

жеткізуге лайықталып жасалған жалпақ ағаш шаналар болады. Шананы тракторға тіркеп, малшылар айырларымен шөпті маялардан шанаға тиеп, күндіз малға шөп тасиды. Әкем атымен маялардың тұсында келе жатса, екі жүз метрдей жерде қасқыр кетіп барады екен. Кенейторысымен қасқырға жетіп барып, оп-оңай атып алады. Қасқырдың тілерсегін тесіп жіңішке кендір өткізіп, екінші ұшын қанжығасына байлап, қармен сүйреп келе жатып, тағы бір маяның жанынан екінші қасқырды атып алады. Оны да тілерсегінен кендір өткізіп, қанжығасына байлап, екеуін қармен сүйреп келе жатып, «Мынау өзі жақсы болды ғой, ойламаған жерден оп-оңай екі қасқыр атып алдым, үйге барғаннан кейін терілерін сыпырып өткізіп, екі қойды таңдап алатын болдым ғой!» деген оймен ауылға келсе, үйдің айналасында кісі толып жүр екен. Әйелдер от жағып, қазанға ас салып жатыр. Есіктің алдында екі-үш самаурынды қайнатып қойыпты. Есіктің алдына келіп аттан енді түсе бергені сол екен, елдің бәрі әкеме қарай жүгіріпті. «Сүйінші! Ұлды болдыңыз, балаңыздың бауы берік болсын!» – деп, жақсы жаңалықты жеткізіпті. «Қанапия келді, екі қасқыр атып алыпты» деген сөздерді естіп, үйдегілер бірден балаға ат қоюға кірісіп кетеді. «Қасқырбай болсын» деген ұсыныс туып, осы атқа тоқтамақшы болып отырғанда, бір шал: «Шуламаңдар, Қасқырбай деген атпен жаңа өмірге бұл бала қалай үйлеседі, өзінің болатын шілдехана тойына екі қойын ала келген бұл бір ырымды бала екен, бұл баланың аты Ырым болсын!» – депті. Бұл мен дүниеге келген 1950 жылдың 18 қаңтары екен.

Жасым бес-алтыда болғанда «Екібастұз» совхозының 3-фермасында тұрдық. Сол тұрған ауылымызда шатырлары жоқ, төбесіне құшақ-құшақ буылған қамыстар төсеп, үстін саз балшықпен қалың қылып сылап тастаған үйлер болды. Елу бес-елу алтыншы жылдары қыста қар көп жауды. Арты үш-төрт күнге созылған боранға айналатын. Үш-төрт күнге созылған бораннан кейін биіктігі екі метрден сәл асатын үйлерді қар басып қалатын. Таңертең қарасак, ешқандай үй жоқ, айнала аппақ, теп-тегіс, тек үйлердің мұржалары ғана шошайып әр жерден көрінетін. Үйлерінің есіктері ішке қарай ашылатын болса, қарды кертіп баспалдақ жасап, адамдар шығып жататын. Есіктері сыртқа ашылатын үйлер, көршісінің үйінің қабырғасын оқтаумен ұрып, белгі беріп, көршісі күрек алып шығып, қарды күреп, есікті ашып беретін. Қыста есіктерінің алдына қарды күрекпен төртбұрышты үлкен қылып ойып, соларды қалап аққала тұрғызатын. Аққала есіктен қанша метр жерде соғылуы керек, қалай иіліп барып қай жерден тоқтауы қажет – соның қыр-сырын білетін маман шалдар болатын. Сол білетін шалдардың айтуымен аққала дұрыс соғылғаннан кейін

қанша күн боран соқса да, есіктің алдын қалың қар баспайтын. Қар жауып боран соққан сайын аққала биіктей береді. Ол балаларға жақсы болатын. Таңертеңнен кешке дейін шанамызды сүйретіп, аққаланың үстіне шығып сырғанақ тебетінбіз. Ағам екеуміздің аяғымызда – пима, үстімізде қалың қыстық пальто, қолымызда биялай, басымызда бауы байланған малақай болатын. Шана теуіп жүріп қарға құлап, балалармен алысып, үсті-басымыздың бәрі аппақ қар-қар, бетіміз қып-қызыл болып ағам екеуміз үйге келетінбіз. Сонда 30-35 градус аяз болса да ешқашан суық тиіп ауырған емеспіз.

Жаз айларында ойнайтын ойынның ең қызығы асық болатын. Бос уақыттың көбі асық ойнауға кететін. Шүберектен тігіліп, аузына резина салынып бүрілген дорбаның іші асыққа толып тұратын. Әр бала осындай асық салынған дорбасын көтеріп ауылдың шетіндегі тақыр жерге барып, бормен үлкен шеңбер сызып, ортасына әрқайсысы бір-бірден асығын қояды. Шеңбердің сыртында тұрып үлкен сақа асықпен шеңбердің ортасында тұрған асықтарды кезекпен атамыз. Атқан асығымыз тұрған асықтарға тиіп, шеңберден шығарып жіберу керек. Сонда ғана шеңберден шыққан асықтар сенің ұтып алған асығың болады. Кейде асық салынған дорбаң одан сайын толып немесе дорбаңда түк қалмай, барлық асығыңнан ұтылып қайтасың. Бір асық үшін өзіңнен үлкен баладан таяқ жеп, өзіңнен кіші баланы ұрып, әр түрлі жағдай болып жататын. Қалай болғанда да ойнайтын ойынның ең қызығы осы асық ойнау болушы еді. Ағам екеуміз күнде таңертең асық салынған дорбаларымызды алып үйден шыққаннан кешке бір-ақ үйге келіп құлайтынбыз. Қораға кіріп жұмыртқалап жатқан тауықты ұясынан тұрғызып жіберіп, әлі жып-жылы жұмыртқаны бір-бірден алып, тесіп ішіп, әрмен қарай ойнап кететінбіз. Ағам екеуміздің түскі тамағымыз осы болатын. Балалар жиналып қалғанда «хантаалапай» деген ойынды ойнаймыз. Ең үлкен ірі асықты қызыл бояумен бояймыз. Бір уыс асықты екі қолымызбен алып, шашып жібереміз. Егер боялған асық күліп түссе (қырымен түссе), барлық отырған бала бас салып асықтарды қолдарымен тез жинап алады. Қай бала қызыл асықты алып үлгерсе, сол бала ұтқан болып есептеледі. Бұл хантаалапай ойыны – балалардың үйде отырып ойнайтын ойыны. Сол үшінші фермада тұрғанда қорада бір көк бие болатын. Жазда сол биені сауып, сүтін ағаштан жасалған майшелекке құйып, әжем қымыз ашытатын. Биені идіру үшін сауарда құлынын аздап емізіп алу керек. Менің жұмысым құлынды емізіп, сосын қайтадан байлау болатын. Осы жұмысты бірде ағам, бірде мен жасайтынбыз. Мен сонда бастауыш класта оқитын баламын. Әжем сауатын шелегін алып үйден

шыққанда, анадай жерде жайылып жүрген бие өзі келетін. Кей кезде бие көрінбесе әжем «Байқал, Байқал» деп атын атап шақыратын. Бие көп күттірмей желіп отырып жетіп келе қоятын.

1961 жылы әкем жаңадан құрылған «Өлеңті» совхозына ауысты. Сол совхозға көшіп бардық. Бесінші кластан бастап сегізінші класқа шейін сонда оқыдым. Әкем нефтебазаның меңгерушісі болды, ағамды Алматыға әпкем алып кеткен, бесінші кластан сонда оқыды. Інім кішкентай. Қорадағы малды жайлау жұмысы менің мойнымда. Қыста мал қорада алты айдан аса тұрады. Бір қорада үш сиыр, оннан аса қой-ешкі, қаз-үйрек, тауық болатын. Қыста ауыз су, малдың суымен қамтамасыз ету үшін үш-төрт күнде водовоз келіп үлкен бөшкелерге су құйып кететін. Водовоз сынып қалғанда суды құдықтан таситынмын. Қыста ол бір қиын жұмыс болатын. Шанаға 40 литрлік фляганы салып алып, шелекті құдықтың шынжырына байлап, содан кейін құдықтың темір тұтқасын айналдырып, су тартатын едім. Шелегім кей кезде толықырамай шығады, сол бір фляганы толтыру үшін бес-алты рет құдықтан шелекті тартып шығарасың. Кей кезде байлаған шелегімнің жібі шешіліп кетіп, құдыққа түсіп кететін. Үйден ұзын жібі бар ілмекті алып келіп, бір-бір жарым сағат құдықтан шелегімді алып шығара алмай әбден қиналатын едім. Кей кезде өзімнің шелегімнен басқа бөтен шелек алып шығатынмын. Ауылдағы жалғыз құдыққа менен де басқа шелек түсіретіндер көп болатын. Қыркүйек айының екінші жартысында әкем борты бар машинаның шоферымен екеуі барып, соғымға екі жылқы сатып әкелетін. Біреуі – шофердікі, екіншісі – біздікі. Оны қай жақтан әкелетінін білмеймін, шамамен Ресей жақтан болуы керек. Тақтай шегеленген, төбесі бар, бір малға арналған жеке қораға байлап, қай кезде шөбін салуым керек, қашан жемін беріп, суаруым керектігін айтып кететін. Күнде әкем атты жамбасынан, сауырынан сипап, шөбін, әлде жемін азайту керек пе немесе көбірек беру керек пе – дұрыс-бұрысын айтып отыратын. Күн сайын дәні ірі, аппақ екі астау сұлы жейтін. Жемді семіртіп отырған атқа ғана беретінбіз. Желтоқсан айының 14-15-інен бастап нағыз суық түсіп, 30-35 градус аяз басталады. Осы кезден бастап семіртіп отырған жылқыларын әр үй соғымға соя бастайды. Әр отбасы жоқ дегенде бір сиыр, көбі бір жылқыны байлап, семіртіп соғымға сояды. Бір ауылда соғымды сойып, терісін сыпырып, мүшелеп жайлап беретін бір-екі адам болады. Аттың аяқтарын арқанмен байлап, жығып, бауыздап жібергеннен кейін пышақпен қарнын тесіп жіберіп, саусағын тығып, «қазысы қанша елі екен» деп біліп жатады. Ең кемі бармақ қазы болуы керек, бір елі қазысы бар соғым арық болып есептеледі. Еттерді етханаға мүше-мүше қылып

бөліп, ағаш сөрелердің үстіне қоя береді. Ет қатпайды деп, аяз түскенше соғым сойылмайды. Осы кезден науқан басталады, күніне екі-үш үй соғым сояды. Содан бірін-бірі қонаққа шақыру басталады. Біздің үйден келіп, «омыртқанды жеп кетпейсің бе» деп жатады. Кей кезде «бүгін бәленшенің үйі шақырып қойып еді, ертең көршінікіне баруымыз керек» деп қонаққа шақырып келген балаға айтып жібереді. Әкем мен шешем күнде қонаққа кеткенде, үйдің сыртқы есігіне кілт салып, інім екеумізді жауып кетеді. Ол кезде телевизор жоқ, ішіміз пысатын. Жастықты алып, бір-бірімізді жастықпен ұрып, уақытты өткізетінбіз. Наурыз айының соңына қарай суық қайтып, күн жылына бастағанда, қыстан қалған қазы-шұжықтарды шешем қапта тұрған ұнның ішіне салып қоятын. Ұнның ішінде ауа жоқ, бүлінбей тұра береді. Мамыр айына дейін тұрған жеңіл сүрленген қазы, шұжық, қартаны үйге қонақ келгенде асатын.

Үйде қашаннан бері жатқан ескі гармонь болатын. Алтыншы класта оқып жүргенде сол гармоньды тартып үйреніп алдым. Радиодан естіп жүрген Шәмші Қалдаяқовтың «Қайықта», «Арыс жағасында», тағы басқа өлеңдерін тартатын болдым. Менің гармонь тартатынымды бүкіл совхоз біліп алған, кей кезде үлкен үзіліс болардың алдында он минут бұрын мені сабақтан ерте босатып, «бар, гармошканды алып кел» деп үйге жіберетін. Үлкен үзіліс болғанда мен мектептің ұзын дәлізінде отырып Шәмші Қалдаяқовтың әндерін, вальстерді тартамын. Мектептің жас мұғалималары екі-екіден бірігіп вальс билейтін.

Әпкем екі-үш жылда Алматыдан үйге келгенде менің салған суреттерімді, мүсіндерімді көріп, «сегізінші класты бітіргеннен кейін Алматыдағы сурет училищесіне апарамын» дейтін. 1966 сонда оқуға түсірді...

2004 жылы інім Жұмағали екеуіміз әдейі Өлеңтіге барып, ауылдың үлкен-кішісін жиып, құран оқытып, ас бердік. Ауылдан бір жылқыны сатып алып, екі үйде дастархан жайдық. Әкемізбен бірге қызмет істеген көзі тірі бір-екі адам бар екен. Өлеңтіден Екібастұз қаласына көшіп кеткен адамдардың бәрін жинап, өз автобусымен досым Шайзолла алып келді. Мектепте бірге оқыған досым Шайзолланы көп жылдан бері көрмеген болатынымын. Кейін қайтарда Шайзолланың үйінде інім екеуіміз қонақ болып, бір түнеп шықтық. Қашан да болмасын саған есігім ашық, төрім дайын, досым Шайзолла!

Ж. Қадырова

Қанапияның балалары. Белгілі сатирик жазушы – Таңдай Кенеев

Мәшһүр Жүсіп бабамызға атқосшы болған Қанапия ата мен Рахия апа Өлеңтіні мекен еткендіктен, балаларының да балалық шағы осы жерде өткен. Ауылдың қым-қуыт өмірі, ауыл адамдарының ешкімге ұқсамайтын кең пейіл бейнесі, Өлеңті өзені бойындағы керім табиғат олардың шабытына шабыт қосқанына дау жоқ. Үйдің тұңғышы Күләтай қазақтың танымал азаматы Сейдахмет Бердіқұловпен шаңырақ құрып, кейін бауырларының бәрін Алматыда оқытқан. Ендігі сөз осы әулеттегі үш ұлдың үлкені – Таңдай Кенеев туралы.

1947 жылы Қанапия атаның шаңырағында ұл балаларының үлкені – Таңдай дүниеге келеді. Бұл кезде әулет «Екібастұз» кеңшарына қарасты шағын ауылдардың бірінде тұрып жатқан еді.

«Есімін неге Таңдай қойды екен?» деген сұраққа жауапты «Қазақ әдебиеті» газетіне 2007 жылы Ұ. Сыдыков жариялаған мақаладан таптық:

«Кенет сәбидің іңгәлаған дауысымен бірге, «Сүйінші! Сүйінші! Тізгін ұстар туды!» деген әйелдің дауысы құлағыма келді. Басымды көтеріп, шығыс жаққа жалт карасам, таң рауандап, бір жарық сәуле маған қарай ұмтылып келе жатқандай болды. «Таңдай! Бұл баламның аты дүниеге тіршілік әкеле жатқан әппақ Таңдай болады!» дегенім есімде. Сол мойынға бұршақ салып құдайдан тілеп алған бала – осы өз достарың Таңдай. Сендер оны Талап деп атайды екенсіңдер. Таңдай майлы аяқ болды. Артынан ілесіп Ырым мен Жұмағали келді. Анасы екеуміз содан бергі тіршілігімізді осы балалардың тәрбиесіне, білім алуына арнадық».

– Анықтамалықтарда Таңдай Екібастұз қаласында дүниеге келді деп айтылып жүр, бірақ ол «Екібастұз» кеңшары төңірегінде туған. Апайымыз Күләтай біздің ер жетіп, қанатымыздың қатаюына көп көмек көрсетті, әуелі ағам Таңдайды Алматыға алып кетті. Ол әуелі Сейдахмет ағатайымыз бен апамыздың үйінде жатып оқыды. Кейін Алматыдағы №12 мектеп-интернатта онжылдықты аяқтады, – деп әңгімеледі Жұмағали Қанапияұлы.

Таңдай Кенеев 1970 жылы Қазақтың политехникалық институтын бітіріп, инженер-электрик мамандығын алып шығады. Еңбек жолын сол

аталған жоғары оқу орнынан бастап, кейін Қазақ КСР ғылым академиясының Тау-кен институтында, Рудный, Хромтау қалаларында өндірістерде мамандығы бойынша көп жыл қызмет істеп, 1994 жылы Қ.Сәтбаев атындағы Қазақ Ұлттық техникалық университетіне ұстаздық қызметке қайта оралады. Аға оқытушы, тау-кен факультеті деканының орынбасары, оқу-тәрбие ісі жөніндегі проректордың орынбасары, оқу-тәрбие ісі жөніндегі проректор, кафедра меңгерушісі, Баспа орталығының директоры қызметтерін атқарады. Техника ғылымдарының кандидаты, доцент.

Таңдай Кенеев 1980 жылдан бастап әзіл әңгіме, сатираға қалам сілтейді. Алғашқы әңгімесі О.Әубәкіровтің алғысөзімен «Лениншіл жас» (қазіргі «Жас алаш») газетінде жарық көрген. 1984 жылы «Нашар» атты әңгімесі конкурста жеңіп, «Ара» журналының лауреаты атанды. Шығармалары «Арман қанатында», «Көңілді көшенің жігіттері», т.б. жинақтарға енген. «Қисық шеге», «Қыңыр», «Ырың-жырың» атты жеке жинақтары жарық көрген.

Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының иегері (2008).

– Ағам сегіз қырлы, бір сырлы жан еді, – дейді Жұмағали Кенеев. – Ғылыммен, ұстаздықпен, жазушылықпен айналысты. Қазақстан Жазушылар одағына мүше болып, «Бомж», «Сөз кені» кітаптарын жазды.

Таңдай Қанапияұлы 2008 жылы 61 жасында дүниеден озды. Жұбайы Гүлбаршынмен Санжар есімді ұл, Гүлнәр, Әсел атты қыздарын тәрбиелеп өсірді.

Ырым Қанапияұлы – суретші, зергер

– Екінші ағам – Ырым 8 жылдықты аяқтаған соң Сейдахмет ағатайым мен Күлэтай апайымның қолдауымен Алматыдағы Н. Гоголь атындағы көркемсурет училищесіне оқуға түсті. Ол мектеп қабырғасында жүргенде-ақ суретшілік, ұсталық, зергерлік өнерге талабымен танылды. Аталған оқу орнын бітіргеннен кейін Алматыдағы театр-көркемсурет институтына түсіп, диплом алған соң сонда жұмысқа орналасты. Қылқалам шебері ретінде қаламынан графика, живопись, портрет жанрларында көптеген дүниелер туды, – дейді Жұмағали Қанапияұлы.

Алтын, күміс, асыл тастармен жұмыс істеп, қазақ халқының зергерлік өнерін дамытуға үлес қосты. Әйелдерге алқа, жүзік, сырға, білезіктер жасап, ерлерге арнап қанжар, кісе, айбалта, дулыға сияқты заттар жасады. Оның туындылары дүние жүзінің көптеген көрмелері мен мұражайларында сақтаулы. Атап айтқанда, шебер қолынан шыққан бұйымдарды Лондон, Париж, Каир, Анкара мұражайларынан кездестіруге болады. Еліміздің астанасы Ақмолаға қоныс аударғанда жаңа астананың символдық кілтін Ырым Қанапияұлы жасапты. Ол кілт Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевқа салтанатты түрде табыс етілді.

– Ырым ағамның Асқар, Алмас атты ұлдары мен Жанар атты қызы бар. Жеңгем Нәйла екеуі – немере сүйіп отырған бақытты жандар. Ағам мерейлі 70 жасын тойлап, өзінің өмірі мен шығармашылығы жайлы «Өмірді өнеріммен өрнектедім» атты кітабын жарыққа шығарды, – дейді Жұмағали аға.

Жұмағали Кенеев – Қанапия мен Рахияның сұт кенжесі

Жұмағали Кенеев 1954 жылы дүниеге келген. Алматыдағы физика-математика (қазір О. Жәутіков атында) мектебіне оқуға қабылданып, 1971 жылы бітіріп шығады. Жоғары білімді Қазақ политехникалық институтының геология-барлау факультетінде алады.

– Мамандық таңдауыма Қазақ КСР ғылым академиясының негізін қалаушы Қаныш Сәтбаевтың өмір жолы мен өнегесі ықпал еткенін айтқым келеді. Бала кезімнен тау-тасты кезіп, түрлі тастардың құпиясын, құрамын білуге құмар едім. Әр курстан кейін дала кезіп, далалық оқу тәжірибесінен өтетінбіз. Оқу бітір-

геннен кейін кең байтақ қазақ даласының Алтай мен Атырауға дейінгі аралығында аяғым тимеген жер жоқ десем де болады. Біз геологиялық барлау жұмыстарымен айналысып қоймай, барған жеріміздің тарихына, жер-су аттарына, әдет-ғұрпына да көңіл аударатынбыз, – дейді Жұмағали аға өзі туралы.

Жұмағали Қанапияұлы Шымкент қаласындағы Тұрлан геофизикалық экспедициясында геофизик болып еңбек жолын бастайды. Кейін Алматы, Іле геофизикалық экспедицияларында геофизик, аға геофизик болып қызмет етеді. Кейін «Қазгеофизика» өндірістік-геологиялық бірлестігінің кәсіподақ комитеті төрағасы болады. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін құрылған Геология және жер қойнауын қорғау жөніндегі мемлекеттік комитеттің төрағасы көмекшісі болып қызмет атқарды. Геология министрлігінде, Қазақстан Республикасының Орталық архивінде қызмет етті. Жұбайы Жібекпен бірге Қамар, Баян атты қыздар, Марғұлан атты балалар тәрбиелеген.

Қанапия Кенеұлынан тараған ұрпақтардың қысқаша ғұмыр дерегі осындай.

Жанаргүл ҚАДЫРОВА

Балабек ақын, Қажығали әнші

Ақкөл – Жайылманың арғы-бергі тарихында өнерлі адамдар көп болған ғой. Есімі ел құлағында қалған Балабек ақын туралы, әрине, естідік, бірақ ақиқатын айтқанда кезінде соған мән бермедік. Әйтсе де әр нәрсенің сәті түсетін уақыт болады. Маусым айында фототілші Рымбек Егінбайұлы екеуіміз Төртүй ауылына жол сапарға шықтық. Екібастұз ауылдық округі әкімі Жанат Ибраевтың көрсетуімен ауыл сыртында ойдағы қорымда жерленген Балабек ақынның қабірін таптық. Қабір басындағы құлпытаста мынадай бір шумак

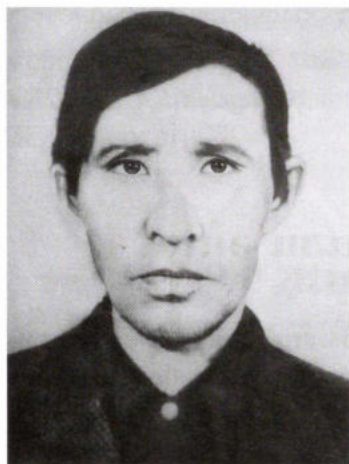
өлең жазылыпты:

– Аралап Сарыарқада ән шырқаған,
Атбасар, Баянауыл арасында.
Әміре, Иса, Майра, Жаяу Мұса,
Балабек – халық сүйген ақындары.

Құлпытасты 2013 жылы ұрпақтары қойыпты. Жоғарғы жағында: «Орынбайұлы Балабек, әнші-ақын-сері, 1887-1942 жж., руы Қозған» деген

жазу қашалған. Өмірден өткеніне сексен жылға жуықтап қалған Балабек ақын жайлы қанша тырыссақ та, Төртүй мен Тай ауылдарынан еш дерек таппадық. Балабек ақынның баласы Қажығали әнші туралы аз-кем әңгіме естіп, соны қанағат тұттық. Жол сапардан қайтып оралған соң, Қажығали әншінің Екібастұз қаласында тұратын баласы Серікпен (Сағындық) хабарласып едік, олжалы болдық. Серік бауырымыз қолымызға төртүйлік өлкетанушы Қайролла Айтбаевтың «Арқаның әйгілі әншісі» атты шағын мақаласын ұстатты. Мақала 2012 жылы 16 қазанда облыстық «Сарыарқа самалы» газетінде жарияланыпты. Аталмыш мақалада назар аударуға тұрарлық қызықты мәліметтер бар екен.

«Ол (Балабек ақын – автор) ән шырқаумен қатар, композиторлық қырынан да танылған. Ел арасында құрметке ие Оразбайдың Әбіші, Әміржан сияқты ақсақалдардың айтуынша, «Қарғам-ау» әні – Балабектің төл туындысы. Шақшан, Шідерті, Өлеңті, Сілеті бойлап, Кереку, Семей, Омбы, Қызылжар, Ақмола, Атбасар, Көкшетау жерлерін аралап, Әміре Қашаубаев, Иса, Майра, Жаяу Мұса, жазушы Зейін Шашкин, Естай сынды танымал тұлғалардың батасын алды».

Қазақ әнін қадірлейтін қауым «Қарғам-ау» әнін халық әні деп біледі.

– Қарғам-ау, ақша жүзің айдан аппақ,
Ауылыңнан шыға алмаймын айналақтап.
Қасыңа ешбір адам бара алмайды,
Көргенде ақ жүзіңді тайғанақтап,

– деп айтылатын шумақ Балабек ақынның жүрегінен шықты ма, әлде өзге бір ақын жазды ма, ол жағы біз үшін беймәлім. Рас, егер қолымызда Балабек ақыннан қалған өлең мәтіндері болса, салыстырып байқап, жазылу мәнеріне қарай қисынды ой айтуға болар еді, өкінішке қарай, әзірге ондай мүмкіндік жоқ. Десек те Әміре, Исалардың маңайында осал адам жүрмейтіні хақ, Балабек ақынның өз жанынан суырып салып, шумақ-шумақ өлең төгіп, әнге айналдырғанына шүбә келтіруге болмайды. Балабек ақынның бір басына Жаратушы қабілетті үйіп-төгіп берген. Атақты әнші-ақын Естайдың замандасы Балабек те ақын, әнші әрі сазгер болған, Арқаның әйгілі сал-серілерінің мұрасын меңгерген, солардың жұрнағы.

Қаламдас әріптесіміз, журналист Рауза Мұсабай да Балабек ақын мен Қажығали әнші жайлы жазған-ды. Ендеше, 2008 жылы 11 қыркүйекте

«Отарқа» газетінде басылған «Бекзат өнердің бексұлтаны» мақаласына жүгінейік.

«... Балабек өңірімізге әйгілі ақын, саяткер болған екен. Шабыты келіп, аруағы қысқанда бүкіл елді жинап алып, алдына қыл арқанды керіп қойып, үстімен жүріп отырып, қос ішекті домбыра, мандолин, балалайка мен гармонь дейсіз бе, музыкалық аспаптардың небір түрінде ойнай отыра, ән салады екен...».

Балабек ақын 1942 жылы өмірден өтеді. Өмірінің соңғы кезеңінде денсаулығы сыр береді әрі інісі Мешітбайдың 1937 жылы жаламен «халық жауы» атанып, тұтқындалуы ағасына қайғы болып, бас көтертпейді.

Балабек ақынның балалары: Дәуітбай, Қажыбай, Қажымұрат, Қажығали, Балқия және Аманай. Солардың ішінен Қажығалиға әкесінің өнері қонған.

Әнші Қажығали Балабеков 1927 жылы дүниеге келіп, 1982 жылы бақилық болған. Жас күнінен-ақ әншілік қабілеті жарқырап ашылған. Соғыстан кейін ел ішін аралап өнер көрсетіп жүрген қазақ өнерінің майталмандары Жүсіпбек Елебеков пен Манарбек Ержанов дарынды жас жігітті Алматыға өздерімен бірге ілестіріп әкетеді. Қажығали Алматыда білім алып, филармонияда ән айтқанымен, ол жақта көп тұрақтамай Төртүй ауылына қайтып оралады.

– Мен оны елуінші жылдары көрген едім. Сол кезде «Екібастұз» совхозының клубында өткізілетін ойын-сауық шараларына қатысып жүрді. Әсіресе, мектеп мұғалімдерімен бірге өнер көрсетіп, «Қыз Жібек» операсынан Шегенің ариясын орындағанда көрермен қауым сілтідей тынып, сүйсініп тыңдаушы еді, – деп еске алады Қайролла қария Айтбаев.

Қажығали әнші 1970-ші жылдары «Өлеңті» кеңшары – Тай ауылында тұрып, шаруашылықта жұмыс істейді. Әкесі Балабек ақынның қанымен бойына дарыған әншілік өнері Қажығалиды мұнда да ел-жұртқа қадірлі етеді. Алайда тағдырдан теперіш көрген ол бірте-бірте көңілі суып, халық алдында ән айтуды доғарады.

– «Өлеңті» кеңшарында зоотехник болып қызмет істедім. Бір жолы малшы Қайыркеш Самаровтың үйінде қонақта болдым. Қажығали әншіні сол үйде көрдім. Жасы 50-дің ар жақ, бер жағында-ау деп топшыладым. Бірақ түрі жүдеу көрінді. Есіміне бұрыннан қанық едім, реті келіп тұрған соң, «Аға, Біржан салдың «Теміртас» әнін айтып беріңізші», – деп қолқаладым. Қажығали аға елп ете қоймады, «Өнерге өкпелеп емес, өзіме өкпелеп ән айтуды қойып кетіп едім», – деді томсырайып. Сәлден соң көңілі жібіп, домбыраны қолына алып, «Қарғам-ау» әнін айтып берді. Дауысы

қажыңқырап қалса да, жүректі дір еткізді, – деді абыз ағамыз Әбілхак Түгелбаев ана бір жылы Қажығали әнші жайында әңгіме қозғағанда.

«Дүние бір қисық жол бұрандаған, бақ тайса ерге дәулет құралмаған» дерлік ғұмыр кешкен Қажығали әнші маңдайына жазылғанды көріп, әкесі Балабек ақынның соңынан аттанып кеткелі отыз жылға жуық уақыт өте шығыпты. Тай ауылында томпиып төбешік болып үйінің жұрты ғана жатыр. Оны бізге Тұрсынғали Ордабаев көрсетті. Тұрсынғалидың әкесі Қаржау – Екібастұз өңіріне танымал әнші, термеші болған адам. Қажығали әнші құдайы көршісі екен. Ән айтуды Қажығали әншіден үйреніпті, өзіне ұстаз санапты. Сөйткен шәкірті де ұстазымен о дүниеде қауышқалы қаншама жыл өтті. Өздері өмірден өтсе де, өнер адамдарының бағы сол – ел ішінде есімдері сақталып, артында әндері қалады.

Айтпақшы, Әбілхак аға: «Қажығали әнші көп әннің ішінен «Қарғам-ау» әнін айтып берді» деді емес пе?! Бәлкім, «Қарғам-ау» әні әкесі Балабектікі болғандықтан баласының таңдауы соған түскен шығар? Өкінішке қарай, бұл жұмбақ енді шешілмейді, Абай атамыздың сөзімен айтсақ, «қолымызды мезгілінен кеш сермеп», барымызды бағаламай, бармақ тістеп қалатын халықпыз.

Ж. Сәдуақас, Төртүй-Тай- Екібастұз

Қаржаубай Ордабаев

1947 жылы 20 сәуірде Павлодар облысы Екібастұз ауданы «Өлеңті» совхозының Талдықамыс ауылында дүниеге келген.

Еңбек жолын 1970 жылдан қарапайым тракторшы болып бастап, даңқты механизаторға айналды. 1973 жылы «Еңбек Қызыл Ту» орденімен, 1979 жылы «Өлеңті» совхозының мемлекетке 1 млн. пұт астық тапсырудағы рекордтық көрсеткіші үшін «Октябрь революциясы» орденімен марапатталды.

Адал еңбегі бағаланып, 1977 жылы «Лениннің ізімен» туристік жолдамасымен Ресейдің Белгород, Ленинград, Казань, Новгород

қалаларына барды. Әлемнің 9 елінде болды: Греция, Италия, Испания, Мальта, Тунис, Франция (1987); Финляндия (1989); Үндістан (1990).

Қаржау Ордабаев қазақ фольклорлық өнерінде орындаушылық шеберлігі жоғары бағаланған әнші, термеші ретінде танымал. Көптеген ақындар айтысына қатысқан.

1986 жылғы 9 тамызда әнші-композитор Майра Уәлиқызының туғанына 90 жыл толуына арналған облыстық ақындар айтысында өнер көрсетіп, Естайға арнап шығарған әнін орындады.

1987 жылы 28-29 тамызда Трактор жасаушылардың мәдениет сарайында республикалық телевизия ұйымдастырған ақындар айтысына Қаржау да қатысты. Бұл жолы республикалық қазылар алқасы оны жырау ретінде бағалап, Қазақ КСР Телевизия мен радио хабары жөніндегі комитетінің құрмет грамотасын табыс етті.

I республикалық жыршы, термеші, әнші, күйшілер конкурсының лауреаты (Алматы, 1989 ж.).

Естай Беркімбаев атындағы байқаудың дипломанты және лауреаты (Павлодар, 1993 ж.), Бұқар жырау атындағы арнайы сыйлықтың иегері (Павлодар, 1985 ж.).

1998 жылы 18 қазанда қайтыс болды. Екібастұз ауылдық округінің Тай ауылында жерленген.

Дәстүрлі әнші Қаржаубай

Жаратқан Ием ерекше дарын берген,
 Қабілет дарытыпты зеңгір көктен.
 Жұлдыздай жарқырады бағы жанып,
 Социалистік қоғамы мақтан еткен.
 Сағымдай бұлдырап көзден кеткен,
 Даусыңды ұмытқам жоқ тебіrentкен.
 Көрерменнің көңілін бірден баурап,
 Жан дүниесін толқытып әсер еткен.
 Шопырлық мамандықтың озаты ең,
 Қайда барсаң, домбыраң бірге жүрген,
 Жәнібек сал концертін көрген сәтте
 Бейненді еріксіз мен елестеткем.
 Өнерінді баптап іске асырдың,
 Дүр сілкінтті жетістігі асылдың.

Дәстүрлі әнді жеткізген тыңдарманға,
Жезтаңдайы жиырмасыншы ғасырдың.
Өр перзент табиғатынан сирек туған,
Бар болмысы сахна үшін жаратылған.
Уақыт келсе, ажалға құрық бар ма?
Мәуелі бәйтерек ең, үзілді арман.

Тәуелсіз ел, бақытты еркін өмір,
Туған Отан табысқа жетті небір.
Тарихтың қоймасында қалмасын деп,
Ойда жоқта алабұртты қайран көңіл.

Қайролла Дүйсенбаев, қаламгер ұстаз

Топжарғандар

Баршамызға белгілі, июнь айының басында облысымызда үш күнге созылған Жаяу Мұсаның туғанына 150 жыл толуына арналған дүбірлі той болды. Бұл тойда ақындар айтысы, 40-қа жуық әнші-күйші, термеші-жыршылар сайысы болды. Үш ақынға Жаяу Мұса, Иса, Нұрлыбек Баймұратов атындағы арнаулы жүлде белгіленсе, сондай-ақ, жеке орындаушылар үшін Жаяу Мұса, Естай, Майра, Бұқар жырау атындағы жүлделер белгіленген болатын.

Бұқар жырау атындағы сыйлықтың жүлдегері Қаржау Ордабаев – Екібастұз ауданына қарасты «Өлеңті» совхозының қос орденді механизаторы, дарынды өнерпаз. Дарынды деуімізге негізінен себеп болған оның осы жолғы тойда жаңа бір қырынан танылуы, ол – «Бұқар жырау тілегі» атты шығармаға әнін өзі шығаруы. Дәлірек айтсақ, әуеской композитор ретінде алғаш танылуы. Қарапайым ұста баласы (әкесі Оразбаев Ордабай), шешесі – ел қатарлы сауыншы (Жақсыбергенова Елен) бар ата-анадай балаларын ешкімнен кем, қор етпей тәрбиелеп өсірді. Бірақ қай баласы, қай жолда, қандай еңбек жолын таңдап, өз бақытын қалай табатынын, әрине, білген жоқ.

1968 жылы әскер қатарынан келгеннен бері Қаржау «Өлеңті» совхозында механизатор. Қаржау жасынан еңбексүйгіш, елгезек болып өсті. Қаржау еңбек зейнетін көріп те отыр, көп жылғы еңбек жемісі, өзінің

алғаш қуанышын 1973 жылы әкелді, міндеттемесін 120 проценттен асыра орындап, абыройлы еңбегінің нәтижесінде сол жылы Еңбек Қызыл Ту орденін кеудесіне қадады. Бұл жас жігіт үшін үлкен бақыт болса, сондай-ақ, үлкен жауапкершілік еді.

Бірақ ол бұрынғы екпінінен таймады, ерінбей еңбегін екпіндете түсті. Болдым, толдымнан аулақ, тоқмейілсу болмады. Қажырына – қажыр, жігеріне жігер қосты. Нәтижесінде 1979 жылы «Октябрь революциясы» орденімен наградталды. Қос орденнің кавалері Қаржау Ордабаев Отанына, еліне мол еңбек үлесін қосуда.

Еңбек пен өнерді қатар жалғастырған Қаржау өнер жолында да сүбелі табыстарға ие болып жүр. Соның бір айғағы – Жаяу Мұса тойында Бұқар жырау атындағы жүлдені жеңіп алуы. Қаржауға «Өнерден не таптың, өнерді неліктен сүйесің?» – дегенімізде ол:

– Өнер – адам үшін. Өнерді сүймеген адам өзін сүймейді, өзін сүймеген адам елін сүймейді, ондай адамнан онша берекелі жақсы еңбек күтуге болмайды, – деп жымиды әдеттегісіндей.

Қаржау өзін өнерге кеш араластым деп біледі. Бірақ өнерге араласқан 1970 жылдан бері де 15 жыл уақыт өтіпті. Қаржау зайыбы Зина екеуі төрт бала өсіріп тәрбиелеп отырған берік шаңырақ иесі.

Еңбек ардагері, танымал өнерпаз Қаржау Ордабаевқа алдағы уақытта да алар асуларын биік болсын дейміз.

**Б. ТАПАЛШИНОВ, облыстық мәдениет басқармасының инспекторы,
1985 жылғы «Қызыл Ту» газетінен алынды.**

Талдықамыстан түлеген талант

Бір өлкеде, әр ауылда бір думан, бір жаныңда болмай қалғанда орнын ешкім ауыстыра алмайтын, «әй шіркін сол болмады-ау» деп өкіндіретін асыл азаматтар болады. «Өлеңті» совозының қарапайым шофері, қатардағы коммунист Қаржау Ордабаев сондай жігіттің бірі екен.

Қаржау – бір сырлы, сегіз қырлы сарбаз азамат. Ол совхоздағы шамшырақ шофердің бірі ғана емес, бұлбұл көмей әнші, үлгілі семья басы. Досқа қымбат серік, қоғамдық жұмысқа құлшынып тұрған елгезек жан.

Біз Қаржаумен той үстінде жолықтық. Шулаған теңіз толқынындай гулеген көпшілік дастархан басына отырған сәтте он-он бес минуттай сілтідей тынып қалды. Той басқарушы әркімге сөздің тігісін жатқызып жеңіл

әзілмен тұздықтай тост берсе де, жұрт думаны қыза қоймады. Сол кезде совхоз директоры, тойдың құрметті мейманының бірі – Ораз Балташев орнынан тұрып:

«Ау, біздің Қаржау қайда, Қаржау?! Шықпайсың ба ортаға!» – деп дауыстады.

Жұрт елендесіп жан-жағына қарасты. Бір мезетте төменгі жақтан кең шанақты сырлы домбырасын ұстаған, орта бойлы, кеуделі, кескінді келген, отыздан аз-ақ асқан шамадағы қараторы жігіт алқа топтың ортасына келіп тоқтады.

– Тойды тамашалаушылар, бұл жігітке кез келген сүйген әніңізді заявка беріп орындатуларыңызға болады. Әуелі ол тойға лайық әндерін өзі орындап берсін, – деді тамада.

Шофер жігіт домбырасының құлақ күйін келтіріп алып, шырқата жөнелді. Оның баритон дауысы құлаққа өте жағымды екен. Ызыңдаған шыбын дыбысы естілгендей тыныштық орнап, әнші «Тойбастар», «Той жырынан» бастап, соңғы кезде шығып жұрт әуенін үйрене алмай тамсанып жүрген бірнеше жаңа әндерді орындады.

– Қаржау, сәл демал, ендігі кезекті қонақкәдеге берейік, – деді соңғы ән аяқтала бергенде тамада.

– Дұрыс, дұрыс.

– Біз бүгінгі тойда осы жігітті тыңдайық.

– Қаржаудай ешкім ән салмайды.

– Кеше қалыңдық үйіндегі тойда бүкіл Лебяжі жұртшылығын өнерімен сүйсіндірген осы жігіт емес пе?

– Онда келістік, – деді тамада жұрттың ыңғайын танып, – Қаржау алғашқы үзіліске дейін ән шырқайды.

Бәлденуді білмейтін, бап таңдамайтын кішіпейіл әнші бұл жолы да өзінің кең репертуарынан бірталай әндерді аспанға шарықтатып, халқымыздың ардагер әнші-композиторлары Біржан, Ақан сері, Жаяу Мұса, Естай өнеріне сүйсіндіріп, аруақтарын тебіrentті. Сонымен бірге, қазіргі өнерпаздар – Ескендір Хасанғалиев, Шәмші Қалдаяқов, Жаксыкелді Сейілов әндерін шырқап, жастардың көңілін тапты.

Осы жігіттің өнеріне кәні болып, құлақ құрышы қанғандар «Ой, тамаша», «Керемет!» – деп сүйсініп, «Япыр-ау, бұл жігіт Алматыға барып консерваторияға түспей, мұнда не ғып қор болып жүр?» – деген өкінішін де жасыра алмады.

Бұл секілді сүйініш пен өкінішті естіген әнші жауап берудің орнына жымып күледі де қояды. Оның өз есебі, өз түсінігі бар: «Астанаға барып оқып шығып, Біржан салдай аспандағы аққумен үнін қосқан үздік әнші

болып шықса, құба-құп. Болмаса «даңғырлақ эстрададан дауысы озбайтын көптің біреуі болып не керек! Одан да өз туған ауылымда замандастарымның қуанышына қуаныш қосып, солар үшін жырлағаным жетер!» – дегенін естіді жұртшылық.

Бұл жел сөз емес. Талдықамыстан шыққан талантты қазір бүкіл совхоз жұртшылығы қадір тұтып, Екібастұз ауданы жақсы біледі. «Өлеңті» совхозының өнерпаздары өткен жылы телевизия экранына шығып, өнер көрсеткенде Қаржау бас номерде болып, бүкіл облыс көрермендеріне асқақ әнін паш етті.

Біз шофер жігітпен кездесіп, сырласқанымызда оның бір ғана арман арнасында жүргенін анық ұқтық. Жүрек қалауымен таңдаған мамандығында жүріп ол ата-ана борышын, ауыл аманатын орындап, аудан айданын көріп, облысқа да белгілі болатын жайы бар екен. Мұны жігіттің бастаған мағыналы да қызу өмір жолы дәлелдеп келеді. Қаржау Ордабаев – еңбекте топтан озып, омырауына қос орден таққан жігіт. Мұның біріншісі – «Еңбек Қызыл Ту» орденімен совхозда көп жыл бойы жемісті еңбек еткені үшін наградталса, екінші – «Октябрь революциясы» орденін шаруашылық 1979 жылы Отанға 1 миллион пұт астық бергендегі қызметі үшін алған.

Ол алғаш еңбекке араласқанда шофер болып жүрді. Кейін байкаса, бұл селолық жерде тұратын азаматқа жеткіліксіз екен. Содан әскери борышын өтеп келгесін Ертіс селолық кәсіптік-техникалық училищесін бітіріп алып, «К-700» тракторын жүргізуге право алды. Красноармейка ауыл шаруашылық техникумында болған екі айлық механиктік курс та оның техникалық білімін шындай түсті. Оның бұдан көрген пайдасы аз болған жоқ. Көктемде жер өңдеу кезінде Қаржау тракторға отырып жер жыртса, жазда автомашина алып, ферманың жайлаудағы малына су тасиды. Ал күз келгенде өзі егуге араласқан егінді ору үшін «Нива» комбайнының штурвалына тұрады. «Өлеңтіде» мұндай бесаспап механизаторлар аз болмаса, автогаражда 80-нен аса шофер ішінде «Құрмет белгісі» орденді Еренғайып Кенжетаевпен екеуі олардың көш бастаушысы екеніне ешкімнің таласы жоқ.

Қаржаудың тек қана еңбекпен есейген жігіт екенін әркім біледі.

Ол тұңғыш рет Ленин партиясының қатарына мүше болып өтерде рекомендация берген совхоздың қауіпсіздік жөніндегі инженері Ғалымжан Тәуірбаев пен №1 бригадасының учаскелік агрономы Нина Белякова және үшінші ферманың меңгерушісі Қайырбек Бектұрғанов оған өте жақсы мінездеме берген-ді. Шофер жігіт осы сенімді мүшелікке өткен соң да он жыл бойы абыроймен ақтап келеді.

Өнерпаз жігітке біз «шоферлік мамандығың үнемі жолда, ыстықты-суықты, ертелі-кеш кабинадағы газ иісі бап тілейтін әншілігіңе әсер етпей ме?» – дегенімізде, ол «Торда отырған торғайдай сыланып, сипанып жүріп әнші болмай-ақ қойдым. Біз кең далада туып-өсіп, әнді таң самалында шырқаған бозторғайдан үйренген әншіміз ғой», – деп жауап берген. Бұл оның еңбек сынды құдіретті бірінші кезекке қойғаны еді.

Ордабаев пен оның зайыбы – совхоз кассирі Зина Қоңырова ұрпақ тәрбиесін де дәстүрге айналдырып келеді. Мектеп шәкірттері Тұрсынғали, Салтанат, биылғы жылы әліппенің бетін ашқан Гүлжайнат үй шаруасына да бейім, сабақты да үздік оқиды. Бақшаға баратын Ерсіні бар шаруаны «өзім реттеймін» деп ересек бауырларымен таласып жүргені. «Ата көрген оқ жонар» дегендей, балаларының өнерге құмарлығы да байқалады. Қазір үшінші оқитын Салтанаты – класс отрядында ән бастаушының бірі.

Ауыл жігіті Қаржауға өзін құрметке бөлеген еңбектегі абыройы да жетіп жатыр. Бірақ оған әнсіз өмір несібесі ортайып қалғандай, «Өмірдегі қызығың бәрі өлеңмен» деп ұлы Абай айтқандай, тұрмыстың сәні де жоқ секілді. Бір қуаныштысы, өнерпаз жігіт ән қанатын сермеймін десе де, мүмкіндік толық. Жігіттің талантын өмір соқпағын бір таңдаған жылы қалтқысыз танып, бұлақ көзін ашқандай болған жұбайы Зина оған демеу берсе, екіншіден, клуб төңірегінде өнерпаздарға жетекшілік етіп жүрген Қасен және Құсайын Әзмағамбетовтер де аз әсер еткен жоқ. Аудандық, облыстық өнер байқауларына қатысып, жүлдемен оралуына совхоздың партбүро секретары Касқырбай Кәрімов, гараж меңгерушісі Зекен Әшімтаевтардың ағалық қамқорлығы аз емес. Олар науқан кездерінде аянбай еңбек ететін бесаспап еңбекшіні совхоздың өнер намысын қорғауда ешбір бөгемейді.

Өлеңтілік Қаржау Ордабаев әншілік шеберлігі шыңдалып қалған, республикалық өнер сайысына ұялмай апаратын әнші көрінеді. Арнаулы оқу орындарында оқымаған, нотадан әзір мәліметі жоқ тума таланттың ән үйренуі, әншілерге еліктеуі де қызық. «Мен әнді радиодан, жеке орындаудан қағып алып үйреніп аламын. Өлең сөздерін кітаптан, журналдан жаттаймын», – деген еді әуесқой әнші бір сөзінде. Бұл алғырлықтың нәтижесі және оған ән үйренуде мектеп шәкірті кезінен-ақ домбыраға әуестігі үлкен көмекші болғаны анық.

Әнші механизатордың ән айту тәсілі де көпшілікке жағымды. Ол үлкен-кіші, алыс-жақын деп көрермен таңдамайды. Ән салғанда ешбір жаңылу, қысылып-қымтырылуды білмейді. Біз «Өлеңтіде» болған сапарымызда көптеген үйден магнитофонға жазылып алынған Қаржаудың да-

уысын тыңдадық. Бұл ауыл азаматтарының талантына көрсеткен құрметі, ел махаббаты екені анық.

Біздің Қаржаусыз бұл төңіректе той-думан өтпейді. Осы жігіттің әкесі, бір кездегі совхоздың үздік балташысы болған Ордабайдың өзі әнші-домбырашы еді. Артында домбырасын ұстаған өнерпаз еңбекшіл ұлы қалған марқұмның арманы жоқ, – дейді «Өлеңті» совхозының бас бухгалтері, осы жердің ежелгі тұрғыны Төлеутемір Қажиков.

«Сүйер ұлын болса сен сүй, сүйінерлік болса ол» деп Абай айтқандай, ауылдан шыққан өнегелі еңбекші, талантты әншіні жерлестері орынды мақтан етеді.

М.Дәуренбеков, «Қызыл Ту» газетінің архивінен.

Наурыз – 90: тұңғыш той

«Өлеңті» совхозының күншығыс жақ шетіндегі стадионда ақ шағаладай оюлы, ақ киіз үйлер сонадайдан көз тартады. Әр киіз үйдің алдында жерошак, бүлк-бүлк қайнаған самауырындар. Киіз үй ішіне қазақтың ертедегі дәстүрі бойынша түрлі-түсті оюланған әшекейлі түскиіз ілініп, сырмақ төселген. Есік алдында алтыбақан теуіп, мәз болысқан қыз бен жігіттер. Көрмеде бәйгеге қосылатын сәйгүліктер тұр. Күмістелген ер тоқым, жүген оларға ерекше сән бергендей.

Бір кезде радио даусы саңқылдап: «Наурыз» мерекесіне арналған шеруге дайындалыңыздар» деген дауыс естілді.

Шеру болар алдында жергілікті Совет атқару комитетінің председателі Бөкен Қызғарин мен пенсионер Тұрсынбай Тәуірбаев жиналғандарға арнап құттықтау сөз сөйледі. Сәлден соң «Самал» балабақшасының коллективі, құрылысшылар, мәдени-тұрмыстық мекеме қызметкерлері, №2-3 бөлімшелер малшы-механизаторлары, т. б. шеру тартып өтіп жатты.

Қазақтың, мордваның, орыстың ұлттық киімдерін киген Настя, Люба Рыбкиналарды жұрт ду қол шапалақтап қарсы алды. Наурыз тойында некелік куәлік алған жас Наташа мен Саша Гриценкоға ақ шашты аналар мен келіншектер жан-жақтан шашу шашып, қазақ әйелдері келіп жас жұбайлардың беттерінен сүйіп, ақ тілеулерін жаудырды. Осының өзі-ақ совет халықтарының интернационалдық достығының шынайы көрінісі еді. Міне, концерттік программа да басталып кетті. Әсіресе, балабақша бүл-

діршіндері жақсы өнер көрсетті. Бұдан соң белгілі әнші, термеші Қаржау Ордабаев, Құсайын Әзмағанбетов әсем әнмен құлақ құрышын қандырды.

Ширек ғасыр бойы таяғын ұстаған III дәрежелі «Еңбек даңқы» орденді Аман Серікбаев, еңбек ардагері Айтбай Насыров пен шопан Әубәкір Құлмағанбетовтың өнерлеріне көпшіліктің көңілі толды. Наурыз тойында концерт, күрес, ат жарыс, киіз үй көрмесі болды.

«Өлеңті» совхозының жастары мен мектеп оқушылары арасында қазақша күрес жақсы дамыған. 4-5 сағаттай уақытқа созылған күрес қорытындысында әртүрлі салмақ категориялары бойынша мектептің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі, қазақша күрестен жаттықтырушы Ермұрат Шәйкенов, Серғазы Мұсралинов, Нұрахметовтер жүлделі орындарды жеңіп алды. Бәкібай Абдрахманов абсолютті жеңімпаз атанып, бас бәйгеге ие болды.

4 шақырымдық шеңберді үш рет айналып шапқан 25 аттың ішінен Қайрат Баймағанбетовтің қаракер аты келе жатқан болатын. Бірақ топ халықтың ішіне кірген қаракерді біреулер бөгегендіктен бірінші орын Дәулет Қиясовқа тиіп, Қуантай Сейсенбаев үшінші орын алды.

Одан кейін тай бәйгесіне 11 тай қатысып, бірінші орын Қожықовқа, екінші орын Александр Бодингерге, үшінші бәйге Қосман Хамзинге тиді.

Теңге алуда Файзолла Отызбаев, Баян Иманқұлов, Төлеу Убабаев, Тоқан Қиясовтар көзге түсті.

«Қыз қуу» өте қызықты өтті. Жирен атқа мінген Дәмет Баймағанбетованы қууға шыққан Файзолла Отызбаевтың аты шаң қауып қалды.

Киіз үйлерге, колөнер бұйымдарына да жүлделер берілді. Наурыз мерекесінде өлеңтіліктер көңілді демалып, қуанышпен тарады.

Қ. Айтбаев, «АЛФА» газеті, №53, 1990 жылғы 1 мамыр.

Өлеңті даласын әнге бөлеген

Өлеңтіліктер күні кеше ауылда ансамбль құрып, елді әнге бөлеген өнерлі азаматтарды ұмытқан жоқ. Олар – Хоранрашид, Марат, Нұршат, Теңдік Әміреновтер және ағайынды Қасен, Құсайын (егіздер) Әзмағанбетовтер еді.

Құсайын Әзмағанбетов Өлеңтіде клуб меңгерушісі қызметін атқара жүріп, ауылының өнерпаз жастарын мәдени шараларға жұмылдыра білді. Дәстүрлі мерекелер, сабантой, шопандар тойы, ауылшаруашылық күні

мерекелерінде клуб үйі халыққа лық толып, құдды бір алыстан атақты әншілер келгендей, сүйсініп тыңдаушы еді. Үгіт-насихат бригадаларымен бірге ауыл-аймақтарға да концерттік бағдарламалар ұйымдастырылып тұратын.

Құсайынның бойындағы табиғи дарыны ерекше еді. Өнерімен талайды тамсандырып, аудан, облыс көлеміндегі байқауларда талай жүлделі орынмен марапатталған. «Өнерлі өрге жүзер» деген сөзді іс жүзінде дәлелдеп, 1982 жылы Болгария елінде өткен халықаралық фестивальға қатысып, жүлделі оралғанда күллі ел қуанып еді.

Өкініштісі, кезінде дүркіреген ансамбль болған топ қатары сиреп, Теңдік, Марат Әміреновтер, Құсайын Әзмағанбетов о дүниелік болды.

Десе де көненің көзі, ансамбльдің сарқытындай болған ағалардың әні өлеңтіліктердің өткенге деген сағынышын тарқатып, көңіл құсын шартарапқа ұшырады. Хоронрашид Әміреновтің гармон тартып, оған Қасен Әзмағанбетовтің қасықпен ойнап қосылуы баяғы жастық күндердің жарқылы сықылды көрінеді. Нұршат Әміренов те дауыс бояуын жоғалтқан жоқ.

Біраз жасқа келсе де, сырын жоғалтпаған әншілер Өлеңтінің тойына әзірлік үстінде.

ҮШ ӨМІРІ ӨРНЕКТЕН ТҰРАТЫН

Зергер
(Ерсайын Сүлейменов)

Уақыт шапқан аттай жүйрік. Өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдары ішінде «Өлеңті» кеңшарына іссапармен бардым. Шаруашылықты аралаған соң мектеп мұғалімі Ерсайын Сүлейменовтің үйін іздеп таптым. Жолға аттанарда газет редакторы Амангелді аға Қаңтарбаев: «Өлеңтіде зергер жас жігіт бар, шамасы замандасың. Сол азаматқа жолығып,

кәсібінің ұңғыл-шұңғылын біліп қайт», – деп тапсырма берген еді.

Ат жақты, сұңғақ бойлы Ерсайын мені жатсынбай қарсы алды. Жасы отыздың ар жақ, бер жағындағы жігіттің келіншегі Бақытгүл де құрақ ұшып, тездетіп дастархан жайды. Өлеңтінің адамдары шетінен жайдары, мырза келеді. Ерлі-зайыптылар да солай екен, қонақ күтіп үйренгені көрініп тұр. Дәм үстінде танысып, келген мақсатымды айттым. Ас қайырған соң, Ерсайын әкеден мұра болып қалған біраз жәдігерді көрсетіп, ескі альбомдағы фотосуреттерді ақтарды. «Бес жас – құрдас» деп айтылады емес пе, Ерсайын екеуіміз жылдам тіл табыстық. Әңгімеміздің жарасып кетуіне Алматыда оқығанымыз да әсерін тигізді.

Сыртқа шығып, темекі шеккеннен кейін Ерсайынға еріп ұстаханаға кірдім. Зергердің құрал-саймандары сөрелерге қойылыпты. Ескі көз – көрік тұр. Ерсайын былғары алжапқышын киіп, қараала жүргізу

үшін күмісті қалай балқытатынын көрсетті. Ауық-ауық тершіген маңдайын сүртіп, әңгімесін жалғастырып, тыныс алады.

Арғы атасы Сүлеймен ел ішіне танылған ұста, зергер болыпты. Әкесі Кенжетай 1906 жылы Ақкөл-Жайылма өңіріндегі тоғыз көл төңірегіндегі Сарыкопа ауылында өмірге келіпті. Әкесінен ерте айырылып, он жасында екі ағасы Мұхамеджан мен Рымжаннан зергерлік өнерді үйренуге кіріскен. Ел басына күн туып, соғыс басталғанда еңбек армиясында болып, жеңіс жалауы желбірегенде Челябинскіден елге оралады. 1961 жылы «Өлеңті»

кеңшары құрылғанда сонда қоныс аударып, жаңа шаруашылықтың өркендеуіне еңбек сіңіреді.

Кенжетай зергер әкеден жұғысты болған өнерін шыңдауды ешқашан доғарған емес. Ақкөл-Жайылмаға есімі кеңінен мәшһүр болған шебер 1972 жылы облыстық өлкетану музейіне өзі жасаған сырға мен білезікті өткізген. Ал 1979 жылы көрмеге қатысып, дипломмен марапатталып, күміс білезік, сырға, түйреуіш, жүзік, қапсырма, шашбау және т.б. бұйымдарды музей қорына ұсынады. Жұртты тамсандырған ұлттық зергерлік өнердің жауһарлары әлі күнге дейін сонда сақтаулы. Кенжетай зергер соққан әшекей бұйымдар ел ішінде де бар.

Кенжетай қарт пен бәйбішесі Мәркіш 9 бала тәрбиелеп өсірді. Отбасындағы алтыншы бала Ерсайын кішкентайынан қол өнеріне құмар болды. Әкесінен зергерлік құпияларын меңгеріп, ол дүниеден өткенде ұсталығына ие болып қалды. Ерсайын 1984 жылы Алматы көркемсурет училищесін тәмамдап, 1987 жылдан бастап Өлеңті орта мектебінде бейнелеу өнері және еңбек пәндерінен сабақ берді. Жаксы жар – жігіттің бағы. Алматылық, химия пәні мұғалімі Бақытгүлді тағдыры тоғыстырып, отау көтерді. Жас отау бүгінде қара шаңыраққа айналды. Отбасының тұңғышы Мадияр – инженер, ортаншысы Мәдина – мұғалім, кенжесі Дина – салық саласы қызметкері. Бәрі үйлі-баранды, Ерсайын мен Бақытгүл ата-әже атанып, немере-жиендерін айналып-толғанып отыр.

Уақыт жүйрік дедік. Замандасым Ерсайын 60 жасқа толғалы отыр. Ел ішіндегі сирек өнерді жалғастырып келе жатқан ол бақытты. Абырой-атақтан да кенде емес. 1990 жылдан бері қаншама облыстық, республикалық көрмелерге қатысты. Астананың тұсаукесер тойында болды. Көпте-

ген диплом, мерейтойлық медальмен марапатталды. Әйтсе де ол үшін ең қадірлі дүние – әкесі Кенжетайдан қалған жәдігерлер, әке кәсібіне адалдықты сақтауы. Рас, Өлеңті мектебінің директоры болып қызмет істейтін Ерсайын Сүлейменов кейінгі жылдары көңілі сүйетін кәсібінен қол үзіп алды. Десек те бұл – уақытша құбылыс. Өйткені шын шебер түсінде де көрік басып жүреді.

– Күміс әшекейлер жасап, Ақкөл-Жайылма зергерлері қолтаңбасын ерекшелейтін қараала өрнек жүргізуді көңілім аңсап жүр. Атадан балаға қонып, әулетіміздің құты саналған кәсіпке немеремді баулу да парызым, – дейді Ерсайын дос екеуара әңгіме үстінде.

Туған жер, ел алдындағы парызды терең түсіне білген азаматтың сөзінде тұрағына өзімнің титтей күмәнім жоқ.

Ж. ЖӘЛЕЛҰЛЫ, «Отарқа» архивінен.

Өрнекпен өрілген өмір

Дала даналарының аузынан шыққан тобықтай сөздің атан түйеге жүк боларлықтай мәні болады. «Өнер – таусылмас азық, жұтылмас байлық» депті. Бұл сөздің ақиқаттығын өмір дәлелдеп отыр емес пе?! Айтпақшы, әркімге қона бермейтін бекзат өнер сан алуан түрлі болып келеді. Суретшілік, мүсіншілік, зергерлік және тағы тағылары. Біздің әңгіме ежелден ел ішінде ерекше бағаланған ісмерлік, нақты айтқанда, әйгілі ісмер Қымбат апа Сартымбекова жайлы.

– «Промсервис Отан» кәсіпорнынан «Қуатбасқармасы» кәсіпорны жеке бөлініп шығып жатқан кез. Қазақта отау үй қара шаңырақтан енші алатын дәстүр бар. Сол сияқты жаңа кәсіпорын басшысы Раис Гайнулин де енші алғанда: «Маған Қымбат апаны қоса беріндер», – деп, табандап тұрып алыпты.

Сөзге сараң Қымбат апаға әңгімені майдан қыл суырғандай әрең айтқызып отыр едім, мұны естігенде «япыр-ау» деп кәдімгідей сүйсіндім. Қазақ өз ішінде өнерлісін онша елей бермейді, ал бауырлас татар азаматы Қымбат апаны хан қызындай төбесіне көтеріпті. Және дәл осылайша

әспеттеуіне он саусағынан өнер тамған ісмердің керемет шеберлігі себеп болғаны да сөзсіз.

Баян болған оқиғадан соң да қаншама жыл сырғып өте шығыпты. Қабырғасына көзінің майын тауысып жасаған дүниелері ілінген бөлмесінде Қымбат апа «Қуатбасқармасы» кәсіпорнының кезекті тапсырысын орындап отыр.

– Күзде кіріскен едім. Бұрынғыдай емес, жас сексеннің үстіне шыққан соң, қимыл да баяулай бастаған сыңайлы. Әрі әр өрнек пен оюдың ақ киізде ерекше үйлесім табуы үшін қиялға қанат бітіріп, асықпай, баппен жұмыс істеп жатырмын. Көзің көріп отырған дүние – киіз үйдің керегелеріне тұтылатын бітпестер.

Зер салып қараған адамның көзі тояды. Мұндай жауһар жасау хас шебердің ғана қолынан келеді. Сол шеберлікке Қымбат апа қалай жетті екен?

Жалпы, әсем туынды сұлулықты сезіне білуден туады. Сұлулық атаулы да әр түрлі. Әсіресе, қоршаған табиғат сұлулығы адамның жан дүниесін сиқырдай арбап, ғажайып ойларға жетелейді. Қымбат Молдахметқызы 1937 жылы қыс ішінде Тоққұлы көлі етегіндегі кішкентай ауылда өмірге келді. Ақкөл-Жайылма өңірі іркес-тіркес тоғыз көлімен әйгілі болса, Тоққұлы – сол көлдердің бірі.

– Арғы ата-бабаларым жайлы білетінім шамалы. Атамыз Әлі Қанжығалы ішінде Ескенеден тарайды. Ол кісінің ағасы Еңсебайда бала болмапты. Ертеде қазақ арасында бала асырап алу жиі кездесті емес пе, Еңсебай да інісі Әлінің баласы Молдахметті бауырына басады. Содан әкем Молдахмет Еңсебаев аталады.

Қымбат апа ес білген шақта ауыл адамдарының шекесі шылқып тұрмаған еді. Ауыр тұрмыс еңсені езіп, жоқшылық әр үйдің есігінен сығалаған кез. Төңіректегі жұрт колхоз болып ұйысып, атакәсіп – мал өсіріп жан бақты. Әкесі Молдахмет малшы, анасы Қайынжамал сауыншы болды.

– Қақаған қыс ішінде бас көтерер азаматтар сүйменмен көлден мұз ояды. Көздің жасындай мөлт-мөлт еткен кесек-кесек мұзды өгіз шанамен қоймаға тасиды да, тоң жібитін мезгілде үстін бүркеп, жеркепе ішінде сақтайды. Ол жазда сүтті ірітпей сақтау үшін керек. Адам баласы тапқыр келеді, бала күнімде көргендерім әлі күнге дейін ұмытылған емес.

Әкесі Молдахмет 1957 жылы 63 жасында бақилық болады. Артында бес бала қалды. Үйдің тұңғышы Ташмағанбет соғыс жылдары Қарағандыда ФЗО-да болып, кейін Тоққұлы ауылында дүкенші, Көксиырда ферма басқарушысы болып еңбек етті.

Ермағанбет Алматы зооветеринарлық институтын бітіріп, ауыл шаруашылығы саласында еңбек етті, қазір зейнеткер.

Орынтай құрылыс маманы еді, өмірі қысқа болды. Үйдің кенжесі Шектібай да оқыған азамат, агроном, ұзақ жылдар ғылыми-зерттеу институтында еңбек етті. Отбасындағы бесеудің екіншісі – Қымбат апа қыз күнінен анасына жақын болды, қасынан қалмай өнеріне қанықты. Киім-кешектің тапшы уақыты, анасы ине-жіп ұстауға епті еді, ескіні жамап-жасқағанда саусағы саусағына жұқпайтын. Іс тігуге олақ кейбір әйел тігісі сөгілген немесе жыртылған киімді үйіп-төгіп әкеліп тастайтын. Ал қолына тәуір мата түскен әйелдер жаңа шапан, камзол тігіп беруге өтініш жасайтын. Айтпақшы, анасы Қайынжамал – өнерлі шаңырақтан шыққан жан. Әкесі Хасен Қанжығалы ішінде Қорлыбай, оның Хамза атты ұлы әйгілі мерген, дала көкжалы. Ақкөл-Жайылма өңірінде Хамзаның есімін естімеген адам кемде-кем. Батыр тұрпатты ержүрек жігіт заманында қиянат көргенге қорған болған, соғыс жылдары ұстаған аңы, аулаған балығымен ашқұрсақ жұртпен бөліскен.

– Нағашым Хамза Көктөбеде жалғыз тұрды. Тұрмысқа қажет дүниені өз қолымен жасап алушы еді. Ау тоқыды, камшы өрді, тіптен тері илеп, тон тікті. Мұндай кәсіппен ол уақытта ауыл еркектерінің біразы айналысушы еді. Ал әйелдер жағы киіз басып, алаша тоқитын. Сондайда анамың жанында жүріп бұл өнерге де көзім қанықты.

Әйтсе де бойжеткен қыз ісмерлікті жан-тәнімен ұнатты. Сүйріктей саусақтары киім пішуге, пішілген үлгіні тігуге икемді болды. Он бес жасқа толғанда әке-шешесі «Тула» тігін машинасын сатып әперді. Құлағын бұрағанда инесі сырт-сырт етіп, зырылдай жөнелетін іс машинасы оған керемет көрінді. Қуанышы қойнына сыймай, ерінбей-жалықпай іс тігудің небір әдіс-тәсілін меңгерді. Тіккен көйлегі, камзолы жұрт талғамынан шығып, ісмер қыз атанды.

Қымбат қыз күнінде ауылдан ұзап шыққан емес. Ол уақытта «Қызға қырық үйден тыю» деген тыйым сөз мәнін жоймаған. Он сегіз жасқа толғанша күйеуге тию ойына да келмеді. Әйтсе де адам маңдайына жазылғанды көреді.

Ауылда Қайырбек деген мұғалім болды. Бір жолы сол кісінің үйіне інісі қыдырып келіпті. Аты – Қайыржан. Сол жігіт Қымбат қызды ұнатып қалып, көп ұзамай үйленді. Екеуі жиырма жылдай жарасып өмір сүрді. Қайыржан ауылда бухгалтер еді, бірақ өмірі келте болды. 1975 жылы дүниеден өтіп, Қымбат келіншек үйелмелі-сүйелмелі бес баламен жесір қалып, қайғы жамылды.

Ер-азаматы аманда білінбейді екен, бір үйдің тұрмысын бүтіндеу тауқыметі мойнына артылды. Қазақ әйелі жігерлі де қайратты. Тағдырына назаланып жылап-сықтауды доғарып, қайратына мініп, белін бекем буды.

Мамандығы жоқ әйел шаруашылықтың қай саласынан жұмыс табылса, жарғақ құлағы жастыққа тимей жүріп сонда еңбек етті. Ал түн жамылып күн сайын іс тікті. Өйткені сүйікті кәсібі отбасына табыс табудың көзіне айналған болатын. Қымбат ісмердің қолынан шыққан құрақ көрпелер ауылдан ұзатылатын қалыңдықтардың жасауын толықтырса, қоржындар бүйірі томпайып құдалыққа аттанып жатты.

«Өнерлінің қолы алтын» дейді қазақ. Мұндай теңеу сөз хас шеберге қаратыла айтылса керек. Сондай шеберлікке жету оңай емес. Жай талап аз, көргенін қағып алу, жетілдіру, іздену сияқты қасиеттер шебер бойынан табылуы тиіс. Сондай қасиеттер бір бойына тоғысқан ісмер Сәкен апа Құс-пекова болатын. Әйгілі қолөнершінің атына Ақкөл-Жайылма жұрты тегіс қанық. Оның үстіне, Сәкен апаның кісілігі жайлы небір әпсана-әңгіме ауыздан ауызға тарап жататын. «Өнерді үйрен де жирен» деген ғой, Қымбат ісмердің Сәкен апаны бір көріп, ақыл-кеңесін тыңдап, батасын алуға ықыласы ауды. Ол бұл сапарға мұқият дайындалып, сый-сияпатын, сыбағасын алып, сәтін салған күні жолға шықты. Өлеңті мен Төртүй ауылдары арасы алыс емес, лезде жетіп келді. Сәкен апа үйінде екен, Қымбат ісмерді жарқын жүзбен қарсы алып, сапар мәнісін білген соң, тіптен разы болды. Жас шеберге ақыл-кеңесін айтып, ою оюдың үлгілерін көрсетіп, қоштасарда:

– Қарағым, Қымбат, қол өнері – көненің көзі. Халқымызбен бірге жасап келе жатыр. Ине-жіпті әр әйел ұстай алады. Алайда бәрі бірдей ісмер болып кетпейді. Себебі қабілет керек. Сол қабілет сенің бойыңда бар көрінеді. Енді машық пен төзім қажет. Содан соң өнерге адал бол, арзан дүниеге қызықпа, – деп, сіңлісіндей көріп, шығарып салды.

Екі арадағы сыйластық қарым-қатынасқа із салған осы алғашқы кездесуден соң қос шебер талай жүздесіп, ұрпақтан ұрпаққа мирас болып келе жатқан қол өнері жайлы әңгіме айтып, пікір бөлісіп жүрді.

Қымбат Сартымбекованың өнері «Өлеңті» кеңшарында тұрған кезінде-ақ жұрттың қызығушылығын туғызды. Ол уақытта, әрине, қазіргі кездегідей қолөнершілер көрмелері өткізілмейтін. Десек те жылына бір рет болатын аудандық сабан той ісмерлердің өз дүниесін елге жарқыратып көрсетуге нағыз мүмкіндік еді. Мұндай мүмкіндікті қапы жібермей, Қымбат ісмер ауыл әйелдерімен бірігіп, тойда құрылатын киіз үйдің ішкі-сыртқы жасау-жабдығын әзірлейтін. Еңбегі еш кетпей, сол тойларда сан мәрте жүлде де алып жүрді.

Қолөнерші үшін өз қазанында қайнамай, ел көру, жер көру, өзі сияқты ісмерлердің туындыларын тамашалау аса маңызды. Осы орайда, Қымбат апа үшін 1995 жылдың жазы ерекше болды. Павлодар облысы жұртшылығы, бүкіл еліміз тәрізді, ұлы ақын Абай Құнанбаевтың 150 жылдық

тойына әзірленді. Бұл уақытта «Өлеңті» кеңшарының қамқоршысы «Эки-бастуэнерго» өндірістік бірлестігі болатын.

Кеңшар директоры Манат Алғамбаров Қымбат апаны кеңсесіне шақырып алып, Абай тойында тігілетін киіз үйді әсемдеуді жүктеді. Ісмер бұл міндетті ынта-шынтасымен атқарды. Ауылдан Абай тойына аттанған адамдар арасында болып, Жидебайда 15 күн тойды тамашалады. Өлеңтіліктер Абай елінен абыроймен оралды, оның ішінде мерейі үстем болған Қымбат апа да бар еді.

Ана үшін бала қымбат. Қанаттыға қақтырмай, тұмсықтыға шоқыттырмай ер жеткізсем деп жанұшырады, әрдайым биіктен көрсем деп Жаратқанға жалбарынады. Қымбат ана да бес перзентін тұрмыс тауқыметін көтере жүре қатарға қосты. Оқытты, тоқытты. Қызы Баян бүгінде Екібастұз қаласындағы №3 емханада лаборант, ұлы Ниязбек «Болат Нұржанов атындағы Екібастұз МАЭС-1» ЖШС-де мастер болып жұмыс істейді. Тағы бір қызы Гүлнәр да өмірден өз орнын тапты. Әрине, көз алдында аман-сау жүрген балалары үшін ана қуанады. Десек те өзекті жайлаған қайғы да бар. Келешегінен көп үміт күткен ұлы Бауыржан мен қызы Гауһар өмірден мезгілсіз өтті.

Жігерлі Бауыржан заман аужайына ерте бейімделіп, кәсіпкер болып, бизнесін дөңгелетіп-ақ әкетіп еді. Болашаққа құрған жоспары, ойларын айтып, анасын қуанытып отыратын. Амал нешік...

Теміржол депосында бас бухгалтер болып қызмет істеген Гауһар да от болып жанып тұрған жан еді. Анасы Қымбатқа үйірсек болды, іс тігуге икемділігі ерте байқалды. Кезекті қолөнер көрмесіне дайындалғанда Гауһар әрдайым анасының жанынан табылатын. Бір жолы «Қанатты әйел» байқауына бірге ілесіп те барды. Әрі тірегі, әрі ақылшысы болған қос перзентін сағынғанда Ана жүрегі әлі күнге сыздап, көз жасы мөлт ете қалады. Бірер жыл бұрын отағасы Балтабай Бекахметов те бакилық болды. Қымбат апа екінші мәрте тұрмысқа шыққан соң, Балтакеңмен отыз жыл бір шаңырақ астында шәй деспей өмір сүрді. Мейірімді, кісілігі мол, жүрегі жылы адам еді. Балаларды өгейсітпеді, жан шуағын төгіп, қанаттандырып отырды. Енді, міне, отағасының да орны ойсырап тұр. Дәтке қуат – әйтеуір немере-жиендер желкілдеп өсіп, қайғыны сейілтіп, бойына күш-қуат құйып келеді.

Бүгінде жасы сексеннен асқан Қымбат апа Алланың берген күш-қуаты арқасында әлі тың, жанары өткір, ойы сергек. Қошқар мүйіз, сыңар мүйіз, иір мүйіз, топ мүйіз, арқар мүйіз ою үлгілерін қағаздан ойғанда көрген адам тәнті болады. Өнер ауылына бет бұрғаннан бері үлкен мен кішіні сан мәрте таң-тамаша еткен кәрі саусақтар білгенінен жаңылмақ емес.

– Бірнеше қабат айтулы көрмелерге қатыстым. 1999 жылы «Қанатты әйел» республикалық байқауына алғаш рет барсам, одан кейін де бірер рет жолым түсті. 2001 жылы Алматы қаласында ірі қолөнершілер көрмесі ұйымдастырылды. Көрмені шетелдіктер де тамашалады. Германиядан немістер де келіпті. Мен жасаған бір сырмақты қайта-қайта сипалап көріп, ұнатып, сол көрмеде сатып алды. Сол жолы алғаш рет доллар алақаныма түсті. Әйтсе де өнерімді жоғары бағалай білген шет елдіктерге ерекше риза болып, қуанышым қойныма сыймай тұрды, – дейді әңгімесінде Қымбат апа өткен күндер парақтарына үңіліп.

Қазақ – табиғатынан жомарт халық. Әсіресе, алтын бесік ауылда өскен адамдардың пейілі кең келеді. Халқымыздың жөн-жоралғысын әке-шеше тәрбиесінен бойына сіңірген Қымбат апа ешқашан жолынан жығылған емес. Әйгілі ісмердің қолынан шығып, маңдай тері сіңген дүниелері бүгінде Ақкөлдегі Исабек ишан музейіне, Павлодар қаласындағы Г. Потанин атындағы облыстық тарихи-өлкетану музейіне көрік беріп тұр.

Адам жасы ұлғайған сайын жер бетіндегі өмірінің мән-мағынасына үңіліп, таразылайды. Мұндайда Қымбат ісмер өз-өзіне көңілі толып, марқайып қалады. Тәубесінен жаңылмаған халықпыз ғой, адал еңбегінің еш кетпей, халықтан, мемлекеттен лайықты баға алғаны да мәртебе. Сандық толы мақтау қағаздарының есебіне жете алмайды, ара-тұра ақтарғанда қашан, не үшін берілгені көңілінде сайрап тұрады. Сонау 1977 жылы II Бүкілодақтық халық шығармашылығы фестивалінде лауреат атаныпты. Жаңа мыңжылдық басталғанда 2000 жылы «Ең таңдаулы мәдениет қызметкері» атанғаны тағы бар. «Павлодар облысына – 75 жыл», «Екібастұз қаласына – 60 жыл» мерейтойлық медальдарымен марапатталып, «Қала алдында сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісін өңіріне қадады.

2017 жыл тәуелсіз Қазақ Елі тарихында «ЭКСПО-2017» халықаралық көрмесімен есте қалды. Көрмені көруге құмар жұрт ел ішінен, шет елдерден Астанаға ағылды емес пе. Тамыз айында Елордада Павлодар облысы қолөнершілері мен өнерпаздары өнерін қонақтарға көрсетті. Қымбат ісмер де буынып-түйініп жолға дайындалды. Жүгінің ауқымдылығы соншама, жеке көлік қажет болды. «Қалай болмақ?» деп дағдарғанында Павлодар қаласында тұратын бауыры Шектібай тығырықтан шығарды. Інісі жеке меншік «Джип» көлігіне отырғызып, Қымбат апаны Астанаға әс көтеріп жеткізді. Ісмер сол сапарынан олжалы оралды. Қолөнерші бұйымдарына қызыққан жұрт көп болды. Үндістан мен Индонезиядан келген туристер Қымбат ісмердің құрақ көрпелерін еліне алып қайтты. Сол қазақ құрағы қазір Қымбат апа өзі көрмеген қиырдағы елдерде ұй-

лерге сән беріп, қазақ өнерінің асылдығын паш етіп тұр-ау! Ендеше, ел ішінде ғана емес, төрткүл дүниеге дүниелері тараған Қымбат апа Сартымбекова – біздің қазынамыз!

*Ж. Бұланбай,
«Отарқа» архивінен*

Мүсінші Баян

«Екібастұз қаласы алдында сіңірген еңбегі үшін» медалінің иегері Қайнышева Баян Құрманқызы 1965 жылы Екібастұз ауданы «Екібастұз» кеңшарында туған.

Мүсінші Екібастұздың рухани әлеміне жаңалық әкеліп, қала көшелеріне ең алғаш қазақтың ұлы тұлғаларының мүсіндерін орнатумен қолтаңба қалдырды. Бүгінде шахталы шаһардағы Абай Құнанбаев, Сұлтанмахмұт Торайғыров, Мұхтар Әуезов, Қаныш Сәтбаев, Естай Беркімбаев ескерткіштері балалар өлең оқып, мәдени шарада жиылатын тамаша орындарға айналды. Шебердің «Бүркітші»,

«Әже», «Қалыңдық», «Орыс қызы» туындыларын қалалық тарихи-өлкетану музейінен жүздеген адамдар тамашалауда.

Мүсіншінің қолында қазір 60-тан астам туынды, соның ішінде Құрманғазы, Абай, Жамбыл, Қ. Сәтбаев, М. Әуезов бейнелері бар.

2010 жылы Ерейментау қаласында орнатылған Үмбетей жырау ескерткішінің, Баянауылға орнатылған Ж. Аймауытов мүсінінің авторы.

Жұмыстары Павлодар, Астана, Алматы қалаларында өткен көрмелерде көпшілік назарына ұсынылған. «Тағдырым менің – Екібастұз» сайысында мүсін өнері номинациясы бойынша жеңімпаз атанды.

Екібастұз тарихи-өлкетану музейіндегі Естай залының ашылуында мүсіншінің ғашықтық символы – Естай мен Қорлан махаббатын бейнелейтін «Сезім толғанысы» атты авторлық жұмысы жоғары бағаланды. Айта кетерлігі, мүсіншіге бұл туындыны дүниеге әкелерде баласы – кәсіби дизайнер Қасымхан Жапанов кеңес берген. Гипстен жасалған мүсіннің пәк сезімнің символы – ақ түспен боялуы – авторлық шешім. Мүсінші

қолынан шыққан тағы бір тамаша мүсін – әнші Естайдың Әулиекөл жағасында қоңыр үнді домбырасын қолына алып, шабытка беріліп отырған шағы.

Мүсіншінің есімі 2007 жылы «Еңсесі биік қала» кітабына, 2007 жылы «Арт шашу» энциклопедиясына, 2009 жылы Павлодар облысы білім беру басқармасының «Алтын қор» кітабына енді.

2013 жылы «Ертістің Павлодар өңірі» энциклопедиясына енген. Кітапта тарихи тұлғалар, өңірден шыққан мемлекет және қоғам қайраткерлері, оқу-ағарту, өнер қызметкерлері туралы деректер берілген (Алматы).

2012 жылы 11 желтоқсанда «Павлодар облысына – 75 жыл» мерейтойлық медалімен наградталды.

2017 жылы Павлодарда өткен «Менің Қазақстаным» атты XII облыстық шығармашылық сайыстың жүлдегері – I дәрежелі диплом;

2020 жылы өткен «Педагог әлемі- 2020» II Халықаралық педагогикалық байқауы – «Үздік заманауи сабақ» номинациясының I орын иегері;

2020 жылы Қазақстан халқының бірлігі күніне орай ұйымдастырылған «Ұлттық костюмдегі қуыршақ» атты ұстаздар байқауы – I дәрежелі диплом, Екібастұз;

Баян мүсіншінің баласы - дизайнер Қасымхан Жапанов VII Қысқы Азия ойындары (Азиада – 2011), биылғы Балалар жылы (2022) логотиптерінің авторы.

Павлодар облысының эмблемасын жасап, оған Өлеңті таңбалы тастарындағы жануар бейнесін енгізді.

Қайнышева сомдаған қариялар

«Кімнің баласысың, айналайын?»

Мүсінші Баян Қайнышеваның мүсіндер галереясындағы таяққа сүйенген қария маған осылай дегендей болды. Бөркінің елтірісі тозған, бөркі ғана емес, өзінің бет-жүзінде де әжімнен аман қалған жері жоқ қарт адамның мүсіні маған өз ауылымның қариялары елестеді. Оның қушиған шағын денесіне үйлесе қалған қарапайым шапанды осы күнгі шетелдік тонға құмар шалдардың үстінен енді таба алмайтындайсың. Қолындағы таяғы да өзінше өрнекті. Жан-жағындағы әжімдерге әдемі жылу ұялатқан көмескі жанар мен көтеріңкі қабақта бір өкініш пен кейістік бар сияқты ма, қалай? Өкініші – қамшының сабындай қысқа ғұмырдың зу етіп, байқал-

май өте шығатыны. Өзі қанша мықтымын дегенмен де, бір кездегі тепсе темір үзетін қуаттың жоғалып, бүгінде ешкімді жыға тани алмайтындығы. Сол себепті де жолыққан адамның әрқайсысынан: «Кімнің баласысың, айналайын?» – деп сұрайтындығы. Ал кейістіктің себебі әлгіндегі сұраққа алатын «Здравствуйте, дедушка!» – деген жауабында жатыр-ау!..

«**Татар шалы**» деп аталатын келесі мүсін табиғаты да алғашқы мүсіннен алыс жатқан жоқ. Салалы саусақтарын бір-біріне айкастырып ұстап, терең ойға шомған күміс сақалды қарт қазір жалғыз отыр. Бір кездегі молшылықтың белгісіндей жылтырап тұрған құндыз бөрік пен сақиян етікпен қазір ешкімге ештеңе дәлелдей алмайсың. Сері кездерде серік болған көнекөздер одан бері не көрмеді дейсің? Аштықты да, тоқтықты да көрді... Кемпірі «келместің кемесіне» мініп кеткелі бері самауырдан шай ішудің өзі бір арман. Қойып беретін адамның жоқтығынан да емес, оны шүйіркелесіп отырып бірге ішетін жанның болмауынан... «Ер адамның қартайғанда жалғыз қалғаны қиын екен» деген ойды тас мүсін тіл қатпаса да, түсінесің. Оны жалғызсыратпайтын бала мен немере осы заманда кемде-кем шығар?

«**Кітап оқыған қарияның**» да өскелең ұрпаққа айтары мол. Бала-шағасын ертекке ұйытатын мұндай аталар әдетте әңгімесін «Ертеде бір кемпір мен шал болыпты» деп бастаушы еді. Оның «Алтын балық», «Ер Төстік», басқа да ертегілерінен бала-шаға түгел армандауды үйреніп, нағыз арманның орындалмай қалмайтынын біліп өседі. Кітаптан көз алмай, шынтақтап жатқан қарияның бет-жүзінде сабырлылық, салиқалылық, кеменгерлік орнаған. Оқығаны мен тоқығаны бар, мұндай зерделі адамның сөздері шешен, ойы нық, кеңесі келелі келер. Сондықтан да ол үлкенге де, кішіге де сыйлы.

«**Өмір ағашы**» атты мүсінде бейнеленген мына қарттың жағын таянып отыруында бір гәп бар-ау. Баяғыда әжелеріміз: «Тәйт әрі, жағыңды таянып, жамандық шақырмай!» – дейтіні есімде. Тамырлары тарбиып жердің бетіне шығып кеткен, бұтақтарынан айырылып құрап тұрған жалаңаш бәйтерекке қарияның арқасын сүйеп отырғаны несі екен? Қазақша малдас құрмай, жайсыз отырғаны да жай еместей көрінді. Арт жағында құрап тұрған ағашты көр де – қарияны көр. Асылы, ешқайсымыздың да осы кәріліктен қашып кете алмасымыз хақ. Бірақ абыройлы қарттықтың бағасы ерекше ғой.

Қарияның табанының астындағы жер бір шетінен омырылып, жарылып жатыр. Оның арқасын кең жазып, шалқайып отыра алмауының да сыры осында. Өйтіп көсілетіндей баяғы кең дала да жоқ: шүйгінді жер шеттен келгендердің еншісінде кетіп барады...

Мүсіндегі бәйтерекке көлденеңінен қарасаңыз – жапырақсыз бұтағының өзі бұтақ емес, доңыз тектес ұсқынсыз хайуанға ұқсап қалған. Осы сәтте ойыңа Мұхтар Шахановтың өз тарихын білмеген ұрпақтың тамырын тереңге жая алмайтын барақпен теңдігі жөнінде айтқаны оралады. Тәрбиесі түзу, намысы биік, тұғыры берік болмаса, ана тілін біліп, ата жұртын сыйламаса, ұлт баласының ана ұсқынсыз аңнан несі артық?

Көптеген қариялар бар, «Балам қазақша оқу білмейді, қазақша сөйлемейді», – деп, өз сөздеріне өздері кеңк-кеңк күлетін. Түбінде кемпір бола ма, шал бола ма, ондайлардың отыратын орны – ұлтжанды, тәрбиелі бала-шағаның саясы мен панасы болмағандықтан, дәл осындай қурап, семген ағаштың түбі. Өйткені олар ұрпақ санасын кезінде ұлағатты тәрбиеден айырған. Ал ұрпақты ұлттық санадан айыру өзің отырған бұтақты кесумен бірдей.

Бір танданарлығы, Баян қарттар мүсінін көп сомдапты. Кім білсін, оны қарт адамдардың қазіргі замандағы қалтырауық тағдыры алаңдатты ма екен?! Осындай аталардың талайы қазір қарттар үйінде отырған жоқ па?

... Баян Қайнышеваның мүсіндер галереясынан мені қобызын құшақтаған «Қорқыт ата» шығарып салды. Ол да ұрпағына: «Ойлан, балам!» – деп тұрған тәрізді...

Жанаргүл Қадырова, 2005 жыл.

Мүсіндер баяны

Өнердің әр саласын игерген мүсінші Баян Қайнышева үшін сурет салу, тігін тігу де жат емес. Оның қолынан шыққан оюлы қамзол, кестелі кәжекейлердің тамаша тігінші дүниесінен кемдігі жоқ. Сәукеле мен танамоншақтары – өз алдына бір көркем дүние. Көпшілікке тағы бір қырымен танылған Баян апай бұл жолы жүннен қуыршақ жасауды қолға алыпты.

Қазақы нақыштағы қуыршақтары «Өнер» мәдениет орталығы ұйымдастырған «Ұлы даланың ұлттық өнері» байқауында ерекше көзге түскен екен. Әдетте қолөнер шеберлері фетрден, матадан түрлі туындылар жасайды. Баян апайдың жүннен жасалған қуыршақтары осы салаға жаңалық әкелгендей.

– Мүсіндеу өнерінің түрлі жанрына бойлап көрдім. Әрқайсысы өз алдына бір терең әлем секілді. Қызықтырады. Иіріміне тартады. Енді кіріскен ісім де сол мүсіндеумен салалас, – дейді шебер.

Баян Құрманқызы көптеген көрмелерге қатысып жүргенде оңтүстік өңірі шеберлерінің жүннен жасаған қуыршақтарын көріп қызығады. Жаңа технологияны меңгеріп, түрлі колөнер шеберлерінен үйреніп, өзінің қиял еркімен әрі қарай дамытты. Игеріп алып, бүгінде өзі жұмыс істейтін С.Торайғыров атындағы №22 гимназия-мектебінің оқушыларына үйретіп жүр.

Бұрын қуыршақ жасауға қажетті материалды ауылдан арнайы алдырады екен. Оны жуып, бояуға көп уақыт жұмсайды. Қуыршақ жасауға қажетті жүн, арнайы ине, полимерлік заттарды қазір дүкеннен сатып алуға болады.

Кезекті қуыршақты дайындап жатқан Баян апай оның қалай жасалатынын көрсетті. Әуелі бұйымның көлемін шақтап алып, темір инемен формасын келтіреді. Кейін қажетінше түрлі-түске боялған жүнмен үстін безендіреді. Қуыршақтың қаңқасын сымнан немесе жүннен істейді. Бетін, қолдары мен аяқтарын тез кебетін саз балшықтан немесе ICLAY деп аталатын арнайы материалдан жасайды. Сырт киімін жүннен немесе матадан тігеді.

– Бұйым жасауға қажетті заттар арзан емес. Сондықтан оқушылармен жұмыс істегенде оларға материалды үнемдеуді үйретемін, – деп ол үйірмедегі жұмысы туралы әңгімеледі. – Айталық, қуыршақтың денесін синтепонмен сомдап, сыртынан жүнмен әдіптеуге болады. Ал басын фольгамен келтіріп, дөңгелете полимер жапсырады.

Сөз арасында айта кетсек, Баян Құрманқызы оқушыларды 5-сыныптан бастап өнерге баулиды. Балалар бұйым жасауды тез-ақ меңгеріп алған. Бүгінде олар облыстық, республикалық байқаулардан жүлде алып жүр.

Баян апайдың жүннен жасаған қуыршақтарына тапсырыс берушілер көп-ақ. Жұрт, әсіресе, портреттік бұйымдарды жиі сұрайды. Шебер суретке қарап отырып кейіпкердің бет пішінін, тұтас денесін жасайды. Мұндайды әсіресе құдалыққа, туған күнге ерекше кәдесый ретінде алады. Осындай портреттік мүсіндерді Баян Құрманқызының инстаграм парақшасынан тамашалауға болады. Онда жазушы Ж.Қоғабаев, Гиннестің рекордтар кітабына кірген М. Жыланбаев, т.б. бейнелерді қойыпты.

Бабаларымыздың бір кездегі көшпелі өмір салтынан сыр ашатын паннолары да керемет. Бірінде жал-құйрығы желмен желбіреген құлын-тайдың жарысы бейнеленген. Онысы балауса балалық пен жалындаған жас өмірдің символы іспетті. Келесісінде қазақтың кең даласын, жүзі күнге қақталған қара баласын бейнелейді. Паннолар бір кездегі әжелеріміздің жүннен киіз басу әдісімен жасалған. Айырмашылығы – панно киіз секілді тығыз емес, әрі аяқ астына салынбайтындықтан ашық түстерді еркін таңдауға мүмкіндік береді.

Б. Қайнышева бұдан басқа тақырыптық заттарды да жасайды. «Бір жолы Мәшһүр Жүсіп атаның «қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған жақсы заман келеді» деген сөзіне орай бір туынды жасап, оны үйге қойған едім. Қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған мамыражай тіршілікті суреттейтін символ ретінде ұнатып, үйімнің берекесін сақтап тұрсын дегенім еді. Осыны көріп қызығушылар көбейді. Үйлеріне қоямыз деп аттай қалап тапсырыс беріп жатқандар баршылық», – дейді ол. Шебердің пәтері басқа да еркін тақырыптағы түрлі қуыршақтардың көрмесіне айналғандай.

Ілгеріде қолөнершілердің бұйымын музейде жиі тамашалайтынбыз, жиі насихатталатын. Кейінгі жылдары бұл үрдіс тежеліп қалғандай. Баян Құрманқызы мұның себебін шығармашылық байланыстың үзілуінен іздейді. Әркім өз қазанында қайнап, ақша табудың жолына кіріскен бұл заманда ісіне шынайы берілгендер ғана ізгі өнердің насихатталуын қалайтын болар. Осы орайда «неге өңірдегі қолөнершілер бірігіп шығармашылық байланыс орнатпаса, шеберлік сағатын өткізіп, жаңалықтарымен бөліспеске» деген ой келеді. Бұл іске музей, мәдениет ордалары мүмкіндік жасаса, тіпті жақсы.

Баян апай өмірде бар нәрсені өзі үйрене жүріп өзгелерге үйретіп келеді екен. Жақсыны көруге, жаңаны білуге ұмтылатын өнерлі жанның жаңашылдығы да таусылмайды. Әңгіме соңында шебер:

– Жақында тағы бір бағытты игеруге ден қойдым. Оны алдағы уақытта білетін боласыздар, – деп құпия күлімсіреп қоштасты бізбен.

Г.Медеубай.

Ақын және мүсінші **(Мүсінші Баян Қайнышеваға)**

Әуелеп Сарыарканың самала әні,
Ертіске жұлдыз нұры жауады әлі!
Аллаға шексіз мадақ,
Топырақтан
Жаратқан Адам ата, Хауа ананы!
Баянға үш жұртынан – үш қайнардан
Бақ дарып,
Ұлы өнерді ұстай алған.
Гипстің түп атасы топырақ қой,
Ырқымен мүсіншінің бюстке айналған!..

Таба алмай тас төбемде ғарыш тыным,
Дәл мендей өз-өзімен қауышты кім!
Парызды мойнымдағы еске салып,
Байланып қалған сынды галстугім...
Апырай, нанайын ба, нанбайын ба,
Қос сызық қосылыпты маңдайымда!
Бабалар екеумізді күткен шығар
Едірей, Ереймен тау баурайында!..
Пенде көп дарындарды түсінбейтін,
Еңсесін әйтседе олар түсірмейтін!
Бір ақын керек, білем, Алашқа әлі
Баянның өзін жырмен мүсіндейтін!
Амал не, баянсыз ғой ғұмыр деген,
Ертең-ақ жым-жырт жатқан іңірге енем...
Жо, жо, жок, Баяны бар дүниеде
Тұрармын өлең оқып тұғырда мен!..

*Арман ҚАНИ,
Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері,
Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының иегері
2016 жыл, 3 қыркүйек*

Ана мүсіні

*(Екібастұздық дарынды мүсінші Баян Қайнышеваның
туындысын көргенде)*

Мынау мүсін ойлантқан бүгін мені,
Өлең сынды өміршен туынды еді!
Қандай ғажап Ананың көктемді аңсап,
Көкжиекке үмітпен үңілгені!
Көк белдерде кеңейіп керегелер,
Асыр салар жиендер, немерелер.
Фәни және бакидың аралығын
Жалғастырып тұрғанда ерен өнер!..
Шырқау шың мен оқпанға жетсем де мен,
Жүректегі ақ бұрқақ от сөнбеген!

Әйтсе де ертең тұғырда тұру үшін
Жан-тәніммен гипс боп кетсем деп ем...
Сағыныш қой сарыала күз дегенің,
Ол көреді көктемнен іздегенін.
Жапырағы төгілген қалың орман
Оған құрмет көрсетер, бізге сенім.
Сірә, Ана жаннаттан сұрайды елді,
Тәңір оған имани шырай берді.
Баян шебер жасаған мүсінге осы,
Жіберсе ғой жан салып
Құдай енді!..

Арман ҚАНИ,
Павлодар қаласы,
2020 жылғы 18 қараша

Түсініктеме: ақын Арман Қанидың өлеңіне мүсіншінің «Ана» атты туындысы, яғни, өз анасы – Өлеңті ауылында ғұмыр кешкен Орынжан (Ожа) анаға арнаған мүсіні арқау болды.

Руханият сарайының патшайымдары

АНАР ЖАНАХМЕТОВА

Еңбек майданында маңдай тері адал, бірақ жарқырап көзге көріне бермейтін қарапайым жандар көп. Төккен терін, жұмсаған күш-қайратын міндетсінбейтін мұндай адамдарды көпшілік тани бермеуі де мүмкін. Екібастұз руханиятында өз қолтаңбасын айқындаған, бірақ менмұндалап ортаға шыға бермейтін осындай тамаша жандардың бірі – Екібастұз қалалық орталықтандырылған кітапханасының директоры Анар Жанахметованы Өлеңті мектебі тәрбиелеп шығарған екен.

Көркем келбетін жан дүниесіндегі талғампаздық қасиет аша түскен Анар Жатайқызын кітап сарайының патшайымы дейміз. Осы атауға болмыс-бітімі әбден лайық.

Анар Жанахметова 1969 жылы 1 қаңтарда Өлеңті ауылында туған. Алтай мемлекеттік мәдениет институтын тәмамдаған.

Еңбек жолын 1988 жылы Екібастұз қалалық орталықтандырылған кітапханасында қызмет көрсету бөлімінің кітапханашысы қызметінен бастады. 1997 жылдан 2011 жылға дейін қызмет көрсету бөлімінің меңгерушісі қызметін атқарды. 2011 жылы мекеме директоры болып тағайындалды.

Анар Жатайқызы – кітапхана ісін дамыту саласындағы республикалық, халықаралық конференциялар мен семинарлардың белсенді қатысушысы.

Ол басшылық еткен жылдары орталықтандырылған кітапханалар жүйесінің кітапханаларында айтулы өзгерістер болды, атап айтқанда: кітапханалардың материалдық-техникалық базасы нығайтылды, компьютерлік жабдықтар жаңартылды және жоғары жылдамдықты интернетке қосылды. Кітапханаларда пайдаланушылар арасында кітап және кітап оқуды ілгерілетуге қатысты цифрлық технологиялар мен инновациялық формалар енгізілді.

Анар Жатайқызы Қазақстан Республикасы Ұлттық Академиялық кітапханасының Алғыс хатымен (2011 ж.), Екібастұз қаласы әкімінің Алғыс хатымен (2015 ж.), ҚР Ұлттық кітапханасының «Кітапхана ісінің үздігі» төсбелгісімен (2020 ж.) марапатталды.

2021 жылы кітап патшайымының өңіріне «Қазақстан Тәуелсіздігіне – 30 жыл» төсбелгісі қонды. Бұл иесін тапқан марапат еді.

Кітап оқитын есті азамат азайған алмағайып заманда кітапхана қызметкерлері қол қусырып бос отырған емес. Тіпті кейде кітапханаға барсаң, кезек күтіп тұрып қалатының бар. Себебі бұл кітапханаға оқырман атаулы құмар. Кітаппен қамтамасыз етуден бөлек, өңірде дүниеге келген әр кітаптың тұсаукесерін ұйымдастырып, оқу залын думанға бөлеп жіберетін кездер де аз емес. Бұл да оқыrmанды кітапқа қызықтырудың әдемі жолы, оқушылар үшін тәрбие сағаты. Осы игі істердің басында көшбасшы болып Анар Жанахметова тұр.

Анар Жатайқызымен араласып-құраласқан адам оның ұқыпты, жауапты жан екенін бірден байқайды. Және туған ауылы – Өлеңтіге деген сүйіспеншілігіне тәнті болады. Бүгінгі күні екінің бірінде сақталмаған Өлеңті ауылының, оның еңбеккер халқының тарихи суреттері Анар Жатайқызының қолында көздің қарашығындай сақтаулы...

САЛТАНАТ ОРДАБАЕВА

Музей – ел тарихы мен мәдениетінің алтын сандығы. Бүгінгі таңда Екібастұз өңірінде осынау алтын сандықтың кілті Өлеңті тумасы – Салтанат Ордабаеваның қолында.

Салтанат Ордабаева – «Өлеңті» кеңшарының тумасы. Салтанат Қаржаубайқызы 1994 жылы Красноармейка ауылшаруашылық техникумын техник-құрылысшы мамандығы бойынша бітіріп шықты.

2001-2005 жылдар аралығында Қазақ қыздар педагогикалық институтының Екібастұз қаласындағы филиалында білім алып, тарих және география мұғалімі мамандығына ие болды.

2020 жылы Торайғыров университетінде білімін жалғастырып, гуманитарлық білім магистрі дәрежесін қорғады. Салтанат Қаржаубайқызы Екібастұз тарихи-өлкетану музейіне 1994 жылы ғылыми қызметкер ретінде қабылданды. Содан бері күш-жігерін Екібастұз өңірінің руханиятын дамытуға арнап келеді. Кейін «Потанин атындағы Павлодар облыстық тарихи-өлкетану музейі» КМҚК бөлімшесіне айналған Екібастұз тарихи-өлкетану музейінің басшысы лауазымына 2016 жылы тағайындалды. Бүгінде бір мекемеде қызмет еткеніне 30 жылға жуықтап қалыпты.

Салтанат Қаржаубайқызы мектеп оқушылары мен қала қонақтары үшін музейдің экспозиция залдары, қаланың көрнекті және тарихи орындары, қала құру мекемелері туралы экскурсиялар өткізеді, халық шеберлері, мүсіншілерімен кездесу кештерін, түрлі фестивальдар ұйымдастырады. 2002 жылдан бастап қаланың тарихи және мәдени ескерткіштерінің жай-күйін бақылауды жүзеге асыруда. 2004 жылы Екібастұз қаласында өткен «Академик Ә.Х. Марғұланның мұрасы» атты ғылыми-тәжірибелік конференцияда – «Қазақстан ғылымының маржаны», 2007 жылы «Екібастұз өңірінің тарихы мен даму келешегі» ғылыми-тәжірибелік конференциясында – «Екібастұз осылай басталған», 2008 жылы «Тарихи-мәдени мұраларды сақтау мен дамытудағы кітапхананың міндеті» атты семинарда «Еліміз тарихын ұғыну – нағыз адамгершілік қоғамның кепілі» атты тақырыптарда баяндама жасады. 2016 жылы «Города, возникшие на Иртыше: история и современность» облыстық конференциясына қатысты.

«Екібастұз» энциклопедиясындағы «Халқы», «Ауыл шаруашылығы» атты шолу мақалаларының авторы, «Екібастұз» энциклопедиясы «Этнографиялық экспедициялар қорытындысы» бойынша жинағы және «Соғыс. Жылдар. Есте сақта» кітаптары редакциялық алқасының мүшесі. Былтыр ел Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай Салтанат Қаржаубайқызының ерен еңбегі еленіп, «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне – 30 жыл» төсбелгісіне ие болды.

2017 жылы Екібастұз тарихи-өлкетану музейінде қалалық «Отарқа» газетіне арналған экспозиция ашылды. Салтанат Қаржаубайқызы ұйымдастырған бұл экспозицияда өңірдегі тұңғыш қазақ басылымы тарихынан сыр шертетін бірегей жәдігерлер бар.

Музей шаңырағында өнер әлеміне бет алған талай жастың тұсауы кесіліп, жұртқа танылды. Талай көрме көрген жанның таңдайын қақтырды. Руханияттың сақтаушысы ғана емес, жасампаз бен көрерменнің арасында алтын көпір бола білу де өнер ғой. Салтанат – осынау талап үдесінен шыға білген жан. Өте қарапайым жан. Бірақ парасатына қарап, патшайым демеске лаж жоқ!

Ж.ӘБДІКӘРІМ

Киіз бұйымдарды жаңғыртқан Балшакар

Қазіргі күні киіз бұйымдар жиі қолданыста. Әсіресе, той қоржындарына сұраныс көп. Дүкен сөрелеріндегі фетр бұйымдарды көргенде, өлеңтілік Балшакар Тәуірбаева еске түседі. Өйткені біздің өңірде киізге жан бітірген осы кісі еді.

Балшакардың өнері жұмыссыздық дендеген 2000-шы жылдардың басында танылды.

Бірде Балшакар сахна шымылдығын тігіп, клуб ішін безендіріп береді. Ауылдағы тойларда жақын-жуыққа өзі тіккен камзолдарды сыйға тартып жүргенін көрген ауыл әкімі Қ. Мусин: «Қала әкімінің орынбасары Ғ. Бал-

табекова еңбекпен камту орталығында есепте тұрған жұмыссыздарды пима басу курсына жібергелі жатыр. Барасың ба?» – дейді.

«Ақсақалдар әділ қазылығы» қоғамдық бірлестігінің төрағасы Қ. Сүлейменов бастаған екібастұздықтар Ақсу ауданының Сарышығанақ ауылына аттанады. Олар ауыл тұрғыны Қалимаш Төлеутайқызынан пима басудың қыр-сырын меңгереді.

Жұмысқа ықыласпен кіріскен Балшакардың пималары сәтті шығады. Қалимаш пен оның көмекшісі Айман үйренушілерге киізден жасалатын баска да бұйымдардың дайындалуын көрсетеді. Ересектер мен балаларға арналған пималарға қанша грамм жүн кететінін, жүнді қалай жуып тазалайтынын, дайын өнімді қалай сату керектігін үйретеді. Меринос қойдың жүнінен автокөлік орындығының жапқыштарын тігіп, оны оюмен көмкереді. Сондай-ақ, қыста көлік капотына жабылатын киізді оюлап тігеді. Осылайша, пима басу өнерін бес күнде меңгерген Балшакар туған ауылына сертификат алып қайтты.

Балшакар ауылдасы Бикеш Төлеубаева екеуі жүннен сырмақ, пима, тұмарша, оюлы қалпақ, бөрік, киіз үйдің макетін, ұлттық киім киген қуыршақтар жасап, Екібастұз өңіріне танылды. Ауыл-аймақтың ұлттық нақыштағы шаралары Балшакарсыз өтпейтін.

Шебердің безендіруімен қалалық Наурыз мейрамында Тай ауылының киіз үйі жүлделі орынға ие болды.

Осы тұста Балшакардың анасы Изатима Танашбекованы тілге тиек студің орайы келіп тұр.

1943 жылы облыстың үздік 33 тракторшы қызы ЛКСМК ОК құрмет грамоталарымен марапатталады. Осы қыздардың қатарында «Екібастұз» кеңшарының тракторшысы Изатима апа да грамотаға ие болады. Комсомол қыздар ол кезде өздеріне тапсырылған міндеттерді 120-200 пайызға орындаған еді...

Танамоншақ шебері

Екібастұз өңірінде қол өнерімен бүгінгі заман сұранысына ие болып жүрген шеберлер шоғыры бар. Солардың бірі – көз жауын алатын әсем бұйым, әшекей авторларының бірі – Өлеңті ауылының тумасы Роза Әлиакпарова. Тележурналистика саласында еңбек етіп жүрген Роза Дүйсенбайқызы қолөнер саласында өзін-өзі дамытып, қолтаңбасын айқындап келеді. Бүгінгі күні Роза жасаған танамоншақтарды эстрада әншісі Меруерт Түсіпбаева, ақын Танагөз Толқынқызы, тағы басқа да өнер майталмандары қолдануда.

Роза Әлиакбарова 1983 жылы 9 маусымда Өлеңті ауылында дүниеге келді. Павлодар университетінің Екібастұздағы филиалында білім алып, 2006 жылы Екібастұз қалалық телеарнасына жаңалықтар жүргізуші – диктор болып қабылданды.

Розаның әкесі Дүйсенбай Әлиакбаров 1956 жылы Ақкөл Жайылма жерінде көпбалалы жұмысшы отбасында дүниеге келген. Еңбекке ерте араласып, трактордың құлағында ойнайтын мықтылардың бірі болды. 1978 жылы әскерден оралған соң Ақкөл ауылдық елді мекенінде механизатор қызметіне кіріскен, 1982 жылы Өлеңті ауылына қоныс аударып, сол ауылда жұмыс істеді. 1997 жылдан 2000 жылға дейін шабындық бригадада бригадирлік қызмет атқарып, 2019 жылы зейнеткерлікке шықты.

Анасы Ақжан Әлиакбарова Ерейментау ауданында 1955 жылы дүниеге келген. Бес саусағынан өнері тамған ісмер болды.

Роза Әлиакпарова 2009 жылы Екібастұз қалалық мәслихатының алғыс хатымен, 2017 жылы Екібастұз қаласы әкімінің құрмет грамотасымен марапатталды. 2017 жылы «Құқықтық медиа-орталығы» қоғамдық қоры және «Қазақстандағы БҰҰ Балалар қоры» (ЮНИСЕФ) ұйымдастырған телевизиялық үздік сюжеттер байқауында жүлдеге ие болып, 2018 жылы Қазақ ғылыми-зерттеу институтының қазақстандық паллиативтік көмек қауымдастығы ұйымдастырған «Мы против рака» республикалық байқауында «Құрмет» дипломы және «Unicef Қазақстан» медаліне ие болды.

ҮШ ЕР ЕСІМІ – ЕЛ ЕСІНДЕ

Ленин орденді Ермұқаш

Кекілді ұлдың кеудесіндегі орден күн сәулесімен шағылысады. Алғашқы қоңырау салтанатына жиналған бар бала Қуанышты айналсоқтап, бәрі де оның жарқыраған орденін ұстап көріп, тамашалап жатыр... Мектеп табалдырығын енді ғана аттаған балдырғанның жүзінде мақтаныш! «Менің атамның ордені! Ол батыр болған!» – дейді жанындағыларға...

Бұл – сонау 1984 жылы болған оқиға. 1-класқа барған Қуаныш сол кезде өзі көрмеген, бірақ әжесі талай майын тамыза әңгімелеген батыр атасының орденін мектепке тағып барған-ды. Көрші-қолаңға, ұстаздары мен сыныптастарына мақтанғаны әлі есінде. Ұлы Отан соғысына қатысып, Отан үшін от кешкен атасы Ермұқаш Сыздықұлы Сыздықовты немесі әрдайым мақтан тұтады.

- Атам «Өлеңті» совхозына қарасты Талдықамыс деген ауылда 1901 жылы дүниеге келген екен. Қанжығалы руынан. Иісі қазаққа әйгілі Жантай батырдың төртінші ұрпағы. Революциядан кейінгі қазақ даласын шарпыған талай оқиғаларды бастан кешкен. Отызыншы жылдардағы ашаршылық нәубетін көрген. Ұлы Отан соғысы басталысымен-ақ әскерге шақырылған. Қан майданда бастан-аяқ болып, 1945 жылы елге оралады. Алайда өзі туған Талдықамысқа емес, Павлодар ауданына қарасты Чернорецк селосына тұрақтайды. Осы жерде еңбекке араласады. Әжем Кұлжазирамен отау құрады. Естелік кітаптардан соғыстан кейінгі қиын кезеңдер жайлы білеміз. Елмен бірге сол ауыртпашылықтарды еңсерген атам сүйікті кәсібі – жылқы бағумен айналысқан. Сарыарқаның сары даласында жылқы өргізіп, құлын-тай өсіргенге не жетсін! Қайсар мінезді, айтса, сөзінде тұратын уәдеге берік жан болған деседі көзі көргендер. Ал

жылқы малының бабын табуға келгенде жанын сала тер төккен. Сол еңбегі еленіп, 1950 жылы кеудесіне Ленин орденін тақты. Білуімше, бұл орден екінің біріне берілмеген.

Қазақ туған жерге кіндігімен байланған демей ме, әжемнің айтуынша, «Өлеңті» совхозы құрылғаннан соң атам туған ауылына оралады. Өлеңтіде үй салады.

Алпыстан асқан шағында соғыста алған жарақаттары сыр бере бастапты. Сырқаты мендеп, көзі тірісінде туған жеріне келгеніне шүкіршілік еткен Ермұқаш атам соғыс жайлы айтқанды ұнатпаған.

Сәл ертеректе атамның көзін көргендерден естуімше, ол жер-суды жақсы таныған екен. Тіпті Өлеңті өзені бойында Ермұқаштың өткелі деген де жер бар деседі. Ол жердің табиғатын атам жақсы білгенге ұқсайды.

Әжем екеуі әр бейбіт күнге тәубесін айтып, балаларына тағылымды тәрбие бергенді мақсат тұтқан, – деп әңгімелейді атасы жайлы немересі Қуаныш Оспанұлы.

Ермұқаш Сыздықұлы мен Күлжазира Қабышқызы алты қыз, бір ұл тәрбиелеп өсірді. Қыздары бүгінде бір-бір әулеттің анасы болса, жалғыз ұлы – Оспан (көпшілік оны Ғосман деп біледі) Екібастұз өңірінің ауыл шаруашылығы саласында талай жыл абыройлы еңбек етті. «Өлеңті» совхозы директорының орынбасары болды. Бүгінде Ғосман Ермұқашұлы жеке кәсібін дөңгелетіп отыр. Жұбайы Әсима Қалауқызымен бірге Қуаныш, Гүлдана, Әйгерім атты ұл-қыздарынан тараған немере-жиендерін қызықтауда.

Ұлы Отан соғысының ардагері, Ленин орденді жылқышы Ермұқаш Сыздықов 1966 жылы дүние салған. Содан бері тура елу жыл өтті. Соңында қалған ұрпақтары қасиетті Ораза айында майдангердің рухына дұға бағыштап, еске алмақ. «Өлі риза болмай, тірі байымайды» дейтін халқымыз үшін бұл шараның маңызы зор. Мұны көріп өскен немерелер де аталарын әрдайым ардақтап өтеріне сенім кәміл.

А. ЗАЙЫРГЕЛДІ,
«Отарқа» архивінен

Ердің аты өшпейі тиіс

Менің атам Мәнібай Әміреұлы да соғыс ардагері. 1904 жылы дүниеге келген атам қатардағы жауынгер ретінде 1942 жылдың 13 наурызында әскер қатарына шақырылады. 91-ші атқыштар полкінің құрамында Мәскеу

түбіндегі шайқастарға, Харьковті жаудан азат етуге қатысады. 1943 жылдың наурыз айында денсаулығына байланысты елге қайтарылады. Бірақ бір жылдан соң, яғни, 1944 жылдың желтоқсан айында қайта шақырылады. Осылайша 217-ші атқыштар полкінің құрамында Варшаваны жаудан азат етуге қатысады. 1945 жылы елге оралады.

«Германияны жеңгені үшін», «Ұлы Отан соғысындағы жеңіске 20-25-30 жыл» медальдарымен марапатталған. Соғыстан кейін дүниеге 5 баласы келіп, олардың қызығын көрген атам 1981 жылы дүниеден озды. Әжем Зейнеп Кенжетайқызы – тыл еңбеккері. «Соғыс жылдарындағы ерен еңбегі үшін» және бірнеше мерейтойлық медальмен марапатталған. 1991 жылдың 22 мамырынан бастап соғыс ардагерлеріне теңелген.

Әжемнің бауыры Кәләт Кенжетайұлы соғысқа екі аяғын беріп оралған. 1924 жылы дүниеге келген Кәләт атам әскер қатарына Омбы облысы Есілкөл ауданынан шақырылған. 55-ші гвардиялы атқыштар полкінің құрамында Ржев шайқасына қатысқан. 2 рет «Ерлігі үшін», «Болгарияны жаудан азат еткені үшін», «Будапештті алғаны үшін», «Германияны жеңгені үшін» медальдарымен марапатталды.

Ал атамның інісі Бабай ақсақал 1926 жылы дүниеге келген. «Соғыс жылдарындағы ерен еңбегі үшін» медалімен марапатталып, «Соғыс ардагерлеріне теңелген» деген куәлікті иеленді. Энергетика саласына еңбегі сіңген ардагер болды. Торшатай апамызбен берекелі өмір сүріп, 2018 жылы 92 жасында дүниеден озды.

Ерболат Әміренов

Қайыргелді мұғалім

Ардагер ұстаз Қайыргелді Жұмабаев Павлодар педтехникумында жүргенде соғыс басталып, іле қан майданға аттанады. Жапон соғысында атты әскер қатарында болады. 1946 жылы жеңіспен елге оралады. 1947 жылдың басында өзінің сөз байласып кеткен сүйген қызы Қымбат Қазығұлқызына үйленеді.

Ақтоғай ауданы Новотроицк совхозында ұстаздық қызметке орналасып, соғыс алдында бітіре алмай кеткен оқуын сырттай аяқтайды. Тұңғыш сәбилері Сәбет осы ауылда 1948 жылы дүниеге келеді. 1954 жылы аудандық білім бөлімінің жолдамасымен «Екібастұз» совхозына қарасты

Талдықамыс бөлімшесіне бастауыш мектеп мұғалімі болып орналасады. 1956-1957 жылдардан бастап Көксиырда мектеп ашылғанда, сонда ауысады. Содан зейнеткерлікке шыққанша ауыл балаларына әліппені үйретіп, білім нәрімен сусындатып, ұстаздық етеді.

Қайыргелді мұғалім 1961 жылы «Өлеңті» совхозы құрылғанда, іргетасын қаласты. Бүгінгі таңда талай шәкірттері ел ағасы болып, олардың алды зейнет жасында. Атап айтқанда, Бақтыбай Амантаев, Зейнолла Қожаев (марқұм), Төлеубаев Бахриден (ғылыми қызметкер, марқұм), Уахит Ибраев, Ерсағат Әшіров, т.т.

Ел арасында «Қайыргелді мұғалім» атанып кеткен ардагер ұстаз, білікті маман жарты ғасырдан астам уақыт еңбек еткен ардақты азамат 2009 жылы 88 жасында өмірден өтті. Зайыбы Қымбат апа екеуі 60 жылдан астам уақыт бірге жұбайлық ғұмыр кешіп, бес бала тәрбиелеп, ардақты әке, аяулы ана атанды. Көзі тірісінде немереден шөбере сүйді. Көпке үлгі ақсақалды ата, ақ жаулықты әже болды.

Көксиыр ауылының ардагер ұстазы, кеудесі медальға толы ардагер майдангердің жарқын бейнесі шәкірттерінің жүрегінде мәңгі қалады.

Рымкеш Шәкенова

Рақымжан Қошқарбаевтың ту тіккенін көрген

1915 жылы 13 сәуірде Ақкөл ауылында өмірге келді. 1941 жылы майданға шақырылды. 253-ші атқыштар дивизиясы 981-ші полкі құрамында кіші лейтенант шенінде шайқасып, көптеген орден-медальдармен марапатталды.

– Кейін ауыл мектебінің музейіне берілген сол орден-медальдардан айрылып қалдық. Соғыс естелігі жазылған қоңырқай блокноты болушы еді, шешеміздің бауыры сұрап алып, қолды болды. Әкеміз майданда оң жақ аяғынан жараланған, оқтың орны үңірейіп тұратын. Ол Берлинге дейін барған, Рақымжан Қошқарбаевтың рейхстагқа ту тіккенін көрген. Сонау жылдары журналист Аян Әуелбай «Егемен Қазақстан» газетіне соғыс ардагерлері туралы көлемді мақала жазды. Сонда біздің әкеміз туралы да айтылған. Өкінішке қарай, соғыстан кейін Алматы қаласында тұрып жатқанда 1946 жылы «халық жауының баласы» деп әкемізге нақақтан

жала жабылып, 10 жылға сотталып кетіпті. 1992 жылдың желтоқсанында Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы толық ақтады. Бұл жайында «Жертвы политического террора в СССР» кітабында мәлімет бар, – дейді қызы Лазиза Пушканова әңгімесінде.

Малтай Қарабаев 1956 жылы Үміт Құмашқызымен отау тігіп, ерлі-зайыптылар 8 перзент көрді. Төртүй ауылында тұрған Малтай Қарабаев үйін ағасы Шотай Дәкеновке қалдырып, 1961 жылы отбасымен «Өлеңті» кеңшарына көшеді. Әйелі екеуі осы шаруашылықта жұмыс істеп, елге еңбегін сіңірген. Биылғы жылы соғыс ардагері Малтай Қарабаев пен еңбек ардагері Үміт Құмашқызының суреттері Жеңіс күні қарсаңында Тай ауылы көшесінде билбордқа ілінді.

Ж.Жәлелұлы.

Жеңіс туы “түнеп” еді

1985 жылы Ұлы Жеңістің 40 жылдығына орай Ұлы Отан соғысы кезінде ұрыс даласында болған жауынгерлік Ту бүкіл Павлодар облысының аудандарын аралап, Екібастұз қалалық әскери комиссариатына жеткізілген-ді. Сол кезде Өлеңті орта мектебі Екібастұз ауданы бойынша алғашқы болып Туды бір күн сақтау құрметіне ие болды.

Әлі күнге есімде, 24 наурыз күні сағат 11.00-де Екібастұз қалалық әскери комиссариат қызметкерлері Өлеңтіге келді. Жиынға кеңшардағы партия ұйымының хатшысы Қасқырбай Кәрімов, мектеп директоры Зейнолла Молдахметов, соғыс ардагерлері Георгий Вершинин, старшина, танк командирі Рақым Қонысбаев ақсақал, мектептегі партия ұйымының хатшысы Тамара Савгир, аудандық әкімшілік қызметкерлері және мектеп оқушылары қатысты.

Жауынгерлік Қызыл Туды ұстау құрметіне үлгілі комсомолдар Қайырбек Тасыбаев, Файзолла Мекешев, Олжас Қиясов ие болып еді.

Тудың мектепте бір күн сақталуына орай митингтің өткізілуі жас ұрпақтың бойына отансүйгіштік қасиеттерді дарытып, әскери борышты мүлтіксіз атқаруға міндеттеді.

Тасболат Кенжекеев, 2011 жыл.

Тайдағы тоғызыншы май

(Он үш жыл бұрынғы Жеңіс мерекесі туралы)

Таңғы сағат онға қарай ауылдың үлкен-кішісі орталық алаңға жинала бастады. Ұлттық киімдегі ақсақалдар мен апалар, қыз-келіншектер мен ауыл жастары көтеріңкі көңіл күйде. Табиғат-ана да мейірленіп, аспаннан күн шуағын төгуде.

Алдымен мектеп оқушылары мерекелік шеруге шықты. 10-11-сыныптың ер балалары алғашқы әскери дайындық мұғалімі Қайрат Әсембаевтың басқаруымен әскери шерумен өтті. Жас бүлдіршіндерден бастап жоғары сыныпқа дейінгілер әсем музыкаға ілесе спорттық би билеп, гимнастика жасады. Ауыл әкімі Е.Ж. Қабылтаев, ауылдық ардагерлер кеңесінің төрағасы Байшот Әзмағанбетов ақсақал, имам Бектемір Кажиков көпшілікті жеңіс мерекесімен құттықтап, өскелең ұрпаққа ризашылықтарын білдірді. Одан кейін ауыл тұрғындары Отан соғысында қаза болған боздақтарға арналған даңқ тақтасына бет түзеді. Бектемір ақсақал фашизммен соғыста жер жастанып, қайтпай қалған боздақтарға дұға оқыған соң, жиналғандар бір минут үнсіздікпен марқұмдарды еске алды. Мұндағы тақтада біреудің қан майданнан оралмаған ағасы, енді бірінің атасының есімдері жазылған.

Жеңіс күні мектеп оқушылары мерекелік концерт қойып, сахналық көрініс көрсетті. Ал ұлттық ойындар ауыл сыртындағы спорт алаңында ұйымдастырылды. Ұлттық ойын демекші, ауыл жастары көкпарға құмар. Олар аудандық жарыстарда да жүлделі орындардан көрініп жүр. Ат құлағында ойнау өз алдына, тақым мен білек күшін қажет ететін ұлттық ойынның жандануына ауыл азаматы Төлеубай Қиясов ұйытқы болып жүреді. Осы жолы да ол алаңға шығып, ойынды бастады. Алдымен Тай ауылы мен Талдықамыс елді мекенінен келген командалар бақ сынасты. Бұл жарыста 3:0 есебімен Тай ауылының жігіттері басымдық танытты. Көкпар ойынында Көксиыр елді мекенінен келгендер – II, ал талдықамыстықтар III орынға ие болды.

Кезек бәйгеге де жетті. Міне, сәйгүлік мінген шабандоздар төреші белгі берісімен құйғыта жөнелді. Қорытындысында біреу алға озып, енді бірі кейін қалды. Кәкім Қаржаубай өзгелерге шаң қаптырса, Мақсат Қиясов – II, ал Арғын Иманқұлов III орынды місе тұтты. Түс ауа ауыл ардагерлері мәдениет үйіндегі мерекелік дастарханға шақырылды. Ардагерлердің құрметіне ауыл өнерпаздары ән айтып күй тартып, игі тілектерін жолдады. Ел ағалары да өнерден құралақан еместіктерін көрсетті. Атап

айтқанда, Нұрахмет Есенов Естай ақынның әнін шырқаса, Амангелді Балабеков өз жанынан шығарған әнін, ал Аман Серікбаев өзінің жыр шумақтарын тарту етті.

Күннің ыстығы қайтып, қоңыр салқын желмен кезек футбол әуесқойларына да жетті. Футбол алаңында үш команда өзара жарысқа түсті. Нәтижесінде ауыл жастары алдыңғы орыннан, мектеп пен әкімшілік құрама командалары екінші орыннан көрінді. Ал мектеп оқушылары III орынға ие болды. Жеңіс күні қарсаңында ауылдық аймақтар арасында өткізілген жарыста өлеңтілік команданың жүлделі II орын алғаны көңілге мақтаныш сезімін ұялатады.

Осымен Ұлы Жеңіске арналған мерекелік шара да аяқталды. Мерекенің өз мәнінде өтуіне, жеңімпаздарды марапаттауға, ардагерлерге дастархан жаюға демеушілік еткен А. Әлин, М. Қайыров, Т. Ордабаев, Қ. Отызбаев, М. Асайынова, С. Гриценко, Н. Кажиков, Ж. Серікбаев сияқты азаматтарға және Талдықамыс ауылының жастарына ризашылығымызды білдіреміз.

М.Әбдірахманов, Өлеңті ауылы. 2009 жыл.

Перзенттік парыз үлгісі

Өлеңті-Тай ауылы Жеңіс мейрамы қарсаңында көріктеніп, қонақ күткен үй тәрізді тап-таза кейіпке еніп, орталық көшелеріне билбордтар орнатылған еді. Билбордтардан Отан үшін от кешкен майдангерлер мен тыл еңбеккерлері: Сапа Әшіров, Қайыргелді Жұмабаев, Тұрсынбай Тәуірбаев, Қапсамат Қасенов, Мантай апа, Зайыр Әбдрахманов, Дүзен Жақсыбергенов, Шәйкен Омаров, Зура апа, Ақашөк-Рахметбек Дайырханов, Мүгүлсім Ишкенова, Қалия Дайырханова, Мамыр Маймышев, Күлжан Маймышева, Мияқаш Қазығұлов, Күлшім апа, Сағындық Байғожин, Айдархан Әбілдәұлы, Қасен Асқапов, Мапруза апа, Дәуітбай Орынбаев, Зура Орынбаева, Қажымұрат Балабеков, Ғаббас Әбдіқиясов, Жәлел Әбдіқиясов, Алғали Асайынов, Серік Асайынов, Малтай, Бекен және Уатай Қарабаевтар, Ханшайым Қарабаева, Үміт апа, Ташмұхамет Мурзалинов, Зейнеп Мурзалинова, Рахым Қонысбаев, Шәкен Жолдасов, Мәкен Омарқызы, Қайыркеш Самаров, Мұхтар Рахимов, Қайырхан Мұхтаров, Бабай Әміренов, Торшатай апа, Қажығали Балабеков, Орынбасар Бекенқызы, Байшот Әзмағамбетов, Сәбира Әзмағамбетова, Мұсабек Оспанов, Сақыпжамал Мұхамеджа

нова, Қайыркеш Самаров, Дәмеш Хауақызы суреттері Жеңіс мерекесіне жиналған қауымға күлімсіреп қарап тұрды...

Өлеңтіліктер биылғы Жеңіс мейрамына қапысыз әзірленді. Қаладағы-ауылдағы ағайын-жұрт бірліктің үлгісін танытып, ауқымды іс-шаралар жоспарын құрған-ды. 9 мамыр күні ауылда жеңіл көліктердің дабылы мен ат тұяғы дүбірі естіліп, Қазақ Елінің көк байрағын желбіреткен шерушілер мектеп ауласынан шығып, көшелерді аралап өтіп, саябақтағы «Жеңіс» тұғырына бет алды. Мұнда шерушілерді көңіл-күйлері көтеріңкі ауылдастары күтіп тұрған болатын. Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев, Екібастұз қалалық мәслихатының депутаты Нұрсұлу Төлеубаева, соғыс ардагері Сапа Әшіровтің баласы Еrsaғат Әшіров, «Өлеңті» кеңшары іргетасын қалаушылардың бірі Сағындық Байғожинның баласы Қабылбай Байғожин құттықтау сөз сөйлеп, жұрт майдангерлер мен тыл еңбеккерлері есімдері қашалып жазылған мәрмәр тақталар алдына гүл шоқтарын қойып, еске алды.

Осыдан соң үлкен-кіші көңіл қалауына орай мәдени-спорттық шараларды тамашалау үшін тарқасты. Ауыл клубында концерт қойылып, онда «Атамұра» мәдениет орталығы мен ауыл өнерпаздары әннен шашу шашты. Концерттік бағдарламаны мәдениет қызметкері Қуаныш Мұхтарова мен әдіскер Макпал Орынбаева әзірледі.

Өлеңтіліктердің спортқа құштар екенін өңір халқы жақсы біледі. Әсіресе, мұнда волейбол ойыны мектебі қалыптасқан. Ала доптан жарыстың бір ерекшелігі – бұл жолы әулеттер командалары өнер көрсетті. Финалға Мұхтаровтар мен Балабековтер әулеттері шығып, Мұхтаровтар 2:1 есебімен басым түсіп, I орынды иеленді. Аталмыш команда сапында Мұрат Қайырханұлы, баласы Саят, Нұрлан Рахимов, жиені Асхат, немересі Мақсұт шебер ойын өрнегін көрсетті. II орынды еншілеген Балабековтер әулеті командасы сапында Талғат Балабеков, балалары Гүлдана, Танат, Айдын, Ардақ Бауыржанұлы, Айбек Орынбаев ойнады. Жұлделі III орынға Жексенбаевтар әулеті командасы табан тіреді. Сонымен бірге, жарысқа Шайкеновтер, Әміреновтер, Ибраевтар, Ордабаевтар, Мұқашевтар, Қонысбаевтар әулеттері командалары да қатысып, турнир көрігін қыздырды. Волейбол жарысына Рахым Қонысбаевтың ұрпақтары демеуші болып, жүлде қоры 120 мың теңгені құрады.

Өлеңтілік аға буын заманында теңбіл допты да тәуір ойнағанына тарих куә. Кейінгі буын да осал емес. Жасанды жабындылы шағын футбол алаңына жиналған қауым жанкүйерлік танытып, футболшыларға мықты қолдау көрсетті. Ойындар тартысты өтіп, 1986 жылы туған өлеңтілік өрендер топ жарды. Жұлделі II орын Тай ауылы командасына бұйырды.

III орынды 1992 жылы туған жігіттер еншіледі. Айтпақшы, футбол жарысына демеуші болған да – осы жігіттер. Жүлде қоры 100 мың теңгені құрап, жүлдегер командалар мен үздік ойыншылар марапатталды.

Той сәнін арқан тарту, бір көтеру мен қол күрестіру жарыстары да кіргізді. Арқан тартуда жігіттер арасында Тай ауылы командасы мықты екенін паш етіп, жеңімпаз атанды. 1972 жылы туған орда бұзар жастағы азаматтар – II орынды, Көксиыр ауылы командасы III орынды місе тұтты. Әйелдер де білек күшіне кенде еместігін көрсетіп, Көксиыр мен Талдықамыс, Тай ауылдары қыз-келіншектері жүлделі болды. Спорттың бұл түрлеріне жеке адамдар: Серік Жұмабаев, Айдарбек Қанатұлы, Арман Иманқұлов демеушілік жасап, заттай-ақшалай сыйлықтар берілді.

Ел ішіндегі тойдың көркі ертеден ат бәйгесі емес пе. Құнан бәйге қашықтығы 6,5 километрді құрады. Көмбеге алғашқы болып атбегі Мақсат Қиясовтың Байтөресі жетті. Жылқышылар әулетінде тәлім алған Мақсаттың құнанының олжа салуы – әрине, кездейсоқтық емес, ат баптау өнеріне қанықтығының жемісі.

Шалқар Әлиннің құнаны көмбеге екінші, Жанат Қабаштың құнаны үшінші болып келді.

Тоқ бәйгеде Әділбек Дәуітбайдың Ақбақай атына жетер жүйрік табылмады. Нияз Кажиковтің шабдары екінші орынды, Бекжан Құлмағанбетовтің аты үшінші орынды иеленіп, жүлделі болды. Бір айта кетерлігі, ат жарысты ұйымдастырушылар ұйғарымымен құнан жарыс пен тоқ бәйгеге Өлеңті-Тай ауылы жүйріктері ғана жіберілді. Ал аламан бәйгеге өңір атбегілері жүйріктерін қосты. Қаражар ауылы атынан қосылған ақтоғайлық атбегі Р. Ахметовтің сәйгүлігі жирен қасқа 18 шақырымдық аламанда топ жарды. Ақкөл ауылы жылқышысы Аманжол Мақажановтың қарагері көмбеден екінші болып өтті. Үшінші орынды Зеленая роща ауылы тұрғыны Талғат Уахиттың жүйрігі иеленді.

Енді ат бәйгесі демеушілері туралы айта кетейік. Аламан бәйгенің жүлде қоры 220 мың теңгені құрап, аталмыш ақшаны 1979 жылы туған өлеңтілік азаматтар өз қалтасынан шығарды. Құнан жарысқа бөлінген 100 мың теңгені Құлмағанбетовтер әулеті көтерді. Тоқ бәйге жүлдесін құраған 100 мың теңгені Тәуірбаевтар әулеті атады.

Өлеңтідегі дүркіреген тойға 1000 қаралы адам жиналды. Байтұрсын Иманқұловтың «Байтас» шаруа қожалығы сауда-саттық ұйымдастырып, кәуап пісіріп, сусын сатты.

Мәдени-спорттық іс-шаралар соңынан биылғы жылы мектеп түлектері қаражатына жаңаланған жергілікті мешіттің асханасында ауыл мол-

ласы Темірболат Қасымов аруақтарға құран бағыштап, тойшыл қауымға ас берілді. Алтынай Серікбаева, Бибігүл Жақсыбергенова, Бақытгүл Орынбаева, Мақпал Орынбаева, Армангүл Әлина, Қуаныш Мұхтарова, Айгүл Сексенбаева, Гүлжайнат Ордабаева, Анаргүл Асқапова сияқты келіншектер көпшілікті қабақ шытпай күтіп, батасын алды.

– Өлеңті ауылы халқы бұрыннан ұйымшыл. Жеңіс күнін мерекелеуді ертеден дәстүр еткен. Кейінгі жылдары ауыл азаматы Ерболат Байғожин ұйытқы болып жүр еді, биыл сол Ерболат Байғожинге Рүстем Қайыров, Шалқар Әлин, Рүстем Тасыбаев, Мақсат Қиясов, Қайдар Биляев атты азаматтар қосылып, бастамашы болып, қаладағы-даладағы өлеңтіліктер бір кісідей қолдай кетті. Туған жердің қадір-қасиетін терең түсініп, перзенттік парызын өтей білген барша жерлестеріме шын көңілден ризашылық білдіремін. Жарқыраған Жеңіс мейрамы елдің рухын көтеріп, еңсеміз тіктелді. Мұның бәрі рухани жаңғырып, ұлттық сана-сезімнің қалыптасқанының көрінісі деп білемін. Арқа-жарқа болған өлеңтіліктер ауыл әкімдігіне салмақ салмай, тойды өздері ұйымдастырып, өздері тамаша өткізді, – дейді ауыл әкімі Жанат Ибраев алғысын жаудырып.

Иә, өлеңтіліктер 2022 жылғы Жеңіс мерекесін ешқашан ұмытпай, ұрпағына жырлап жүрері анық. Жас буынның аға буыннан үлгі-өнеге алатынын ескерсек, кейінгі толқын игі дәстүрден жаңылмай, келешекте жаңа сипат, жаңа мазмұн қосып тойлары кәміл.

Жассерік Жәлелұлы, 2022 жыл.

Тай ауылынан Ұлы Отан соғысына қатысқан ардагерлер

1. Асайнов Әлғали.	8. Әшіров Сапа.
2. Аханов Хамит.	9. Байғожин Сағындық.
3. Әбелденов Айдархан.	10. Балабеков Хаджымұрат.
4. Әбенев Кенже.	11. Бекішев Ахмет.
5. Әбдрахманов Зайыр.	12. Бүкіров Амантай.
6. Әбдіқиясов Жәлел.	13. Даирханов Ақашок.
7. Әбдіқиясов Қаппас.	14. Жақсыбергенов Дүзен.

15. Жұмабаев Қайыргелді.	33. Махметов Илямбек.
16. Ибраев Мұстафа.	34. Мұсабаев Рамазан.
17. Исенов Абдығалым.	35. Мусин Базарбай.
18. Исин Запкен.	36. Насыров Байсан.
19. Кужентаев Мұхит.	37. Нұркин Темірхан.
20. Қабылов Сартай.	38. Рамазанов Ертіспай.
21. Қазығұлов Мияқаш.	39. Сыздықов Ермұқаш.
22. Қайнышев Құрман.	40. Сексембаев Сәбит.
23. Қарабаев Малтай.	41. Тайжанов Ошым.
24. Касенаев Сағынай.	42. Танашбеков Мүсірәлі.
25. Қасенов Асқап.	43. Таурбаев Тұрсынбай.
26. Касенов Ғапсамат.	44. Тіленбеков Ерғали.
27. Қиясов Сейітқан.	45. Түймебаев Жұмабай.
28. Қоныспаев Рақым.	46. Омаров Шайкен.
29. Маймышев Мамырбек.	47. Орынбаев Дәуітбай.
30. Мақашев Әнапия.	48. Оспанов Мұсабек.
31. Малқаров Әліп.	49. Омарбек қажы ұлы Тасыбай.
32. Мейрамов Қуандық.	50. Шаханов Кәмен.

Тай ауылының тыл ардагерлері

1. Ажахметов Ермек.	15. Балабеков Қажығали.
2. Асайнов Серік.	16. Бояубаева Ұмсынған.
3. Асылбаев Қайыр.	17. Бүкірұлы Есентай.
4. Әбілдинова Орынжан.	18. Есқызы Дәмелі.
5. Әбілова Күлмия.	19. Жалмағамбетова Шәмшия.
6. Әзмағанбетов Байшот.	20. Жапарқызы Зура.
7. Әубәкіров Жанахмет.	21. Жолдасұлы Шәкен.
8. Әубәкірова Ажар.	22. Жолдасова Мәкен.
9. Әубәкірова Сатима.	23. Жұмабаева Қымбат.
10. Әмренов Бабай.	24. Иманқұлов Кенжебай.
11. Әмренова Торшатай.	25. Исәліпұлы Ыбырай.
12. Әшіров Әбілқайыр.	26. Кабулов Мыкен.
13. Базарбаев Қоқыш.	27. Кәменов Нәжмиден.
14. Байғожин Кайриден.	28. Кәрібаев Шәкәрім.

29. Кенжетаева Мағфура	46. Молдахметов Тәшмағамбет.
30. Қабышқызы Күлжазира.	47. Мұқашев Карабек.
31. Қазығұлова Күлшім.	48. Мурзалинов Ташмұханбет.
32. Қалжанов Нұрман.	49. Мурзалинова Зейнеп.
33. Қалжанова Жаңылшақ.	50. Насыров Айтбай.
34. Қасенова Мантай.	51. Нұрмағанбетқызы Күлән.
35. Қасенов Ғаббас.	52. Оразбаев Зейнепқабиден.
36. Қасенаева Қаншайым.	53. Оразбаев Ордабай.
37. Қасенова Майке.	54. Райымбек Мүгіл.
38. Қиясова Батима.	55. Рахымұлы Мұхтар.
39. Қоныспаев Шаку.	56. Смайылқызы Қайынжамал.
40. Қоныспаева Маймаш.	57. Сүлейменова Маркіш.
41. Макенов Қабылбек	58. Танашбекова Изатима.
42. Мақашова Күләш.	59. Таурбаев Қалымжан.
43. Мекешұлы Адам.	60. Таурбаева Мария.
44. Минин Шәкібай.	61. Таурбаева Шолпан.
45. Минина Тоты.	62. Уәлиқызы Мәлике.

**1941-1945 жылдары Ұлы Отан соғысында
қаза болған, хабар-ошарсыз кеткен
Өлеңті (Талдықамыс) ауылының
азаматтары:**

1. Айнашбеков Бақытбай.	12. Ерғалиев Тентекбай.
2. Ахметов Нығмет.	13. Жақыпов Құсайын.
3. Әбілов Қуандық.	14. Жақыпов Түсіпбек.
4. Әбілов Бекібай.	15. Жәшенов Жағыпар.
5. Әбілов Сейсенбай.	16. Жетібаев Бекмағанбет.
6. Әбдірахманов Құсан.	17. Жексенбеков Шәмшерден.
7. Әшіров Жұмагелді.	18. Иманқұлов Зинойла.
8. Әшіров Қасымтай.	19. Қайнышев Мұхамедәлі.
9. Әшіров Маутай.	20. Қасенаев Махмет.
10. Бекішев Ажахмет.	21. Қарабаев Уғтай.
11. Беляев Ақмадия.	22. Қызанбаев Жаңбырбай.

23. Мусинов Әліғазы.	30. Сәдуақасов Қайыржан.
24. Насыров Қасыбай.	31. Сәдуақасов Серікбай.
25. Нұрмағамбетов Зейніш.	32. Танашбеков Жомарт.
26. Омаров Жакия.	33. Тілеубаев Олжабай.
27. Орынбаев Мешітбай.	34. Түйебаев Жамал.
28. Оспанов Қайриден.	35. Ыбыраев Досан.
29. Отызбаев Жұмабай.	

АУҒАНСТАНДА ОТ КЕШКЕН ӨЛЕҢТІЛІКТЕР

ҚАЙНЫШЕВ ҚҰСАН ҚҰРМАНҰЛЫ

1960 жылы 2 мамырда дүниеге келді.

1978 жылы Өлеңті орта мектебін бітіргеннен кейін Екібастұз қаласындағы №17 училищеге оқуға түсті. Сол жылдың күзінде 18 жасар Құсанды Совет армиясы қатарына әскерге шақырды. Алғашқыда әскери міндетін Чехословакияда атқарып, 1980 жылдың ақпан айында түнгі дабылдан кейін жауынгерлерді ұшақпен Кеңес одағының оңтүстік аймағына жеткізді.

Оңтүстікте бір ай көлемінде әскери дайындықтан өтіп, әскери қызмет үздіктерінен арнайы рота құрылды. Осындай әскери роталардың біріне Өлеңті ауылының тумасы – қатардағы жауынгер Қайнышев Құсан да кірді.

Ауған елінде бір жыл әскери борышын атқарды.

Бұл жерде «майдан» немесе «тыл» деген түсінік болған жоқ. Дұшмандар кез келген уақытта шабуыл жасай алатын, осындай айқастардың талайын басынан өткерген Құсан біраз жолдастарынан айрылды.

Елге 1981 жылғы қаңтар айының соңында оралды. Елге оралғаннан кейін үкімет тарапынан соғыстағы ерліктері үшін бірнеше мәрте медальдармен марапатталды.

Туған ауылы – Өлеңтіде механизатор және автокөлік жүргізушісі болып қызмет атқарды. Кейін үйленіп, төрт баланың әкесі атанды, немере сүйді.

Ауған жерінде көрген соғыс зардабы денсаулығына зиян келтірді. 2012 жылғы 27 сәуірде ауыр науқастан көз жұмды.

МЕШІТБАЕВ ҚАБДЫЛҚАЙЫР ҚАМШЫБАЙҰЛЫ

1962 жылғы 11 шілдеде Екібастұз қаласында дүниеге келді. 1965 жылдан Тай ауылының тұрғыны болды. 1970-1980 жылдары Өлеңті орта мектебінде білім алып, 1981 жылы ДОСААФ автомектебінде оқыды.

1981-1983 жж. әскери борышын Ауғанстан жерінде өтеді.

1983-1988 жж. Тай ауылында нан тасушы қызметін атқарды.

Кеңестер Одағының коммунистік партиясы құрамында болып, сырттай оқып зоотехник мамандығын игерді.

1988 жылы Екібастұз қаласына қоныс аударды.

дарды.

1988 жылы жолаушылар паркінде жүргізуші болып жұмыс істеді. Өлеңті тұрғындарын қалаға тасымалдап, қызмет көрсетті. Қазіргі таңда жеке кәсіпкерлік қызметте.

Отбасын 1985 жылы құрған, 4 бала, 3 немересі бар.

СЕРІКБАЕВ ҒАЛЫ АМАНҰЛЫ

1962 жылы 4 желтоқсанда Тай ауылында туған. 1980 жылы онжылдық мектепті бітіріп, Екібастұз қаласындағы ДОСААФ-та оқыды. 1981 жылы 4 сәуірде әскер қатарына шақырылды. Ауғанстанның Герат қаласында 2 жыл 4 ай әскери борышын атқарды. 1983 жылдың тамызында Отанға оралды.

Ауған жерінде 3-ші артиллерия батальонында аэропортты қорғау міндетін атқарды. 1982 жылғы 18 қазанда «Әскери қызметі үшін» медалімен наградталды.

1985 жылы отбасын құрды, 4 баласы, 5 немересі бар.
Қазіргі уақытта теміржол саласында қызметте.

ГРИЦЕНКО НИКОЛАЙ АЛЕКСЕЕВИЧ

1967 жылы 17 қаңтарда «Өлеңті» совхозында көпбалалы отбасының төртінші перзенті болып дүниеге келді.

1974 жылы осы ауылда мектепке барып, онжылдықты тәмамдады. Әскери комиссариат атынан жүргізушілер даярлайтын ДО-СААФ-та оқып, Ауғанстан Республикасында әскери қызметін өтеу жөнінде қалалық комиссариатқа рапорт берді.

1985 жылғы мамыр айында КСРО Қарулы күштері қатарына шақырылып, Ауғанстан үшін жүргізушілер даярлау мақсатында Түркменстанның Кушка қаласына жіберілді.

1987 жылы туған ауылы – Өлеңтіге оралып, кеңшардың автопаркінде еңбек етті. Үлкенді құрметтеп, өз міндетін атқаруға жауапкершілікпен қарады. Ата-анасына тірек болып, іні-қарындастарына өнеге көрсетті. Үйленген, ұлы бар.

ІХ АУЫЛЫН СҮЙЕТІН ЖҮРЕКПЕН, АЙНАЛДЫМ АУЫЛДАС, ТҮЛЕКТЕН!

**АНДРУНЕЕВИЧ (ТУПИЦКАЯ)
ВАЛЕНТИНА ВАСИЛЬЕВНА**

1945 жылғы 7 тамызда Украинада дүниеге келген. 1952 жылы Воронин жетіжылдық мектебіне 1-сыныпқа барды. 1959-1963 жж. Мельников орта мектебінде оқыды.

1963 жылы Прилукское педагогикалық училищесінде бастауыш сынып мұғалімі мамандығына оқыды.

1965 жылы Украина оқу-ағарту министрлігінің жолдамасымен Қаз КСР Павлодар облысына келді. Жолдамамен Өлеңті орта мектебіне бастауыш сынып мұғалімі болып орналасып, осы жерде зейнетке шыққанша жұмыс істеді.

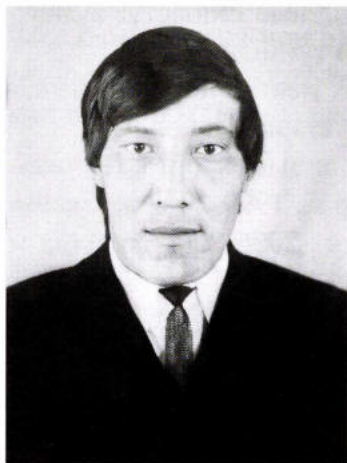
«ҚазКСР ағарту ісінің үздігі» белгісінің иегері.

Отбасылы, үш баласы бар. Қазіргі уақытта Шідерті кентінде тұрады.

АСАИНОВ ТӨЛЕУТАЙ

1950 жылы 4 маусымда Павлодар қаласында дүниеге келді. Орта мектепті Ақкөл ауылында тәмамдады. Ата-анасының қоныс аударуына байланысты еңбек жолын «Өлеңті» совхозында бастады. Жастайынан техникаға әуестігінің арқасында бірнеше мақтау қағазымен марапатталды. Отау құрып, келіншегі Бағиза екеуі алты бала тәрбиеледі. Балалары әр салада жұмыс атқарады. 2009 жылы 17 сәуірде дүниеден озды. Соңынан ерген ұрпақтары әке жолын жалғастыруда.

АСАИНОВА МЕРУЕРТ

1958 жылы 25 қаңтарда Ақкөл ауылында дүниеге келді. 1975 жылы Өлеңті орта мектебін бітірген соң туған ауылына оралып, еңбек жолын жалғастырады. 1978 жылдан 2008 жылға дейін ауруханада қызмет етті. Ақ халатты абзал жан адал еңбегі арқасында елге сыйлы болды. 2016 жылы зейнетке шықты.

АСҚАПОВ ҚАБДЫЛКӘРІМ НҰРАЛЫҰЛЫ

1967 жылғы 11 шілдеде Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарында туған.

1984 жылы Өлеңті мектебін бітіріп, 1987-1989 жылдары әскер қатарында болды.

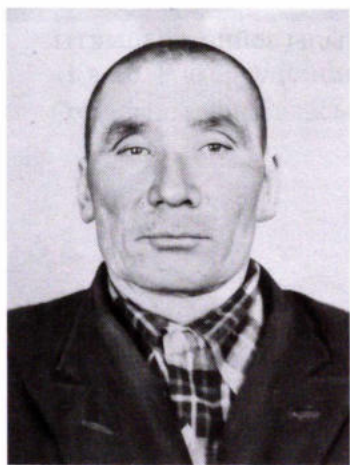
Заңгерлік салада алдымен орта техникалық (ПЭКК, Павлодар қ., 1999-2002 ж.), кейін жоғары (ҚРУ Астана қ., 2006-2009 жж.) білім алды.

1991 жылы ішкі істер саласына қызметке кіріп, Екібастұз қалалық ІІБ ЖПБ МАИ моторландырылған бөлімінде инспектор болып қызмет етті.

1991-2012 жылдар аралығында осы қызметте взвод командиріне дейінгі баспалдақтан өтті, 2012 жылы зейнет демалысына шықты. Аға лейтенант (отставкадағы) шеніне ие. Ішкі істер саласындағы еңбегі үшін бірнеше рет облыстық ІІД, Жол полициясы басқармасы тарапынан түрлі дәрежедегі марапаттарға ие болды.

Қазіргі кезде күзет агенттігінде басшының орынбасары қызметінде. Жұбайы Гүлмира екеуі үш қыз бала тәрбиелеп өсірді.

АХАНОВ ХАМИТ

1926 жылы Сілеті ауданында туған. Ұлы Отан соғысының ардагері. «Өлеңті» ауылына 1978 жылдары көшіп келді. Ата-бабамыздың «Мал – баққанға бітеді» деген қанатты қағидасын естен шығармаған малшы ғана табысқа, абырой-атаққа ие болатыны белгілі. Аханов Хамит те сондай шопандардың бірі болды. Көшіп келген жылдан бастап «Өлеңті» совхозының мал шаруашылығы саласын дамытуға өз үлесін қосты. Әйелі Мәнте де жұбайымен бірге жүріп, осы шаруашылықта жұмыс істеді. Нәтижесінде адал және абыройлы еңбегі үшін

марапаттарға ие болып, 1986 жылы зейнеткерлікке шықты. Одан кейін де біраз еңбек етті.

Балалары Смағұл мен Ысқақ та «Өлеңті» ауылында бірі – білікті механизатор, бірі көлік жүргізуші болып еңбек етті. Ардагер атаның ауылдағы мал шаруашылығына қосқан үлесі зор.

АХАТОВА ӘЛИЯ ТҮЛКІБАЙҚЫЗЫ

1977 жылы 3 шілдеде Павлодар қаласында дүниеге келді. 1984 жылы мектеп табалдырығын аттап, 1994 жылы 11-сыныпты аяқтады.

Мектепте оқып жүргенде орыс тілі пәнінен аудандық, облыстық олимпиадаларға қатысып, жүлделі орындар иеленді (пән мұғалімі – С. Әбдрахманова).

1991 жылы Ғарышкерлер күніне орай ұйымдастырылған сайыста I орын иеленіп, Алматы қаласына жолдама алды. 1992 жылы аудандық «Көктем гүлі» фестиваліне қатысып, алғыс хат және бағалы сыйлықпен марапатталды. 1992 жылы 30 қарашада «Қыз сыны» байқауына қатысып, жеңімпаз атанды. География пәні мұғалімі Райса Абылайханқызының басшылығымен мектептің қоғамдық жұмыстарына белсене қатысты.

С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетін қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі мамандығы бойынша үздік дипломмен аяқтады. Еңбек жолын Екібастұз қаласының №26 гимназия-мектебінде бастады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, дебат клубының жетекшісі, бірлестік жетекшісі, директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары қызметтерін атқарды.

2003-2005 жылдары облыстық, республикалық дебат турнирлерінде оқушылары I, II орындарды иеленіп, 3 оқушысы «Үздік спикер» номинациясын жеңіп алды.

2007 жылы «Үздіктің үздігі» атты қалалық байқауда жеңімпаз атанды.

2008-2017 жылдар аралығында Екібастұз қаласының білім бөлімінде бас маман болып жұмыс істеді. Осы жылдар аралығында Екібастұз

өңірінің білім саласы бойынша өткізілген барлық іс-шараларды ұйымдастыру жұмыстарына тікелей қатысты.

2017 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Мектепке дейінгі балалық шақ» республикалық орталығында сарапшы, 2022 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Республикалық ғылыми-практикалық білім мазмұнын сараптау орталығында» сарапшы қызметін атқарады.

Өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі елеулі үлес, білім беру саласындағы адал еңбегі, белсенді өмірлік ұстанымы үшін Екібастұз қаласының әкімі тарапынан 2016 жылы Құрмет грамотасымен, 2018 жылы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің Алғыс хатымен, 2019 жылы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

Тұрмыста, екі қыз, бір ұлы бар.

ӘБДРАХМАНОВА РЫСХАН ЗАЙЫРҚЫЗЫ

1964 жылғы 17 ақпанда Павлодар облысы Краснокутск ауданы «Шідерті» совхозында дүниеге келді. 1971-1981 жылдары Өлеңті орта мектебінде білім алды.

1984-1987 жылдары Екібастұз педагогикалық училищесінде оқып, еңбек жолын Өлеңті орта мектебінде бастауыш сынып мұғалімі болып бастады. Қиындығы мен қызығы қатар жүретін ұстаздық жолда оқушылардың терең білім алуына өз үлесін қосты.

Оның дәлелі: мектепішілік, қалалық олимпиадалар, ғылыми жобаларда оқушылары жүлделі орындарға ие болды: Балнұр Қабидолла (1-орын, 2009 ж.), Балнұр Серікбаева (2-орын, 2012 ж.), Бекзат Қаржаубай (3-орын), Айнұр Бектемір (3-орын, 2017 ж.).

2016 жылы қалалық білім бөлімі кәсіподақ ұйымының ұйымдастыруымен өткізілген ән байқауында 2-орынға ие болды. 2010 жылы қоғамдық жұмыстарға белсене араласқаны үшін «Нұр Отан» партиясы Екібастұз қалалық филиалының құрмет грамотасына ие болды.

Мектепте жұмыс істей жүріп ауылдық клуб жанынан ашылған «Өлеңті әуендері» вокалдық тобының белсенді мүшесі болды. Мектепте бірнеше жыл жаппай оқу қорының төрайымы, мектеп жанынан ашылған лагерь басшысының қызметтерін атқарды. Қазір Өлеңті мектебінде ұстаздық етуде. Сонымен қатар, кәсіподақ ұйымының төрайымы.

Жанұяда екі қыз баланы тәрбиелеп өсірген ана. Қызы Нұрайым Мақсұтқызы – Алматы технологиялық университетінде «Графикалық дизайнер» мамандығы бойынша 3-курс студенті. Екінші қызы Жанел Мақсұтқызы Қарағанды мемлекеттік университетінде «Радиоэлектроника және телекоммуникация байланысы» мамандығы бойынша 2-курс студенті.

ӘБДРАХМАНОВА СӘУЛЕ ЗАЙЫРҚЫЗЫ

1961 жылдың 18 тамызында Павлодар облысы Краснокутск ауданы «Агрономия» совхозында дүниеге келді.

1968-1978 жылдар аралығында Өлеңті орта мектебінде білім алды. 1979 жылы Павлодар педагогикалық институтына түсіп, 1984 жылы «Қазақ мектептеріндегі орыс тілі мен әдебиеті» мамандығы бойынша тәмамдады.

Педагогикалық еңбек жолын 1984 жылы Өлеңті орта мектебінде орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі ретінде бастады. 1988-1992 жылдары мектептің тәрбие ісінің меңгерушісі қызметін атқарды. 1992 жылы аудан әкімінің әлеуметтік мәселелер жөніндегі референті қызметіне ауыстырылды.

1992-1995 жж. «Екібастұз көмір бірлестігі» тарапынан өткізілген қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің қалалық конкурсында 1-орынды жеңіп алып, жолдамамен Екібастұз қаласындағы «МНУ ЭУА» кәсіпорнына қазақ тілі мұғалімі болып орналасты.

2005 жылы ЖенПИ-дің Екібастұздағы филиалын қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі мамандығы бойынша тәмамдады.

1996 жылдан 2016 жылға дейін Екібастұз қаласындағы №5 ЖББМ, №7 гимназия-мектебінде қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі болып еңбек етті.

2002-2016 жылдар аралығында оқу-тәрбие ісінің меңгерушісі қызметін атқарды.

2017 жылдан бүгінгі күнге дейін №6 лицей-мектебінде ұстаздық қызметін жалғастыруда. Педагог-зерттеуші. Зейнеткер.

Білім саласында 40 жылдан аса еңбек етіп, көптеген жетістіктерге ие болды:

2009 жылы – «Ертіс өңірінің компоненті» атты дидактикалық құралы облыстық сайыста II жүлделі орынды жеңіп алды;

2011 жылы XI халықаралық Сәтбаев оқуларына қатысып, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің алғыс хатымен марапатталды;

2011 жылы «Шекарасыз оқыту» заманауи педагогика орталығының «XXI ғасырдың инновациялық мектебі» халықаралық жобасына қатысып, I-курсты табысты аяқтады (Монреаль, Канада);

2011 жылы – Екібастұз қалалық мәслихатының алғыс хаты;

2012 жылы – «КАТЕV» Халықаралық қоғамдық қорының «Талантты тәлімгер» номинациясы;

2012-2014 жж. – есімі «Білім көкжиегі» (облыстық білім департаменті), «Шеберлік ордасы» (Павлодар облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты) атты кітаптарға енгізілді;

2018-2019 жж. – қазақ тілі пәні мұғалімдеріне арналған республикалық қашықтық олимпиаданың жеңімпазы атанып, I орынды жеңіп алды.

2018 ж.– республикалық эссе жазу сайысына оқушы дайындағаны үшін Алғыс хат; 2019 ж. – қазақ тілі пәнінен I республикалық онлайн олимпиадасында (мұғалімдер арасында) I орын;

2020 ж. – «Nur Otan» партиясы Екібастұз қалалық филиалының алғыс хаты.

Оқушыларының жетістіктері:

2009-2010 жылдары 8-сынып оқушысы Яна Сатыр қазақ тілі пәнінен облыстық, республикалық олимпиадаларда I орынды жеңіп алды.

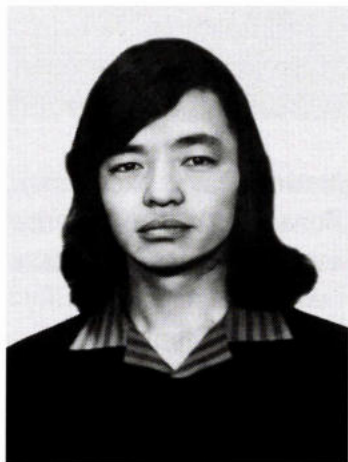
2011 жылы 9-сынып оқушысы Гүлниса Батырбаева облыстық шығармалар сайысында 2-орын;

2020 жылы 7-сынып оқушысы Аружан Нұржанова «Жыр жүйрігі – Мұқағали Мақатаев» атты республикалық байқауына қатысып, 2-орынды иеленді.

ӘЗМАҒАНБЕТОВ ҚҰСАЙЫН БАЙШОТҰЛЫ

1954 жылғы 1 тамызда Баянауыл ауданы Алексеевка ауылында туған. 1961 жылы ата-анасының көшіп келуіне байланысты Өлеңті-де 1962 жылы мектеп табалдырығын аттады.

1972-1975 жылдары Өлеңті ауылында ауыл шаруашылығының түрлі саласында жұмыс істеді. 1975 жылдардан бастап ауылда клуб меңгерушісі қызметін атқарды. 1978 жылы Сағирамен отбасын құрды. Өмірге Эльмира, Ринат, Сара, Жанат атты сәбилері келді, бүгінде өз алдарына үй болып отыр. Олардан тоғыз немере, жиен сүйіп, ата-әже атанды. 1995 жылы отбасымен Екібастұз қаласына ко-

ныс аударды.

Жұбайы Сағира Ақашөкқызы – Өлеңті тумасы, 1956 жылы 1 шілдеде Талдықамыс бөлімшесінде туып, 1961 жылы Өлеңтіге ата-анасымен көшіп келген. Әкесі Ақашөк өте сыйлы, беделді, білімді адам болды. «Өлеңті» совхозының қалыптасуына үлес қосқан, алғаш қазығын қағысқандардың бірі болатын.

Сағира (Клара) Өлеңтінің сегіз жылдық мектебін, «Екібастұз» совхозында (Төртүй ауылы) 9,10-сыныптарды оқыған. 1974-76 жылдары Екібастұз аудандық әкімшілік бөлімінде іс қағаздар жүргізушісі болып еңбек жолын бастаған. 1976-1994 жылдары туып-өскен ауылына келіп, Өлеңті орта мектебінде іс қағаздарын жүргізуші болып жұмыс істеді.

Құсайын Байшотұлы 2021 жылдың қазанында 67 жасқа толған шағында дүниеден қайтты.

ӘЗМАҒАНБЕТОВ МҰРАТ БАЙШОТҰЛЫ

1959 жылғы 1 маусымда Көкшетау облысы (бұрынғы) Сілеті ауылында туған. Ата-анасының Өлеңті ауылына көшіп келуіне байланысты, 1967 жылы Өлеңті мектебінің 1-сыныбына барып, он жылдықты сол мектепте тәмамдаған.

Семей облысы Георгиевка елді мекенінде әскери борышын өтеді. Әскерден соң елге оралып, автокөлік жүргізушісі болып жұмыс істеді. Ол астықтың қоймаға сыймай, асып-тасып жатқан кезі болатын. Ауылдан қалаға, Қалқаман элеваторына астық тасу керек. Мұрат та елмен бірге еңбектеніп, шаруашылықтың дамуына үлесін қосты. Кейіннен автодүкенге ауысып, қаладан тауар тасыды.

«Өлеңті» кеңшары таратылған соң, әкесі Байшот ақсақал жер алып, жекеменшік «Береке» атты шаруашылық ашқан болатын. Мұрат сол шаруашылыққа ие болып, мал өсіріп, оның қысқы азық, жем-шөбін дайындаумен айналысты.

Жұбайы Гүлмирамен Қарашаш есімді қыз тәрбиелеп өсірді.

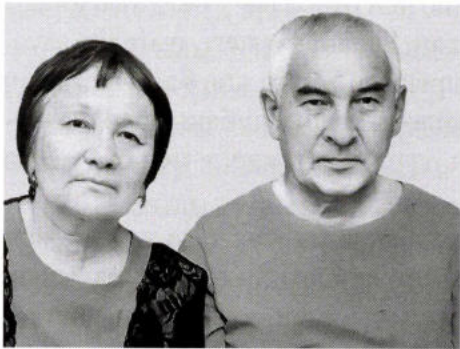
Мұрат Байшотұлы 2017 жылғы маусым айында 58 жасқа толған шағында өмірден озды.

ӘЛКЕЕВ АЛПЫСБЕК

Алпысбек қария ел-жұртқа еңбекқорлығымен белгілі адам еді. Кеңес заманында дәулет жия білді. Қарулы шағында Талдықамыста малшы болып, бертін Ортабаз аталып кеткен Әбілқасым қорасын қыстады, жаз Бозайғыр көлі төңірегін жайлады. «Ірі адам еді. Қысы-жазы қалың киініп жүруші еді. Жер қозғалса, қозғалмайтын сабырлы, сөзге сараң. Зейнет жасына жеткен соң үйір-үйір жылқы, ірі қара мен қой өсірді. Көксиыр ауылында бие байлап, бәйбішесі Мәлике қымыз пісті. Келген қонаққа шара-шара қымыз ұсынып, қонақжай пейіл танытушы еді. Алпысбек ақсақалдың үйіне кеңшар басшылары да жиі бас сұғатын. Тіптен қысылтаяң шақта кеңшар жұмыскерлеріне аванс беру үшін қарызға ақша алып жүріпті деген әңгіме ауыл ішінде тараған», – дейді көзкөргендер.

Қадірлі қарияның ұлы Зарқын жігіт шағында өмірден өтті. Қыздарынан тараған ұрпақ бар.

ӘМІРЕНОВА ДӘМЕТ ШАРАПАТҚЫЗЫ

1955 жылдың 1 наурызында Баянауыл ауданы Төртқұдық ауылында дүниеге келген. 1975 жылдың наурызында Теңдік Мәнібайұлына тұрмысқа шығып Өлеңтіде тұрады. Дүниеге 2 ұл, 4 қыз әкелді. Саналы ғұмырын еңбекке арнаған Дәмет Шарапатқызы Өлеңті ауылында есепші болса, Теңдік Мәнібайұлы механизатор болып еңбек етеді. Кейіннен қала

мектептерінде бухгалтер қызметін атқарған Дәмет Шарапатқызы 2018 жылы зейнетке шығып, білім саласының ардагері атанды. ҚР Президентінің Жарлығымен «Күміс алқа» иегері атанған. Бүгінде 15 немере сүйіп отырған бақытты әже.

2019 жылы асыл жары Теңдік Мәнібайұлынан айрылып, қайғысын сейірту үшін анасының үйреткенін қайта еске түсіріп, көрпе тіге бастайды. 2020 жылы қолөнер шебері Ырза Тұрсынзаданың ұйымдастыруымен өткен «Көрпе-fest» мегафестиваліне қатысып, көз сүйсінтер оюлы көрпелерін тігіп шығады. Нәтижесінде облыс әкімінің алғыс хатымен марапатталып, елдің ықыласына бөленді. Шебер қайырымдылық шараларына да белсенді қатысып тұрады, өзінің қолынан шыққан көрпе-жастықтарын руханият ордалары мен әлеуметтік мекемелерге сыйға тартты. «Ана көрген тон пішер» демекші, тігін өнері Дәметке анасынан қонған.

Тігін машинасымен зыр еткізіп немерелеріне көз тартар көйлек, оюлы шапан, әдемі такия тігіп бере қоятын Кенжетайқызы Балапанды ауыл-аймақ түгел білетін. Ол 1923 жылдың 13 мамырында Ақжар ауылында дүниеге келген.

Атасы ел сыйлаған Жансақбай қажы, әкесі Кенжетай дуалы ауыз жан еді. Ал анасы Мысықбайқызы Зейнеш ауыл адамдарының киім-кешегін, бөрік-тымағын тігіп, ауыл-аймаққа сыйлы болды. «Ана көрген тон пішер» демекші, үйдің үлкені болған Балапан ерте есейіп, анасына қолғабыс ететін. Осылайша, 13 жасынан бастап қолөнерге бет бұрып, тігіншілікпен айналысқан.

Сұрапыл соғыс басталмастан бұрын тұрмыс құрып, бала сүйіп үлгерсе де қан майдан қабырғасын қайыстырып кетті. Құдай қосқан қосағы – кавалерист Зында Омарбеков 1942 жылдың сәуірінде хабарсыз кетеді.

Тұңғыш қызын бауырына басып, өмірдің жазғанына көнген Балапан әже тағы да тұрмыс құрып, Мақашұлы Шарапатпен отасады. 7 баланың анасы атанып, ісмерлігімен елге таныла бастаған Балапан әжеге өмірдің зауалы көп екен. Бұл жарынан да жастай айырылған зарлы ана бала-шағасын ертіп 1967 жылы Өлеңті ауылына көшіп келеді. Ендігі жұбанышын ою-өрнектен тауып, қолда бар матаны іс қылып, түрлі-түсті көрпе мен бітпестер тігіп, сырма сырып, алаша тоқиды.

Алпыс жасында 6 қыздың ортасындағы жалғыз ұлы қаза тауып, мұң мен қайғыдан көз ашпайды. Көзінің жасымен көйлегінің өңірін тоздырып жүрсе де, тігіннен қол үзбеді. Ішкі қайғысын ісімен жасырып, көзтартар дүниелер жасайды. Балапан Кенжетайқызының оюлары бір-біріне ұқсамайды. Оюлардың сан түрін өрнектеп сызып, орынды қолдана білген. Кейіннен осы оюларының үлгілерін ауылдас ісмер сіңлілері алып, кеңінен пайдаланған.

Өмірі өрнекпен өрілген ана 2000 жылы көз жұмды. Мәңгілік мекені Өлеңтіде. Алайда Балапан әженің ісін қызы Дәмет Әміренова жалғап, бүгінде шеберлігімен өңірімізге танылып отыр. Дәмет Шарапатқызы да анасы сияқты жасынан алғыр болып, тігіншіліктің қыр-сырын үйреніп алады.

БАЙҒОЖИН ЕРБОЛАТ ЗЕНҰЛЫ

1964 жылы 20 маусымда Өлеңті ауылында дүниеге келген.

1982 жылы Өлеңті орта мектебін бітіріп, Павлодар педогогикалық институтына ауыл шаруашылығы және биология мамандығы бойынша түсіп, 1983-1985 жылдары Қырғызстан Республикасында Отан алдындағы міндетін орындау кезінде танк командирі болып, сержант шенін алды. Әскер қатарынан келіп, оқуын жалғастырды.

Еңбек жолын Новотроицк орта мектебіне қарасты Балтасап негізгі орта мектебінен бастады. 1990 жылы негізгі орта мектептің директоры болып тағайындалды.

1993 жылы туған ауылы – Өлеңтіге көшіп келіп, құрылыс жұмысында мастер қызметін атқарды.

1995 жылы «Өлеңті» кеңшарында ауыл шаруашылық маманы – агроном болып жұмыс істеді.

1997 жылы Екібастұз қаласына көшіп келіп, қалалық СМП құрылысында мастер қызметін атқарды.

2017 жылы туған ауылына көшіп барып, шаруашылықпен айналысты. Ауыл жастарын түрлі іс-шараларға баулып, жастардың туған елге деген сүйіспеншілігін арттыруға үлес қосты.

Жолдастарының алдында сыйлы, отбасында адал жар, аяулы әке.

БЕЙСЕНОВ ШӨКЕН

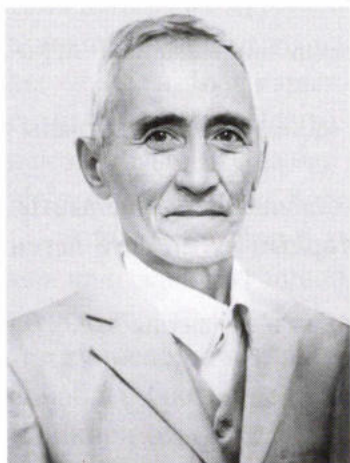
нығуына тегін жолдама берілді.

Кенже баласы Қанат қазір Көксиыр ауылында тұрады, қара шаңыраққа ие болып отыр. Ауылға сыйлы азамат.

1965 жылы Екібастұз қаласынан жұбайы Ермекпен «Өлеңті» кеңшарының Талдықамыс бөлімшесіне қоныс аударды. Әуелгі бетте малшы болып, содан соң 1968 жылдан 1983 жылға дейін шопан таяғын ұстайды. Қарауындағы 100 саулықтан 120 төл өргізіп, талай мәрте жүлделі болды. 1977 жылы жеңіл көлікті сыйға алды. Алакөл шипажайында ты-

БЕЙСЕНОВ МЕЙРАМ ШӨКЕНҰЛЫ

1956 жылы 1 қаңтарда өмірге келді. Ата-анасы Екібастұз қаласынан «Өлеңті» кеңшарына көшіп, ер жете 1971-1972 жылдары Краснокутск ауданындағы №141 СПТУ-да оқып, механизатор мамандығын меңгерді.

1975-1977 жылдары әскери борышын өтеді. Әскерден келген соң бір отар қой алып, шопан болды. 1978 жылы Бақыт Махметовамен отау тікті.

Мейрам Шөкенұлы Талдықамыс ауылында шопан, механизатор болып еңбек етті. 1980 жылы еңбегі бағаланып, «Социалистік жарыс жеңімпазы» белгісін алды. Бірнеше рет ақшалай-заттай сыйлыққа ие болды. Аудандық комсомол конференциясына делегат болып қатысып, 1986 жылы коммунистік партияға мүше болып қабылданды.

Жұбайы Бақыт екеуі 5 перзент тәрбиелеп өсірді.

2008 жылы «Жасұлан» шаруа қожалығын құрып, заман ағымына ілесе білді.

2019 жылы бақилық болды. «Әке көрген оқ жонар» демекші, ұлдары Жылқыбай мен Жасұлан әке ісін жалғастырып, шаруа қожалығын өркендетіп отыр.

БЕКІБАЕВ ЕРКІН

1943 жылы Екібастұз ауылында дүниеге келді. Отбасы «Өлеңті» совхозы құрылатын кезде алғашқылардың бірі болып осында қоныс аударады.

Әкесі Бекібай 1942 жылы Ұлы Отан соғысына аттанып, хабарсыз кетті.

1961 жылдан бастап еңбек жолын осы Өлеңті ауылында көлік жүргізушісі болып бастайды. Көлікті еркін жүргізіп қана қоймай, оны жөндеуде де жауаптылық танытатын. Кейін әскери міндетін атқарып келгеннен соң да, 1961-1995 жылдары, ауылда жүргізуші бо-

лып табысты еңбек етті. Ел қатарлы ауылдың өркендеуі жолында бар ғұмырын сарп етіп, өмірінің соңына дейін темір тұлпар тізгінін ұстап өтті.

БЕКІБАЕВ ДАНИЯЛ ЕРКІНҰЛЫ

1979 жылы «Өлеңті» ауылында дүниеге келді. Даниялдың қызыққа толы бақытты балалық шағы да осы ата-бабасы мекен еткен жердің топырағында, туған ауылының ауласында өтті. 1986 жылы мектеп табалдырығын аттап, 1996 жылы алтын ұя – мектебінен түлеп ұшты.

Даниял жастайынан атқа құмар болатын. «Аттың сырын – мінген біледі, жолдың сырын – жүрген біледі» демекші, ағасы Серік осы күні Даниялдың бала кезінен ат құлағында ойнағанын, өзіне сай келетін тұлпарының ер-тұрманын, әбзелдерін көркемдеп жүргенді

ұнататынын және бәйге жарысына талай қатысқанын есіне алады. Кейде ауылдар арасында тай-құлындай тебіскен жора-жолдастарымен көкпар ойнайтын еді. Біраз уақыт мал шаруашылығында жұмыс істеді. Одан соң оқуға түсіп, қалаға кетті. Кейде сағынышпен жол түскенде, туған ауылының топырағына аунап-қунап, достарына, туған-туыстарына келіп кететін.

Даниялдың бойында ер азаматқа тән салмақтылық, кеңпейілділік, жомарттық, мейірімділік сияқты қасиеттер көп еді. Бүгінге дейін бірге оқыған құрбылары естен шығармай, әр туған күнінде достары туған-туыстарына хабарласып тұрады. Әрине, кісілік, достық қасиеттері туған жердің топырағынан бастау алады. Бүгінгі күні арамызда болмаса да, туған ауылының өркендеуіне аз да болса үлесін қосқан азаматтың бірі.

БЕЛЯЕВ СӘРСЕН ҚАЛҚАЙДАРУЛЫ

20 жылдам астам уақыт Өлеңті ауылының атақты шопандарының бірі болды. Жұбайы Беляева Зоя Сембайқызы екеуі Ресейде туып-өскен. Жас отбасы атажұртын аңсап, Қазақстанға 1972 жылы көшіп келген. Сәрсен аға өзінің еңбек жолын ауылда механизатор болып бастады. Кейін совхоз басшылығы жұмысқа деген жауапкершілігін, еңбекқорлығын бағалап, Сәрсен ағаға совхоздың малын төлдету науқанына қатысуды ұсынды. Өзі үшін үйреншікті жұмыс болмаса да, жұмыстан қорықпай, үлкен жауапкершілікпен кірісіп кетті. Қой қоздату науқанындағы жыл сайынғы қажырлы еңбегімен тәжірибелі шопандардың қатарына қосылды. Жұбайы Зоя екеуі қой қоздату науқанына бірге қатысып, жазғы жайлауда малды бірге бакты.

6 бала өсіріп, үлгілі тәрбие берді. Совхоз, аудан, облыс басшылықтары атынан Сәрсен аға қажырлы еңбегі үшін, қой қоздату жоспарын ойдағыдай орындағаны үшін алғыс хаттармен, құрмет грамоталарымен марапатталды. Қазіргі күні Сәрсен аға мен Зоя апай құрметті демалыста. 6 баласынан немере, шөбере сүйіп отырған асыл жандар.

БЕРГЕНОВ ЕРМЕК АСАЙЫНҰЛЫ

1972 жылы 12 мамырда Павлодар облысы Қашыр ауданы Трофимовка ауылында туды.

1975 жылы әкесі Асайын Бергеновтің қызмет бабымен «Өлеңті» совхозына көшті.

1979 жылы Өлеңті орта мектебінің 1-сыныбына қабылданып, 1987 жылы 8-сыныпты үздік аяқтады. 1990 жылы Целиноград қаржы-экономикалық техникумы дипломын алды.

1996 – 2000 жылдары Семей мемлекеттік қаржы институтын қаржыгер-экономист мамандығына оқып бітірді.

2007 – 2009 жылдары Павлодар Еуразия Инновациялық университетін заңтану мамандығы бойынша тәмамдады.

1990 – 1992 жылдары әскери борышын Мәскеу қаласындағы №03425 бөлімде өтеді.

1992 – 1998 жылдары – Павлодар қаласы Индустриалды ауданы бойынша мемлекеттік салық инспекторы; Екібастұз ауданы «Өлеңті» совхозының есепшісі; ҚР Ұлттық банкі Павлодар облыстық басқармасы мемлекеттік бюджеттің кассалық орындалуы және есеп беру, бухгалтерлік есеп бөлімінің экономисі; Павлодар облыстық Қазынашылық басқармасы есеп және бухгалтерік есеп бөлімінің бастығы; 1998 – 2000 жылдары – «Павлодар облысы кәсіпкерлер форумы» ассоциациясының директоры;

2001 – 2017 жылдары – Павлодар қаласы экономика және кәсіпкерлікті дамыту басқармасы бастығының орынбасары; Павлодар облысы әкімінің аппараты, ұйымдастыру-инспекторлық бөлімінің бас инспекторы;

2018 жылы – «Горкомхоз модернизация жилья» ЖШС-нің директоры;

2019 жылы – Павлодар қаласы әкімінің кеңесшісі; «Павлодар қаласы кәсіпкерлік және ауылшаруашылық бөлімі» мемлекеттік мекемесінің бөлім басшысы.

2019 жылдан қазіргі кезеңге дейін – жеке кәсіпкер.

Мемлекеттік наградалары: Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 5 тамыздағы Жарлығымен «Қазақстан Конституциясына – 20 жыл» мерекелік медалімен; Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 29 қарашадағы Жарлығымен «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне – 25 жыл» мерекелік медалімен наградталды.

Үйленген, Айнұр есімді жұбайы, Ернұр, Әмина, Іңкәр, Әкбар атты балалары бар.

ЖАНАХМЕТОВ АЗАМАТ ЖАТАЙҰЛЫ

1972 жылы 27 сәуірде Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарында дүниеге келген.

Еңбек жолын 1989 жылдың 29 шілдесінде «Өлеңті» кеңшарында (1994 жылдың 30 сәуіріне дейін) шөп шабу бригадасының есепшісі болып бастады.

Жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін қызметін туған жерінде, «Өлеңті» кеңшарында, 1994 жылғы 30 сәуірден 1998 жылғы 9 қаңтарға дейін агроном ретінде жалғастырды.

10.01.1998 ж. – 25.09.1999 ж. – «Өлеңті» кеңшарының бас агрономы;

14.06.2004 ж. бастап 31.03.2011 ж. дейін – «Павлодар жерге орналастыру ҒӨО» еншілес мемлекеттік кәсіпорнында жерге орналастыру, топырақ барлау бөлімінің бастығы;

31.05.2011 ж. – 12.06.2012 ж. дейін – «Павлодар облысының ауыл шаруашылығы басқармасы» ММ өсімдік шаруашылығы және механикаландыру бөлімінің бастығы;

12.06.2012 ж. 20.03.2013 ж. дейін – «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Шарбақты аудандық аумақтық басқармасы» ММ бас маман – мемлекеттік астық инспекторы;

20.03.2013 ж. – 11.09.2017 ж. – «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Агроөнеркәсіптік кешендегі Ақсу қалалық аумақтық инспекциясы» мемлекеттік мекемесінің басшысы;

12.09.2017 ж. – 11.03.2020 ж. дейін – «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі Павлодар ОАИ» ММ өсімдіктер карантині бөлімінің басшысы;

12.03.2020 ж. бастап 20.12.2020 ж. дейін – «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі Павлодар ААИ» мемлекеттік мекемесінің басшысы;

22.12.2020 жылдан бастап қазіргі уақытқа дейін Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Мемлекеттік қызметтерді дамыту және агроөнеркәсіптік кешенді цифрландыру департаменті Мемлекеттік қызметтерді көрсетуді дамыту басқармасының бас сарапшысы болып жұмыс істейді.

2020 жылғы 6 қарашада атқару комитетінің №17, 85-б. қаулысымен Ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің салалық кәсіптік одағының III дәрежелі «Еңбек даңқы» төсбелгісімен марапатталды.

Жұбайы Бақытжан Жанахметовамен екі ұл, бір қыз тәрбиелеп, қазіргі уақытта Нұр-Сұлтан қаласында еңбек жолын жалғастырып жатыр.

ЖАНАХМЕТОВ ЖАҚСЫТАЙ ЖАНАХМЕТҰЛЫ ТӘУІРБАЕВА ҚАЙНЫЛ ТҰРСЫНБАЙҚЫЗЫ

Жанахметұлы Жақсытай 1953 жылдың 19 наурызында Талдықамыс бөлімшесінде дүниеге келген. Кішкентайынан әжесі Ажардың бауырында болған Жақсытай ағасы Жатайдың тәрбиесін алып өседі. Талдықамыс ауылында 1-сыныпқа барады.

1961 жылы 9-класты Өлеңті орта мектебінен бітіріп, 10-класты «Екібастұз» совхозынан тәмамдады. 1971-

1973 жылдары Германияда әскери борышын өтеді. Әскери борышын өтеу кезінде өнегелі тәрбие бергені үшін әжесі Ажарға Германиядан алғыс хат жолданады.

Екі жылдан соң туған ауылына оралып, жүргізуші болды. Қызмет ете жүріп 1975 жылы сырттай «Совхоз-техникумның» зоотехникалық бөлімін аяқтады.

1978 жылы туған ауылында Тәуірбаева Қайныл Тұрсынбайқызымен шаңырақ көтерді. Қайныл Тұрсынбайқызы 1955 жылы Көксиыр ауылында дүниеге келген. Қайнылдың әкесі Тұрсынбай – соғыс ардагері, анасы Мәрия – ауылдың бетке ұстар асыл анасы. Үйдегі бес баланың кенжесі – Қайныл 1962 жылы Көксиыр ауылында 1-класқа барды. Ал кейін 5-кластан бастап 8 жылдық Өлеңті орта мектебін бітіріп, 1970 жылы Павлодар педагогикалық училищесінің бастауыш бөліміне оқуға түседі.

1974 жылы бастауыш сынып мұғалімі дипломын алған жас маман туған ауылына оралып, Өлеңті мектебіне бастауыш класс мұғалімі болып орналасады.

Қайныл Тұрсынбайқызы туған ауыл мектебінде 2000 жылға дейін қызмет етті. Кейін Екібастұз қаласына көшіп, мамандықтары бойынша қызметтерін жалғастырды. Жақсытай «Екібастұзкоммунсервис» кәсіпорнында зейнетке шыққанша еңбек етсе, Қайныл «Зерде» мектебінде мұғалім болады. Осы мектепте жүріп сырттай ЖенПи-ге оқуға түсіп, жоғары білім алды. Кейін №21 жалпы орта білім беретін мектепке ауысып, зейнет демалысына шықты.

ЖАНАХМЕТОВА ШЫНАР ЖАТАЙҚЫЗЫ

Жанахметова Шынар Жатайқызы 1970 жылы 7 маусымда Өлеңті ауылында дүниеге келген. Семей мемлекеттік медицина институтын тәмамдаған.

Дәрігерлік қызметін 1996 жылы Екібастұз қалалық перзентханасында неонатолог-анестезиолог қызметінен бастады. «Малайсары» және «Нұр» медициналық орталықтарында және №1 емханада педиатр дәрігер болып қызмет атқарды.

2018 жылы Екібастұз қаласында алғашқы болып «Аквamed» балаларды сауықтыру орталығын ашты (нәрестелерді және 5 жасқа дейінгі балаларды жүзуге үйрету). Орталықта 2 айлық нәрестеден бастап 5 жасқа дейінгі балалар сауықтырудан өтіп, ОЖЖ патологиясы бар балаларға оңалту қызметтері көрсетіледі. Балалармен Нұр-Сұлтан, Алматы, Павлодар қалаларында арнайы оқып келген медициналық және педагогикалық білімге ие білікті жаттықтырушылар жұмыс істейді.

Шынар Жатайқызы – Екібастұз қаласы Іскер әйелдер қауымдастығының мүшесі.

ЖҰМАБАЕВ СӘБИТ ҚАЙЫРГЕЛДІҰЛЫ

1951 жылдың 15 наурызында Талдықамыс ауылында туды.

1958 жылы мектеп табалдырығын аттап, 10 жылдықты 1968 жылы Екібастұз қаласының А.Құнанбаев атындағы №2 қазақ орта мектебінде аяқтады.

1969 жылы автокөлік жүргізу курсы бітіріп, әскерге шақырылды. Отан алдындағы борышын Қиыр

Шығыс әскери округінде өтеп, 1971 жылы елге оралды.

1972-1980 жыл аралығында Өлеңті ауылының Көксиыр бөлімшесінде бөлімше меңгерушісі қызметін атқарған Зайыр Әбдрахманұлы, Ташмағанбет Молдахметұлымен көлік жүргізуші болып қызмет атқарды.

1980 жылы Павлодардың есеп-экономика техникумына түсіп, 1983 жылы бітірді. Совхозда егіс бригадасында агроном, құрылыс учаскесінде мастер болып тер төкті. 1985 жылы бухгалтерияға ауысып, совхоз тарағанша кассир-бухгалтер болып қызмет етті.

1974 жылы Жаңыл Бәкібайқызымен шаңырақ құрып, үш бала тәрбиелеп өсірді. Екі немере, үш жиен, екі жиеншардың ата-әжесі.

Екібастұз қаласында тұрады.

ЖҰМАШЕВ САМАТ

Екібастұз ауданы «Өлеңті» совхозында дүниеге келді, әкесі – зоотехник, анасы – география пәні мұғалімі.

1989-1999 жж. – Өлеңті орта мектебінің оқушысы;

1999-2003 жж. – Павлодар университетінің студенті (заңгер мамандығы);

2004-2008 жж. – Ақсу аумақтық учаскесінде сот орындаушысы;

2008-2010 жж. – Екібастұз қаласы сот орындаушылары бөлімі бастығы;

2010-2011жж. – Павлодар қаласының №1 бөлім бастығы;

2011 жылдан бастап – жеке сот орындаушысы;

2016-2018 жж. Павлодар облысы жеке сот орындаушылары палатасының бастығы;

Қазіргі кезде жеке сот орындаушысы.

Қызметін абыройлы атқарғаны үшін түрлі мақтау қағаздарымен марапатталған, 2016 жылы «Әділет органдары жүйесін дамытуға қосқан үлесі үшін» төсбелгісімен марапатталды.

2016 жылы «Қазақстандағы жеке сот орындаушылар институтына – 5 жыл» медалімен марапатталды;

2021 жылы «Атқарушылық құжаттарды орындау жүйесінің құрметті қызметкері» төсбелгісіне ие болды.

Үйленген, 3 баласы бар.

ИБРАЕВ БОЛАТ ҚАБДЫЛУАХИТҰЛЫ

Ибраев Болат Қабдылуахитұлы 1980 жылғы 8 наурызда Павлодар облысы Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарында туған. Өлеңті орта мектебінің 1997 жылғы түлегі.

2002 жылы Екібастұз инженерлік-техникалық институтын экономика және менеджмент мамандығы бойынша, 2014 жылы Павлодар мемлекеттік университетін «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша тәмамдады. Қарулы Күштер қатарындағы әскери борышын 2002 жылғы желтоқсаннан 2003 жылғы желтоқсан аралығында Алматы қаласында Қазақстан Республикасы

Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Әскери институты шекара қызметінде атқарды.

2004-2007 жылдары – Екібастұз қаласы әкімдігі білім бөлімінің Өлеңті жалпы білім беретін орта мектебінде физика және астрономия пәндері мұғалімі;

2007-2013 жылдары – «Екібастұз қаласы Өлеңті ауылдық округі әкімінің аппараты» мемлекеттік мекемесінің бас маманы;

2013-2015 жылдары – «Екібастұз қаласы Екібастұз ауылдық округі әкімінің аппараты» мемлекеттік мекемесінің бас маманы – әкімдіктің Өлеңті ауылындағы өкілі;

2015-2019 жылдары Екібастұз ауылдық округі әкімінің (жұмыс орны – Өлеңті ауылында) көмекшісі;

2019 жылы «Екібастұз қаласы әкімдігінің жұмыспен қамту және әлеуметтік мәселелер бөлімі» мемлекеттік мекемесінде қызмет етті.

2019 жылдан қазіргі уақытқа дейін «Екібастұз қаласы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы» республикалық мемлекеттік мекемесінің салықтық бақылау бөлімінде қызметте.

Үйленген. Төрт баласы бар.

Футбол және волейболдан қалалық және аудандық спартакиадаларда бірнеше рет жеңімпаз атанды, облыстық спартакиадаларға бірнеше рет қатысты. Шахматтан мемлекеттік қызметшілер арасында қалалық турнирде 1-орын алып, мемлекеттік қызметшілер арасында өткен облыстық турнирге қатысты. «Жігіт сұлтаны» қалалық сайысында жеңімпаз атанып, облыстық кезеңде 3-орын иеленді.

ИМАНҚҰЛОВ АРМАН БАЙТҰРСЫНҰЛЫ

1981 жылы 15 қыркүйекте Талдықамыста дүниеге келді. Әкесі Байтұрсын Кенжетайұлы мал дәрігері қызметін атқарды, анасы Алма Иманқұлова сатушы болып жұмыс істеді. 1988 жылы Талдықамыс бастауыш мектебінің табалдырығын аттады. 1992 жылы Өлеңті орта мектебіне 5-сыныпқа көшіріліп, интернатта тұрып оқыды. 2000-2002 жылдары Талдықамыста түрлі жұмыстарды атқарды. 2002 ж. «Ноэл Экибастуз Плюс» ЖШС-інде еңбек етіп, кейін «Жолдарды жөндеу» учаскесіне шебер бригадир болып тағайындалды. 2004-2007 жж. Екібастұз инженерлік-техникалық институтының колледжінде техник-құрылысшы мамандығын меңгерді. 2005 жылы «Ноэл Экибастуз Плюс» ЖШС-іне бас жабдықтаушы болып орналасты (Астана). 2009 жылы бас механик болып тағайындалды. 2008 жылы Қ.Сәтбаев атындағы ЕИТИ-ге инженер құрылысшы мамандығына оқуға түсіп, 2011 жылы бітірді. 2009-2014 жж. «Ноэл Экибастуз Плюс» ЖШС директоры міндетін атқарды. 2014 жылы жеке кәсіпкерлікке келіп, 2017 жылдан бастап «АБ-Жол» ЖШС-ін құрды.

Жұбайы Баян Алабаевамен Нұр-Сұлтан қаласында төрт бала тәрбиелеуде.

ИСЕНОВ МАҚСҰТ ӘБДИҒАЛЫМҰЛЫ

1976 жылы 22 ақпанда Өлеңті ауылында туған. 1990 жылы 9-сынып бітіріп, 1990-1993 жылдары №18 СПТУ-да оқыды.

2003-2006 жылдары академик Қ.Сәтбаев атындағы ЕИТИ колледжінде автомобиль көлігін пайдалану, жөндеу және техникалық қызмет көрсету мамандығы бойынша білім алды.

1996-1998 жж. – «Қамқор» АҚ-да – жүргізуші;

1998-2003 жж. – «Екібастұз аймақтық бизнес орталығы» ЖШС-інде жүргізуші;

2003 жылы– «Гамма» ЖШС «Сарыкөл» кенішінде материалдық-техникалық қамтамасыз ету бөлімінің инженері;

2003-2005 жж. – «Гамма» ЖШС «Сарыкөл» кенішінде АТБУ басшысы;

2005-2016 жж. – «Гамма» ЖШС «Сарыкөл» кенішінде директордың көлік, МТС және жалпы мәселелер жөніндегі орынбасары;

2017-2021 жж. – «Гамма» ЖШС «Сарыкөл» кенішінде директордың көлік, МТС және жалпы мәселелер жөніндегі орынбасары;

2022 жылдан бастап – «Гамма» ЖШС «Сарыкөл» кенішінде директор.

ҚАСЕНОВ ТӨЛЕУТАЙ ҚҰРМАШҰЛЫ

1967 жылғы 18 шілдеде Өлеңті ауылында дүниеге келді.

1984 жылы Өлеңті орта мектебін бітіріп, 1985-1987 жылдар аралығында әскери борышын өтеп келді. 1984 жылы Павлодар қаласының есеп-экономика техникумына түсіп, бітірген соң 1990 жылы жолдамамен ауылға келіп, 1993 жылға дейін Өлеңтіде қызмет істеді.

Заң саласындағы еңбек жолын 1994 жылы Екібастұз ауданының ішкі істер бөлімінде жол полициясы инспекторы лауазымынан бастаған. 1998-2000 жылдары қылмыстық іздестіру бөлімінің уәкілі, 2000-2002 жылдары Екібастұз қаласы ішкі істер басқармасының жол полициясында жол оқиғаларына қатысты автокөліктерді іздестіру инспекторы, 2002-2006 жылдары ішкі істер басқармасы қылмыстық іздестіру бөлімінің аға уәкілі, 2006-2008 жылдары сол бөлім басшысының орынбасары, 2008-2010 жылдары Шідерті кенті полициясы бөлімінің бастығы, 2010-2013 жылдары Екібастұз қаласының ішкі істер басқармасында бөлім бастығы қызметтерін атқарған, қазіргі таңда отставкадағы полиция майоры.

Жоғары білімді заңгер, Павлодар қаласындағы Қазақстан құқық және халықаралық қатынастар институтына түсіп, заңгер мамандығы бойынша аяқтаған.

1997 жылы ауыр қылмыстары үшін іздестіруде жүрген қылмыскерді тұтқындап, Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің Құрмет грамотасымен марапатталды. Заң саласында еңбек етіп жүргенде ҚР Ішкі істер министрлігінің бұйрықтарымен «Үздік қызметкер», «Қазақстан полициясына – 10 жыл, 15 жыл» және қылмыстық істер бөлімінің 90 жылдығына арналған медальдарымен марапатталды.

2014 жылдан қазіргі уақытқа дейін Kaspi Bank АҚ Екібастұз қаласындағы филиалы қауіпсіздік басқармасының бастығы қызметінде. Жұбайы Гаухармен екі бала: бір ұл, бір қыз тәрбиелеп өсірді.

МАХМЕТОВ ИЛЯМБЕК

1923 жылы 25 мамырда Ақкөл-Жайылма өңірінде дүниеге келді.

18 жасында әскер қатарына шақырылып, Ұлы Отан соғысына бастан-аяқ қатысып, елге 1949 жылы есен-аман оралды. Жауынгерлік ерлігі үшін бірнеше орден-медалмен марапатталған соғыс ардагері.

1950 жылы Бақыш Хамитоваға үйленіп, отау тігеді. 1963 жылы «Өлеңті» кеңшарына Ақкөл ауылынан қоныс аударып, бухгалтер болып қызметке кіріседі. Бас бухгалтердің орынбасары қызметінде 20 жыл істеп, 1983 жылы зейнеткер атанды.

Жұбайы екеуі 8 бала тәрбиелеп өсіріп, ұлын ұяға, қызын қияға қондырды. 1999 жылы ақпанда өмірден өтті.

МЕРҒАЛИЕВ АСЛАМБЕК АМАНГЕЛДІҰЛЫ

1972 жылы 2 сәуірде Павлодар облысы Ертіс ауданында дүниеге келген. 1989 жылы Өлеңті орта мектебін бітірген.

Жоғары білімді заңгер, 1999 жылы Стамбұл мемлекеттік университетін құқықтану мамандығы бойынша аяқтаған.

Заң саласындағы еңбек жолын 1998 жылы ЖШС заңгері ретінде бастаған. 1999-2001 жылдары Павлодар облысы Әділет басқармасының бас маманы, 2001-2003 жылдары Павлодар облыстық сотының бас маманы, 2003-2007 жылдары Павлодар қалалық сотының судьясы, 2007-2008 жылдары Павлодар облысы

Екібастұз қаласының мамандандырылған әкімшілік сотының төрағасы, 2008-2012 жылдары Павлодар облысының Екібастұз қалалық сотының төрағасы, 2012-2014 жылдары №2 Павлодар қалалық сотының төрағасы,

2014-2015 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы, 2016-2020 жылдары Қостанай облыстық сотының төрағасы қызметтерін атқарған.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2020 жылғы 31 желтоқсандағы №486 Жарлығымен Ақтөбе облыстық сотының төрағасы қызметіне тағайындалды.

2008 жылы Павлодар облыстық соты төрағасының Құрмет грамотасымен, 2011 жылы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Төрағасының Құрмет грамотасымен, 2012 жылы Қазақстан Республикасы Судьялар одағының Құрмет грамотасымен, 2015 жылы Қазақстанның Халықтар Достастығы Ассамблеясының Құрмет грамотасымен, «Қазақстан Конституциясына – 20 жыл» мерекелік медалімен, 2016 жылы «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне – 25 жыл» мерекелік медалімен, сот төрелігіне қосқан үлесі үшін «Үш би» төсбелгісімен, 2017 жылы III дәрежелі «Мінсіз қызметі үшін» медалімен, 2019 жылы Қазақстан Республикасы Судьялар одағының Алғыс хатымен, II дәрежелі «Сот жүйесінің үздігі» төсбелгісімен, 2020 жылы Қазақстан Конституциясына – 25 жыл» мерекелік медалімен, 2021 жылы «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне – 30 жыл» мерекелік медалімен марапатталды.

Қазақстан Республикасының Құрметті заңгері.

МҰСАБЕКОВ ЖАНАТ

Мұсабеков Жанат Жасболатұлы 1980 жылғы 18 ақпанда Павлодар облысы Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарында туған. 1986 жылы Өлеңті мектебінде 1-сынып табалдырығын аттады.

1997 жылы 11-сынып бітіріп, Қ. Сәтбаев атындағы Екібастұз инженерлік-техникалық институтына оқуға түсіп, 2002 жылы аяқтады. 2003-2004 жылдары әскер қатарында болды. 2004 жылдан бері ішкі істер саласында қызметте, полиция полковнигі шеніне ие. Бүгінгі таңда Баянауыл ауданы полиция бөлімінде басшының орынбасары лауазымында.

Жұбайы Марал Мұсабековамен бірге Ағида, Махаббат атты қыз балалар тәрбиелеп өсірді.

**МОЛДАКЕЛДИНОВА (АУШАКИМОВА)
МӘДИНА ҚОСМАНҚЫЗЫ**

1970 жылғы 19 тамызда дүниеге келген. 1977-1985 жж. Өлеңті орта мектебінде оқыды. 1985-1989 жж. Новосібір облысында педагогикалық колледжде оқыды.

1992-1994 жж. Көкшетау заңгерлік университетінде білім алды.

1992-2017 жж. Ішкі істер саласында еңбек етіп, көші-қон полициясының инспекторы болды, арнайы шені – майор, ҚР ІІМ үздігі.

2017 жылы зейнетке шығып, көші-қон саласында қызметін жалғастыруда.

Екі баласынан немере сүйген әже.

МУСИНОВА ЗӘУРЕ МЕРГЕНҚЫЗЫ

1970 жылы Ресей Федерациясының Новосібір облысында дүниеге келді. 1975 жылы ата-анасымен Қазақстанға қоныс аударған. Павлодар облысы Екібастұз ауданы «Өлеңті» кеңшарына келіп, 1977 жылдың 1 қыркүйегінде Өлеңті орта мектебінің 1-сыныбына барды.

1987 жылы Ермак (қазіргі Ақсу) қаласындағы мәдени-ағарту колледжіне оқуға түсіп, 1989 жылы қызыл дипломмен тәмамдады.

Екібастұз аудандық білім бөлімінде әдіскер, 1992-1994 жылдары №33 балабақшада тәрбиеші болып еңбек етті. 1994-1996 жылдары Екібастұз МАЭС-2 станциясында бақы-

лаушы болып жұмыс істеді.

1996 жылдан бастап елдегі нарық ыңғайына қарай Зәуре азық-түлік сатумен айналысты. 2005 жылдан бастап жеке кәсіпкерлік құрды. Қазіргі кезде өңірге танымал жеке кәсіпкер. Бірнеше адамды жұмыспен қамтама-сыз етіп отыр.

Жұбайымен бірге бір қыз бала тәрбиелеп өсірді.

НАСЫРОВ МЫБАШ (САНТАЙ) АЙТБАЙҰЛЫ

(1955-2000 жж.)

1955 жылы 21 ақпанда Екібастұз ауданына қарасты Төртүй ауылында дүниеге келген. 1972 жылы орта мектепті тәмамдап, бір жылдық жүргізушілер дайындайтын мекемеде оқиды. 1974-1976 жж. Мәскеу қаласында әскери міндетін сержант шенінде өтейді.

1976 жылы еңбек жолын «Өлеңті» совхозында бастап, 1996 жылға дейін жүргізуші болып еңбек етті.

1980 жылы отбасын құрды. Артында төрт баласы бар.

ОТЫЗБАЕВА БАҚТЫГҮЛ ТӨЛЕУТАЙҚЫЗЫ

1968 жылғы 7 қаңтарда Өлеңті ауылында көпбалалы отбасында дүниеге келді.

1975 – 1985 жылдары Өлеңті орта мектебінде оқыды.

1985 жылы Қостанай кооперативтік техникумына түсіп, 1987 жылы «тауартанушы-ұйымдастырушы» мамандығына ие болды. 1987 жылы ОРО «Швей обувь торг» мекемесінде бақылаушы-кассир болып қызмет атқарды.

Алматы халық шаруашылық институты Қазақ мемлекеттік басқару академиясын бухгалтерлік есеп пен аудиторлық мамандығы бойынша 1991-1995 жылдар аралығында оқып бітірді.

1994 жылы «Күміс» ЖШС-ін құрды. Жеке кәсіпкер. Отбасылы, ұл және қыз балалар тәрбиелеп отыр.

ОШИМОВ ЖАНАТ ҚАРЕРҰЛЫ

1972 жылы 25 мамырда Павлодар облысы Екібастұз ауданында дүниеге келген.

1989 жылы Өлеңті орта мектебін, 1990 жылы №26 Краснокутский СПТУ-ын бітірді.

1990-1992 жылдары Дондағы Ростов қаласында әскери борышын атқарды.

1996 жылы Алматы жоғары машина өңдеу институтын аяқтаған.

1996-2000 жылдары ішкі істер саласында қызмет еткен.

2000-2012 жылдары «Б. Нұржанов атындағы Екібастұз МАЭС-1» ЖШС-де қызмет етті.

2012-2014 жылдары «Еуразиялық энергетикалық корпорация» АҚ «Шығыс» кенішінде еңбек етті.

2020 жылы Тай ауылында «ОШЫМ» шаруа қожалығын ашып, мал шаруашылығымен айналысуда.

ТАНАШБЕКОВ МАРАТ НҰРҒАЛИҰЛЫ

1981 жылғы 11 шілдеде Өлеңтіде туған. 1987-1998 жылдары Өлеңті мектебінде білім алды.

1999-2001 жылдары Үржар ауданы Мақаншы ауылында ҚР ҰҚК Шекара қызметі қатарында әскери борышын өтеді.

2006 жылы Қ. Сәтбаев атындағы Екібастұз инженерлік-техникалық институтын «Автоматтандыру, телемеханика және теміржол көлігін басқару» мамандығы бойынша бітірді. 2008-2011 жылдары осы білім ордасында «Өнеркәсіптік және азаматтық құрылыс» мамандығын игерді.

Еңбек жолы 2002 жылы жеке күзет агенттігінен басталды. 2009-2011 жылдары – «Karaganda BI Energy» ЖШС-інде мастер; 2011-2013 жж. «Де-

ТӨЛЕУБАЕВ САНСЫЗБАЙ САПАРҰЛЫ

1964 жылғы 20 қарашада Целиноград облысы (қазіргі Ақмола) Ерейментау ауданы Бозтал ауылында дүниеге келді.

1992 жылы Павлодар индустриалды институтын (құрылысшы-инженер), 2003 жылы Павлодар мемлекеттік университетін (заңгер) бітірді.

1982-1983 жж. – ДОСААФ автомектебінің курсанты; «Өлеңті» кеңшарында жүргізуші;

1983-1985 жж. – Совет Армиясы қатарында;

1985-1992 жж. – Павлодар индустриалды институтының студенті;

1992-1996 жж. – Ақмола облысындағы «Күншалған» ұжымдық кәсіпорнында инженер;

1996-2009 жж. – Екібастұз қаласы Комсомол ауылдық округінің әкімі;

2009 ж. – «Екібастұз қаласы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі» ММ басшысы;

2009-2010 жж. – Екібастұз қаласы әкімінің әлеуметтік мәселелер жөніндегі орынбасары;

2010 ж. – «Екібастұз қаласы әкімінің аппараты» ММ қаржы-шаруашылық бөлімінің басшысы;

2010-2011 жж. – «Екібастұз қаласы әкімдігінің жер қатынастары бөлімі» ММ басшысы;

2011-2015 жж. – Шідерті кентінің әкімі;

2015-2018 жж. – «Екібастұз қаласының мемлекеттік архиві» КММ директоры;

2018-2019 жж. – Екібастұз қаласы әкімінің кеңесшісі м.а.;

2019 жылдан бастап қазіргі уақытқа шейін – Екібастұз қалалық аумақтық сайлау комиссиясының төрағасы.

ШАЙКЕНОВ ЕРМҰРАТ ЕРТАЙҰЛЫ

1964 жылы 23 тамызда Павлодар облысы Екібастұз ауданы «Ақкөл» ауылында дүниеге келген. 1982 жылы Өлеңті орта мектебін бітірді.

1995 жылы Павлодар мемлекеттік педагогикалық институтын денешынықтыру пәні мұғалімі мамандығы бойынша аяқтаған. Еңбек жолын 1986 жылы Ақкөл орта мектебінен бастаған.

1988 жылдан бастап Өлеңті орта мектебінде дене тәрбиесі мұғалімі болып жұмыс істеді. Қазақ күресімен шұғылданған.

1990-1997 жылдар аралығында балаларды қазақ күресіне баулады. Шәкірттері Садық Шайкенов, Аян Бекенов, Арман Табулдинов, Руслан Шотанов, Болат Ибраев, Рүстем Орынбаев, Нұрлан Рахимов, т.б. қала, облыс көлемінде өткен жарыстарда көзге түсті.

2001-2002 жылдары волейбол ойынын қолға алды. Командасындағы Сағидолла Әзмағанбетов, Дастан Балабеков, Арынғазы Тәуірбаев, Жәніс Шарапов, Ардақ Балабеков шеберліктерімен танылды. Бұдан кейін Әлібек Айтмағанбетов пен Асылхан Сартымбеков, Дастан Шайкенов, Саят Көшкінбаев жетістіктерге жетті.

2005-2006 жылдары Өлеңтінің қыздар командасы жарқ етті. Арай Балабекова, Гүлдана Балабекова, Мәдина Бейсенова, Айжан Қарабаева, Гүлбаршын Кенжетаева, Индира Орынбаева, Анаргүл Шайкенова ауыл-аймақ арасындағы үздік ойыншылар болып танылып, қыздар командасы облыста өнер көрсетті. 1990-1991 жылдары қыздар командасының құрамында Бибігүл Бексейітова, Гүлжайнат Ордабаева, Самал Асайынова, Айнагүл Омаровалар болды.

2014-2015 жылдары ұлдар командасы волейбол ойынында олжа салды.

Команданы Даниял Шаймұратов, Мадияр Шаймұратов, Мадияр Құсайынов, Тілеубек Шарапов, Шерхан Аманов, Азамат Әлиакбаровтар құрады.

2015 жылы Даниял Шаймұратов Қазақстан Республикасының волейбол чемпионатында алтын медаль тақты. 2016 жылы Өскемен қаласында күміс медальға ие болды.

2017 жылы мектеп оқушысы Тілеубек Шарапов облыстық волейбол ойынында жүлде алды.

2010 жылы Айшолпан Ертай облыстық спартакиадада 2-орын еншіледі.

Ермұрат Ертайұлы 2018-2021 оқу жылы директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары болып еңбек етті.

Оқушыларға патриоттық тәрбие бергені үшін 2010, 2011, 2013, 2014, 2016 жылдары Екібастұз қаласы әкімдігі білім бөлімінің алғыс хат, дипломдарымен марапатталды.

2010 жылы қала әкімінің алғыс хатымен марапатталды.

2021 жылы Павлодар облысының білім беру жүйесін дамытуға қосқан жеке үлесі үшін білім басқармасының алғыс хатына ие болды.

Үш қыз, бір ұл, үш немере тәрбиелеп отыр.

ШАЙМУРАТОВ ДАНИЯЛ ЖАНАТУЛЫ

2000 жылы 18 наурызда Екібастұз ауылдық округі Төртүй ауылының бөлімшесі – Қаражар ауылында дүниеге келді. Бастауыш білімді Қаражар мектебінде алып, 5-сыныптан бастап Өлеңті жалпы орта мектебінен білім алды.

2016 жылы Өлеңті орта мектебінде 9-сыныпты аяқтап, 10-11 сыныптарда Екібастұз қаласындағы А.Құнанбаев атындағы №2 мектепте оқыды.

Қазір Павлодар педагогикалық университетінің 4-курсында оқиды.

Өлеңті орта мектебінде оқығанында волейбол ойынына қызығушылығы оянды.

– 2014-2015 жылдары қалалық жарыстарға қатысып, жүлделі 1-орынға қол жеткіздік. Облыстық лигаға қатысып, жүлдеге ие болдық. 2000-2001 жылдары туған жасөспірімдер арасында 2015 жылы Екібастұз қаласында өткен республикалық волейбол турнирінде 1-орын алдық. 2016 жылы Өскемен қаласында өткен республикалық волейбол ойынынан 2-орын еншіледік. Қазіргі таңда Павлодардың 2-құрама командасында ойнап жүрмін. 2021-2022 жылдары өтіп жатқан маусымында 1-орында келе жатырмыз, – дейді жас спортшы.

Тай ауылындағы шаруа қожалықтары

1. «Көксиыр» ШҚ (2006 жылы ашылған) – Әлин Асқар Қайыркенұлы.
2. «Жаслан» ШҚ – Бейсенов Жаслан Мейрамұлы.
3. «Мейрамбек» ШҚ (2019) – Завкенов Серік Даирханұлы.
4. «Байтас» ШҚ (2018) – Иманқұлов Байтұрсын Кенжебайұлы.
5. «Атамекен» ШҚ – (2005) – Кәменов Сағиден Нәжмиденұлы.
6. «Нұр Бек» ШҚ (2008) – Құлмағанбетов Нұржан Әубәкірұлы.
7. «Нұрлан» ШҚ (2016) – Обаев Нұрлан Әсетұлы.
8. «Ғазиз» ШҚ (2010) – Рахимбаев Нұрлыбек Аманжолұлы.
9. «Дархан» ШҚ (2008) – Тасыбаев Сансызбай Жайлаубайұлы.
10. «Ақмарал» ШҚ (2020) – Умержанова Ақмарал.
11. «Сағынтай» ШҚ (2010) – Хамитов Жұматай Сағынтайұлы.
12. «Жәлел» ШҚ (1993) – Әбдықиясова Айнаш Сейдғазықызы.
13. «Береке» ШҚ (1995) – Әзмағамбетов Қайрат Байшотұлы.
14. «Жәнібек» ШҚ (2010) – Айтмағамбетов Бекболат Қайырұлы.
15. «Асаиновы» ШҚ (2008) – Асаинова Меруерт Серікқызы.
16. «Талғат» ШҚ (2019) – Балабеков Талғат Амангелдіұлы.
17. «Ербұлан» ШҚ (2021) – Бақыт Қуандық.
18. «Алексей» ШҚ – Гриценко Алексей Алексеевич.
19. «Гриценко» ШҚ – Гриценко Максим Александрович.
20. «Арнұр» ШҚ (2019) – Жанахметова Жадыра Қайроллақызы.
21. «Мұса» ШҚ – Кажиков Бауыржан Төлеутемірұлы.
22. «Елқонды» ШҚ (1993) – Қайыров Максұт Қуанұлы.
23. «Ошым» ШҚ (2021) – Қареров Ерсерік Жанатұлы.
24. «Жансары» ШҚ (2019) – Қасайынова Салтанат Асылбекқызы.
25. «Мақсат» ШҚ (2021) – Қиясов Төлебай.
26. «Кәусар» ШҚ (2021) – Мақұлбаев Қайырболат Құдайбергенұлы.
27. «Әсет» ШҚ (1995) – Обаев Хасен Әсетұлы.
28. «Қаржау» ШҚ (2017) – Ордабаев Тұрсынғали Қаржаубайұлы.
29. «Отызбай» ШҚ (2010) – Отызбаев Қуаныш Төкенұлы.
30. «Жартас» ШҚ (2019) – Танашбеков Нұрғали Мүсірәліұлы.
31. «Хакім» ШҚ (2021) – Тәтенова Бақыт Еркебұланқызы.
32. «Нұрлыбай» ШҚ (2011) – Шаймағанбетов Бейбіт Нұрлыбайұлы.
33. «Мори» ШҚ (2021) – Шаяхмет Хадр.
34. «Жаңбырбай» ШҚ (2021) – Молдажанов Тұрсын Жаңбырбайұлы.
35. «Тажен» ШҚ (2021) – Джалмағамбетова Айжан.

Х ӨЛЕҢІМЕ ТАРМАҚ БОЛҒАН ӨЛЕҢТІМ

Өлеңтіде ауылым

(Сазгер Қайыржан Махановтың Өлеңті тумасы
Серік Сәдуақасовқа арнаған әні)

Әнін жазған: Қайыржан Маханов.

Сөзін жазған: Қонысбай Әбілов.

Кең даламның айналдым келбетінен,
Сәбиімде бесік боп тербетіп ең.
Туған жерім – Өлеңті-Тай ауылы,
Сендей мекен таппадым жер бетінен.

Қайырмасы:

Өлеңтінің өзені-ай,
Туған жерді кезеді-ай.
Саған деген сағыныш
Өзегімді үзеді-ай.
Гүл өсірген,
Қыз өсірген,
Жыр есілген туған ел!
Жігіттерің дархан,
Күліп атса әр таң,
Бәрі сенің арқан, туған ел!

Айырмасын халқымды бірлігінен,
Жақсылықтар болсыншы үлгі кілең.
Қанат қаққан төсіңнен бір ұлыңмын,
Саған мәңгі байланған кіндігінен-ай, туған ел.

Қайырмасы.

Биігіне арманның жетеледің,
Намысыңды ту етіп көтеремін.
Жарай алсам сәл ғана қажетіңе,
Дүниеден армансыз өтер едім-ай, туған ел!

Қайырмасы:

Өлеңтіде ауылым,
Туыс-туған, бауырым.
Жүйрік мініп ән шырқар,
Өнерпаздар қауымның.
Гүл өсірген,
Қыз өсірген,
Жыр есілген туған ел.
Күліп атса әр таң,
Жігіттерің дархан,
Бәрі сенің арқаң, туған ел!

Әлімбай – менің жайлауым

Жасыл жайлау – Әлімбай, аманбысың?
Жайкалып жаз күйінде қаламысың?
Құлыншақтай кездегі тәтті тірлік,
Сүйем сені, сұлу жон, далам үшін.
Боз дала, бозша торғай, бозғыл жусан,
Елестейсің алдымда, көзім жұмсам.
Құшақ жайып қарсы алар бір өзіңсің,
Жастық шақты армандап, қиял қусам.
Жылқы мен сиыр бақтым, мінбей атқа,
Жаяулап, мазақ, күлкі болмай жұртқа.

Төбе-төбе күлдерден асық теріп,
Ойнаушы едім жеткендей мың мұратқа.
Әлімбай, маған таныс бар алабың,
Жедім жидек – сайыңның балқаймағын.
Әр шоқың – мәртебелі алтын бір тақ,
Алаңсыз келед сені аралағым.

Құрмаш Қасенов, 2004 жыл.

Өлеңті

Әр тамшысы – дәру мың,
Басқа ізін құт қылып.
Көкірегі арудың
Арындайын түп-тұнық.

Қадамы бар асығар
Ел дегенде елжіреп.
Толқып-толқып басылар
Лүпілдеген бір жүрек.

Аспан алыс десек те,
Күннің жақын құрбысы.
Қар лақтырған кесектеп,
Тілеулесі – қыс қысы.

Көзге оттай басылып,
Жағатұғын жыр-алау.
Кәусарының басы нық
Жәннат жақтан шығар-ау.

Көшірмесіз соғылған
Күміс тәжі өлкенің.
Ырыс ерген соңынан
Қасиеттім, көркемім!

Өлең егіп, жыр өрген,
Құт көмкеріп балағын.
Сызылтатын сырлы әуен
Сыбызғысы даланың.

Сағат сайын сәні артып,
Сазға бөлер тәтті шақ.
Өлеңті ағар амандық
Ала жеткен хат құсап.

Көпір қылған жырына
Мөлдір суын кіл ақын.
Сен аман бол, Өлеңті,
Ерейменнің жұртынан
Сәлем айтып тұратын...

Үш жұлдыз

Ой-қырды айналдырып асқарына,
Ғасырлар ою ойған тастарына.
Өлеңті, үш жұлдызды жарқыратқан
Ер төккен адал термен аспанында.

Пейілі Қамбар ата еркесінде,
Ойнақтап құлыншағы өр төсінде.
Тудырған Талдықамыс тарлан еді,
Атанды Герой Қали ел ішінде.

Түсініп өскен тілін түз даланың,
Қойнында Жайылма-Ақкөл – ізгі ананың.
Өлеңті соқпағында ізі жатқан
Бір батыр – Бөкені ғой Қызғараның.

Аттанған алып сенен өмірге азық,
Өренді, беу, Өлеңтім, көруге асық!
Азат ел алтынынан тақты Жұлдыз
Бабайдың ұлы Рышат көмір қазып!

Қай елдің асқақтаған даңқы бұлай? -
 Ынтызар жұлдыздардың жарқылына Ай.
 Ұланың өсе берсін өрлеп төске,
 Жұлдыздар биігіне талпынып-ай!

Жанаргүл Қадырова, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі.

Тарихы бар сәнді ауыл

Жарты ғасыр тарихы бар сәнді ауыл,
 Шаңырағы шайқалмаған, соқса дауыл.
 Ұқсайды батыс жақтан қарай қалсаң,
 Төртүй ауылына бейне бауыр.
 Төртүйден енші алған құтты мекен,
 Даңқты тұлғалар шыққан небір ерен.
 Өрнекті мешітіне көз тоймайды,
 Солтан қожа әулиенің атын берген.
 Жақсы жанды ойласаң, ұмытар кім?
 Төлеутемір, Сағындық ағаларым.
 Өмірден өтіп кетті талай даңқты,
 Алтыннан да қымбат қой бағаларың.
 Темірхан, Қаптай, Зияда, Ермек ұстаз,
 Мектептің шамшырағы бәрі иықтас.
 Еңбегі бос кетпеді жас ұрпаққа,
 Мұғалімге айтар алғыс кәрі мен жас.
 Бірлікпенен түтінін түзу шығарған,
 Талай дарын, түлеп ұшқан сан арман.
 Әкімді де тудырған жері жомарт,
 Асыл азамат Жанат та осы арадан.
 Біраз жыл суын іштім, пейілі кең,
 Өлеңтіні бас иіп сүйіп өтем.
 Көгіңде бақыт құсы қалықтасын,
 Тойыңа жыр арнадым сөзбен көркем.

Қайролла Дүйсенбаев, 2011 жыл.

Туған жерім – Өлеңті

О, туған жер, Өлеңтім, туған ауыл,
Аманбысың, ағайын, туыс-бауыр?
Құрылғанға алпыс жыл туған жерге,
Тарих болып өтті ғой қанша дәуір!

Япырмау, мына уақыт жүйрік неткен,
Талайлардың туған жерде өмірі өткен.
Талдыауыл, Токқұлы, Талдықамыс,
Көксиыр, Тай, Жартасты мекен еткен!

Әуелден елді мекен ырыс қонған,
Қалың ел еңбек етіп тірлік құрған.
Жерімізде ұрпақ тарап, өсіп-өнді,
Елімізде құт-береке, бірлік болған!

Өлеңдетіп аралайын сай-даланы,
Өлеңменен сағынышым байқалады.
Өлеңті – өр өзенім таси берші,
Өлең шөбім мәңгілікке жайқалады!

Өлеңті – алтын бесік туған жерім,
Өркендеген ауылым, туған елім.
Өлеңтінің мерейтойы құтты болсын,
Өлеңтінің іргесі мықты болсын!

Өлеңдете мерейтойды ән қылып,
Өлеңтілік қазы-қарта асасын.
Өлеңтіміз гүлдей берсін мәңгілік,
Өлеңтілік жерлестерім жасасын!

Болат Ибраев

Өлеңті

*Өлеңті өзенінің жағасындағы Тай ауылының тұрғындарына арналады.
Мен кезінде жұмыс бабымен Тай ауылына жиі баратынмын. Халқымен
жақсы араласып, үйлерінен дәм татқанмын.*

Ассалаумағалейкум, ескі өлкем,
Тай ауыл, Өлеңтімен жерің көркем.
Көктемде Өлеңті өзен қатты тасып,
Ермұқаш өткелінен талай өткем.

Апарған Талдықамысқа мені қайық,
Әбілқасым зиратына қолды жайып.
Өлеңті саласына зер салушы ем,
Бұрметалды, мәңгі болдың көзден ғайып.

Көксиыр оң жағада мұнартып тұр,
Өткенге сағынышпен құмартып тұр.
Өлеңті саласында көп қорым бар,
Кетейін сол қорымға дұға қып бір.

Қарақас – ескі жайлау жылқы баққан,
Мың жылқы сол мекенді жайлап жатқан.
Жотада Тоғжан-зират қараяды,
Болып ед байдың қызы үкі таққан.

Үшкеліншек, Сұлужон егін еккен,
Қамбасына Өлеңтінің мол қып төккен.
Қызылжар, Жартас пенен Екшебайға
Мыңғырған малы, шіркін, сыймай шөккен.

Майсор мен Қақсор маңы толған жайлау,
Ғажап қой кең далада жылқы байлау.
Күбіде қымыз пісіп, қойды қырқып,
Жүретін шопандары қазір қайда-ау?!

Жалпақта бала-шаға шомылатын,
Арқасын ыстық құмға қыздыратын.
Тай ауыл Өлеңтіден бұрым таққан,
Ойыма сағыныш боп ораласың!

Әсет Ақболин.

“60 жылдыққа – 60 игі іс” акциясы

(Мектептің әр жылғы түлектерінің ауыл тойына орай атқарған ісі)

1. 1960 жылы туғандар (Түлек – 1977) – мектеп мұражайын қайта жабдықтады;
2. 1961 жылы туғандар (Түлек – 1978) – қазақ сыныбы мерейтойға ақшалай үлес қосты; орыс сыныбы мектептің шағын орталығына ойыншықтар сыйлады;
3. 1962 жылы туғандар (Түлек – 1979) – тойға ақшалай үлес қосты;
4. 1963 жылғылар (Түлек – 1980) – асхананы ыдыс-аяқпен толықтырды;
5. 1964 жылғылар (Түлек – 1981) – клуб сахнасына перде тікті, терезелерге перде ілді;
6. 1965 жылы туғандар (Түлек – 1982) – шахмат кабинетін ашты;
7. 1966 жылы туғандар (Түлек – 1983) – мерейтойға ақшалай үлес қосты;
8. 1967 жылы туғандар (Түлек – 1984) – клубқа орындықтар алды;
9. 1968 жылы туғандар (Түлек – 1985) киіз үйдің жабдықтарын жаңалады;
10. 1968, 1969 жылы туғандар – асхана төбесін қайта жапты;
11. 1969 жылы туғандар (Түлек – 1986) – мешіт ауласына 11 түп қарағай отырғызды;
12. 1970 жылы туғандар (Түлек – 1987) – асханаға газ плитасын сатып әперді;
13. 1971 жылы туғандар (Түлек – 1988) – қазақ сыныбы асханаға үстелдер мен орындықтар жасатты;
14. 1971 жылы туғандар (Түлек – 1988) – орыс сыныбы асханаға тай-қазан, суқайнатқыш және үйжылытқыш сыйға тартты;
15. 1972 жылы туғандар (Түлек – 1989) – асханаға жапсарлас үй салды; жұқанан жаятын сөрелер мен аяқ киім қоятын сөрелер жасатты;
16. 1972 жылы туғандар – қабірстан қақпасын қалыпқа келтірді және сырлады.
17. 1973 жылы туғандар (Түлек – 1990) – 9 мамырда квадрокоптермен екі күндік фото, видео түсірді;
18. 1974 жылы туғандар (Түлек – 1991) асхана қоршауын орнатты;

19. 1975 жылы туғандар (Түлек – 1992) – ауылға кіреберіс қақпа орнатты;
20. 1976 жылы туғандар (Түлек – 1993) – саябаққа орындықтар орнатты (4 дана); мешітке азан шақыру үшін ұйымдастыру техникасын сатып алып, жалғап берді;
21. 1977 жылғылар (Түлек – 1994) – асханаға линолеум төседі; әктеп-сылады;
22. 1978 жылғылар (Түлек – 1995) – асхананың электр жарығының сымдарын алмастырып, шамдар ілді;
23. 1979 жылы туғандар (Түлек – 1996) – асхана төбесін жөндеуге 90 мың теңге қосты, мешітке көгал отау техникасын сатып әперді;
24. 1980 жылы туғандар (Түлек – 1997) – асханаға биік үстелдер мен орындықтар сатып алды – 13 стол, 130 орындық;
25. 1981 жылы туғандар (Түлек – 1998) – орыс сыныбы мектеп әйнегіне түгелдей перде ілді, қазақ сыныбы мектеп ауласына 7 түп қарағай, шырша екті. Мектеп ауласына гүл екті.
26. 1981, 1982 жылы туған азаматтар асхана әйнектерін пластикке алмастырды;
27. 1982 жылы туған азаматтар (Түлек – 1999) – тутұғыр (флагшток) орнатты;
28. 1983 жылы туғандар (Түлек – 2000) – асханаға шаңсорғыш, көрпе, микрофон сатып әперді;
29. 1984 жылы туғандар (Түлек – 2001) – мектептің спорт алаңының қоршауын сырлады;
30. 1985 жылы туғандар (Түлек – 2002) – «Ауылымды сүйемін!» белгісін орнатты;
31. 1986 жылы туғандар (Түлек – 2003) – көкпар киімін тігіп берді;
32. 1987 жылы туғандар (Түлек – 2004) – асханаға ыдыс-аяқ сыйлады.
33. 1988 жылы туғандар (Түлек – 2004) – әулеттер мен түлектердің атынан саябаққа 26 түп қарағай көшетін отырғызды;
34. 1989 жылы туғандар (Түлек – 2005) – мектептегі екі командаға спорттық форма сатып әперді;
35. Әкімдік – саябақты қоршады – 1300,0 мың теңге;
36. Әкімдік – жасанды жабындылы футбол алаңын орнатты;
37. Әкімдік – көшеге жалаушалар орналастырды;
38. Әкімдік – көше ағаштарын және бағаналарды әктеді;
39. Әкімдік – бос ғимараттарды әктеп сылады;
40. Әкімдік және тұрғындар – көшелерді қоқыстан тазартты;

41. Әкімдік – саябаққа қиматас төседі;
42. Әкімдік (бюджет) – Көксиыр балалар ойын алаңшасын салды;
43. Әкімдік – Өлеңті жазбаларына барар жолға бағыттауыш орнатты;
44. Әкімдік (бюджет) – көше шамдарын жарықдиодты шамдарға ауыстырды;
45. Әкімдік (бюджет) – көше жолдарын тегістеді;
46. Әкімдік – клуб ғимаратын сатты;
47. Әкімдік – Көксиыр мектебінің ғимаратын сатты;
48. Әкімдік – ветстанция ғимаратын сатты;
49. Соғыс және тыл ардагерлерінің ұрпақтары билбордтар мен баннерлер ілді – (1 билборд – 50-60 мың теңге).
50. Соғыс ардагерлерінің ұрпақтары – Жеңіс тұғырын жаңартты;
51. Е.Сүлейменов, Е.Әшіров – мектеп мұражайының эскизін жасады;
52. Е.Сүлейменов, мұғалімдер, ата-аналар – мектеп мұражайын толықтырды;
53. «Береке» ШҚ – Өлеңті жазбаларының орнын абаттандырды;
54. «Арнұр» ШҚ – обелиск қоршауын орнатты;
55. Әр тұрғын үй иесі өз ауласын жинақтады;
56. Мүсірәлі ата Танашбеков ұрпақтары мешіт ауласына 20 түп пирамидалық терек екті;
57. Бақытжан, Бақытхан Жақабай балалары асханаға су кіргізіп, қол жуғыштар орнатты;
58. Отызбаевтар әулеті асханаға ыдыс-аяқ әперді;
59. Каиров Рүстем – асханаға қазан-ошақ жасап берді;
60. Ағайынды Нұржан мен Бекжан Құлмағанбетовтер асхана маңдайшасына мәрмәр тасқа қашалған жазу орнатты.
61. Тәуірбаевтар отбасы саябаққа жеміс ағаштарын екті.

Мазмұны

Алғысөз	3
Мерейтой беташары немесе ауылдың бүгіні мен келешегі жайлы ой.....	5

I АРҒЫ ТАРИХҚА ҮНІЛСЕК...

Асанқайғы айтқан сөз	12
Тай атауы туралы	13
Өлеңті өзені хақында	15
Естай ақын ескі Талдықамыста туған.....	15
Өлеңті қорғандары	16
Қызылжар қорғаны – I	16
Тай қорғаны – 3, 4	16
Тай қорғаны – 5	17
Екшебай қорғаны	17
Балшықбай қорғандары тобы (10)	18
Тай қорғандар тобы I (4)	18
Тай қорғандар тобы II (2)	19
Жартас қорғаны	19
Жекпес бейіті (19)	20
Өлеңті жазбалары	20
Әбілқасым қонысы	21
Екшебай мекені	22
Өлеңті таңбалы тастары (Өлеңті жазбалары)	22
Тайдан табылған құмыра	24
Арғы тарихтан азды-көпті дерек	25
Өркен жайған Өлеңті	38
Бірлік пен береке ұялаған ауыл (Өлеңтінің 50 жылдық мерейтойынан)	54

II ТОЙҒА ТАРТУ

Ауыл абаттандырылып жатыр	57
Туған жерге тағзым	58
Тайдағы турнир	59

ІІІ КЕҢШАРДА ҚАЛҒАН ҚОЛТАҢБА

Кеңшар тарихы парақтарынан	61
«Өлеңті» кеңшарын әр жылдары	
басқарған директорлар	61
Ауылдық партия комитетінің төрағалары	61
Ауылдық кеңестің төрағалары	62
Әкімдер	62
Мектеп директорлары	62
«Өлеңтіні» өркендеткендер	62
Жайлаудағы жалғыз үй	64
Кеңшардағы алғашқылар	66
Атаулы трактор алып едік... ..	68
Германияны аралаған бригада	70
Ата жолы – балаға үлгі	
(«Өлеңті» кеңшарының алғашқы бас бухгалтері	
Сағындық Байғожаұлы туралы үзік сыр)	71
Ауылсовет Сәбиден	73
Ел білетін Жатай еді... ..	75
Өлеңтіде өткен жылдар (Павлодар облысына еңбегі сіңген азамат –	
Әбілхак Түгелбаевтың 2012 жылы жарық көрген	
«Өмір белестері» атты кітабынан ықшамдалып алынды)	76
Марапат жауған жыл...(Ауыл шаруашылығы ардагері, облыстық	
дәрежедегі дербес зейнеткер Қасқырбай Кәрімовтің	
2002 жылы «Отарқада» жариялаған естелігінен)	86
Ерлер еңбегі – ел жадында	87
Өмірі Өлеңтімен бірге өрілген	90
Ауыл тарихы – адамдар тарихы	93
Сын сағат шыңдады	96
Үш батырдың баяны	99
Батыр Бөкен	103
Заңғар замандас	110
Рышат ағама	113
Талдықамыс түлегі	114
«Өлеңтіде» ізі қалған	117
Тайда түлеген тарлан еді... ..	118
Ораз аға шыққан шың	121

Әубәкір шопанның өнегесі	124
Бір суреттің сыры.....	125

ІҮ ТАЛАЙ ТАРЛАН ҚАНАТ ҚАҚҚАН...

Өлеңті мектебінің алғашқы директоры болып ем...	
(Он жыл бұрынғы естелік)	128
Мектебім, менің мектебім.....	129
Майталман физик еді.....	132
Өлеңтідегі он жыл.....	133
Қия алмай жүрмін.....	136
Биікке көтерген білікті басшы	
(Қадірлі ұстаз Зейнолла Молдахметов жайлы естелік).....	138
Ұлтын сүйгеннің – мұраты биік	
(Ұстаз Ерсағат Әшіровтің азаматтық келбеті хақында)	141
Ұстаз – ұлағатты ұғым.....	145
Молдабаевтар әулеті жайлы бірер сөз.....	147
Зеректердің зергері – Зейнеп ұстаз.....	151
Ермұрат бапкердің шәкірттері	153
Мектепте музей ашқан.....	155
МАҚТАН ЕТКЕН МЕКТЕБІ:	
Өлеңті мектебін «Күміс медаль»,	
«Алтын белгіге» бітірген түлектер.....	156

Ү ШАРУАСЫ ШАЛҚЫҒАН ТАЙ

Өлеңтіде өскен ер.....	159
Бір әннің баяны.....	159
Туған мектепке тарту.....	160
Қайырымды кәсіпкер	161
Тазалық саласын жаңғыртқан	161
Серік сыйлаған мешіт.....	162
Жеті үй	164
Келешекке сеніммен қарайды	
(Тұрсынғали Ордабаевтың «Қаржау» шаруа қожалығы).....	169
Бауырмал құшақ (Қадыр Шаяхмет)	170
Асқар асқан белес	172
Атқұмарлық атасынан жұғысты (Қиясовтар әулеті).....	174
Құт дарыған Көксиыр.....	176

ҮІ ТЕКТІЛЕРДІҢ ІЗІ ҚАЛҒАН

Мәшһүр Жүсіптің атқосшысы	
Қанапия да Өлеңтіні мекен қылған.....	179
Қанапияның балалары. Белгілі сатирик жазушы –	
Таңдай Кенеев	186
Ырым Қанапияұлы – суретші, зергер.....	187
Жұмағали Кенеев – Қанапия мен Рахияның сүт кенжесі	188
Балабек ақын, Қажығали әнші.....	189
Қаржаубай Ордабаев.....	192
Дәстүрлі әнші Қаржаубай.....	193
Топжарғандар	194
Талдықамыстан түлеген талант.....	195
Наурыз – 90: тұңғыш той.....	199
Өлеңті даласын әнге бөлеген	200

ҮІІ ӨМІРІ ӨРНЕКТЕН ТҰРАТЫН

Зергер (Ерсайын Сүлейменов).....	202
Өрнекпен өрілген өмір	204
Мүсінші Баян	210
Қайнышева сомдаған қариялар.....	211
Мүсіндер баяны.....	213
Ақын және мүсінші (Мүсінші Баян Қайнышеваға).....	215
Ана мүсіні (Екібастұздық дарынды мүсінші	
Баян Қайнышеваның туындысын көргенде)	216
Руханият сарайының патшайымдары	217
Киіз бұйымдарды жаңғыртқан Балшакар.....	220
Танамоншақ шебері	222

ҮІІІ ЕР ЕСІМІ – ЕЛ ЕСІНДЕ

Ленин орденді Ермұқаш.....	223
Ердің аты өшпеуі тиіс	224
Қайыргелді мұғалім	225
Рақымжан Қошқарбаевтың ту тіккенін көрген	226
Жеңіс туы «түнеп» еді	227
Тайдағы тоғызыншы май	
(Он үш жыл бұрынғы Жеңіс мерекесі туралы)	228
Перзенттік парыз үлгісі	229

Тай ауылынан Ұлы Отан соғысына қатысқан ардагерлер	232
Тай ауылының тыл ардагерлері	233
1941-1945 жылдары Ұлы Отан соғысында қаза болған, хабар-ошарсыз кеткен Өлеңті (Талдықамыс) ауылының азаматтары:	234
Ауғанстанда от кешкен өлеңтіліктер.....	235

ІХ АУЫЛЫН СҮЙЕТІН ЖҮРЕКПЕН, АЙНАЛДЫМ АУЫЛДАС, ТҮЛЕКТЕН!

Өмірбаяндар	238
Тай ауылындағы шаруа қожалықтары	271

Х ӨЛЕҢІМЕ ТАРМАҚ БОЛҒАН ӨЛЕҢТІМ

Өлеңтіде ауылым (Сазгер Қайыржан Махановтың Өлеңті тумасы Серік Сәдуақасовқа арнаған әні)	272
Әлімбай – менің жайлауым	273
Өлеңті.....	274
Үш жұлдыз.....	275
Тарихы бар сәнді ауыл.....	276
Туған жерім – Өлеңті.....	277
Өлеңті.....	278
«60 жылдыққа – 60 игі іс» акциясы (Мектептің әр жылғы түлектерінің ауыл тойына орай атқарған ісі).....	279

Демеушілер

Өлеңті ауылының 60 жылдық тойын ұйымдастыру тобы:

1. Амренов Рышат Бабайұлы.
2. Әшіров Ерсағат Сапаұлы.
3. Байғожин Ерболат Зенұлы.
4. Жакупов Тәжен.
5. Мерғалиев Ермек Амангелдіұлы.
6. Обаев Нұрлан Әсетұлы.
7. Қиясов Тоқан Көкішұлы.
8. Мусралинов Серғазы Сапарғалиұлы.
9. Ордабаев Тұрсынғали Қаржаубайұлы.
10. Тәуірбаев Арман Тұрсынбайұлы.
11. Запкенов Серік Дайырханұлы.

Тай ауылының 60 жылдық тойының негізгі демеушілері:

Аламан бәйге

- 1-орын – мотоцикл (550 мың теңге) – Әлиндер мен Шәйкеновтер әулеттері;
- 2-орын – Обаевтар әулеті – теледидар (300 мың теңге);
- 3-орын – Қабыловтар әулеті – тоңазытқыш (200 мың теңге).

Ток бәйге

- Түгелбаев Әбілхақ отбасы – 300 мың теңге (жүлде қоры)
- 1-орын – 150 мың теңге;
 - 2-орын – 100 мың теңге;
 - 3-орын – 50 мың теңге.

Құнан бәйге

- 1-орын – Байғожин Зен ұрпақтары – 100 мың теңге;
- 2-орын – Байғожин Сағындық ұрпақтары – 70 мың теңге;
- 3-орын – Байғожин Сағындық ұрпақтары – 30 мың теңге.

Көкпар (командалық ойын)

Жанахметов Жатай балалары – 300 мың теңге (жүлде қоры).

Ток бәйге (ауылдың қазақы аттары)

- 1-орын – 100 мың теңге – Ибраевтар әулеті;
- 2-орын – 60 мың теңге – Максұт Насыров;
- 3-орын – 45 мың теңге – шаңсорғыш – Мусинова Зәуре.

Балалар жылы және мерейтой аясында балалар арасында шахматтан жарыс демеушісі – Молдабаевтар әулеті

Теңге алу

Айтмағанбетов Бекболат («Жәнібек» ШҚ) – 60 мың теңге (жүлде қоры).

Волейбол

Әзмағанбетов әулеті – 100 мың теңге.

Қыз қуу

Мәкеновтер әулеті – 100 мың теңге (жүлде қоры).

Қазақ күресі

60 кг дейінгі салмақта – Асқапов Құрманәлі отбасы – 60 мың теңге (жүлде қоры);

70 кг дейін – Асқапов Бірәлі отбасы – 60 мың теңге;

80 кг дейін – Асқапов Ералы ұрпақтары – 60 мың теңге;

Түйе палуан – Асқапов Нұралы ұрпақтары – қой.

Той малы:

1. Алғамбаров Манат Қажыбекұлы – жылқы;
2. Балабеков Талғат Амангелдіұлы – жылқы;
3. Асаинов Бектас Серікұлы – қара мал;
4. Канапьянов Әсет - жылқы.

**Жассерік Сәдуақас
Жанаргүл Қадырова**

ӨЛКЕ ТӘЖІ – ӨЛЕНТІ

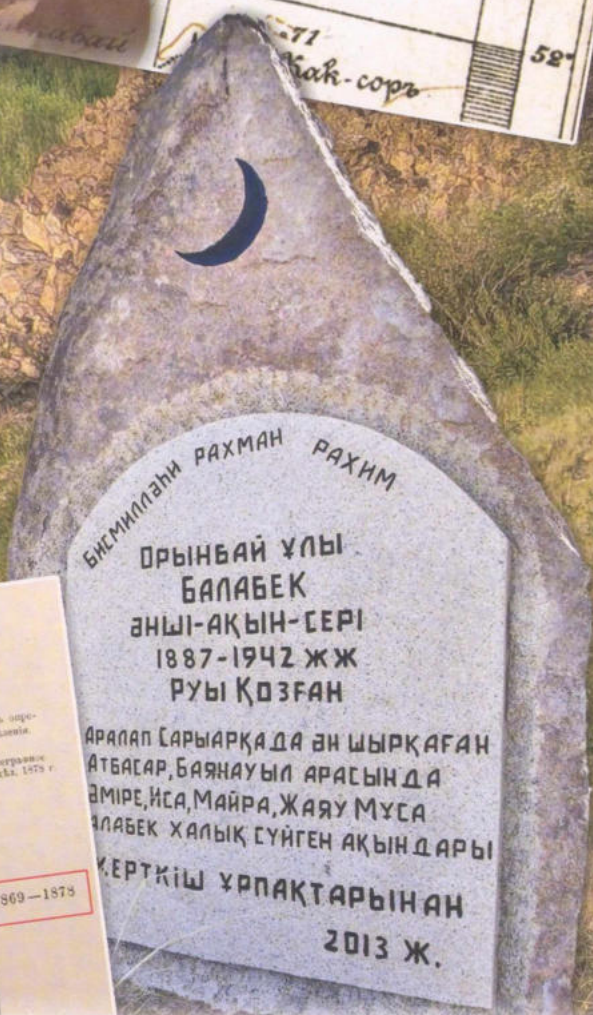
07.06.2022 ж. басуға қол қойылды. Көлемі 52х72/8.
Офсеттік басылым. Қаріп түрі Times New Roman.
Таралымы 200 дана.

ЖК «Сытин А.А.» баспаханасында басылған.
Қазақстан Республикасы, 140000, Павлодар қ.,
29 Ноябрь к., 2, Тел.: 8 (7182) 61-82-13, 61-82-18

Артқы ішкі мұқабада: 1. Қолөнер шебері Балапан Кенжетайқызы және оның тұскиізі. 2. Қымбат Сартымбекова тіккен бітпес. 3. Баян Қайнышеваның «Ана» мүсіні. 4. Ырым Қанафин жасаған шара мен ожау. 5. Тай зираты белгіленген ескі карта. 6. Ырым Қанафин жасаған білезіктер (күміс, сердолик, жедоит).

СПИСОКЪ
АСТРОНОМИЧЕСКИХЪ ПУНКТОВЪ, ОПРЕДЕЛЕННЫХЪ ВЪ ЗАПАДНОЙ СИБИРИ
СЪ 1869 ПО 1878 ГОДЪ.

АСТРОНОМИЧЕСКИЕ ДАННЫЕ		СЪ 1869 ПО 1878 ГОДЪ.		Высота над уровнем моря въ футахъ.		Годъ измѣр. А. М. С.	
Названія мѣстъ.		Широта.		Долгота отъ Пушкова.		Телеграмм. высота, 1878 г.	
1. Павлодаръ, церковь, колод. церк.	52° 16' 37,5	46° 37' 11,8					
2. Тяня Нука у солонца Агайдаръ-соръ.	52 16 27,5	45 52 28					
3. Галамзакъ-кокъ-уезъ-акинъ, столбъ у Акмолинской дороги	52 14 20,8	45 8 22			7465		
4. Акмолинск.	52 11 43,3	60 14 18			6125		
5. Перевалъ Собитъ-Давакъ.	52 7 50,3	60 7 43					
6. Перевалъ Собитъ-Давакъ.	52 7 33,2	44 9 12					1869—1878
7. Р. Чарыкъ.	52 3 14,5	46 15 36					
8. Тай, мѣст. на прав. бер. р. Уэсентъ.	52 2 33,1	44 36 3					
9. Пикъ Калмакскій.	52 2 33,1	44 36 3					
10. Саяскъ, мѣст. на прав. бер. р. Чидарты.	51 59 2,4	44 59 58					
11. Саяскъ, мѣст. на прав. бер. р. Чидарты.	51 59 2,4	44 59 58					

7. Зергер Кенжетай Сүлейменов соққан қарала білезік пен күміс шашбау.
8. Мүсінші Баян Қайнышева және оның «Естай ақын» мүсіні. 9. Тай ауылынан
2012 жылы табылған құмыра. 10. Архив құжаты. 11. Балабек ақынның құлпытасы.
Фон – Өлеңті өзенінің бүгінгі бейнесі. Форзацтардың идея авторы – дизайнер
Бақытгүл Мәукілова.

Кітап демеушілері

Сәдуақасов
Серік Тельманұлы
(1974 ж. 27.07. т.) – кәсіпкер,
облыстық мәслихат депутаты,
Өлеңті ауылының тумасы

Құлмағанбетов
Бекжан Әубәкірұлы
(1972 ж. 16.04. т.) –
«Нұр-Бек» ШҚ

Жанахметов
Максат Жаксығайұлы
(1981 ж. 06.02 ж.т.) –
«Арнұр» шаруа қожалығы

Тасыбаев
Сансызбай Жайлаубайұлы
(1969 ж. 29.03 т.) –
«Дархан» ФҚ

Балабеков
Талғат Амангелдіұлы
(1966 ж. 01.08 т.) –
«Талғат» ШҚ

Ордабаев
Тұрсынғали Қаржаубайұлы
(1971 ж. 03.09 т.) –
«Қаржау» ШҚ

Кәменов
Сағиден Нәжмиденұлы
(1967 ж. 30.01 т.) –
«Атамекен» ШҚ

Гриценко
Алексей Алексеевич
(1986 ж. 05.03 т.) –
«Алексей» ШҚ

Рахимбаев
Асылбек Аманжолұлы
(1985 ж. 15.04 т.) –
«Ғазиз» ШҚ

Әлин
Асқар Қайкенұлы
(1974 ж. 13.09 т.) –
«Көксиыр» ШҚ

Бейсенов
Жаслан Мейрамұлы
(1988 ж. 25.09 т.) –
«Жаслан» ШҚ

Жакупов
Максат Рашиұлы
(1987 ж. 31.01 т.) –
«AGRO MAX» ЖШС

Жаңбырбаев
Алмаз Амангелдіұлы
(1981 ж. 28.08 т.) –
«Қанағат» ШҚ